

Παραδοτέο 2:

«ΕΚΘΕΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ»

ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ - ΑΠ 7,8,9

ΜΕ ΚΩΔ. ΟΠΣ 277710, 277711, 277712

ΤΟΥ Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»

**ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
(Ε.Σ.Α.μεΑ.)**

Αθήνα, Ιούνιος 2015

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Η ΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	14
ΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	17
ΤΟ ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	19
ΣΤΑΔΙΟ 1: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	20
1.1 Τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία	20
1.2 Η διαδικασία επιλογής των εκπαιδευτών	31
1.2.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1	31
1.2.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2	33
1.2.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3	33
1.2.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5	34
1.3 Τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτών	36
1.3.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1	36
1.3.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2	40
1.3.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3	43
1.3.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5	47
1.4 Ερμηνευτική προσέγγιση – Εντοπισμός των δυνατών και αδύνατων στοιχείων	52
ΣΤΑΔΙΟ 2: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΙΣΟΔΟΥ	55
2.1 Οι στόχοι και ο σχεδιασμός των Εκπαιδευτικών Δράσεων	58
2.1.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1	58
2.1.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2	59
2.1.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3	60
2.1.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5	61
2.2 Το διδακτικό υλικό	62
2.2.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1	62
2.2.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2	65
2.2.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3	70
2.2.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5	71
2.3 Η προσβασιμότητα των Εκπαιδευτικών Δράσεων	81
2.3.1 Η προσβασιμότητα των υποδομών	81
2.3.2 Η προσβασιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού	81
2.3.3 Η προσβασιμότητα των υπηρεσιών και των διαδικασιών	83
2.4 Τα αποτελέσματα της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών	85

2.4.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1.....	85
2.4.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3.....	92
2.4.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5.....	98
ΣΤΑΔΙΟ 3: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ	108
3.1 Η καθυστέρηση της έναρξης του Έργου	108
3.2 Η συρρίκνωση του προϋπολογισμού του Έργου	115
ΣΤΑΔΙΟ 4: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ	116
4.1 Η γνώμη των στελεχών και του επιστημονικού προσωπικού της Ε.Σ.Α.μεΑ.	116
4.2 Η γνώμη των εκπαιδευομένων	122
4.2.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 και της Εκπαιδευτικής Δράσης 2.....	122
4.2.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3.....	128
4.3 Η γνώμη των εκπαιδευτών	139
4.3.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 και της Εκπαιδευτικής Δράσης 2.....	139
4.3.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3.....	142
4.4 Τα αποτελέσματα από την επιτόπια παρατήρηση της Εκπαιδευτικής Δράσης 5	154
4.5 Οι επιπτώσεις του προγράμματος	158
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	159
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	163
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ (ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ) ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ 1, 3 ΚΑΙ 5	165
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 2	167
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 2	172
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3: «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ»	175
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3: «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ»	178
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6: ΑΞΟΝΕΣ ΑΜΕΣΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 5 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΒΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΒΑΡΙΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ»	180

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1:	ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....σ.21
ΠΙΝΑΚΑΣ 2:	ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΤΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....σ.22
ΠΙΝΑΚΑΣ 3:	Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.23
ΠΙΝΑΚΑΣ 4:	ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΑΝΤΙΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΣΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.23
ΠΙΝΑΚΑΣ 5:	ΚΙΝΗΤΡΑ ΩΣΤΕ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ.....σ.24
ΠΙΝΑΚΑΣ 6:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....σ.36
ΠΙΝΑΚΑΣ 7:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....σ.37
ΠΙΝΑΚΑΣ 8:	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....σ.37
ΠΙΝΑΚΑΣ 9:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....σ.38
ΠΙΝΑΚΑΣ 10:	ΕΚΠΑΔΕΥΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΗ Ή ΕΜΜΕΣΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.39
ΠΙΝΑΚΑΣ 11:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 2.....σ.40
ΠΙΝΑΚΑΣ 12:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 2.....σ.41
ΠΙΝΑΚΑΣ 13:	ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 2σ.42
ΠΙΝΑΚΑΣ 14:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....σ.43
ΠΙΝΑΚΑΣ 15:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....σ.44
ΠΙΝΑΚΑΣ 16:	ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....σ.44
ΠΙΝΑΚΑΣ 17:	ΕΚΠΑΔΕΥΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ 3 ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΗ Ή ΕΜΜΕΣΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.45
ΠΙΝΑΚΑΣ 18:	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....σ.46
ΠΙΝΑΚΑΣ 19:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....σ.47
ΠΙΝΑΚΑΣ 20:	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....σ.48
ΠΙΝΑΚΑΣ 21:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....σ.48
ΠΙΝΑΚΑΣ 22:	ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....σ.49
ΠΙΝΑΚΑΣ 23:	ΕΚΠΑΔΕΥΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ 5 ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΗ Ή ΕΜΜΕΣΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.50
ΠΙΝΑΚΑΣ 24:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....σ.144
ΠΙΝΑΚΑΣ 25:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟ ΤΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ.....σ.145
ΠΙΝΑΚΑΣ 26:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....σ.146

ΠΙΝΑΚΑΣ 27:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ.....σ.147
ΠΙΝΑΚΑΣ 28:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.....σ.147
ΠΙΝΑΚΑΣ 29:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ.....σ.148
ΠΙΝΑΚΑΣ 30:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.....σ.149
ΠΙΝΑΚΑΣ 31:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΗΣ Ε.Σ.Α.ΜΕΑ. ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΤΗΣ ΖΗΤΗΘΗΚΕ Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΗΣ.....σ.150
ΠΙΝΑΚΑΣ 32:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑσ.151
ΠΙΝΑΚΑΣ 33:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ.....σ.152
ΠΙΝΑΚΑΣ 34:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ (ΠΙΝΑΚΕΣ, Η/Υ, ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ Κ.ΛΠ.).....σ.153

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1:	ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	σ.26
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2:	ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ).....	σ.26
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3:	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ)	σ.27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4:	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ – ΑΘΛΗΣΗ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ)	σ.28
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5:	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ).....	σ.28
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6:	ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ).....	σ.29
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7:	ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΥΡΕΣΗ/ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ).....	σ.30
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....	σ.36
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....	σ.37
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10:	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....	σ.38
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 1.....	σ.38
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12:	ΕΚΠΑΔΕΥΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΗ Ή ΕΜΜΕΣΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	σ.39
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 2.....	σ.41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 2.....	σ.41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15:	ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 2	σ.42
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....	σ.43
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....	σ.44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18:	ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3	σ.45
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19:	ΕΚΠΑΔΕΥΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ 3 ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΗ Ή ΕΜΜΕΣΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....	σ.45
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20:	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 3.....	σ.46
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21:	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....	σ.47
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22:	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....	σ.48
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23:	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....	σ.49
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 24:	ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΔΡΑΣΗΣ 5.....	σ.49
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 25:	ΕΚΠΑΔΕΥΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ 5 ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΗ Ή ΕΜΜΕΣΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....	σ.50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 26:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1.....	σ.87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 27:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 1ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....	σ.88
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 28:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 2ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....	σ.89
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 29:	ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....	σ.90

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 30:	ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1.....σ.91
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 31:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3.....σ.94
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 32:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 1ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....σ. 95
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 33:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 2ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....σ.96
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 34:	ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3 ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.97
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 35:	ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3.....σ.97
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 36:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 5.....σ.100
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 37:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 1ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....σ.102
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 38:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 2ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....σ.102
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 39:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 3ΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ.....σ.104
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 40:	ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 5 ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....σ.105
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 41:	ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 5.....σ.105
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 42:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....σ.129
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 43:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.....σ.130
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 44:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟ ΤΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ.....σ.130
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 45:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....σ.131
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 46:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ.....σ.132
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 47:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΚΤΗΘΕΝΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.....σ.132
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 48:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΤΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ.....σ.133
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 49:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ.....σ.133
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 50:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ.....σ.134
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 51:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΤΗΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΩΡΟΛΟΓΙΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....σ.134

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 52:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ.....σ.135
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 53:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΙΣ ΑΙΘΟΥΣΕΣ, ΧΩΡΟΥΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ, Κ.ΛΠ.....σ.135
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 54:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ – ΥΛΙΚΟ.....σ.136
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 55:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΙΘΟΥΣΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΣ, ΦΩΤΙΣΜΟΣ, ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ Κ.ΛΠ.).....σ.136
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 56:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ (ΧΩΡΟΣ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΟΣ, ΤΟΥΑΛΕΤΕΣ).....σ.137
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 57:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ (ΠΙΝΑΚΕΣ, Η/Υ, ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ Κ.ΛΠ.).....σ.137
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 58:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ (ΔΙΕΡΜΗΝΕΑΣ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ Κ.ΛΠ.).....σ.138
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 59:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....σ.144
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 60:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟ ΤΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ.....σ.145
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 61:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....σ.146
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 62:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ.....σ.147
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 63:	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.....σ.148
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 64:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ.....σ.149
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 65:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.....σ.150
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 66:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΗΣ Ε.Σ.Α.ΜΕΑ. ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΤΗΣ ΖΗΤΗΘΗΚΕ Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΗΣ.....σ.151
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 67:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.....σ.152
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 68:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ.....σ.152
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 69:	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ (ΠΙΝΑΚΕΣ, Η/Υ, ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ Κ.ΛΠ.).....σ.153

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προς διερεύνηση διάσταση «Αξιολόγηση των Προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία» περιλαμβάνει δύο βασικές παραμέτρους. Η *πρώτη* αφορά την αναγκαιότητα υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων με αναπηρία προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή τους σε προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης, η οποία όχι μόνο είναι πολύ μικρότερη σε σχέση με το γενικό πληθυσμό αλλά και διαχρονικά η απόσταση αυτή παραμένει σταθερή. Η *δεύτερη* αφορά την αναγκαιότητα διενέργειας αξιολόγησης αυτών των εκπαιδευτικών προγραμμάτων προκειμένου να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητά τους και παράλληλα να εντοπιστούν οι παράγοντες που ενδεχομένως επίδρασαν αρνητικά σε αυτήν.

Όσον αφορά την *πρώτη* παράμετρο, και δεδομένης της αναθεώρησης του παραδοσιακού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας (ιατρικό μοντέλο), τα ενήλικα άτομα με αναπηρία χρειάζεται να διαθέτουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που θα συμβάλλουν στην ενδυνάμωσή τους και κατ' επέκταση στην κοινωνική ένταξή τους.

Όσον αφορά τη *δεύτερη* παράμετρο, η αξιολόγηση των μη-τυπικών προγραμμάτων εκπαίδευσης μπορεί να ορισθεί ως *«μια ερευνητική δραστηριότητα, που απαιτεί καθορισμένη μεθοδολογία και επιδιώκει με βάση τους διατυπωμένους στόχους ενός προγράμματος τον προσδιορισμό και την εκτίμηση της αποτελεσματικότητάς του και παράλληλα τον εντοπισμό των παραγόντων που ενδεχόμενα επέδρασαν αρνητικά στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των βασικών συντελεστών του.»* (Χασάπης, 2000, σελ.103).

Το έργο της εξωτερικής αξιολόγησης απέβλεπε να συλλέξει και να αναλύσει το σύνολο των συντελεστών, παραμέτρων και πεδίων της **Πράξης «Προγράμματα Διά Βίου Μάθησης για την Αναπηρία Α.Π. 7,8,9» του Ε.Π. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»**, που υλοποιεί η Ε.Σ.Α.μεΑ. Ειδικότερα, η εξωτερική αξιολόγηση απέβλεπε να συλλέξει και να αναλύσει τις απόψεις όλων των εμπλεκομένων, δηλαδή των εκπαιδευτών, των εκπαιδευομένων, του επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού, καθώς και όλα τα δεδομένα, που αφορούν στο σχεδιασμό, στις διαδικασίες, στην υλοποίηση και στα αποτελέσματα των προγραμμάτων διά βίου εκπαίδευσης για τα άτομα με αναπηρία. Τα κύρια στοιχεία του εκπαιδευτικού έργου της ΕΣ.Α.μεΑ., σύμφωνα με το σχεδιασμό ήταν τα ακόλουθα:

Στόχοι του έργου:

- Ανάδειξη της σημασίας της διά βίου μάθησης στην ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία και των γονέων ατόμων με αναπηρία που δεν μπορούν να αυτό-εκπροσωπηθούν.
- Αύξηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε προγράμματα διά βίου εκπαίδευσης.
- Βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων των ατόμων με αναπηρία, ως βάση για την υιοθέτηση του κοινωνικού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας.
- Βελτίωση των δεξιοτήτων χρήσης εφαρμογών πληροφορικής και επικοινωνιών των ατόμων με αναπηρία.
- Ικανοποίηση διαπιστωμένων εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης στον τομέα των κοινωνικών δεξιοτήτων.

Σημαντικότερες δράσεις:

- Υλοποίηση τεσσάρων (4) προγραμμάτων διά βίου εκπαίδευσης (συνολικά 160 τμήματα σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας)
 - **Εκπαιδευτική Δράση 1:** Πρόγραμμα εκπαίδευσης αιρετών στελεχών και εργαζομένων του αναπηρικού κινήματος στο σχεδιασμό πολιτικής για θέματα αναπηρίας (**Εισαγωγική Συνδικαλιστική Εκπαίδευση**)
 - **Εκπαιδευτική Δράση 2:** Πρόγραμμα εξειδίκευσης αιρετών στελεχών και εργαζομένων του αναπηρικού κινήματος στο σχεδιασμό πολιτικής για θέματα αναπηρίας (**Βασική Συνδικαλιστική Εκπαίδευση**)
 - **Εκπαιδευτική Δράση 3:** Πρόγραμμα ΔΒΜ ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες
 - **Εκπαιδευτική Δράση 5¹:** Πρόγραμμα ΔΒΜ ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης σε κοινωνικές δεξιότητες
- Εκπαίδευση εκπαιδευτών
- Επικαιροποίηση/Αναμόρφωση εκπαιδευτικού υλικού που αναπτύχθηκε στην πρώτη φάση των προγραμμάτων διά βίου εκπαίδευσης (ΕΠΕΑΕΚ 2007-2008)
- Συγγραφή και έκδοση έξι (6) νέων εκπαιδευτικών εγχειριδίων
- Προσβασιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού:
 - Ηχογράφηση του εκπαιδευτικού υλικού σε CD ή εκτύπωσή του σε Braille για τους τυφλούς εκπαιδευόμενους / εκπαιδευτές.
 - Αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού σε DVD με υποτιτλισμό και νοηματική γλώσσα για τους κωφούς εκπαιδευόμενους / εκπαιδευτές.

¹ Σύμφωνα με τον αρχικό εγκεκριμένο Τεχνικό Δελτίο Προτεινόμενης Πράξης υπήρχε και Εκπαιδευτική Δράση 4 «Πρόγραμμα ΔΒΜ στη γραφή και ανάγνωση Braille», η οποία, λόγω απαίτησης για συρρίκνωση του εγκεκριμένου προϋπολογισμού από την ΕΥΔ του Ε.Π. «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» (βλ. Ενότητα 3.2), δεν υλοποιήθηκε. Για τον λόγο αυτό, η Εκπαιδευτική Δράση «Πρόγραμμα ΔΒΜ ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης σε κοινωνικές δεξιότητες» φέρει τον αριθμό 5 και όχι 4.

- Ψηφιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού από word σε προσβάσιμο PDF, TXT και HTML.
- Εκπόνηση τεσσάρων (4) μελετών:
 - Εκπόνηση συγκριτικής μελέτης επαγγελματικής αποκατάστασης αποφοίτων και αποφοίτων με αναπηρία ανώτατης εκπαίδευσης (ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ – ΙΔΡΥΜΑ ΤΣΑΤΣΟΥ)
 - Διάγνωση αναγκών δια βίου μάθησης των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στα ιδρύματα ή που έχουν αποϊδρυματοποιηθεί (ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ – ΙΔΡΥΜΑ ΤΣΑΤΣΟΥ)
 - Αποκλεισμός και διακρίσεις των ατόμων με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα: Ο εντοπισμός και η τεκμηρίωση της άνισης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία από το εκπαιδευτικό σύστημα όλων των βαθμίδων. Προτάσεις μέτρων πολιτικής για την αντιμετώπισή τους (ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ – ΙΔΡΥΜΑ ΤΣΑΤΣΟΥ)
 - Νέες τεχνολογίες και άτομα με αναπηρία: Προσδιορισμός των ευκαιριών και απειλών των ΑμεΑ από τις ραγδαίες εξελίξεις στην τεχνολογία (ATHENS NETWORK OF COLLABORATING EXPERT - ANCE)
- Δράσεις Δημοσιότητας (ημερίδες, ντοκιμαντέρ, κ.ά.)

Ποσοτικά στοιχεία του υλοποιούμενου εκπαιδευτικού έργου:

Κατά τα έτη 2012 – 2015 η Ε.Σ.Α.μεΑ. υλοποίησε **160 εκπαιδευτικά τμήματα** πανελλαδικά σε περίπου **2.355 άτομα με αναπηρία και γονείς ατόμων με αναπηρία**. Συγκεκριμένα:

Άξονας προτεραιότητας 7: 72 εκπαιδευτικά τμήματα – 1067 ωφελούμενοι

Άξονας προτεραιότητας 8: 82 εκπαιδευτικά τμήματα – 1200 ωφελούμενοι

Άξονας προτεραιότητας 9: 6 εκπαιδευτικά τμήματα – 88 ωφελούμενοι

Τα προγράμματα υλοποιήθηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Λάρισας, Πάτρας, Ιωαννίνων και Ηρακλείου, όπου η Ε.Σ.Α.μεΑ. διαθέτει παραρτήματα και σε 40 ακόμη πόλεις της χώρας.

Ο βασικός σκοπός της εξωτερικής αξιολόγησης ήταν να καταλήξει σε πρακτικά και αξιόπιστα αποτελέσματα και προτάσεις σε σχέση με την αποτελεσματικότητα, τη συνολική απόδοση και τις επιπτώσεις των προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης στην ομάδα στόχο των ατόμων με αναπηρία και, ειδικότερα, σε σχέση με τα ακόλουθα θεματικά πεδία αξιολόγησης, όπως αυτά αναφέρονταν και στο σχετικό τεύχος της Διακήρυξης της Ε.Σ.Α.μεΑ. (αρ. πρωτ.4841/11.12.2014):

- την εκπλήρωση των στόχων και την απόδοση της κάθε δράσης και του έργου συνολικά
- την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των εκπαιδευτικών ενεργειών

- την τήρηση των προδιαγραφών, του θεσμικού πλαισίου, των εσωτερικών συστημάτων διοίκησης και παρακολούθησης
- την επάρκεια των δομών, του εξοπλισμού και γενικότερα των διαθέσιμων μέσων για την ανάπτυξη των δράσεων του έργου
- την επάρκεια του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού για την εκτέλεση του έργου
- την ποιότητα των παραδοτέων

Στο πλαίσιο της εξωτερικής αξιολόγησης σχεδιάστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες τεχνικές και εργαλεία διαπίστωσης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων των αξιολογούμενων προγραμμάτων:

- Έρευνα πεδίου βάσει ερωτηματολογίων
 - Ερωτηματολόγιο για τους εκπαιδευόμενους
 - Ερωτηματολόγιο για τους εκπαιδευτές
- Έρευνα πεδίου βάσει ημι-δομημένων συνεντεύξεων
 - Οδηγός συνέντευξης εκπαιδευομένων
 - Οδηγός συνέντευξης εκπαιδευτών
- Ομαδικά εστιασμένες συνεντεύξεις (focus group interviews)
 - Άξονες και τα ενδεικτικά θέματα συζήτησης για την Ομαδικά Εστιασμένη Συνέντευξη με μια ομάδα στελεχών και επιστημονικών συνεργατών της Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Επιτόπια παρατήρηση
 - Άξονες παρατήρησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Αποδεχόμενοι ότι η εκπαίδευση των ενηλίκων με αναπηρία αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, τόσο σε όρους εξασφάλισης στην πρόσβαση όσο και σε όρους εξασφάλισης των προϋποθέσεων για επίτευξη ίσου αποτελέσματος, θέτουμε ως βασικό σκοπό να διερευνήσουμε τα υπό αξιολόγηση προγράμματα εκπαίδευσης ως προς την αποτελεσματικότητα και δημιουργικότητά τους για μια πιο αποτελεσματική διά βίου εκπαίδευση.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

- Ο προσδιορισμός και η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος με κριτήρια βασισμένα στους διατυπωμένους στόχους του (αξιολόγηση αποτελεσμάτων και συνεπειών/επιπτώσεων) (Χασάπης, 2000, σ.103).
- Ο εντοπισμός και η εκτίμηση του βαθμού θετικής ή αρνητικής συμβολής των βασικών δραστηριοτήτων και των χαρακτηριστικών τους στη διαμόρφωση της εκτιμώμενης αποτελεσματικότητας (αξιολόγηση δραστηριοτήτων) (Χασάπης, 2000, σ.103).

Στο πλαίσιο της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα που θα εξεταστούν είναι:

- Ποια είναι τα άμεσα αποτελέσματα για τους εκπαιδευόμενους που παρακολούθησαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης;
- Ποιες είναι οι απώτερες συνέπειες/επιπτώσεις για τους εκπαιδευόμενους που παρακολούθησαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης;
- Ποια στοιχεία σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα του προγράμματος;

Η ΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η έρευνα αξιολόγησης, ένα πεδίο που αναπτύχθηκε ραγδαία από τη δεκαετία του 1960 στις ΗΠΑ (Robson, 2007, σ.240), μπορεί να ορισθεί ως «*μια ερευνητική δραστηριότητα, που απαιτεί καθορισμένη μεθοδολογία και επιδιώκει με βάση τους διατυπωμένους στόχους ενός προγράμματος τον προσδιορισμό και την εκτίμηση της αποτελεσματικότητάς του και παράλληλα τον εντοπισμό των παραγόντων που ενδεχόμενα επέδρασαν αρνητικά στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των βασικών συντελεστών του.*» (Χασάπης, 2000, σελ.103).

Κάθε εκπαιδευτική αξιολόγηση, ανεξαρτήτως τύπου (διαμορφωτική ή απολογιστική αξιολόγηση, εσωτερική ή εξωτερική αξιολόγηση) ή μοντέλου αξιολόγησης (τεσσάρων επιπέδων, πλαισίου-εισόδου-διαδικασίας-αποτελέσματος-CIPP, ανταποδοτικό) (Καραλής, 2005), πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα ερευνητικό έργο. Ωστόσο, η επιλογή τύπου και μοντέλου αξιολόγησης επηρεάζει τη διατύπωση των στόχων, των ερευνητικών ερωτημάτων αλλά και της μεθοδολογίας και των συμπερασμάτων.

Ο σχεδιασμός της έρευνας αξιολόγησης αφορά τη συγκρότηση μιας ολοκληρωμένης πρότασης σχετικά με τους στόχους της αξιολόγησης, τον τύπο και το μοντέλο που επιλέγονται, τον βαθμό συμμετοχής των συντελεστών, καθώς και τις πιθανές χρήσεις των αποτελεσμάτων (ό.π., σ.56).

Για τον λόγο αυτό, θα αναφερθούμε στους *στόχους*, τον *τύπο* και το *μοντέλο* αξιολόγησης που κατατάσσεται η συγκεκριμένη μελέτη αξιολόγησης:

Προσδιορισμός των στόχων της αξιολόγησης

Οι στόχοι της αξιολόγησης δεν ταυτίζονται σε όλες τις περιπτώσεις με τους στόχους του προγράμματος, καθώς ο αξιολογητής έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει ένα πλαίσιο αξιολόγησης διαφορετικό από το πλαίσιο που διαμορφώνουν οι στόχοι του προγράμματος. Ως εκ τούτου, υπάρχουν δύο διαφορετικοί τύποι αξιολόγησης: α) η *αξιολόγηση με βάση τους στόχους* (goal based evaluation), β) η *ανεξάρτητη των στόχων αξιολόγηση* (goal free evaluation). Στην πρώτη περίπτωση, οι στόχοι του προγράμματος έχουν καθοριστική σημασία και όλη η διαδικασία της αξιολόγησης είναι προσανατολισμένη στη διαπίστωση του βαθμού επίτευξης αυτών των στόχων. Στη δεύτερη περίπτωση, ο αξιολογητής ασχολείται με τα αποτελέσματα του προγράμματος και όχι με τους αρχικούς του στόχους.

Η εν λόγω έρευνα κατατάσσεται στην πρώτη περίπτωση, δηλαδή είναι *αξιολόγηση με βάση τους στόχους* (goal based evaluation).

Επιλογή του τύπου αξιολόγησης

Η εν λόγω έρευνα κατατάσσεται στον *τύπο της απολογιστικής αξιολόγησης*, δεδομένου ότι θα διεξαχθεί *μετά* την ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (ή λίγο πριν τη λήξη), με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων και την τεκμηριωμένη διατύπωση κρίσεων σχετικά με την αξία του προγράμματος (ό.π., σ.22-23).

Επιλογή του μοντέλου αξιολόγησης

Μία μελέτη εκπαιδευτικής αξιολόγησης είναι σκόπιμο να υπαχθεί σε ένα από τα ευρέως ως αποδεκτά από την επιστημονική κοινότητα μοντέλα αξιολόγησης και βέβαια σε εκείνα που ταιριάζει στους στόχους της μελέτης και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Η υπαγωγή σε ένα μοντέλο αξιολόγησης προσδίδει στη μελέτη κατευθύνσεις για τη συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων και της επιτρέπει να προσεγγίσει το αντικείμενο μέσα σε ένα συγκροτημένο πλαίσιο.

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία της εκπαίδευσης ενηλίκων κυριαρχούν τρία μοντέλα αξιολόγησης (Καραλής, 2005): α) το μοντέλο της ανταποδοτικής αξιολόγησης του Robert Stake, το οποίο επικεντρώνεται κυρίως στη διερεύνηση της συμμετοχής των συντελεστών του εκπαιδευτικού προγράμματος στις διαδικασίες αξιολόγησης και λήψης αποφάσεων, β) το μοντέλο των τεσσάρων επιπέδων του Donald Kirkpatrick που αφορά στην αξιολόγηση των προγραμμάτων ενδοεπιχειρησιακής εκπαίδευσης και δίνει έμφαση στην προσέγγιση της εργασιακής συμπεριφοράς και απόδοσης των εκπαιδευομένων μετά από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα κατάρτισης και γ) το μοντέλο Πλαισίου, Εισόδου, Διαδικασίας, Αποτελέσματος (Context, Input, Process, Product – CIPP) του Daniel L. Stufflebeam.

Λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες βασικές παραμέτρους του πλαισίου υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος της Ε.Σ.Α.μεΑ. όπως:

- η διάρκεια του προγράμματος (μεγάλης διάρκειας),
- η ομάδα – στόχος (η ευάλωτη κοινωνικά ομάδα των ατόμων με αναπηρία),
- το είδος του προγράμματος (γενικής παιδείας),

καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό την επιλογή μας σχετικά με το μοντέλο που αξιολόγησης, το οποίο είναι το **μοντέλο Πλαισίου, Εισόδου, Διαδικασίας, Αποτελέσματος (Context, Input, Process, Product – CIPP) του Daniel L. Stufflebeam:**

- **Αξιολόγηση Πλαισίου (Context):** Αφορά την καταγραφή των ισχυρών και ασθενών σημείων ενός προγράμματος ή ενός οργανισμού και τον

προσδιορισμό των ενεργειών που πρέπει να γίνουν στην κατεύθυνση της βελτίωσης (Καραλής, 2005, σ. 37).

- **Αξιολόγηση Εισόδου (Input):** Στοχεύει κυρίως στη διαμόρφωση της στρατηγικής που θα ακολουθηθεί στη συνέχεια κατά την υλοποίηση του προγράμματος. Οι επιμέρους φάσεις αυτής της αξιολόγησης περιλαμβάνουν αξιολόγηση των διαφορετικών εναλλακτικών στρατηγικών, επισκόπηση παρόμοιων επιτυχημένων προγραμμάτων και πρακτικών, διάγνωση των περιορισμών που τίθενται με βάση τα αποτελέσματα της προηγούμενης φάσης, εκτίμηση της διαθεσιμότητας του ανθρώπινου δυναμικού και, τέλος, ανάλυση του προϋπολογισμού και του χρονοδιαγράμματος (ό.π.).
- **Αξιολόγηση Διαδικασίας (Process):** Αφορά τη παρακολούθηση, αποτίμηση και τη συνεχή εποπτεία της υλοποίησης των στόχων και της στρατηγικής του προγράμματος (ό.π.).
- **Αξιολόγηση Αποτελέσματος (Product):** Στοχεύει στην εκτίμηση και ερμηνεία της αξίας των αποτελεσμάτων και προϊόντων του προγράμματος και περιλαμβάνει την καταγραφή και ανάλυση των επιπτώσεων (θετικών και αρνητικών) που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή του προγράμματος, αλλά και τη σύγκριση των αποτελεσμάτων και προϊόντων με αντίστοιχα άλλων σχετικών προγραμμάτων (ό.π.).

ΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Με βάση τα παραπάνω, ο σχεδιασμός της μελέτης αξιολόγησης περιέχει τους άξονες που παρουσιάζονται παρακάτω. Σε κάθε άξονα προσδιορίζονται οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν.

Στάδιο 1: Αξιολόγηση πλαισίου

- 1.1. Τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία: Αξιοποιούνται μελέτες που έχουν γίνει σχετικά με τα χαρακτηριστικά των ατόμων με αναπηρία.
- 1.2. Η διαδικασία επιλογής των εκπαιδευτών: Αξιολογούνται τα κριτήρια με βάση τα οποία η Ε.Σ.Α.μεΑ. επέλεξε τους εκπαιδευτές.
- 1.3. Τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτών: Παρουσιάζονται τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Ε.Σ.Α.μεΑ. μέσω ερωτηματολογίου όσον αφορά τα χαρακτηριστικά και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτών.

Στάδιο 2: Αξιολόγηση εισόδου

- 2.1 Οι στόχοι και ο σχεδιασμός των εκπαιδευτικών δράσεων: Παρουσιάζονται οι στόχοι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τον σχεδιασμό του. Επισημαίνονται οι καινοτομίες που εισήχθησαν.
- 2.2 Το Διδακτικό Υλικό: Αξιολογείται το διδακτικό υλικό ως προς: α) στοιχεία που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν καλύτερα και ευκολότερα το κείμενο, β) πηγές γνώσεων συμπληρωματικές προς το κείμενο, γ) στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης.
- 2.3 Η προσβασιμότητα των εκπαιδευτικών δράσεων: Δεδομένου ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα απευθύνεται σε άτομα με αναπηρία, αξιολογείται η διασφάλιση της προσβασιμότητας όσον αφορά τις υποδομές, τον εξοπλισμό, το εκπαιδευτικό υλικό και τις διαδικασίες.
- 2.4 Τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης εκπαιδευτών: Παρουσιάζονται οι απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο το οποίο απάντησαν οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές και αφορούν στον βαθμό ικανοποίησής τους από την εκπαίδευση και στον βαθμό που πιστεύουν ότι θα αξιοποιήσουν τα εφόδια που έλαβαν.

Στάδιο 3: Αξιολόγηση Διαδικασίας

- 3.1** Η καθυστέρηση της έναρξης του Έργου: Παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι δυσκολίες που προέκυψαν στην πορεία υλοποίησης του προγράμματος εξαιτίας αποφάσεων του Δικαιούχου. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι έγγραφα - αποφάσεις του αρμόδιου οργάνου του Δικαιούχου και της αρμόδιας Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης.
- 3.2** Η συρρίκνωση του προϋπολογισμού του Έργου: Παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι δυσκολίες που προέκυψαν στην πορεία υλοποίησης του προγράμματος εξαιτίας διάφορων παρεμβάσεων της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση». Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι έγγραφα -αποφάσεις της αρμόδιας Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης και του αρμόδιου οργάνου του Δικαιούχου.

Στάδιο 4: Αξιολόγηση Αποτελέσματος

- 4.1** Η γνώμη των στελεχών και του επιστημονικού προσωπικού της Ε.Σ.Α.μεΑ.: Θα παρουσιαστεί η γνώμη τους σχετικά με τα αποτελέσματα του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- 4.2** Η γνώμη των εκπαιδευομένων: Θα παρουσιαστούν οι απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπλήρωσαν οι εκπαιδευόμενοι.
- 4.3** Η γνώμη των εκπαιδευτών: Θα παρουσιαστούν οι απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπλήρωσαν οι εκπαιδευτές.
- 4.4** Τα αποτελέσματα από την επιτόπια παρατήρηση της Εκπαιδευτικής Δράσης 5: Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα με βάση τους άξονες της άμεσης παρατήρησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας της Δράσης 5.
- 4.4** Οι επιπτώσεις του προγράμματος: Αποτιμώνται οι επιπτώσεις των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τόσο στο αναπηρικό κίνημα όσο και στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

ΤΟ ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

WBS	Tasks	Start	End	Duration (Days)	% Complete	Working Days	Days Complete	Days Remaining
1	Π.Ε. 1 Μεθοδολογία και χρονοδιάγραμμα αξιολόγησης της Πράξης	1/23/215	3/23/15	60	100%	42	60	0
1.1	Διερεύνηση αναγκών	1/23/15	2/23/15	30	100%	22	30	0
1.2	Προσδιορισμός στόχων αξιολόγησης	1/23/15	2/23/15	30	100%	22	30	0
1.3	Επιλογή τύπου και μοντέλου αξιολόγησης	1/23/15	3/23/15	60	100%	42	60	0
1.4	Χρονοδιάγραμμα	1/23/15	1/25/15	2	100%	1	2	0
2	Π.Ε. 2 Έκθεση τελικής αξιολόγησης της Πράξης	1/23/15	6/23/15	150	100%	108	150	0
2.1	Προσδιορισμός αντικειμένων, αξόνων και δεικτών	1/23/15	3/23/15	60	100%	42	60	0
2.2	Επιλογή μεθόδων και τεχνικών & συλλογή και ανάλυση δεδομένων	1/23/15	6/23/15	150	100%	108	150	0
2.3	Ερμηνεία αποτελεσμάτων και διατύπωση προτάσεων	3/23/15	6/23/15	90	0%	67	90	0

ΣΤΑΔΙΟ 1: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

1.1 Τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν στοιχεία από δύο μελέτες που πραγματοποιήθηκαν για λογαριασμό της Ε.Σ.Α.μεΑ. και είχαν στόχο τη συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων για την αναγκαιότητα και τις προϋποθέσεις της Διά Βίου Εκπαίδευσης αλλά και για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και ειδικότερα ατόμων με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες.

Η *πρώτη μελέτη* είχε στόχο τη συγκέντρωση και επεξεργασία των απόψεων των στελεχών του αναπηρικού κινήματος για την αναγκαιότητα, τις προϋποθέσεις και το περιεχόμενο της Διά Βίου Εκπαίδευσης για τα άτομα με αναπηρία. Απώτερος σκοπός της έρευνας ήταν η αξιοποίηση και ενσωμάτωση των απόψεων των στελεχών του αναπηρικού κινήματος στο σχεδιασμό ενός προγράμματος Διά Βίου Εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία. Η *δεύτερη μελέτη* είχε στόχο τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών ατόμων με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα και σε δομές κοινωνικής φροντίδας.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα βασικά αποτελέσματα των δύο μελετών:

1. ECOPLAN. (2008). *Διά Βίου Μάθηση και Αναπηρία*. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.

Οι βασικές πληροφορίες που επιχειρήθηκε να συλλεχθούν μέσω της πρωτογενούς έρευνας αφορούν την άποψη των στελεχών του αναπηρικού κινήματος:

- Για τις σημαντικότερες *διακρίσεις* που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος, από το νηπιαγωγείο και το δημοτικό, έως το Πανεπιστήμιο.
- Για τις σημαντικότερες *διακρίσεις* που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στα πάσης φύσεως εκπαιδευτικά προγράμματα που όμως τοποθετούνται εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος, δηλαδή στα διάφορα σεμινάρια επιμόρφωσης, κατάρτισης κ.λπ.
- Για το κατά πόσο *σημαντική* μπορεί να είναι η Δια Βίου Εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία.
- Για ποιοι είναι οι τομείς στους οποίους αναδεικνύεται η *χρησιμότητα* της Διά Βίου Εκπαίδευσης για τα άτομα με αναπηρία.
- Για τα κυριότερα *αντικίνητρα* που εμποδίζουν την παρακολούθηση προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης από τα άτομα με αναπηρία.
- Για τα κυριότερα *κίνητρα* που θα μπορούσαν να σχεδιαστούν ώστε τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης.

Οι σημαντικότερες διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα

Είναι γεγονός ότι τα άτομα με αναπηρία υφίστανται αρνητικές διακρίσεις σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος. Η ερώτηση είχε ως στόχο αφενός να επαληθεύσει αυτή τη διαπίστωση, ώστε να χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα στην τεκμηρίωση της αναγκαιότητας για τη Διά Βίου Εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, αφετέρου την ανάδειξη συγκεκριμένων διακρίσεων οι οποίες πρέπει να αποφευχθούν ή/και να αντιμετωπιστούν στη Δια Βίου Μάθηση των ατόμων με αναπηρία.

Από τον Πίνακα 1 αναδεικνύεται ότι οι βασικότερες διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα αφορούν την *έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού* και την *παροχή χαμηλότερου επιπέδου εκπαίδευσης*. Ωστόσο, ως πολύ σημαντικές διακρίσεις αναδεικνύονται και τα ζητήματα *ελλιπούς προσβασιμότητας* τόσο σε *υποδομές* όσο και σε *εξειδικευμένο εκπαιδευτικό υλικό/εξοπλισμό*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Οι σημαντικότερες διακρίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, (%)

	Επιλογή				Σύνολο
	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	
Χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης	42,9	11,4	20,0	20,0	100,0
Μη προσβάσιμες υποδομές	22,9	28,6	28,6	11,4	100,0
Έλλειψη προσβάσιμου εξοπλισμού	42,9	31,4	17,1	5,7	100,0
Έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού	34,3	28,6	8,6	25,7	100,0

Οι απαντήσεις στο ανοικτό τμήμα της συγκεκριμένης ερώτησης ανέδειξαν και άλλα ζητήματα που αποτελούν πεδίο διακρίσεων των ατόμων με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα. Πρόκειται για ορισμένα γενικά προβλήματα:

- Συμπεριφορές κοινωνικού ρατσισμού που επιβαρύνουν ψυχολογικά τα άτομα με αναπηρία και την οικογένειά τους,
- φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού,
- έλλειψη ειδικών αναλυτικών προγραμμάτων,
- ελλιπής φροντίδα παιδιών στις σχολικές μονάδες,
- προβλήματα μεταφοράς μαθητών.

Αναφέρθηκαν όμως και ορισμένα ειδικότερα προβλήματα, όπως είναι π.χ.:

- Οι ανεπαρκείς εκπαιδευτικές μονάδες από το νηπιαγωγείο έως τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση για τα παιδιά με νοητική στέρωση,
- η προσχολική εκπαίδευση για παιδιά ηλικίας έως 5 ετών με κώφωση-βαρηκοΐα,
- η πλήρης έλλειψη εκπαιδευτικής αγωγής και πρόσβασης για παιδιά με πολλαπλές αναπηρίες.

Οι σημαντικότερες διακρίσεις σε πάσης φύσεως εκπαιδευτικά προγράμματα εκτός εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι διακρίσεις για τις οποίες γίνεται λόγος αφορούν διάφορες εκπαιδευτικές διαδικασίες όπως είναι για παράδειγμα τα σεμινάρια κατάρτισης κ.λπ. οι οποίες λαμβάνουν χώρα εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος.

Από τον Πίνακα 2 αναδεικνύεται ότι ως κυρίαρχο ζήτημα αναφέρεται το γεγονός ότι *δεν υπάρχουν αρκετά εξειδικευμένα προγράμματα/σεμινάρια για τα άτομα με αναπηρία*. Ακολούθως, ως οι βασικότερες διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία σε διάφορες εκπαιδευτικές διαδικασίες εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος αφορούν την *έλλειψη ενημέρωσης* για την πραγματοποίηση των προγραμμάτων/σεμιναρίων αυτών και η *έλλειψη προσβάσιμου εξοπλισμού*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Οι σημαντικότερες διακρίσεις σε πάσης φύσεως εκπαιδευτικά προγράμματα εκτός εκπαιδευτικού συστήματος, (διάφορα σεμινάρια, κ.ά.), (%)

	Επιλογή						Σύνολο
	1η	2η	3η	4η	5η+	Δεν επιλέχθηκε	
Έλλειψη ενημέρωσης	25,7	22,9	11,4	25,7	5,7	8,6	100,0
Έλλειψη εξειδικευμ. προγραμ.	74,3	11,4	8,6	5,7	0,0	0,0	100,0
Μη προσβάσιμες υποδομές	22,9	22,9	2,9	22,9	2,9	25,7	100,0
Μη προσβάσιμος εξοπλισμός	28,6	25,7	17,1	8,6	0,0	20,0	100,0
Έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού	25,7	20,0	28,6	14,3	0,0	11,4	100,0
Παροχή χαμηλότερου επιπέδου εκπαίδευσης	22,9	8,6	17,1	20,0	2,9	28,6	100,0

Η χρησιμότητα της Διά Βίου Εκπαίδευσης για τα άτομα με αναπηρία

Η ιεράρχηση των απαντήσεων όσον αφορά τη χρησιμότητα της Διά Βίου Εκπαίδευσης για τα άτομα με αναπηρία τοποθετεί στις πρώτες θέσεις την *διευκόλυνση στη διαδικασία εύρεσης εργασίας* και την *κοινωνικοποίηση* των ατόμων με αναπηρία. Σχεδόν ίδια σημασία αποδίδεται και στο ρόλο που μπορεί να παίξει η Δια Βίου Μάθηση στην *αντιστάθμιση των διακρίσεων* του εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ ακολουθεί η *απόκτηση γενικής παιδείας* (Πίνακας 3).

Στις απαντήσεις στο ανοικτό τμήμα της συγκεκριμένης ερώτησης αναφέρονται και άλλες πλευρές χρησιμότητας της Δια Βίου Μάθησης για την αναπηρία, όπως είναι η

αύξηση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης, η αξιοπρέπεια, η διευκόλυνση στη διεκδίκηση δικαιωμάτων, η αυτομόρφωση κ.ά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Η χρησιμότητα της Δια Βίου Μάθησης για τα άτομα με αναπηρία, (%)

	Επιλογή				Σύνολο
	1η	2η	3η	4η	
Αντιστάθμιση διακρίσεων του εκπαιδευτικού συστήματος	34,3	31,4	22,9	11,4	100,0
Απόκτηση γενικής παιδείας	31,4	22,9	22,9	22,9	100,0
Εύρεση, διατήρηση εργασίας	40,0	31,4	14,3	14,3	100,0
Κοινωνικοποίηση	48,6	20,0	14,3	17,1	100,0

Τα κυριότερα αντικίνητρα για την παρακολούθηση προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης από τα άτομα με αναπηρία

Ως τα σημαντικότερα αντικίνητρα για την παρακολούθηση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης από τα άτομα με αναπηρία αναδεικνύεται το *αρχικό χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο* των ατόμων με αναπηρία ως αποτέλεσμα των δυσμενών διακρίσεων στο εκπαιδευτικό σύστημα και οι *μη προσβάσιμες υποδομές*. Η πρώτη επιλογή των απαντήσεων των στελεχών του αναπηρικού κινήματος βρίσκεται σε αρμονία με αποτελέσματα και άλλων ερευνών τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, οι οποίες διαπιστώνουν στενή σχέση ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο και την παρακολούθηση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης.

Σε δεύτερο επίπεδο, ως αντικίνητρα αξιολογούνται η χαμηλή αυτοεκτίμηση, προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες από το εκπαιδευτικό σύστημα και η συνακόλουθη απογοήτευση για τη χρησιμότητα της εκπαίδευσης και βέβαια η έλλειψη εξειδικευμένου εκπαιδευτικού υλικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Τα κυριότερα αντικίνητρα για την παρακολούθηση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης από τα άτομα με αναπηρία, (%)

	Επιλογή						Σύνολο
	1η	2η	3η	4η	5η	Δεν επιλέχθηκε	
Χαμηλή αυτοεκτίμηση	25,7	20,0	8,6	2,9	8,6	34,3	100,0
Χαμηλό αρχικό μορφωτικό επίπεδο	48,6	22,9	8,6	11,4	2,9	5,7	100,0
Δυσάρεστες εμπειρίες από εκπαιδευτικό σύστημα	14,3	20,0	22,9	20,0	2,9	20,0	100,0
Μη προσβάσιμες υποδομές	34,3	25,7	8,6	5,7	11,4	14,3	100,0
Μη προσβάσιμος εξοπλισμός	22,9	17,1	20,0	5,7	8,6	25,7	100,0

Απογοήτευση για το νόημα της εκπαίδευσης	8,6	25,7	20,0	2,9	25,7	17,1	100,0
Έλλειψη χρόνου	8,6	2,9	8,6	5,7	25,7	48,6	100,0
Ανεπαρκής ενημέρωση	11,4	14,3	11,4	25,7	22,9	14,3	100,0

Από τις απαντήσεις στο ανοικτό τμήμα της συγκεκριμένης ερώτησης ως αντικίνητρα αξιολογούνται επίσης:

- Οι μη αποκεντρωμένες δομές παροχής εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η γεωγραφική τους συγκέντρωση σε μεγάλα αστικά κέντρα δημιουργεί σοβαρά προβλήματα σε κατοίκους αγροτικών και ημιαστικών περιοχών.
- Απουσία στοχευμένων προγραμμάτων σε ειδικές κατηγορίες αναπηρίας (π.χ. για άτομα με νοητική αναπηρία και αυτισμό).
- Πρόβλημα μετακίνησης.
- Προβλήματα επικοινωνίας.
- Έλλειψη οικονομικής αποζημίωσης.
- Επίσης αναφέρονται και άλλα «απλά» προβλήματα όπως π.χ. το στοιχείο ότι οι γονείς δεν έχουν που να αφήσουν τα παιδιά τους την ώρα του μαθήματος.
- Κίνητρα ώστε τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης.

Τα κυριότερα κίνητρα για την παρακολούθηση προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης από τα άτομα με αναπηρία

Ως τα σημαντικότερα κίνητρα ώστε τα άτομα με αναπηρία να παρακολουθήσουν προγράμματα Διά Βίου Μάθησης αναδεικνύεται αυτή καθ' εαυτή η *απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων*, ενώ ακολουθεί με την ίδια αξιολόγηση και η *διευκόλυνση στην εύρεση εργασίας*. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι η καταβολή *οικονομικής παροχής* εμφανίζεται με σχετικά χαμηλό ποσοστό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Κίνητρα ώστε τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν σε προγράμματα Διά Βίου Μάθησης, (%)

	Επιλογή					Σύνολο
	1η	2η	3η	4η	Δεν επιλέχθηκε	
Διεύρυνση γνώσεων/δεξιοτήτων	60,0	31,4	8,6	0,0	0,0	100,0
Εύρεση εργασίας	51,4	34,3	14,3	0,0	0,0	100,0
Ηθική ικανοποίηση	20,0	20,0	28,6	25,7	5,7	100,0
Εκπαιδευτικό επίδομα	22,9	17,1	14,3	40,0	5,7	100,0

Στις απαντήσεις στο ανοικτό τμήμα της συγκεκριμένης ερώτησης ως κίνητρα αναφέρθηκαν επίσης η έξοδος από το οικογενειακό προστατευτικό περιβάλλον και η συνακόλουθη διαδικασία ανεξαρτητοποίησης και η κοινωνικοποίηση.

2. ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΟΥ. (2014). Διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών ατόμων με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα και σε δομές κοινωνικής φροντίδας. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.

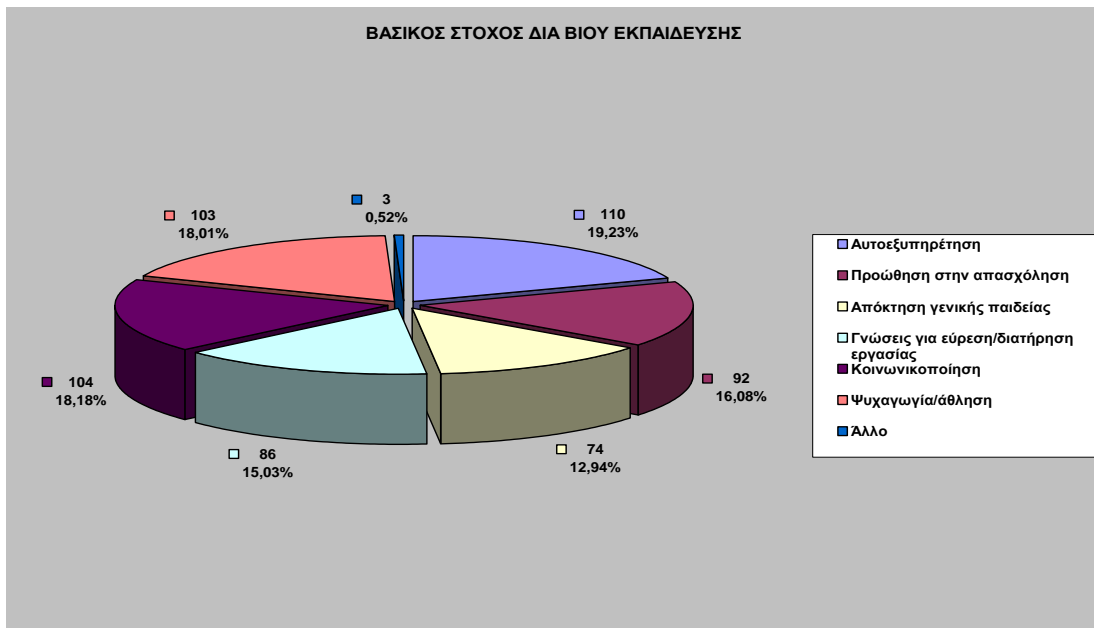
Η μελέτη είχε στόχο την ανίχνευση των εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα και σε δομές κοινωνικής φροντίδας. Επιχειρήθηκε, μεταξύ άλλων, να καταγραφεί η άποψη των εκπροσώπων φορέων παροχής υπηρεσιών φροντίδας σχετικά με το βασικό στόχο της διά βίου εκπαίδευσης για τα ενήλικα άτομα με αναπηρία. Ζητήθηκε οι απαντήσεις να δοθούν με σειρά προτίμησης. Η ερώτηση ήταν κλειστή και παρείχε τις ακόλουθες επτά βασικές επιλογές: Αυτοεξυπηρέτηση, Προώθηση στην απασχόληση, Απόκτηση γενικής παιδείας, Γνώσεις για εύρεση/διατήρηση εργασίας, Κοινωνικοποίηση, Ψυχαγωγία (άθληση), Άλλο.

Οι απαντήσεις αξιολογήθηκαν αρχικά ως προς τις συνολικές προτιμήσεις που συγκέντρωσαν οι προτεινόμενοι στόχοι, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η σειρά προτίμησης που σημειώθηκε. Και αυτό διότι και σε κάποιες περιπτώσεις οι ερωτώμενοι επέλεξαν προτεινόμενους στόχους χωρίς να καταγράψουν σειρά προτίμησης, αλλά και επειδή εκτιμήθηκε πως η όποια ιεράρχηση θα πρέπει να θεωρηθεί περισσότερο ενδεικτική παρά απόλυτη.

Με βάση τα συνολικά δεδομένα, η αυτοεξυπηρέτηση (19,23%), η κοινωνικοποίηση (18,18%) και η ψυχαγωγία/άθληση (18,01%) αποτέλεσαν τις συχνότερες επιλογές των ερωτώμενων. Η προώθηση στην απασχόληση συγκέντρωσε ποσοστό 16,08%, η απόκτηση γνώσεων για εύρεση/διατήρηση εργασίας 15,03% και 12,94% η απόκτηση γενικής παιδείας.

Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 1):

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: Βασικός στόχος της Διά Βίου Εκπαίδευσης

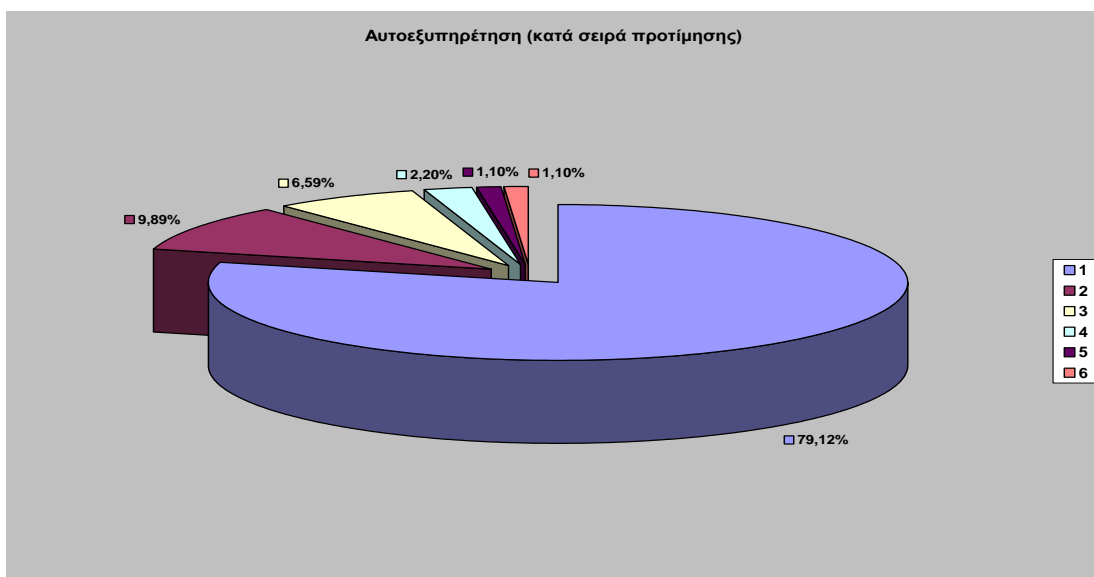

Προτεραιοποίηση των απαντήσεων έγινε στα 87 από τα 110 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων κατέταξε στην πρώτη θέση την αυτοεξυπηρέτηση και στη δεύτερη θέση την κοινωνικοποίηση. Συγκεκριμένα:

Αυτοεξυπηρέτηση

Το 79,12% των συμμετεχόντων στην έρευνα απάντησε πως βασικό στόχο της δια βίου εκπαίδευσης για τα ενήλικα άτομα με αναπηρία πρέπει να αποτελεί η αυτοεξυπηρέτηση. Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 2):

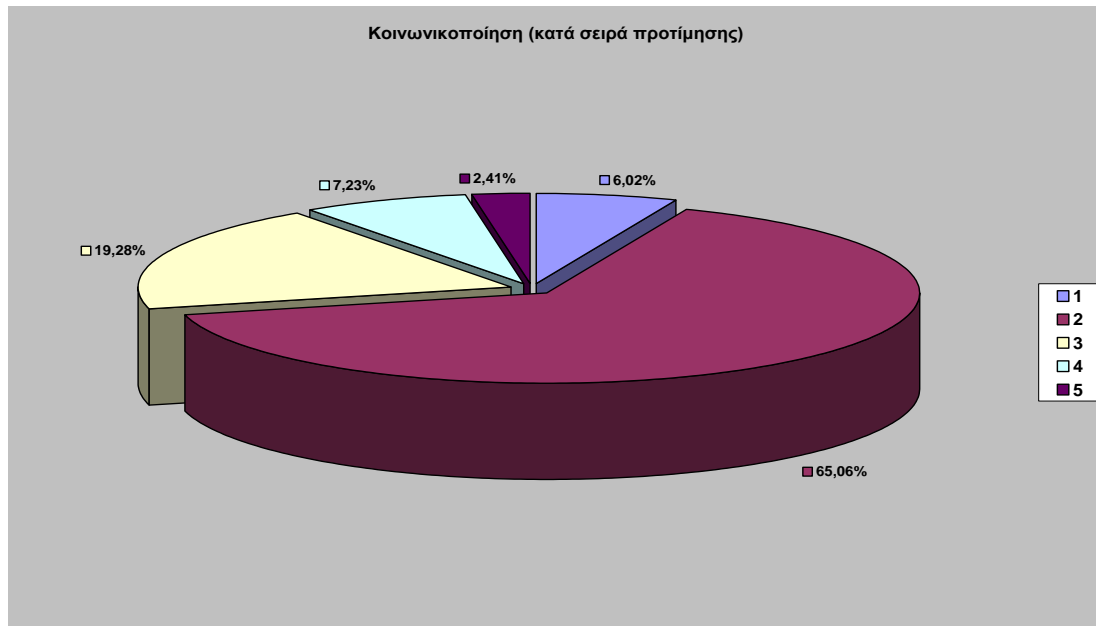
ΓΡΑΦΗΜΑ 2: Αυτοεξυπηρέτηση (κατά σειρά προτίμησης)

Κοινωνικοποίηση

Η κοινωνικοποίηση ήταν η δεύτερη επιλογή της πλειοψηφίας των συμμετεχόντων στην έρευνα. Συγκεκριμένα, το 65,06% την κατέταξε δεύτερη, 19,28% τρίτη, 7,23% τέταρτη και 2,41% στην πέμπτη θέση. Καταγράφηκε 6,02% που την προτεραιοποίησε στην πρώτη θέση. Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 3):

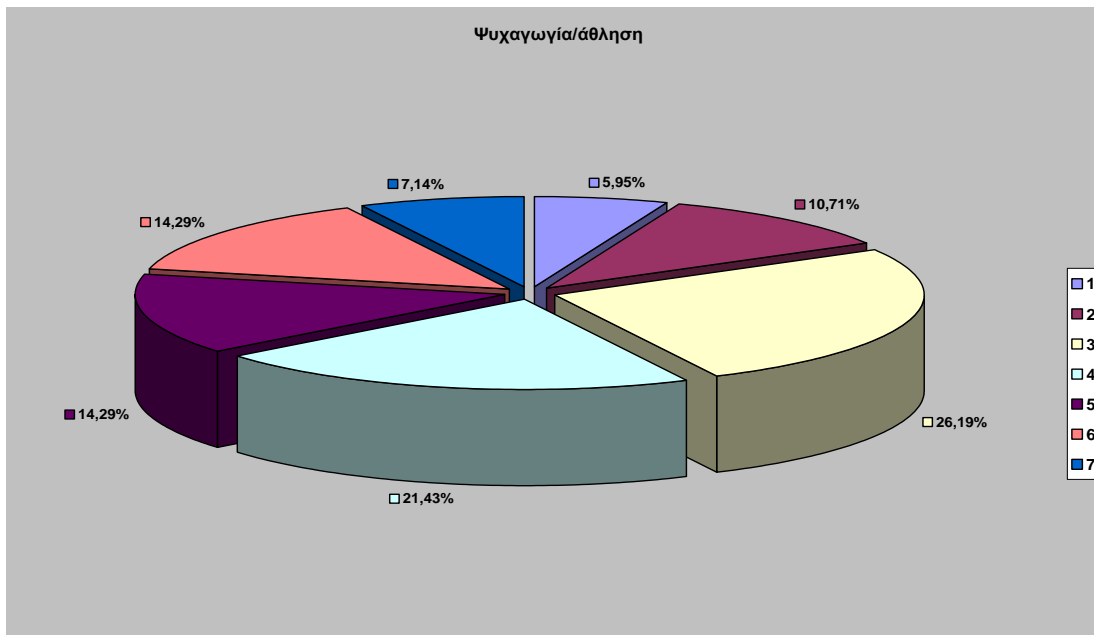
ΓΡΑΦΗΜΑ 3: Κοινωνικοποίηση (κατά σειρά προτίμησης)

Ψυχαγωγία – άθληση

Η ψυχαγωγία ήταν ο τρίτος σε σειρά βασικός στόχος για τους περισσότερους που μετείχαν στην έρευνα, ενώ σημαντικό ποσοστό ήταν εκείνο που την κατέταξε στην τέταρτη θέση. Το 26,19% των συμμετεχόντων κατέταξε την ψυχαγωγία στην τρίτη θέση, το 21,43% στην τέταρτη, ενώ το 5,95% πρώτη. Στην 5η και στην 6η θέση την κατέταξε αντίστοιχα το 14,29% των συμμετεχόντων. Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 4):

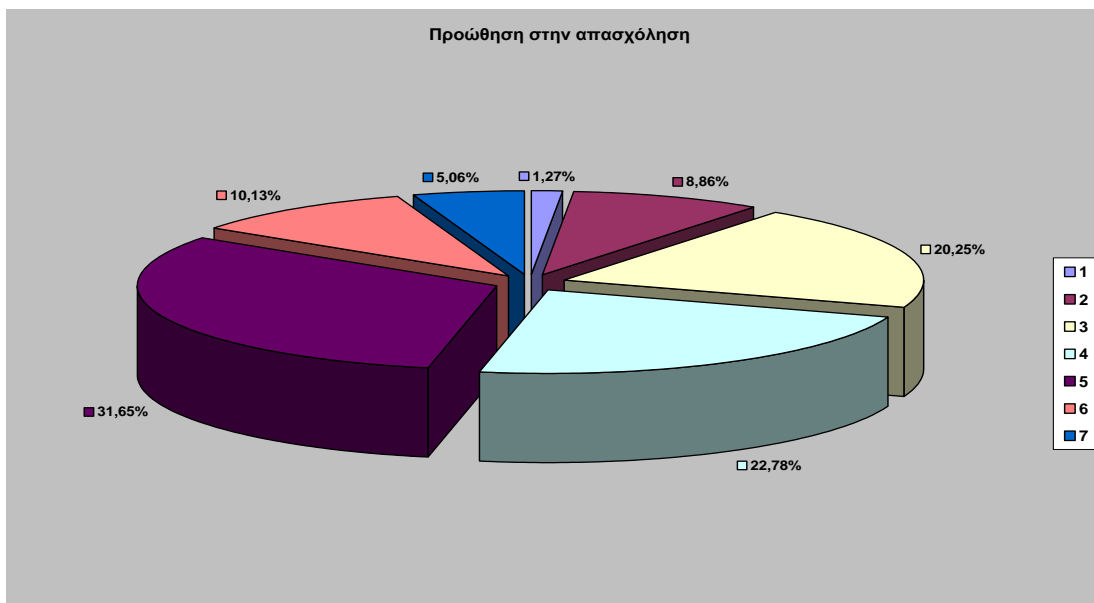
ΓΡΑΦΗΜΑ 4: Ψυχαγωγία – άθληση (κατά σειρά προτίμησης)

Πρώθηση στην απασχόληση

Η προώθηση στην απασχόληση προτεραιοποιήθηκε ως ο βασικός στόχος της δια βίου εκπαίδευσης μόλις από το 1,27% του δείγματος, ενώ 8,86% την κατέταξε στη 2η θέση, 20,25% στην 3η και 22,78% στην 4η. Η πλειοψηφία (31,65%) των συμμετεχόντων την κατέταξε στην 5η θέση. Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 5):

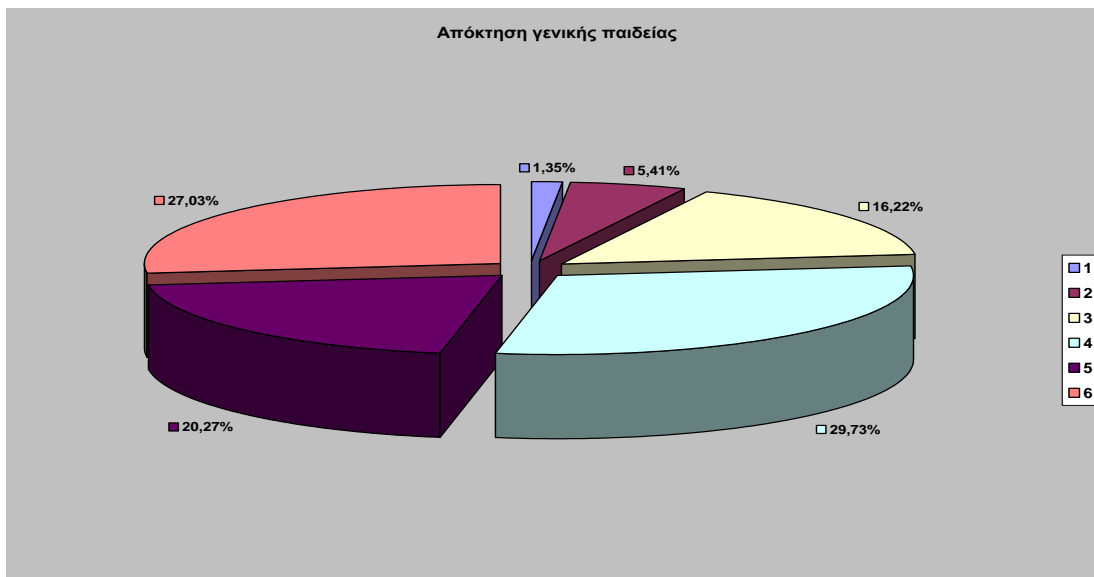
ΓΡΑΦΗΜΑ 5: Προώθηση στην απασχόληση (κατά σειρά προτίμησης)

Απόκτηση γενικής παιδείας

Για τους περισσότερους από τους μετέχοντες στην έρευνα (29,73%) η απόκτηση γενικής παιδείας αποτελεί τον τέταρτο βασικό στόχο της δια βίου εκπαίδευσης ενηλίκων. Την πέμπτη θέση έδωσε το 20,27%, ενώ για το 27,03% τοποθετείται στην έκτη θέση των βασικών στόχων. Ένα πολύ μικρό ποσοστό, μόλις 1,35% την προτεραιοποίησε στην πρώτη θέση και το 5,41% στη δεύτερη θέση, ενώ για το 16,22% των συμμετεχόντων αποτελεί τον τρίτο βασικότερο στόχο. Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 6):

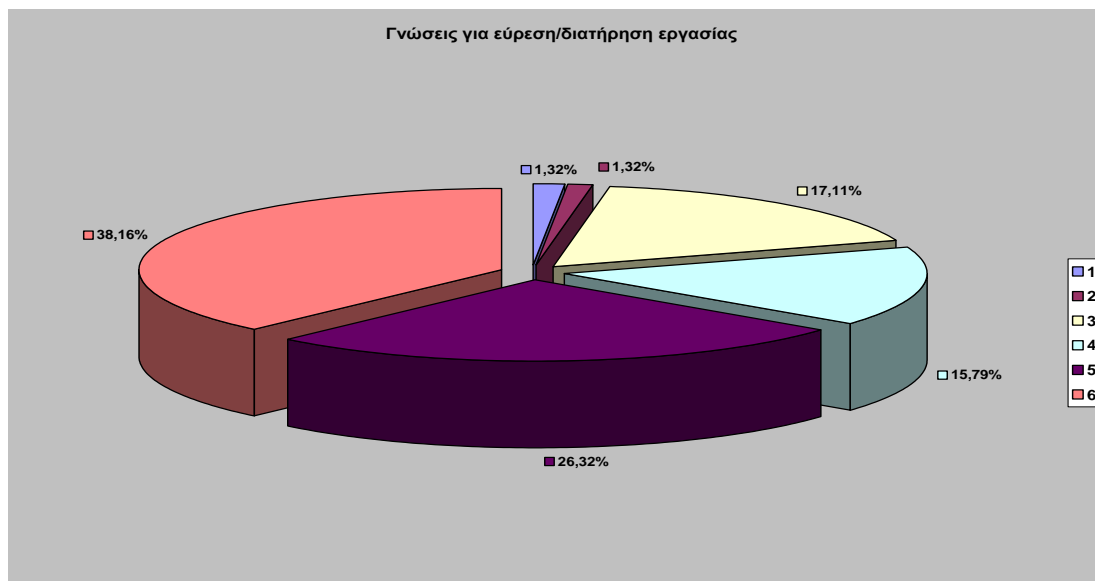
ΓΡΑΦΗΜΑ 6: Απόκτηση γενικής παιδείας (κατά σειρά προτεραιότητας)

Γνώσεις για εύρεση/διατήρηση εργασίας

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στην έρευνα έκριναν πως οι γνώσεις για την εύρεση και διατήρηση εργασίας δεν είναι από τους πρωταρχικούς στόχους της δια βίου εκπαίδευσης. Το 38,16% κατέταξαν το συγκεκριμένο στόχο στην 6η θέση κατά την προτεραιοποίησή τους, ενώ το 26,32% στην 5η. Μόλις για το 1,32% εκτιμήθηκε ως ο βασικότερος στόχος και ίδιο ήταν το ποσοστό που κατέταξε το συγκεκριμένο στόχο στη 2η θέση. Για το 17,11% αποτελεί τον τρίτο βασικότερο στόχο της δια βίου εκπαίδευσης, ενώ για το 15,79% τον τέταρτο. Τα σχετικά δεδομένα αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 7):

ΓΡΑΦΗΜΑ 7: Γνώσεις για εύρεση/διατήρηση εργασίας (κατά σειρά προτεραιότητας)

1.2 Η διαδικασία επιλογής των εκπαιδευτών

Ένα από τα κρίσιμα σημεία κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος είναι το κατά πόσο εκείνοι που επιλέγονται για το νευραλγικό ρόλο του εκπαιδευτή διαθέτουν τα κατάλληλα χαρακτηριστικά.

Λαμβάνοντας υπόψη το πιστοποιημένο επαγγελματικό περίγραμμα του εκπαιδευτή ενηλίκων που καταρτίστηκε από το ΕΚΕΠΙΣ (νυν ΕΟΠΠΕΠ), η ανάλυση εργασίας του εκπαιδευτή ενηλίκων (εν προκειμένω του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία) μπορεί να περιλαμβάνει τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- Την υλοποίηση του προγράμματος σπουδών, την εφαρμογή της μεθοδολογίας της εκπαίδευσης ενηλίκων, την προσαρμογή των διδακτικών ενοτήτων στις ανάγκες των εκπαιδευομένων (εν προκειμένω των εκπαιδευομένων με αναπηρία) (*διδασκτική-παιδαγωγική λειτουργία*).
- Τη χειραφέτηση των εκπαιδευομένων μέσω της μαθησιακής διεργασίας, την παρακολούθηση της ατομικής εξέλιξης των εκπαιδευομένων (εν προκειμένω των εκπαιδευομένων με αναπηρία) (*εμπνευστική λειτουργία*).
- Την ενημέρωσή του για τη δράση του αναπηρικού κινήματος σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (*κοινωνικοπολιτική λειτουργία*).

Η επιστημονική ομάδα της Ε.Σ.Α.μεΑ., όπως φαίνεται από τις προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος για τις θέσεις των εκπαιδευτών και από το σύστημα μοριοδότησης (βλ. υποενότητες 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4), πρότεινε η επιλογή των εκπαιδευτών να μην βασιστεί μόνο στα πτυχία αλλά να συνυπολογιστεί η διδακτική και ευρύτερη επαγγελματική εμπειρία στα πεδία της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και της αναπηρίας.

1.2.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1

Η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 μοριοδοτούσε την τυπική εκπαίδευση (πτυχίο, μεταπτυχιακό, διδακτορικό) σε συναφές γνωστικό αντικείμενο, την τυπική εκπαίδευση (μεταπτυχιακό, διδακτορικό, επιμόρφωση) στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και τη διδακτική εμπειρία σε ενήλικα άτομα καθώς και άλλα προσόντα όπως η πιστοποίηση στα Μητρώα εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ (εισαγωγικό, Μητρώο Β), η γνώση ξένης γλώσσας και η γνώση Η/Υ.

Η Πρόσκληση προέβλεπε, μεταξύ άλλων, το κοινωνικό κριτήριο της αναπηρίας, δηλαδή συνεκτιμήθηκε το γεγονός εάν ο υποψήφιος εκπαιδευτής είναι άτομο με αναπηρία ή γονέας ατόμου με αναπηρία ή νόμιμος κηδεμόνας ή ανάδοχος ατόμου

με αναπηρία βάσει σχετικών δικαστικών εγγράφων ή σύζυγος ατόμου με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

Σύστημα Μοριοδότησης Υποψήφιων Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 1

1.ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	45
1.1. ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (συνυπολογιζόμενα αθροιστικά)	22
Δηλώνονται από τους υποψηφίους μόνο τα πτυχία, μεταπτυχιακά και διδακτορικά σχετικά με το αντικείμενο της θέσης, μοριοδοτείται ένα από κάθε κατηγορία, και στη συνέχεια λογίζονται αθροιστικά.	
α. Πτυχίο Ανώτατης Εκπαίδευσης σχετικό με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης	5
β. Μεταπτυχιακό* σχετικό με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης	14
γ. Διδακτορικό* σχετικό με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης	17
<i>* Μεταπτυχιακοί τίτλοι πέραν του ενός δεν μοριοδοτούνται. Μοριοδοτείται ο ανώτερος μεταπτυχιακός τίτλος.</i>	
1.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ (συνυπολογιζόμενα στο μέγιστο έως 13 μόρια)	13
α. μεταπτυχιακό * στην εκπαίδευση Ενηλίκων	11
β. Διδακτορικό * στην εκπαίδευση Ενηλίκων	13
<i>* Μεταπτυχιακοί τίτλοι πέραν του ενός δεν μοριοδοτούνται. Μοριοδοτείται ο ανωτέρω μεταπτυχιακός τίτλος</i>	
1.3 ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ (Από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς εκπαίδευσης)	10
Α) Στο διδακτικό αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης ή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων (αρχές, φιλοσοφία και διδακτική μεθοδολογία) (0,50 μόριο ανά 25ωρο, με μέγιστο αριθμό μορίων 10). Δεν μοριοδοτείται επιμόρφωση διάρκειας μικρότερη των 15 ωρών ή επιμόρφωση που ήταν προαπαιτούμενη για την πιστοποίηση εκπαιδευτών Μητρώου Β ΕΚΕΠΙΣ	10
2. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	20
2.1 ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ Εκπαίδευση που παρέχεται από φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων (0,50 μόριο ανά 50ωρο, με μέγιστο αριθμό μορίων 20)	20
3. ΑΛΛΑ ΠΡΟΣΩΝΤΑ	20
3.1 ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ (σύμφωνα με την από ΑΣΕΠ προβλεπόμενη πιστοποίηση)	3
Καλή γνώση (επίπεδο Β2)	1
Πολύ καλή γνώση (επίπεδο C1)	2
Άριστη γνώση (επίπεδο C2)	3
<i>Μοριοδοτείται το ανώτερο πιστοποιημένο επίπεδο και για μόνο γλώσσα.</i>	
3.2 ΓΝΩΣΕΙΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ Η/Υ (ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ) (σύμφωνα με την από ΑΣΕΠ προβλεπόμενη πιστοποίηση)	2
	2
3.3 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΕΠΙΣ	15
Βεβαίωση ένταξης στο Εισαγωγικό Μητρώο Εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ	5
Βεβαίωση Ένταξης στο Μητρώο Β Εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ	15
<i>Μοριοδοτείται το ανώτερο πιστοποιημένο επίπεδο.</i>	
4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ	15
4.1 ΑΝΕΡΓΙΑ	15
Μοριοδοτούνται με μία (1) μονάδα οι τέσσερις μήνες συνεχούς ανεργίας και με μία (1) μονάδα ανά μήνα συνεχούς ανεργίας, άνω των τεσσάρων μηνών, με ανώτατο όριο τις δεκαπέντε μονάδες.	
ΣΥΝΟΛΟ	100

<p>4.2 ΠΟΛΥΤΕΚΝΙΑ Ή ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ Ή ΑΝΑΠΗΡΙΑ Σε υποψηφίους με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, το σύνολο των μορίων τους θα προσαυξάνεται σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα ποσοστών:</p> <p>Μέλη μονογονεϊκών οικογενειών (γονέας και τέκνα) Μέλη πολύτεκνων οικογενειών (γονείς και τέκνα) Άτομα με αναπηρία ή γονείς ή σύζυγοι ατόμων με αναπηρία</p> <p>Σε περίπτωση υπαγωγής υποψηφίου σε περισσότερες από μία από τις παραπάνω κατηγορίες, για την προσαύξηση θα ληφθεί υπόψη η κατηγορία με το υψηλότερο ποσοστό και όχι αθροιστικά.</p>	<p>5% 10% 20%</p>
---	--

1.2.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2

Στην Εκπαιδευτική Δράση 2 ως εκπαιδευτές ορίστηκαν, από το αρμόδιο όργανο της Ε.Σ.Α.μεΑ., τα άτομα που είχαν αναλάβει τη συγγραφή των αντίστοιχων εκπαιδευτικών εγχειριδίων της δράσης αυτής.

Στις περιπτώσεις όμως που οι εκπαιδευτές, για δικούς του ο καθένας λόγους, δεν μπορούσαν να αναλάβουν το διδακτικό έργο, η Ε.Σ.Α.μεΑ. ακολούθησε τη διαδικασία της δημοσίευσης σχετικής Πρόσκλησης Ενδιαφέροντος. Η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 έθετε ως απαραίτητα προσόντα:

- Μεταπτυχιακός ή/και Διδακτορικός τίτλος σπουδών σε κοινωνικές επιστήμες.
- Μελετητικό έργο σχετικό με το αντικείμενο.
- Επαγγελματική εμπειρία στον τομέα των ατόμων με αναπηρία.
- Πολυετές διδακτικό έργο.
- Διδακτικό έργο σε άτομα με αναπηρία.

1.2.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

Η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 έθετε ως απαραίτητο προσόν την κατοχή πτυχίου σε συναφές γνωστικό αντικείμενο και ως πρόσθετα επιθυμητά προσόντα την εμπειρία σε συναφή εκπαιδευτικά προγράμματα ατόμων με αναπηρία και την κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου σε συναφές αντικείμενο.

Η Πρόσκληση προέβλεπε το κοινωνικό κριτήριο της αναπηρίας, δηλαδή συνεκτιμήθηκε το γεγονός εάν ο υποψήφιος εκπαιδευτής είναι άτομο με αναπηρία ή γονέας ατόμου με αναπηρία ή νόμιμος κηδεμόνας ή ανάδοχος ατόμου με αναπηρία βάσει σχετικών δικαστικών εγγράφων ή σύζυγος ατόμου με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

1.2.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 μοριοδοτούσε την τυπική εκπαίδευση (πτυχίο, μεταπτυχιακό, διδακτορικό) σε συναφές γνωστικό αντικείμενο, την τυπική εκπαίδευση (μεταπτυχιακό, διδακτορικό, επιμόρφωση) στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και τη διδακτική και εργασιακή εμπειρία στο πεδίο των ατόμων με αναπηρία καθώς και άλλα προσόντα όπως η πιστοποίηση στο μητρώο εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ, η γνώση ξένης γλώσσας και η γνώση Η/Υ.

Η Πρόσκληση προέβλεπε το κοινωνικό κριτήριο της αναπηρίας, δηλαδή συνεκτιμήθηκε το γεγονός εάν ο υποψήφιος εκπαιδευτής είναι άτομο με αναπηρία ή γονέας ατόμου με αναπηρία ή νόμιμος κηδεμόνας ή ανάδοχος ατόμου με αναπηρία βάσει σχετικών δικαστικών εγγράφων ή σύζυγος ατόμου με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

Σύστημα Μοριοδότησης Υποψήφιων Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 5

1.ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	40
1.1 ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (συνυπολογιζόμενα αθροιστικά)	22
Δηλώνονται από τους υποψηφίους μόνο τα πτυχία, μεταπτυχιακά και διδακτορικά <u>σχετικά με το αντικείμενο της θέσης</u> , μοριοδοτείται <u>ένα</u> από κάθε κατηγορία, και στη συνέχεια <u>λογίζονται αθροιστικά</u> .	
α. Πτυχίο Ανώτατης Εκπαίδευσης σχετικό με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης	5
β. Μεταπτυχιακό* σχετικό με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης	14
γ. Διδακτορικό* σχετικό με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης	17
* Μεταπτυχιακοί τίτλοι πέραν του ενός δεν μοριοδοτούνται. Μοριοδοτείται ο ανώτερος μεταπτυχιακός τίτλος.	
1.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ (συνυπολογιζόμενα στο μέγιστο έως 13 μόρια)	13
α. Μεταπτυχιακό * στην Εκπαίδευση Ενηλίκων	11
β. Διδακτορικό * στην Εκπαίδευση Ενηλίκων	13
* Μεταπτυχιακοί τίτλοι πέραν του ενός δεν μοριοδοτούνται. Μοριοδοτείται ο ανώτερος μεταπτυχιακός τίτλος	
1.3 ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ (Από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς εκπαίδευσης)	5
Στο διδακτικό αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης ή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων (αρχές, φιλοσοφία και διδακτική μεθοδολογία) (0,50 μόριο ανά 25ωρο , με μέγιστο αριθμό μορίων 5). Δεν μοριοδοτείται επιμόρφωση διάρκειας μικρότερη των 15 ωρών ή επιμόρφωση που ήταν προαπαιτούμενη για την πιστοποίηση εκπαιδευτών Μητρώου Β ΕΚΕΠΙΣ	
2. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	15
2.1 ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	15
Εκπαίδευση που παρέχεται από φορείς εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία: 0,50 μόριο ανά 50ωρο, με μέγιστο αριθμό μορίων 15.	
3. ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	15
Εργασιακή εμπειρία σε δομές παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών σε άτομα με αναπηρία 0,50 μόριο ανά μήνα, με μέγιστο αριθμό μορίων 15.	
4. ΑΛΛΑ ΠΡΟΣΟΝΤΑ	20
4.1 ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ (σύμφωνα με την από ΑΣΕΠ προβλεπόμενη πιστοποίηση)	3

Καλή γνώση (επίπεδο B2)	1
Πολύ καλή γνώση (επίπεδο C1)	2
Άριστη γνώση (επίπεδο C2)	3
<i>Μοριοδοτείται το ανώτερο πιστοποιημένο επίπεδο και για μόνο γλώσσα.</i>	
4.2 ΓΝΩΣΕΙΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ Η/Υ (ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ) (σύμφωνα με την από ΑΣΕΠ προβλεπόμενη πιστοποίηση)	2
	2
4.3 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΕΠΙΣ/ΕΟΠΠΕΠ	15
Βεβαίωση ένταξης στο Εισαγωγικό Μητρώο Εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ/ΕΟΠΠΕΠ	5
Βεβαίωση Ένταξης στο Μητρώο Β Εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ/ΕΟΠΠΕΠ	15
<i>Μοριοδοτείται το ανώτερο πιστοποιημένο επίπεδο.</i>	
5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ	10
5.1 ΑΝΕΡΓΙΑ	10
Μοριοδοτούνται με μια (1) μονάδα οι τέσσερις μήνες συνεχούς ανεργίας και με μία (1) μονάδα ανά μήνα συνεχούς ανεργίας, άνω των τεσσάρων μηνών, με ανώτατο όριο τις δέκα μονάδες.	
ΣΥΝΟΛΟ	100
5.2 ΑΝΑΠΗΡΙΑ	
Άτομα με αναπηρία	25%
Γονείς ή αδέρφια ή σύζυγοι ατόμων με αναπηρία	20%
Σε περίπτωση υπαγωγής υποψηφίου σε περισσότερες από μία από τις παραπάνω κατηγορίες, για την προσαύξηση θα ληφθεί υπόψη η κατηγορία με το υψηλότερο ποσοστό και όχι αθροιστικά.	

1.3 Τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτών

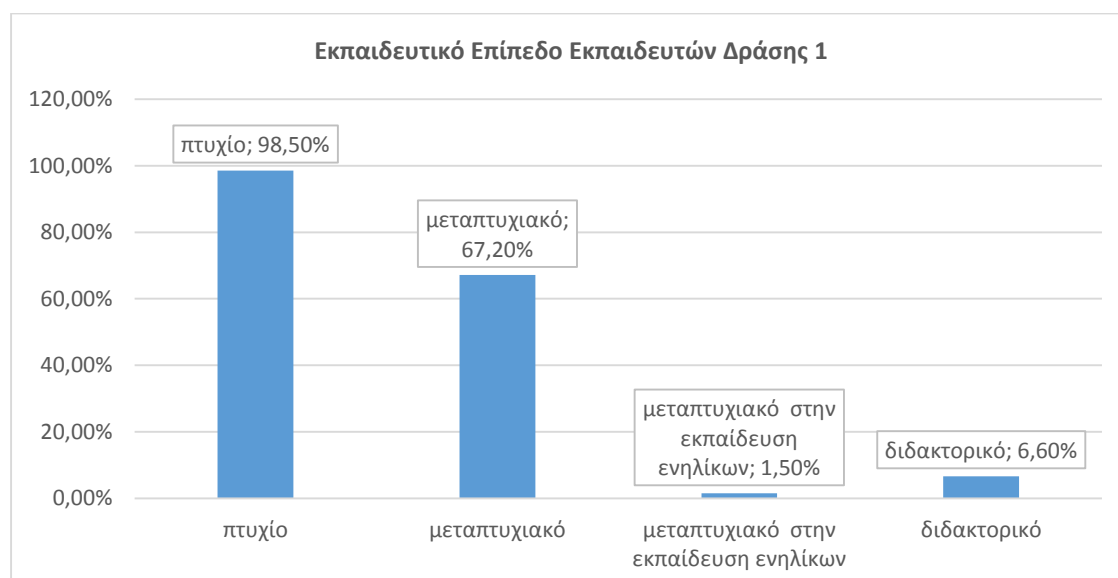
1.3.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1

Τα χαρακτηριστικά των 137 επιλεγθέντων εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΙΡΕΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ» εντοπίστηκαν από στοιχεία της Ε.Σ.Α.μεΑ. Τα χαρακτηριστικά τους παρουσιάζονται αναλυτικά στους παρακάτω Πίνακες και Διαγράμματα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 1

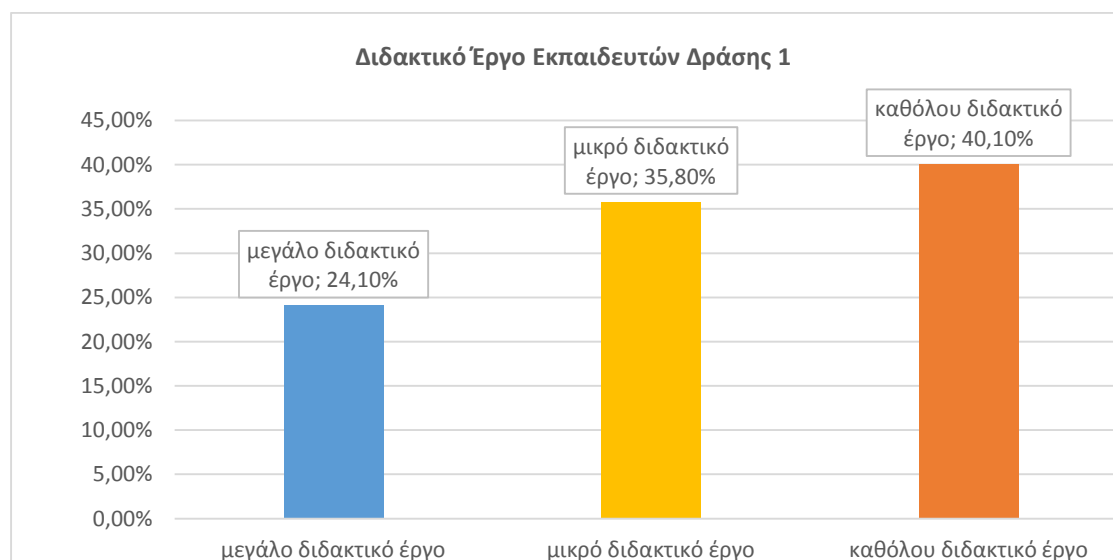
Εκπαιδευτικό επίπεδο	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid Πτυχίο	135	98,5%	98,5%
Μεταπτυχιακό	92	67,2%	67,2%
Μεταπτυχιακό τίτλο στην εκπαίδευση ενηλίκων	2	1,5%	1,5%
Διδακτορικό τίτλο	9	6,6%	6,6%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 1

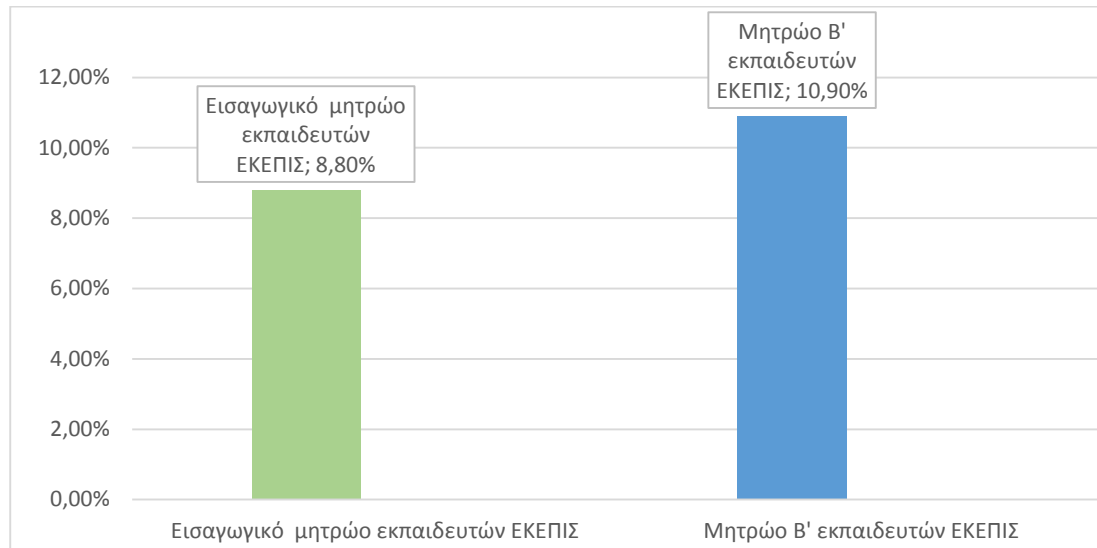
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Διδακτικό Έργο Εκπαιδευτών Δράσης 1

Διδακτικό έργο	Frequency	Percent	Valid Percent
Μεγάλο	33	24,1%	24,1%
Μικρό	49	35,8%	35,8%
Καθόλου	55	40,1%	40,1%
Total	137	100,0%	100,0%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: Διδακτικό Έργο Εκπαιδευτών Δράσης 1**ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Πιστοποίηση Εκπαιδευτών Δράσης 1**

Πιστοποίηση	Frequency	Percent	Valid Percent
Εισαγωγικό μητρώο εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ	12	8,8%	8,8%
Μητρώο Β' εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ	15	10,9%	10,9%
Κανένα από τα δύο	110	80,3%	80,3%
Total	137	100,0%	100,0%

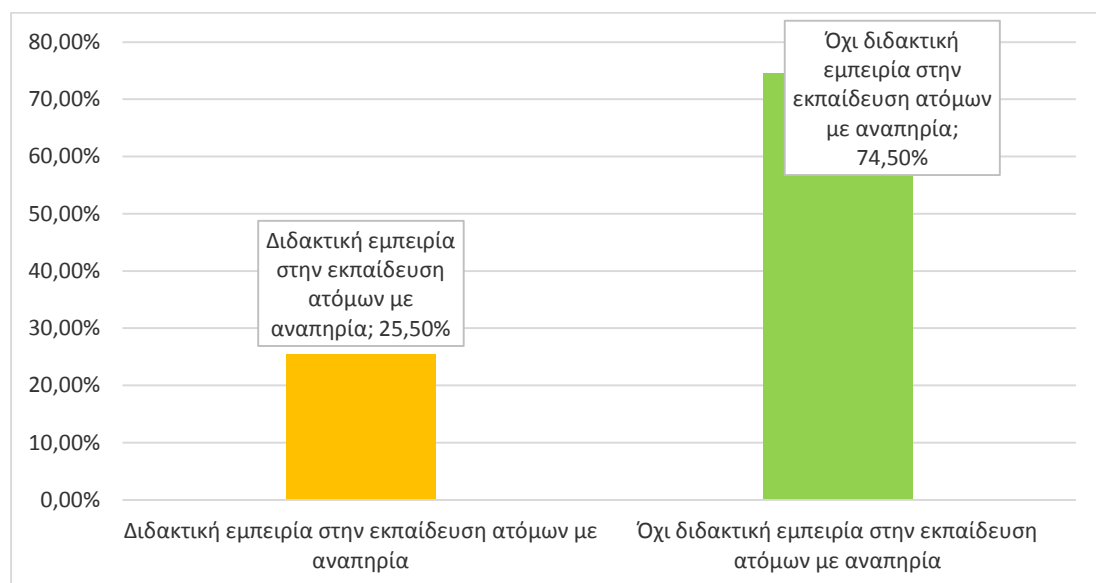
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: Πιστοποίηση Εκπαιδευτών Δράσης 1

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Διδακτική Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης 1

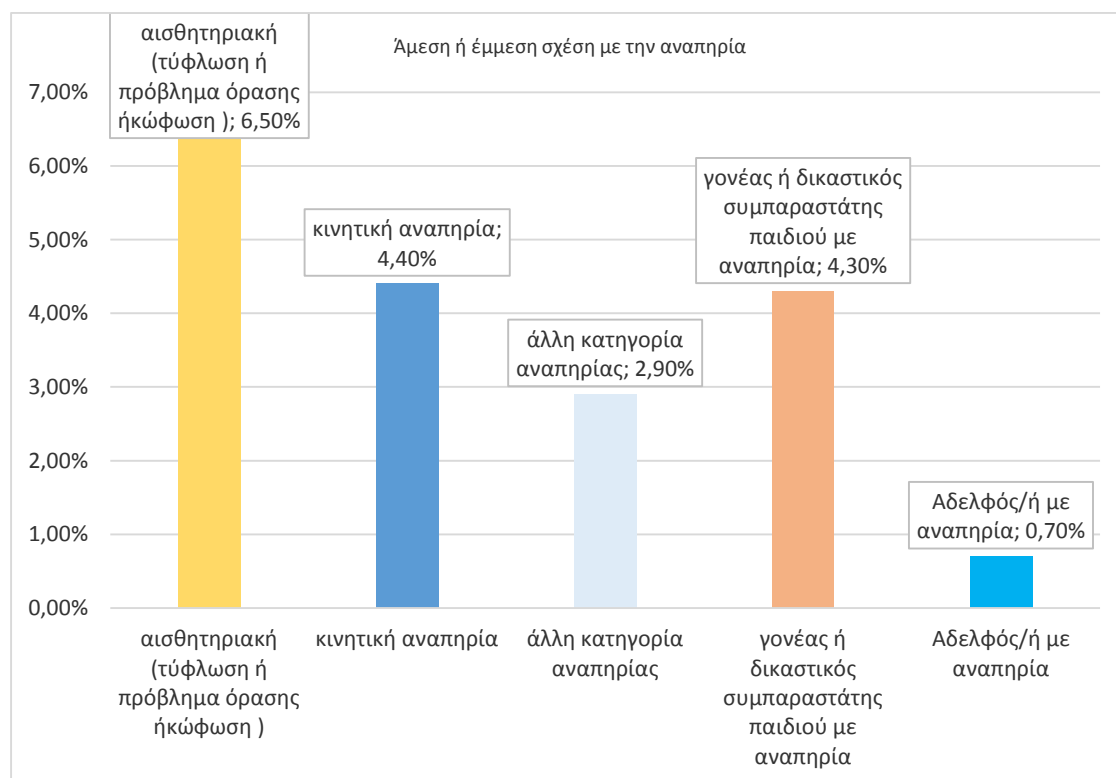
Διδακτική εμπειρία σε ΑμεΑ	Frequency	Percent	Valid Percent
Ναι	35	25,5%	25,5%
Όχι	102	74,5%	74,5%
Total	137	100,0%	100,0%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11: Διδακτική Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης 1

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Εκπαιδευτές Δράσης 1 που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία

Άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία		Frequency	Percent
Valid	Αισθητηριακή (τύφλωση ή πρόβλημα όρασης ή κώφωση)	9	6,5%
	Κινητική αναπηρία	6	4,4%
	Άλλη	4	2,9%
	Γονέας ή δικαστικός συμπαραστάτης παιδιού με αναπηρία	6	4,30%
	Αδελφός ή αδελφή με αναπηρία	1	0,7%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12: Εκπαιδευτές Δράσης 1 που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία**Συμπερασματικά (για τους εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 1):**

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τους παραπάνω Πίνακες και Διαγράμματα είναι ότι, καταρχάς, οι εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 διαθέτουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στο γνωστικό αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 8, το 98,50% είναι κάτοχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκ

των οποίων το 67,20% έχουν μεταπτυχιακό τίτλο και το 6,60% είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

Το χαρακτηριστικό όμως αυτό, από μόνο του, δεν αποτελεί ένδειξη για την επάρκεια του ρόλου τους ως εκπαιδευτές. Συγκεκριμένα, παρατηρούνται χαμηλά ποσοστά σε ορισμένα εφόδια τα οποία θα μπορούσαν να τους ενισχύσουν στην άσκηση του ρόλου τους. Συγκεκριμένα: σύμφωνα με το Διάγραμμα 1, μόνο το 1,5% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην εκπαίδευση ενηλίκων· σύμφωνα με το Διάγραμμα 3, μόνο το 19,70% είναι πιστοποιημένοι σε κάποιο μητρώο εκπαιδευτών· ενώ σύμφωνα με το Διάγραμμα 9, το 75,90% έχουν μικρή ή δεν έχουν καθόλου διδακτική εμπειρία.

Επίσης, δεδομένου ότι σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων εκπαιδευμένων με αναπηρία δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους ενηλίκους εκπαιδευόμενους χωρίς αναπηρία (Δημητρόπουλος, 2010, σ. 245), η εργασιακή ή η διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία αναδεικνύεται σε κρίσιμο ζήτημα. Από τον Διάγραμμα 11 παρατηρείται ότι μόνο το 25% των εκπαιδευτών είχε προηγούμενη διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία.

Τέλος, δεδομένου ότι η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προέβλεπε το κοινωνικό κριτήριο της αναπηρίας (βλ. 1.2.1), το σύστημα μοριοδότησης των υποψηφίων ορθώς, κατά τη γνώμη μας, μοριοδοτούσε την αναπηρία με ποσοστό επί των συγκεντρωθέντων μορίων από τα τυπικά προσόντα, δεδομένου ότι η αναπηρία ως βιωμένη εμπειρία δεν αρκεί από μόνη της για την αποτελεσματική άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή.

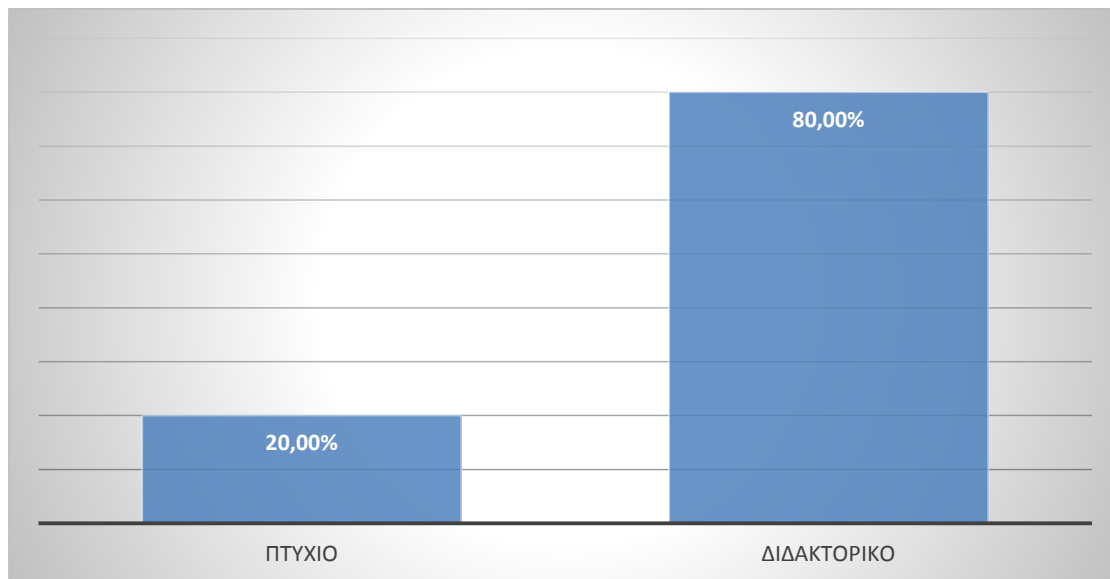
1.3.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2

Τα χαρακτηριστικά των 5 εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΑΙΡΕΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ» εντοπίστηκαν από στοιχεία της Ε.Σ.Α.μεΑ. Τα χαρακτηριστικά τους παρουσιάζονται αναλυτικά στους παρακάτω Πίνακες και Διαγράμματα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	1	20%	20%	20%
Valid	4	80%	80%	100,0%
Total	5	100,0%	100,0%	

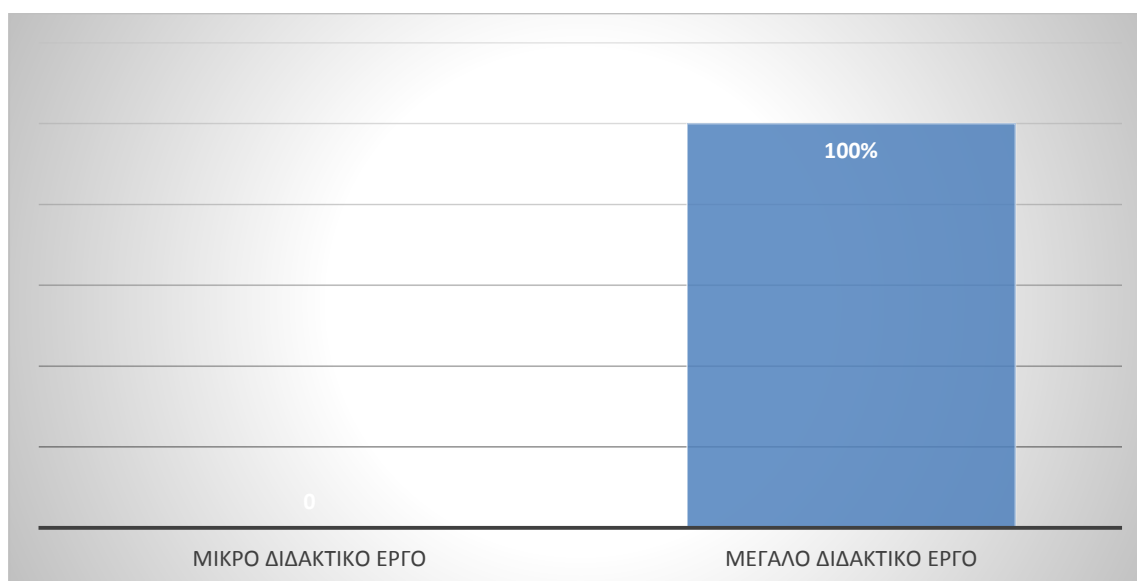
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 2

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Διδακτικό Έργο Εκπαιδευτών Δράσης 2

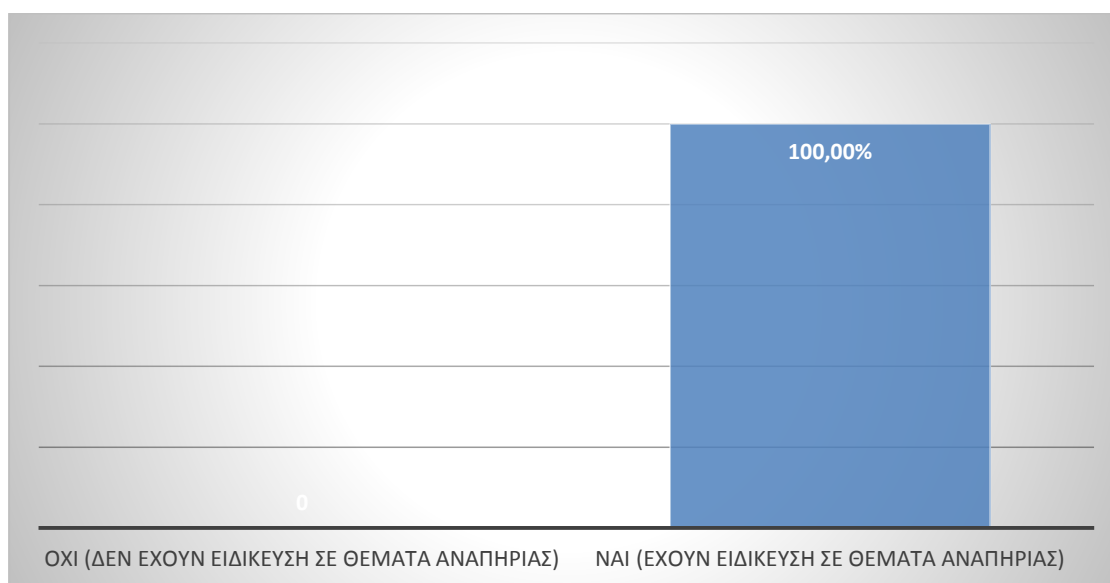
Διδακτικό έργο	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Μεγάλο	5	100,0%	100,0%	100.0%
Valid Μικρό	0	0,0%	0,0%	
Total	5	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14: Διδακτικό Έργο Εκπαιδευτών Δράσης 2

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας Εκπαιδευτών Δράσης 2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	5	100,0%	100,0%	100.0%
OXI	0	0,0%	0,0%	
Total	5	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15: Ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας Εκπαιδευτών Δράσης 2 σε θέματα αναπηρίας**Συμπερασματικά (για τους εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 2):**

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τους παραπάνω Πίνακες και Διαγράμματα είναι ότι, καταρχάς, οι εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 διαθέτουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στο γνωστικό αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης Σύμφωνα με το Διάγραμμα 13, το 80% των εκπαιδευτών είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

Επίσης, παρατηρούνται υψηλά ποσοστά σε ένα βασικό εφόδιο για την αποτελεσματική άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή, που είναι η διδακτική εμπειρία. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 14, το 100% έχουν μεγάλο διδακτικό έργο.

Τέλος, δεδομένου ότι σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων εκπαιδευμένων με αναπηρία δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους ενηλίκους εκπαιδευόμενους χωρίς αναπηρία (Δημητρόπουλος, 2010, σ. 245), η εργασιακή ή η διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία αναδεικνύεται σε κρίσιμο ζήτημα. Από το Διάγραμμα 15 παρατηρείται ότι το 100% των εκπαιδευτών έχουν ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας.

1.3.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

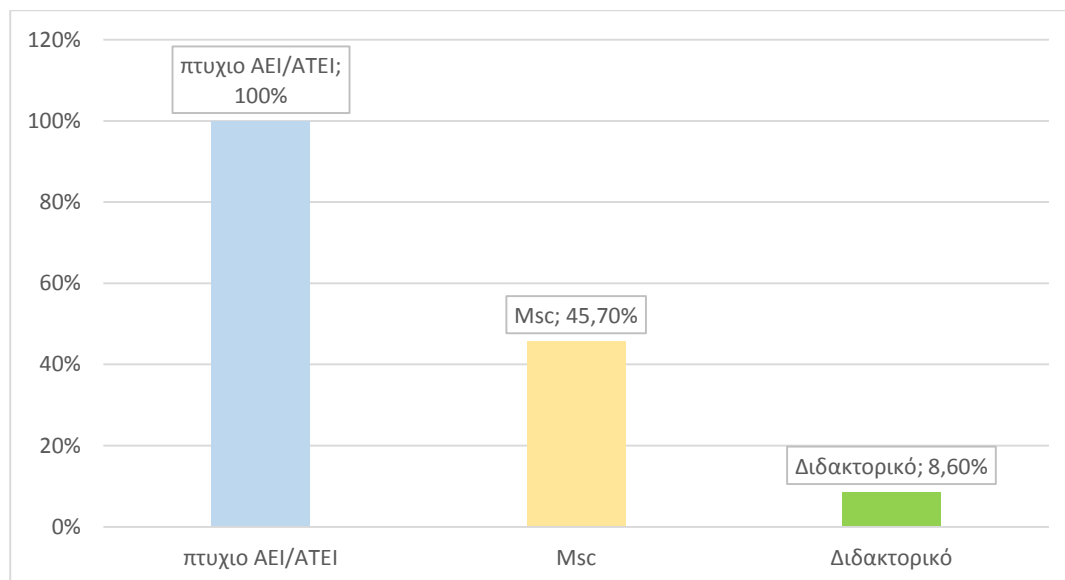
Τα χαρακτηριστικά των 35 επιλεγθέντων εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ» εντοπίστηκαν από στοιχεία της Ε.Σ.Α.μεΑ. Τα χαρακτηριστικά τους παρουσιάζονται αναλυτικά στους παρακάτω και Διαγράμματα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
AEI	27	77,1%	77,1%	77,1%
Valid ATEI	8	22,9%	22,9%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

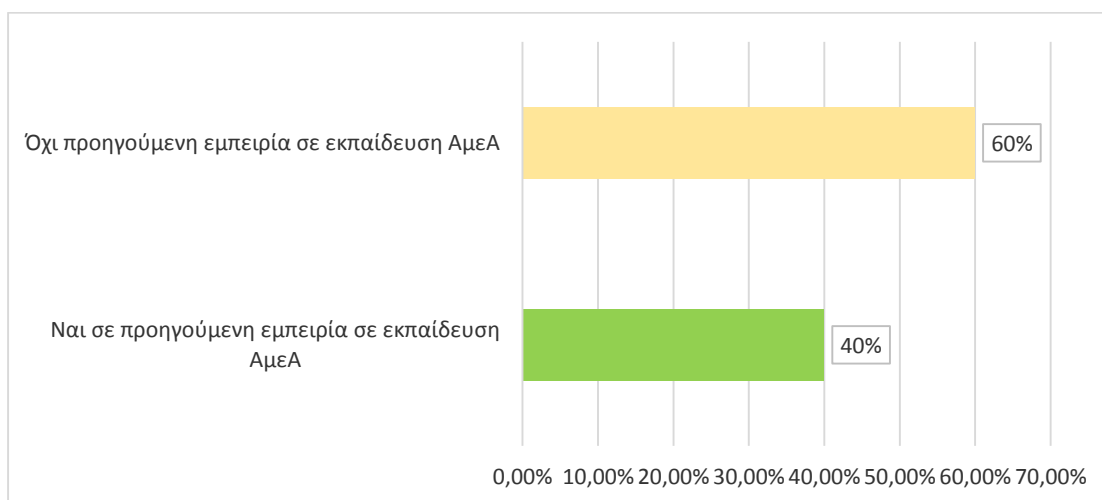
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
MSc	16	45,7%	45,7%	45,7
Valid Διδακτορικό	3	8,6%	8,6%	54,3
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 3

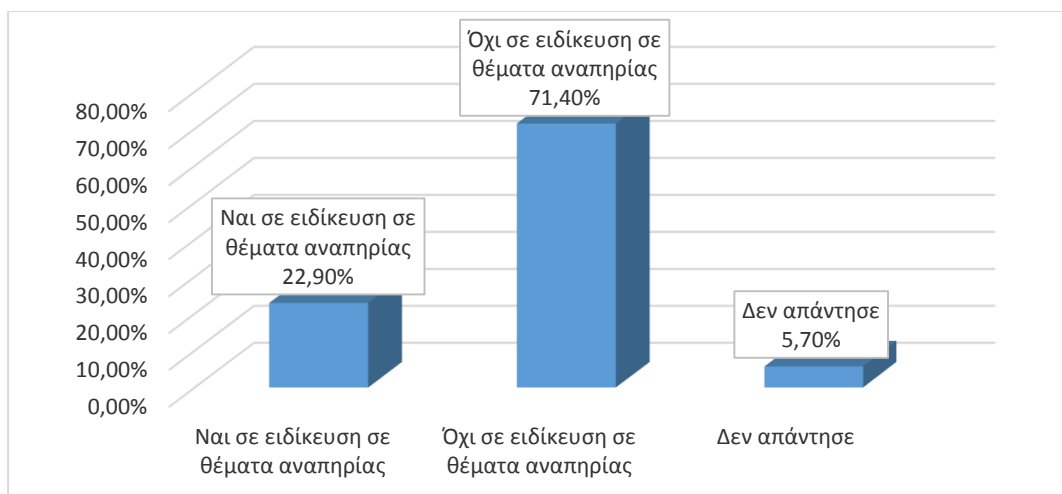
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: Διδακτική Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης 3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	14	40,0%	40,0%	40,0%
Valid OXI	21	60,0%	60,0%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17: Διδακτική Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης 3**ΠΙΝΑΚΑΣ 16: Ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας Εκπαιδευτών Δράσης 3**

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	8	22,9%	24,2%	24,2%
Valid OXI	25	71,4%	75,8%	100,0%
Total	33	94,3%	100,0%	
Missing System	2	5,7%		
Total	35	100,0%		

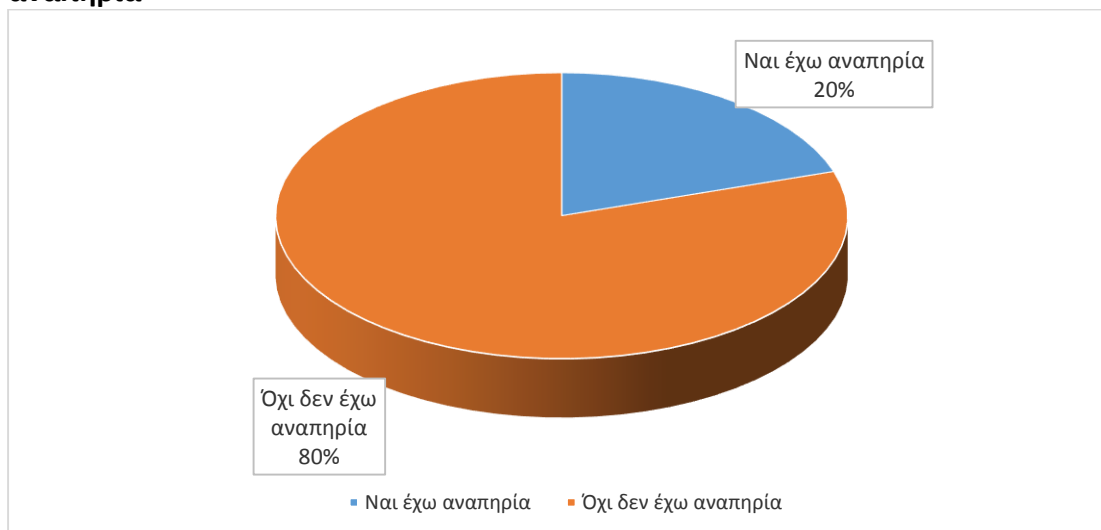
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18: Ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας Εκπαιδευτών Δράσης 3

ΠΙΝΑΚΑΣ 17: Εκπαιδευτές Δράσης 3 που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία

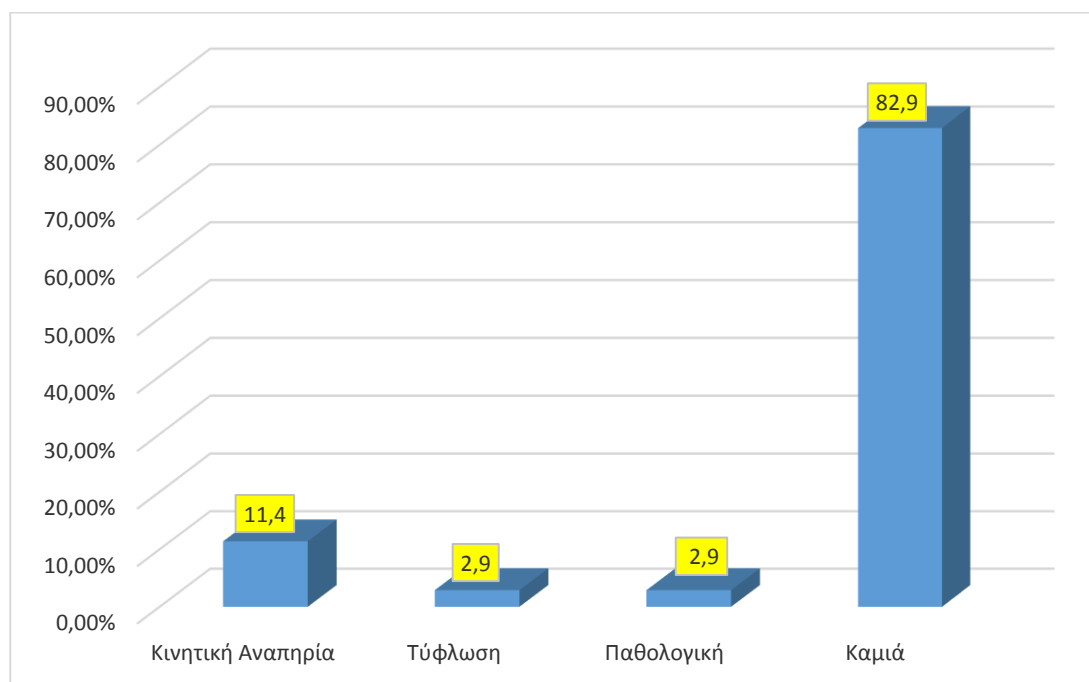
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
NAI	7	20,0%	20,0%	20,0%
Valid OXI	28	80,0%	80,0%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19: Εκπαιδευτές Δράσης 3 που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία

ΠΙΝΑΚΑΣ 18: Κατηγορία Αναπηρίας Εκπαιδευτών Δράσης 3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Κινητική Αναπηρία	4	11,4%	11,4%	11,4%
Τύφλωση	1	2,9%	2,9%	14,3%
Παθολογική	1	2,9%	2,9%	17,1%
Καμιά	29	82,9%	82,9%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20: Κατηγορία Αναπηρίας Εκπαιδευτών Δράσης 3**Συμπερασματικά (για τους εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 3):**

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τους παραπάνω Πίνακες και Διαγράμματα είναι ότι, καταρχάς, οι εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 διαθέτουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στο γνωστικό αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Διάγραμμα 16, το 100% των εκπαιδευτών είναι κάτοχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκ των οποίων το 45,70 % έχουν μεταπτυχιακό τίτλο και 8,60% είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

Το χαρακτηριστικό όμως αυτό, από μόνο του, δεν αποτελεί ένδειξη για την επάρκεια του ρόλου τους ως εκπαιδευτές. Συγκεκριμένα, παρατηρούνται χαμηλά ποσοστά σε ορισμένα εφόδια τα οποία θα μπορούσαν να τους ενισχύσουν στην άσκηση του ρόλου τους (σύμφωνα με το Διάγραμμα 18 το 71,40% δεν έχουν κάποια ειδίκευση

σε θέματα αναπηρίας, ενώ σύμφωνα με το Διάγραμμα 17 το 60% δεν έχουν διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία).

Επίσης, δεδομένου ότι σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων εκπαιδευμένων με αναπηρία δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους ενηλίκους εκπαιδευόμενους χωρίς αναπηρία (Δημητρόπουλος, 2010, σ. 245), η εργασιακή ή η διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία αναδεικνύεται σε κρίσιμο ζήτημα. Από τον Διάγραμμα 19 παρατηρείται ότι το 40% των εκπαιδευτών είχε προηγούμενη διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία.

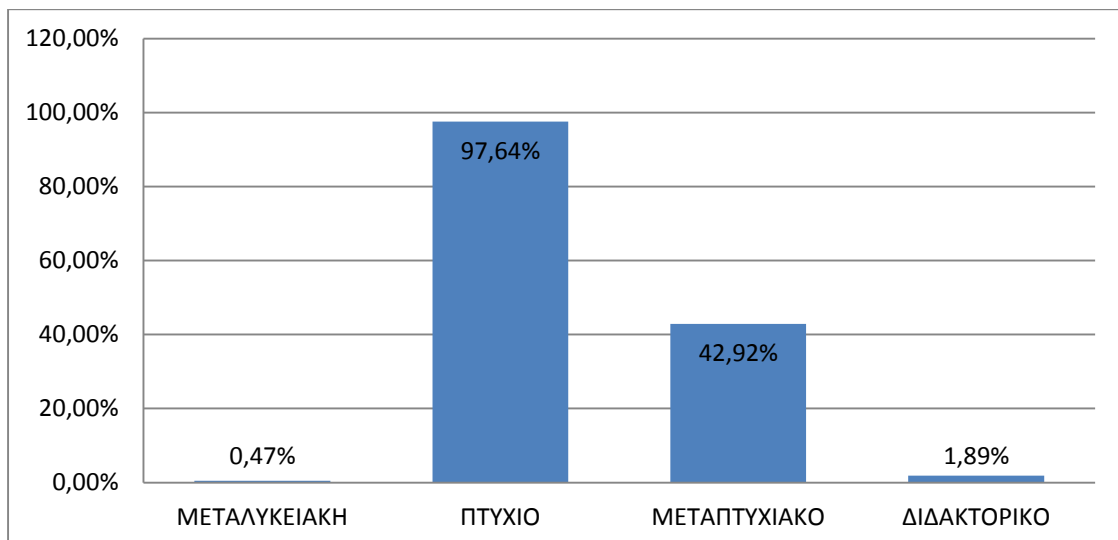
1.3.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Τα στοιχεία των 212 επιλεχθέντων εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΒΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΒΑΡΙΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ» εντοπίστηκαν από στοιχεία της Ε.Σ.Α.μεΑ. Τα ατομικά χαρακτηριστικά τους παρουσιάζονται αναλυτικά στους παρακάτω Πίνακες και Διαγράμματα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 19: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 5

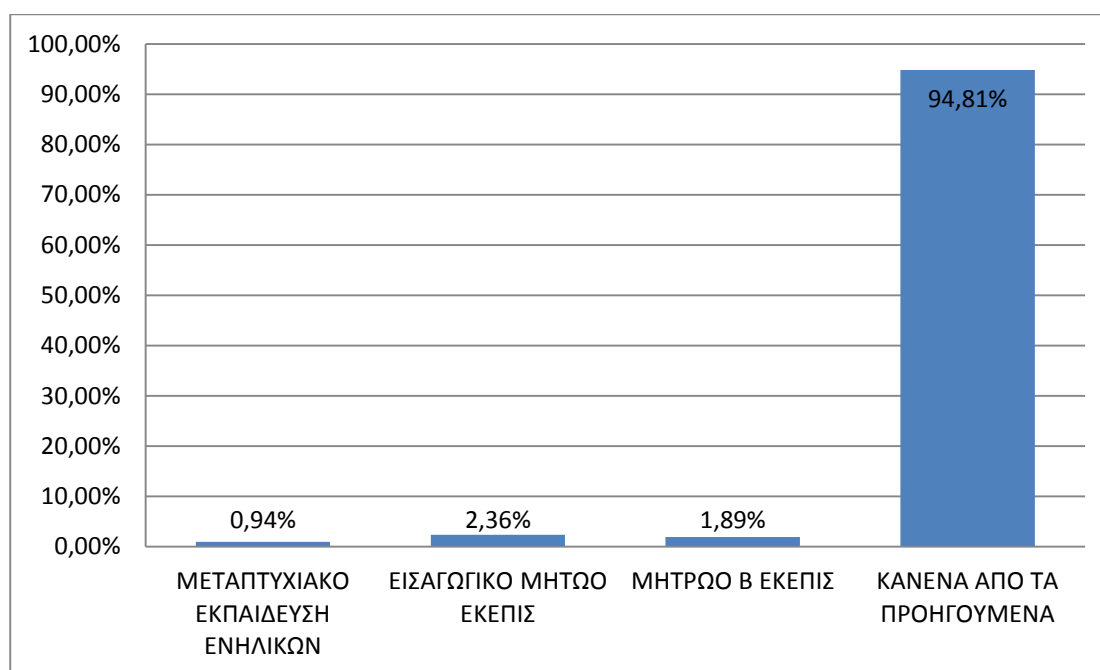
Εκπαιδευτικό επίπεδο		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Μεταλυκειακή εκπαίδευση	1	0,47%	0,47%
	Πτυχίο	207	97,64%	97,64%
	Μεταπτυχιακό	91	42,92%	42,92%
	Διδακτορικό τίτλο	4	1,89%	1,89%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21: Εκπαιδευτικό Επίπεδο Εκπαιδευτών Δράσης 5

ΠΙΝΑΚΑΣ 20: Πιστοποίηση Εκπαιδευτών Δράσης 5

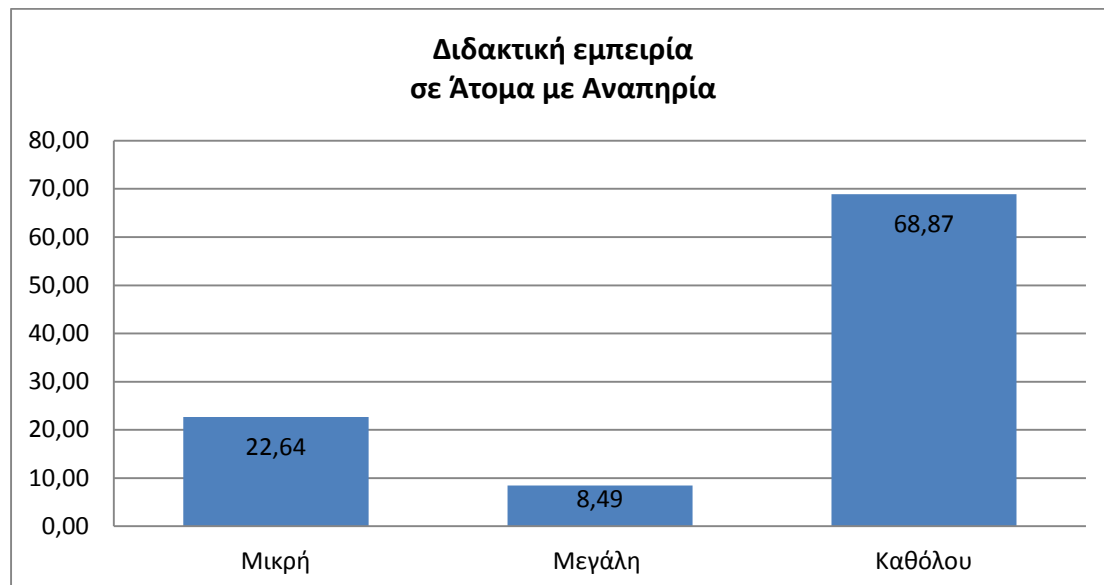
Πιστοποίηση		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Μεταπτυχιακό Εκπαίδευσης Ενηλίκων	2	0,94%	0,94%
	Εισαγωγικό μητρώο εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ	5	2,36%	2,36%
	Μητρώο Β' εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΙΣ	4	1,89%	1,89%
	Κανένα από τα δύο	201	94,81%	94,81%
	ΣΥΝΟΛΟ	212	100%	100%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22: Πιστοποίηση Εκπαιδευτών Δράσης 5**ΠΙΝΑΚΑΣ 21: Διδακτική Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης 5**

Διδακτική εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία		Frequency	Percent
Valid	Μικρή διδακτική εμπειρία	48	22,64%
	Μεγάλη διδακτική εμπειρία	18	8,49%
	Καθόλου διδακτική εμπειρία	146	68,87%
	ΣΥΝΟΛΟ	212	100%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23: Διδακτική Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης

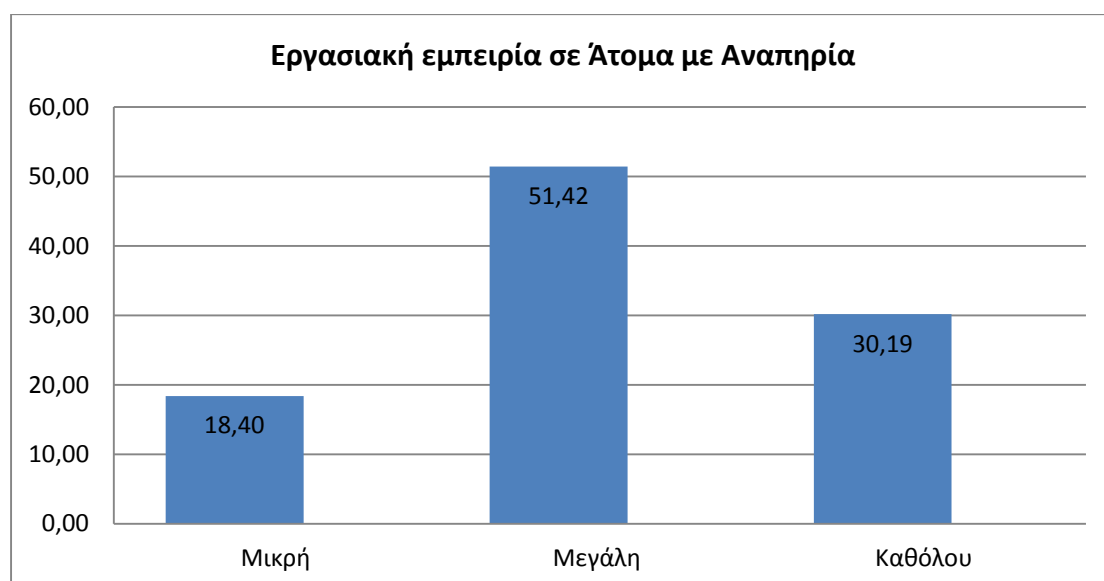
5

ΠΙΝΑΚΑΣ 22: Εργασιακή Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης 5

Εργασιακή εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία		Frequency	Percent
Valid	Μικρή εργασιακή εμπειρία	39	18,40%
	Μεγάλη εργασιακή εμπειρία	109	51,42%
	Καθόλου εργασιακή εμπειρία	64	30,19%
	ΣΥΝΟΛΟ	212	100%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 24: Εργασιακή Εμπειρία σε Άτομα με Αναπηρία Εκπαιδευτών Δράσης

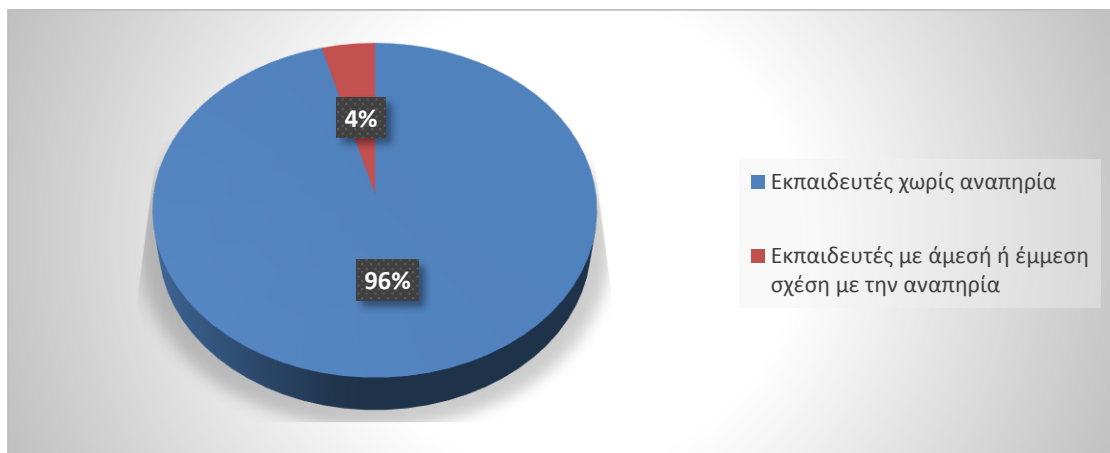
5

ΠΙΝΑΚΑΣ 23: Εκπαιδευτές Δράσης 5 που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
NAI	9	4,0%	4,0%	4,0%
Valid OXI	203	96,0%	96,0%	100,0%
Total	212	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 25: Εκπαιδευτές Δράσης 3 που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την αναπηρία

Συμπερασματικά:

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τους παραπάνω Πίνακες και Διαγράμματα είναι ότι, καταρχάς, οι εκπαιδευτές της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 διαθέτουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στο γνωστικό αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 21, το 97,64% είναι κάτοχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκ των οποίων το 47,92% έχουν μεταπτυχιακό τίτλο και το 1,89% είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

Το χαρακτηριστικό όμως αυτό, από μόνο του, δεν αποτελεί ένδειξη για την επάρκεια του ρόλου τους ως εκπαιδευτές. Συγκεκριμένα, παρατηρούνται χαμηλά ποσοστά σε ορισμένα εφόδια τα οποία θα μπορούσαν να τους ενισχύσουν στην άσκηση του ρόλου τους. Συγκεκριμένα: σύμφωνα με το Διάγραμμα 22, μόνο το 0,94% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην εκπαίδευση ενηλίκων και μόνο το 4,25% είναι πιστοποιημένοι σε κάποιο μητρώο εκπαιδευτών.

Επίσης, δεδομένου ότι σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων εκπαιδευμένων με αναπηρία δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους ενηλίκους εκπαιδευόμενους χωρίς αναπηρία (Δημητρόπουλος, 2010), η εργασιακή ή η διδακτική εμπειρία σε

άτομα με αναπηρία αναδεικνύεται σε κρίσιμο ζήτημα. Από το Διάγραμμα 16 παρατηρείται ότι το 91,51 % των εκπαιδευτών έχει μικρή ή καθόλου διδακτική εμπειρία σε άτομα με αναπηρία· ενώ από το Διάγραμμα 24 παρατηρείται ότι το 48,59% έχει μικρή ή καθόλου εργασιακή εμπειρία σε άτομα με αναπηρία.

Τέλος, δεδομένου ότι η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προέβλεπε το κοινωνικό κριτήριο της αναπηρίας (βλ. 1.2.4), το σύστημα μοριοδότησης των υποψηφίων ορθώς, κατά τη γνώμη μας, μοριοδοτούσε την αναπηρία με ποσοστό επί των συγκεντρωθέντων μορίων από τα τυπικά προσόντα, δεδομένου ότι η αναπηρία ως βιωμένη εμπειρία δεν αρκεί από μόνη της για την αποτελεσματική άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή.

1.4 Ερμηνευτική προσέγγιση – Εντοπισμός των δυνατών και αδύνατων στοιχείων

Τα αίτια των αυξημένων εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με αναπηρία

Αποτιμώντας τα στοιχεία όσον αφορά τις διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος (βλ. Ενότητα 1.1) μπορούμε να συμφωνήσουμε με τη θέση του αναπηρικού κινήματος, σύμφωνα με την οποία: «[...] το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένα σύστημα διακρίσεων και αποκλεισμού, που παράγει πολίτες Β' και Γ' κατηγορίας, καθώς τα άτομα με αναπηρία είτε στερούνται του δικαιώματός τους να εισαχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα (όπως τα άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης) είτε αναγκάζονται να το εγκαταλείψουν (π.χ. λόγω έλλειψης προσβασιμότητας) είτε είναι αποδέκτες μιας υποδεέστερης και χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης σε σχέση με τους άλλους μαθητές [...]» (Ε.Σ.Α.μεΑ., 2007).

Ανάμεσα στα πιο σημαντικά αίτια της προβληματικής αυτής κατάστασης είναι η επικράτηση για δεκαετίες της ιατρικής αντίληψης για την αναπηρία, απόρροια της οποίας ήταν η άσκηση σημαντικότητας επιρροής, μεταξύ άλλων, στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πρακτικών (Βλάχου, Διδασκάλου, Παπανάνου, 2012, σ. 66). Το ιατρικό μοντέλο συνέβαλε στη νομιμοποίηση του εκπαιδευτικού διαχωρισμού, κατηγοριοποιώντας τον μαθητικό πληθυσμό σε «κανονικούς» και «ειδικούς» μαθητές. Η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής κατοχυρώθηκε επίσημα μέσα από τη θέσπιση της ειδικής αγωγής και τον διαχωρισμό της από τη γενική εκπαίδευση (ό.π., σ. 71).

Η κατάσταση για τα άτομα με αναπηρία δεν είναι καλύτερη στον τομέα της διά βίου εκπαίδευσης, όπου και εδώ συνεχίζεται η διακριτή μεταχείρισή τους. Έρευνα που έγινε στη Μεγάλη Βρετανία για τη συμμετοχή διαφόρων ομάδων του πληθυσμού στη Διά Βίου Εκπαίδευση την περίοδο 1998-2003 (Macleod, F. & Lamb, P., 2007), έδειξε ότι τα άτομα με αναπηρία όχι μόνο έχουν αναλογικά πολύ μικρότερη συμμετοχή σε σχέση με το γενικό πληθυσμό, αλλά και ότι διαχρονικά η απόσταση αυτή παραμένει σταθερή. Περαιτέρω η ίδια έρευνα ανέδειξε και τη σχετικά δυσμενέστερη θέση των γυναικών με αναπηρία οι οποίες και στο θέμα της Διά Βίου Εκπαίδευσης βιώνουν διπλή διάκριση.

Στο Εθνικό Πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης 2013-2015 Στρατηγικό Πλαίσιο (2013, σελ.27), διαπιστώνεται ότι η Διά Βίου Εκπαίδευση αντί να αμβλύνει τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες, τις ενισχύει καθώς η συμμετοχή ενηλίκων με αναπηρία και γενικά ατόμων από ευάλωτες κοινωνικά ομάδες είναι ιδιαίτερα περιορισμένη.

Επίσης, από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας της εκπαίδευσης ενηλίκων προκύπτει ότι η αναπηρία, ως αναλυτική κατηγορία, δεν έχει συμπεριληφθεί στο θεωρητικό πεδίο ανάλυσης αλλά ούτε και στο επίπεδο της πρακτικής ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, δεν έχει συμπεριληφθεί η κοινωνική διάσταση της αναπηρίας. Ακόμη και η προσέγγιση της κριτικής εκπαίδευσης, η οποία ιστορικά εργάζεται για την ανατροπή των κοινωνικών ανισοτήτων και αδικιών και σχετίζεται με τα κοινωνικά κινήματα, παραλείπει από τη θεωρητική συζήτηση την αναπηρία. Αλλά και οι μεταδομιστές της κριτικής προσέγγισης, οι οποίοι έχουν αναδείξει τη θεωρητικοποίηση των ιδιοτήτων της φυλής, της τάξης, του φύλου και της σεξουαλικότητας, δεν έχουν συμπεριλάβει οποιαδήποτε αναφορά στα άτομα με αναπηρία ως εκπαιδευτικά υποκείμενα (Χατζηπέτρου 2014).

Εντοπισμός των δυνατών και αδύναμων στοιχείων

Εκκινώντας αφενός από τις παραπάνω διαγνωσμένες αυξημένες εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία αφετέρου από το παραπάνω θεωρητικό κενό, το 2007 η Ε.Σ.Α.μεΑ. αποφάσισε να πιστοποιηθεί ως φορέας παροχής διά βίου εκπαίδευσης κατά τον ν. 3369/2005 (Απόφαση Αριθμ.16195/ΦΕΚ 1399 τεύχος Β΄/6.08.2007). Επίσης, η Ε.Σ.Α.μεΑ. το 2009 απέκτησε διαχειριστική επάρκεια τύπου Β προκειμένου να υλοποιεί ως τελικός δικαιούχος έργα του ΕΣΠΑ.

Με βάση τις δύο παραπάνω πιστοποιήσεις, ένα δυνατό σημείο είναι η επάρκεια της Ε.Σ.Α.μεΑ. ως Τελικού Δικαιούχου προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία. Ο εν λόγω φορέας κρίνεται στο σύνολό του ως επαρκής για το έργο το οποίο έχει κληθεί να επιτελέσει στο υπό αξιολόγηση πεδίο.

Σύμφωνα με την Ε.Σ.Α.μεΑ., η αναγκαιότητα υλοποίησης προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων με Αναπηρία, προκύπτει από τρεις, κυρίως, λόγους:

Καταρχάς, από το γεγονός ότι, παρά τις προσπάθειες για mainstreaming της αναπηρίας στα γενικά προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, δεν έχουμε φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα και συνεχίζουν να αναπαράγονται σε αυτά οι ανισότητες του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Δεύτερον, από το γεγονός ότι βασικό ποιοτικό χαρακτηριστικό της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η δυνατότητα προσαρμογής στις ανάγκες τής κάθε κατηγορίας εκπαιδευομένων.

Τρίτον, από το γεγονός ότι η εκπαίδευση (τουλάχιστον στη ριζοσπαστική μορφή της) μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων του αναπηρικού κινήματος. Η εκπαίδευση έχει χρησιμοποιηθεί και χρησιμοποιείται και από άλλα κοινωνικά

κινήματα όπως το εργατικό κίνημα αλλά και από σχετικά «νέα» κοινωνικά κινήματα όπως το γυναικείο κίνημα, το κίνημα για το περιβάλλον, κ.ά. (Χατζηπέτρου 2014).

Η παροχή εκπαίδευσης είναι ένα μέσο για τη μετάβαση από το ιατρικό στο κοινωνικό και δικαιωματικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας και κατ' επέκταση για την προώθηση μιας πιο ισότιμης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας. Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός αναπροσαρμογής για την προώθηση της συλλογικής ευημερίας των ατόμων με αναπηρία ως κοινωνικά ευάλωτης ομάδας. Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να συμβάλλει στην ενηλικιότητα των ατόμων με αναπηρία, αρκεί οι υπεύθυνοι των προγραμμάτων, τόσο αυτοί που τα σχεδιάζουν όσο και οι εκπαιδευτές, να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων.

Το πρόγραμμα στην εκκίνησή του αντιμετώπιζε όμως και κάποιες *δυσκολίες*. Η πρώτη αφορούσε τις ελλείψεις που χαρακτήριζαν τους εκπαιδευτές (κυρίως της Δράσης 1 και Δράσης 5) και η δεύτερη, η οποία σχετίζεται κατά κάποιο τρόπο με την πρώτη, αφορούσε την πιθανολογούμενη στάση των εκπαιδευτών ως προς τον ρόλο τους στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Αρκετοί εκπαιδευτές έχοντας μεγαλώσει σε ένα δασκαλοκεντρικό σύστημα εκπαίδευσης καθώς και επειδή στην πλειονότητά τους προέρχονταν από τον επαγγελματικό χώρο της τυπικής εκπαίδευσης, δεν ήταν εξοικειωμένοι στην εφαρμογή μεθόδων κριτικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο ενός κοινωνικού κινήματος.

Ωστόσο, μέσα στη διεργασία υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος, υπήρχαν ορισμένα στοιχεία που θα ήταν δυνατόν να αξιοποιηθούν και να συμβάλλουν στην επιτυχή έκβασή του. Συγκεκριμένα, υπήρχε η ελπίδα ότι εάν η εκπαίδευση των εκπαιδευτών πραγματοποιούνταν με το κατάλληλο τρόπο, θα ήταν δυνατόν να αντισταθμιστούν σε μεγάλο βαθμό οι δυσκολίες.

ΣΤΑΔΙΟ 2: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΙΣΟΔΟΥ

Η αρτιότητα της δόμησης του εκπαιδευτικού προγράμματος (στόχοι, διδακτικό υλικό, προσβασιμότητα σε άτομα με αναπηρία) και η ποιότητα και αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης των εκπαιδευτών αποτελούν σημεία – κλειδιά για την επιτυχία του προγράμματος. Για τον λόγο αυτό, στην ενότητα αυτή της μελέτης αξιολόγησης θα επικεντρωθούμε στα σημεία αυτά. Ο παρακάτω πίνακας «Αντικείμενα - Άξονες - Δείκτες – Μέθοδοι Αξιολόγησης» αποτελεί μία ανάλυση του αξιολογούμενου προγράμματος σε επιμέρους συντελεστές που εμπλέκονται στην υλοποίηση με βάση τις οποίες μπορεί ο αξιολογητής να διατυπώσει τις κρίσεις του.

Αντικείμενα αξιολόγησης	Άξονες αξιολόγησης	Δείκτες	Μέθοδοι Αξιολόγησης
Διδακτικό υλικό	Ποιότητα διδακτικού υλικού αναφορικά με:	<p>1.Στοιχεία που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν καλύτερα και ευκολότερα το κείμενο:</p> <p>1.1 Σκοπός κεφαλαίου 1.2 Προσδοκώμενα Αποτελέσματα 1.3 Έννοιες-κλειδιά 1.4 Εισαγωγικές παρατηρήσεις 1.5 Παραδείγματα 1.6 Επεξηγήσεις εννοιών 1.7 Γλωσσάρι 1.8 Τυπογραφικές παρεμβάσεις 1.9 Οπτικά στοιχεία 1.10 Σύνοψη κεφαλαίου</p> <p>2.Πηγές γνώσεων συμπληρωματικές προς το κείμενο</p> <p>2.1 Βιβλιογραφικές αναφορές 2.2 Βιβλιογραφία στο τέλος κάθε κεφαλαίου 2.3 Οδηγός για περαιτέρω μελέτη (πληροφορίες για τα πιο σημαντικά βιβλία της βιβλιογραφίας)</p>	Γνώμη εμπειρογνομόνων

		<p>3.Στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης.</p> <p>3.1 Ασκήσεις πολλαπλών επιλογών</p> <p>3.2 Ερωτήσεις (ανοιχτές / κλειστές)</p> <p>3.3 Μελέτες περίπτωσης</p> <p>3.4 Ασκήσεις εφαρμογής των αποκτηθέντων γνώσεων</p> <p>3.5 Απαντήσεις / ανατροφοδοτήσεις των ασκήσεων σε παράρτημα</p>	
Προσβασιμότητα εκπαιδευτικής διαδικασίας	Βαθμός προσβασιμότητας αναφορικά με:	<p>1.Υποδομές (κτιριακές, μεταφορές κ.λπ.)</p> <p>2.Εκπαιδευτικό υλικό</p> <p>3.Υπηρεσίες</p> <p>4.Διαδικασίες</p>	Γνώμη εμπειρογνομόνων
Αποτελέσματα εκπαίδευσης εκπαιδευτών	Η γνώμη των εκπαιδευθέντων εκπαιδευτών αναφορικά με:	<p>1. Βασικά στοιχεία της εκπαίδευσης</p> <p>2.Εκπαιδευτές Εκπαιδευτών</p> <p>3.Χρησιμότητα της εκπαίδευσης ως προς την άσκηση του ρόλου τους ως εκπαιδευτές ενηλίκων</p> <p>4.Σημαντικότητα της συμμετοχής στην εκπαίδευση</p>	Ερωτηματολόγια

2.1 Οι στόχοι και ο σχεδιασμός των Εκπαιδευτικών Δράσεων

2.1.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1

Η Εκπαιδευτική Δράση 1 «Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στον Σχεδιασμό Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας» ήταν διάρκειας διακοσίων (200) ωρών. Η συγκεκριμένη Δράση συνιστά την **Εισαγωγική Συνδικαλιστική Εκπαίδευση**.

Σκοπός της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 ήταν η εκπαίδευση σε θέματα σχεδιασμού πολιτικής για την αναπηρία έτσι ώστε τα αιρετά στελέχη του αναπηρικού κινήματος - που είναι άτομα με αναπηρία ή γονείς που εκπροσωπούν τα παιδιά τους με αναπηρία - να είναι σε θέση να δράσουν συλλογικά και να λειτουργήσουν ως ακτιβιστές και συνήγοροι των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, προσδιορίστηκαν τέσσερις (4) βασικοί στόχοι, οι οποίοι αποτυπώθηκαν στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή (Χατζηπέτρου, 2013β) ως εξής:

Οι στόχοι της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 ήταν:

α) σε επίπεδο γνώσεων

1. Να γνωρίσουν τα δικαιώματά τους σε όλους τους τομείς πολιτικής (εκπαίδευση, εργασία, υγεία-πρόνοια, προσβασιμότητα, κ.ά.).
2. Να διατυπώσουν με σαφήνεια τη νέα προσέγγιση της αναπηρίας και τη διάχυση αυτής σε όλους τους τομείς πολιτικής (εκπαίδευση, εργασία, υγεία-πρόνοια, προσβασιμότητα, κ.ά.).

β) σε επίπεδο ικανοτήτων

3. Να αναπτύξουν ικανότητες που συνδέονται με τον διεκδικητικό τους ρόλο, π.χ. να ιεραρχούν τα αιτήματα λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες όλων των κατηγοριών αναπηρίας, να αναπτύσσουν συνεργασίες με τοπικούς φορείς, να συντάσσουν σχέδια δράσης για διάφορους τομείς πολιτικής (εκπαίδευση, εργασία, υγεία-πρόνοια, προσβασιμότητα, κ.ά.).

γ) σε επίπεδο στάσεων

4. Να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της δικαιωματικής προσέγγισης επίλυσης των προβλημάτων που απορρέουν ως αποτέλεσμα του πλέγματος των σχέσεων του ατόμου με αναπηρία με το περιβάλλον, αντί της αποδοχής φιλανθρωπικών συμπεριφορών.

Το αναλυτικό περιεχόμενο της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

A/A	Διδακτικές ενότητες	Διδακτικές ώρες
I.	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	10
II.	ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ	20
III.	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	25
IV.	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ / ΦΟΡΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ / ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	10
V.	ΕΡΓΑΣΙΑ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	25
VI.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	25
VII.	ΥΓΕΙΑ – ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	25
IX.	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	25
X.	ΜΜΕ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	10
XI.	ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ / ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	25

2.1.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2

Η Εκπαιδευτική Δράση 2 «Πρόγραμμα Εξειδίκευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στον Σχεδιασμό Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας» ήταν διάρκειας πενήντα (50) ωρών η κάθε θεματική/διδακτική ενότητα (6 στο σύνολό τους). Η συγκεκριμένη Δράση συνιστά **τη Βασική Συνδικαλιστική Εκπαίδευση.**

Σκοπός της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 ήταν η εξειδίκευση σε θέματα σχεδιασμού πολιτικής για την αναπηρία έτσι ώστε τα αιρετά στελέχη του αναπηρικού κινήματος - που είναι άτομα με αναπηρία ή γονείς που εκπροσωπούν τα παιδιά τους με αναπηρία - να είναι σε θέση να δράσουν συλλογικά και να λειτουργήσουν ως ακτιβιστές και συνήγοροι των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Οι στόχοι της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 δεν διαφοροποιούνται από αυτούς της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 (βλ. 2.1.1), αλλά εξειδικεύονται σε κάθε μία από τις επιμέρους θεματικές/διδακτικές ενότητες.

Το αναλυτικό περιεχόμενο της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

A/A	Θεματικές/Διδακτικές ενότητες	Διδακτικές ώρες
I.	ΕΡΓΑΣΙΑ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	50
II.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	50
III.	ΥΓΕΙΑ – ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	50
IV.	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	50
V.	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	50
VI.	ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ / ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	50

2.1.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

Η Εκπαιδευτική Δράση 3 «Πρόγραμμα διά βίου μάθησης στις νέες τεχνολογίες» ήταν διάρκειας διακοσίων πενήντα (250) ωρών. Σκοπός της Εκπαιδευτική Δράση 3 ήταν να ενισχυθεί η γνώση και οι δεξιότητες των ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες ώστε να αντιμετωπιστεί ο ψηφιακός αποκλεισμός που βιώνουν.

Το αναλυτικό περιεχόμενο της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

A/A	Διδακτικές ενότητες	Διδακτικές ώρες
I.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΥΣ Η/Υ	45
II.	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΡΧΕΙΩΝ (Windows)	35
III.	ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ (Word)	45
IV.	ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑ (Excel)	45
V.	ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ (Power Point)	20
VI.	ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ (Internet, Explorer-Outlook)	30
VII.	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	30

2.1.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Η Εκπαιδευτική Δράση 5 «Πρόγραμμα διά βίου μάθησης ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης σε κοινωνικές δεξιότητες» ήταν διάρκειας διακοσίων πενήντα (250) ωρών.

Στόχοι της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 ήταν:

- Να υποστηριχθεί η πιο ευάλωτη κατηγορία ατόμων με αναπηρία δηλ. τα άτομα που διαβιούν σε κλειστές μονάδες περίθαλψης και τα άτομα που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να οδηγηθούν στο μέλλον σε αυτού του είδους τις δομές.
- Να υποστηριχθεί η μετάβαση από τον ιδρυματισμό στην αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα ή που είναι απομονωμένα στο σπίτι τους, παρέχοντας τους τη δυνατότητα να αναπτύξουν προσωπική ή ομαδική δραστηριότητα.
- Να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους και να αντιμετωπιστούν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού ή και εγκλεισμού.

Το αναλυτικό περιεχόμενο της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

Α/Α	Διδακτικές ενότητες	Διδακτικές ώρες
I.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ.	100
II.	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΙΝΗΣΗΣ, ΕΥΕΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ.	75
III.	ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΧΟΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ. ΜΟΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ / ΜΟΥΣΙΚΟΚΙΝΗΤΙΚΗ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΘΕΑΤΡΟΥ / ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΪΔΙ.	75

2.2 Το διδακτικό υλικό

2.2.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1

Το διδακτικό υλικό που παράχθηκε στο πλαίσιο της *Εκπαιδευτικής Δράσης 1* «Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στο Σχεδιασμό Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας», περιλαμβάνει **δύο (2) εγχειρίδια**:

1. Ένα **Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου** στο οποίο παρέχεται το θεωρητικό υπόβαθρο και τα μεθοδολογικά εφόδια για τη διεκδίκηση με ενιαίο, συγκροτημένο και συστηματικό τρόπο των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η εργασία η προσβασιμότητα, η υγεία-πρόνοια και κατ' επέκταση η διεκδίκηση της κοινωνικής ένταξης.
2. Ένα **Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή** στο οποίο παρέχονται οι βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων καθώς και οδηγίες προσαρμογής των γενικών αρχών στα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου

Ο συλλογικός τόμος **«Σχεδιασμός πολιτικής σε θέματα αναπηρίας. Εγχειρίδιο Εκπαιδευόμενου»** αποτελεί το εκπαιδευτικό υλικό των στελεχών του αναπηρικού κινήματος που παρακολούθησαν την Εκπαιδευτική Δράση 1 με τίτλο *«Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στον Σχεδιασμό Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας»* που υλοποιήθηκε σε διάφορες πόλεις.

Το Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου έχει ως αντικείμενο δέκα (10) Θεματικές Ενότητες, που άπτονται του ζητήματος της αναπηρίας, και στοχεύει να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο υποστήριξης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος (πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων οργανώσεων), ώστε να διεκδικήσουν με ενιαίο και συστηματικό τρόπο τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής, την ισότιμη μεταχείριση, την προσβασιμότητα υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών και κατ' επέκταση να διασφαλίσουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

Το Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου σχεδιάστηκε ώστε να προσφέρει στα στελέχη του αναπηρικού κινήματος αφενός στέρεες *θεωρητικές βάσεις* αφετέρου χρήσιμα *πρακτικά εργαλεία* για τον σχεδιασμό πολιτικής. Η *θεωρητική τεκμηρίωση* των πολιτικών διασφαλίζει την ορθότητα των στόχων, τεκμηριώνει το αίτημα για την υλοποίησή τους και ενδυναμώνει την επιχειρηματολογία, διευκολύνει τη σύζευξη της στρατηγικής με τις επιμέρους ενέργειες, συμβάλει στη συνοχή και στη συνέργεια των δράσεων, βελτιώνει τους όρους για την αποτελεσματική υλοποίησή του. Η

θεωρητική βάση που παρέχεται επιτρέπει την προσαρμογή του σε ευρύ πλαίσιο ειδικών συνθηκών, αναγκών και δυνατοτήτων. Τα παραδείγματα και τα πρακτικά εργαλεία που αναπτύσσονται στον τόμο προσφέρουν υπόδειγμα συγκεκριμένων τρόπων για τη συγκρότηση, υλοποίηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση και αναθεώρηση των πολιτικών σε θέματα αναπηρίας.

Βασική προσδοκία της συγγραφής του Εγχειριδίου Εκπαιδευομένου ήταν να αποτελέσει χρήσιμο θεωρητικό και πρακτικό εργαλείο συμπληρωματικό των γνώσεων και της εμπειρίας των στελεχών του αναπηρικού κινήματος.

Δομή του Εγχειριδίου Εκπαιδευομένου

Το **Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου** εκτείνεται σε δέκα (10) Θεματικές Ενότητες που αντιστοιχούν στις δέκα (10) Θεματικές Ενότητες της Εκπαιδευτικής Δράσης 1:

- Στην *1^η Θεματική Ενότητα «Το αναπηρικό κίνημα στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο»* παρουσιάζεται η δομή και ο ρόλος του αναπηρικού κινήματος σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.
- Στη *2^η Θεματική Ενότητα, «Θεωρητικά μοντέλα προσέγγισης της αναπηρίας»*, αναλύεται το ιατρικό και το κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας, καθώς και το πλαίσιο αρχών και αξιών που πρέπει να διέπουν τη σύγχρονη δικαιωματική προσέγγιση των θεμάτων αναπηρίας.
- Στην *3^η Θεματική Ενότητα, «Νομοθεσία για την αναπηρία»* παρουσιάζεται το διεθνές θεσμικό πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αναπηρία, όπως αυτό αποτυπώνεται σε βασικές πράξεις του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της ΕΕ. Επίσης, γίνεται αναφορά στη συνταγματική αναγνώριση των δικαιωμάτων καθώς και στην εθνική νομοθεσία σε τομείς όπως η κοινωνική ασφάλιση και η δικαστική συμπαράσταση.
- Στην *4^η Θεματική Ενότητα «Ελληνική πολιτεία, φορείς δημόσιας διοίκησης, κοινωνικοί εταίροι, κοινωνία των πολιτών»* παρουσιάζονται οι δομές και οι λειτουργίες της Πολιτείας, καθώς και ο ρόλος άλλων των φορέων της πολιτικής και κοινωνικής εκπροσώπησης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
- Στην *5^η Θεματική Ενότητα «Εκπαίδευση και Άτομα με Αναπηρία»* αναδεικνύεται η σημασία της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία και παρουσιάζονται οι σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις. Αναφέρεται στην ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία και επικεντρώνεται στην ανάπτυξη ενός «Σχολείου για Όλους», μέσα στο οποίο κάθε μαθητής θα μπορεί να αναπτύσσει ισόρροπα την προσωπικότητά του ανεξάρτητα από οποιαδήποτε δυσκολία.
- Στην *6^η Θεματική Ενότητα «Εργασία-Απασχόληση και Άτομα με Αναπηρία»* παρουσιάζεται το ζήτημα της εργασίας των ατόμων με αναπηρία από την οπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· συνιστά οδηγό ενημέρωσης και πληροφόρησης, προκειμένου τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος να υποστηρίξουν και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους σε αυτόν τον τομέα.

- Στην 7^η Θεματική Ενότητα «Υγεία-Πρόνοια και Άτομα με Αναπηρία» παρουσιάζονται τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής και γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις ανάγκες των ατόμων με χρόνιες παθήσεις και των ατόμων με ψυχική αναπηρία ως συχνών χρηστών υπηρεσιών υγείας και ψυχικής υγείας αντιστοίχως.
- Στην 8^η Θεματική Ενότητα «Προσβασιμότητα και Άτομα με Αναπηρία», επιχειρείται προσέγγιση του θέματος της προσβασιμότητας, βασισμένη στις σύγχρονες τάσεις και θεωρίες. Επίσης, αναπτύσσεται ένας γενικότερος προβληματισμός σχετικά με την αναγκαιότητα και τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή της προσβασιμότητας για το σύνολο του πληθυσμού, λαμβανομένων υπόψη των δημογραφικών εξελίξεων.
- Στην 9^η Θεματική Ενότητα «ΜΜΕ και Άτομα με Αναπηρία», παρουσιάζονται θέματα επικοινωνίας και μέσων μαζικής ενημέρωσης σε σχέση με την αναπηρία, με στόχο την άρση των στερεοτυπικών εικόνων που προβάλλουν τα ΜΜΕ και παράλληλα τη διεκδίκηση ώστε τα ΜΜΕ να λειτουργήσουν ως φορείς διάδοσης της σύγχρονης αντίληψης για την αναπηρία.
- Στην 10^η Θεματική Ενότητα «Σχεδιάζοντας στην πράξη τη νέα πολιτική για την αναπηρία. Πρακτικά εργαλεία» παρουσιάζεται τι είναι ένα Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία (ΣΔΑ). Αναδεικνύεται ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει για τη μείωση της απόκλισης ανάμεσα στα θεσμικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα, τις πολιτικές διακηρύξεις και την εφαρμογή τους στην πράξη. Επίσης, παρουσιάζεται αναλυτικά η διαδικασία για την εκπόνηση και υλοποίηση ενός ΣΔΑ.

Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή

Το Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή «**Σχεδιασμός πολιτικής σε θέματα αναπηρίας. Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή Ενηλίκων**» απευθύνεται στους εκπαιδευτές που κλήθηκαν, με σεβασμό στις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων, να παρακινήσουν τους εκπαιδευόμενους να επεξεργαστούν τις γνώσεις και τις εμπειρίες που διαθέτουν από την αναπηρία και να δραστηριοποιηθούν προκειμένου, ως εκπρόσωποι του αναπηρικού κινήματος, να παρέμβουν στη διαμόρφωση της νέας δικαιωματικής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα διοίκησης της χώρας (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό).

Η συγγραφή του έγινε με βάση την αντίληψη ότι το «Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή» θα πρέπει να παρέχει, πρωτίστως, τις βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων και, δευτερευόντως, οδηγίες προσαρμογής των γενικών αρχών στα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας-στόχου δηλαδή των ατόμων με αναπηρία. Ως εκ τούτου προσφέρονται το θεωρητικό υπόβαθρο και τα μεθοδολογικά εφόδια που καθιστούν το εγχειρίδιο εργαλείο δουλειάς. Υπό αυτή την έννοια, το υλικό του εγχειριδίου δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως ένα σύνολο μοναδικών και απαραίτων κανόνων. Αντιθέτως, ο διδακτικός σχεδιασμός θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μία

διαδικασία ανοιχτή, ευέλικτη, με σεβασμό στις ανάγκες της ομάδας των εκπαιδευομένων.

Δομή του Εγχειριδίου Εκπαιδευτή

Το **Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή** αποτελείται από τέσσερα (4) Κεφάλαια:

- Στο *1ο Κεφάλαιο* αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο, καθώς και το πλαίσιο αρχών και αξιών στο οποίο πρέπει να θεμελιώνεται ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενηλίκων.
- Στο *2ο Κεφάλαιο* παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του προγράμματος καθώς και η ριζοσπαστική θεωρητική τάση που συνδέει την εκπαίδευση με τον στόχο της αλλαγής προς μια πιο δίκαιη κοινωνία.
- Στο *3ο Κεφάλαιο* επιχειρείται ένας ενδεικτικός διδακτικός σχεδιασμός των δέκα διδακτικών ενοτήτων που αποτελούν την ύλη του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Τέλος, στο *4ο Κεφάλαιο* παρουσιάζονται ενδεικτικά παραδείγματα ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών.

2.2.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 2

Το διδακτικό υλικό που παράχθηκε στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 «Πρόγραμμα Εξειδίκευσης Εκπαίδευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στο Σχεδιασμό Επιμέρους Τομέων Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας», περιλαμβάνει **έξι (6) εγχειρίδια** στο οποίο εξειδικεύονται οι εξής Θεματικές Ενότητες:

1. Εργασία-απασχόληση και αναπηρία
2. Εκπαίδευση και αναπηρία
3. Προσβασιμότητα και αναπηρία
4. Υγεία-Πρόνοια και αναπηρία
5. Ηλεκτρονική προσβασιμότητα και αναπηρία
6. Σχεδιάζοντας στην πράξη τη νέα πολιτική για την αναπηρία - πρακτικά εργαλεία.

1. Ο στόχος του εγχειριδίου «Εργασία-απασχόληση και αναπηρία»

Στόχος του εγχειριδίου «Εργασία-απασχόληση και αναπηρία» είναι η ανάδειξη της σημασίας της εργασίας-απασχόλησης τόσο για την ανεξαρτησία και την ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία όσο και για την οικονομία συνολικά. Συγχρόνως, επιδιώκεται η συγκροτημένη παρουσίαση του ευρωπαϊκού και εθνικού θεσμικού πλαισίου για την ισότιμη ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία καθώς και των διάφορων μορφών εναλλακτικής απασχόλησης.

Για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην εργασία των ατόμων με αναπηρία, έχει θεσμοθετηθεί μια σειρά μέτρων. Συγχρόνως, τα μέτρα αυτά συνοδεύονται από οικονομικά κίνητρα για τον ιδιωτικό τομέα και την επιχειρηματική δραστηριότητα των ιδίων των ατόμων με αναπηρία. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η πρόοδος στο θέμα των υποστηρικτικών τεχνολογιών με τις οποίες περιορίζονται-εξαλείφονται πολλά από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία.

Τα ανωτέρω ζητήματα, αναλύονται λεπτομερώς στο εγχειρίδιο, και ασφαλώς συνιστούν εξαιρετικά σημαντικά στοιχεία. Ωστόσο, είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι η μείωση της ανεργίας των ατόμων με αναπηρία και η βελτίωση των όρων εργασίας τους είναι άμεση συνάρτηση της γενικότερης κατάστασης της οικονομίας. Οι συνθήκες ύφεσης, η υψηλή ανεργία και ο περιορισμός των εργασιακών δικαιωμάτων στον γενικότερο πληθυσμό, αποτελούν εξαιρετικά δυσμενές περιβάλλον για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία.

Με τη μελέτη του εγχειριδίου αυτού, τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος θα γνωρίσουν το ευρωπαϊκό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει το σύνολο των θεμάτων σχετικά με την εργασία-απασχόληση των ατόμων με αναπηρία. Ειδικότερα, θα ενημερωθούν για τις ποικίλες εναλλακτικές δυνατότητες απασχόλησης, τις δυνατότητες που προσφέρουν οι υποστηρικτικές τεχνολογίες και οι εύλογες προσαρμογές, καθώς και το αντίστοιχο πλαίσιο οικονομικών κινήτρων για τις επιχειρήσεις. Εν κατακλείδι, θα είναι σε θέση να διεκδικήσουν με καλύτερους όρους το δικαίωμα στην εργασία καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης.

2. Ο στόχος του εγχειριδίου «Εκπαίδευση και αναπηρία»

Στόχος του εγχειριδίου «Εκπαίδευση και αναπηρία» είναι η παρουσίαση του τομέα της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, με εστίαση στην ανάπτυξη ενός «Σχολείου για Όλους», μέσα στο οποίο κάθε μαθητής θα μπορεί να αναπτύσσει ισόρροπα την προσωπικότητά του ανεξάρτητα από οποιαδήποτε δυσκολία.

Η εκπαιδευτική αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία αποτελεί σήμερα ένα από τα σημαντικότερα και περισσότερο αμφιλεγόμενα θέματα της παιδαγωγικής επιστήμης. Πέρα ωστόσο από τις όποιες αντιφάσεις, αποτελεί κοινό τόπο η άποψη ότι η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία πρέπει να έχει τις βάσεις της στην αναγνώριση του δικαιώματος των μαθητών αυτών να εκπαιδεύονται σε ένα «όσο το δυνατό λιγότερο περιοριστικό περιβάλλον».

Η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία (παιδιών και ενηλίκων) οφείλει να περιλαμβάνει ένα σύνολο πρακτικών και αντίστοιχων αντιλήψεων που να βασίζονται

στην παραδοχή ότι όλα τα άτομα έχουν το ίδιο δικαίωμα να ωφελούνται στο μέγιστο από τις παρεχόμενες εκπαιδευτικές εμπειρίες. Συνακόλουθα, το σχολικό/εκπαιδευτικό περιβάλλον πρέπει να είναι δομημένο έτσι ώστε να αίρονται όλα τα εμπόδια που παρακωλύουν τη δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής και πλήρους αξιοποίησης όλων των ικανοτήτων που διαθέτουν οι μαθητές και οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι με αναπηρία.

Η συγγραφή του συγκεκριμένου εγχειριδίου έγινε με βάση την αντίληψη ότι για την προώθηση της ισότητας στην εκπαίδευση δεν αρκεί μόνο η διασφάλιση της πρόσβασης/συμμετοχής στο εκπαιδευτικό σύστημα. Απαιτείται, επιπλέον, να υπάρχουν και οι προϋποθέσεις ώστε να υπάρξει και ένας ουσιαστικός βαθμός επιτυχίας όλων όσων συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η αντίληψη αυτή δεν επικεντρώνει στην «ισότητα ευκαιριών» αλλά κυρίως στην «*ισότητα αποτελέσματος*» της εκπαίδευσης, όπως η αποφοίτηση και η πρόσβαση στην απασχόληση.

Η διασφάλιση ίσων ευκαιριών στη συμμετοχή δεν κρίνεται επαρκής, διότι διαφορετικοί άνθρωποι χρειάζονται διαφορετικά είδη ευκαιριών και μερικοί άνθρωποι χρειάζονται περισσότερη υποστήριξη προκειμένου να είναι το ίδιο επιτυχείς. Συνεπώς, σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση το ενδιαφέρον θα πρέπει να περιλαμβάνει και τη μέριμνα για τα *αποτελέσματα* της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ανεξαρτήτως των τυπικών ευκαιριών που παρέχονται.

Με το εγχειρίδιο αυτό τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος θα έρθουν σε επαφή και θα γνωρίσουν πληθώρα θεμάτων που αφορούν το κρίσιμο θέμα της εκπαίδευσης. Επίσης θα είναι σε θέση να διακρίνουν τις σύγχρονες από τις παραδοσιακές προσεγγίσεις σχετικά με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τα βασικά θέματα τα οποία αναλύονται αφορούν την αποσαφήνιση βασικών εννοιών (ειδική αγωγή και εκπαίδευση, συνεκπαίδευση κ.ά.), τις θεωρητικές προσεγγίσεις για την εκπαίδευση, το θεσμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, την αντίληψη για ίσο αποτέλεσμα έναντι της διασφάλισης ίσων ευκαιριών

3. Ο στόχος του εγχειριδίου «Προσβασιμότητα και αναπηρία»

Στόχος του εγχειριδίου «*Προσβασιμότητα και αναπηρία*» είναι η παρουσίαση των θεμάτων της προσβασιμότητας με βάση την ολιστική προσέγγιση και η κατανόηση της σφαιρικότητας της έννοιας της προσβασιμότητας, ότι δηλαδή δεν αφορά μόνο τις υποδομές αλλά όλους τους τομείς (υπηρεσίες, αγαθά).

Η προσβασιμότητα επιτυγχάνεται μόνο με την υλοποίηση πλέγματος παρεμβάσεων σε όλα τα επίπεδα και τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Για τον λόγο αυτό,

είναι απαραίτητη η γνώση των αναγκών των διαφόρων κατηγοριών αναπηρίας. Ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός ευρείας κλίμακας, που εξαρχής λαμβάνει υπόψη του τις ανάγκες όλων των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των πολιτών με αναπηρία, αφενός διευκολύνει τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν ισότιμα στις κοινωνικές δραστηριότητες αφετέρου αυξάνει το επίπεδο ποιότητας και ασφάλειας για όλους.

Η εφαρμογή της προσβασιμότητας πρέπει να γίνεται κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται: α) *συνέχεια*, στη λογική της δημιουργίας αλυσίδων και δικτύων προσβάσιμων υποδομών/υπηρεσιών/αγαθών, καθότι η ανάπτυξη μεμονωμένων εφαρμογών οδηγεί σε αναποτελεσματικότητα και απαξίωση των εφαρμογών αυτών και σε διαιώνιση των διακρίσεων, β) *συνέπεια*, στη λογική του καθημερινού ελέγχου και τακτικής συντήρησης των όποιων εφαρμογών, ώστε να εξασφαλίζεται η αδιάκοπη και ασφαλής λειτουργία προσβάσιμων αλυσίδων και δικτύων. Βλάβη σε ένα κρίκο απαξιώνει και ακυρώνει το συνολικό οικοδόμημα.

Η δραστηριότητα των στελεχών και μελών του αναπηρικού κινήματος θα είναι αποτελεσματικότερη εάν γνωρίζουν τα νομικά (εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο που αφορά την προσβασιμότητα) αλλά και τεχνικά εργαλεία γνώσεις (τεχνικές προδιαγραφές προσβασιμότητας) που έχουν στη διάθεσή τους προκειμένου να ασκήσουν πίεση στις αρχές για διασφάλιση προσβάσιμων υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών.

4. Ο στόχος του εγχειριδίου «Υγεία-Πρόνοια και αναπηρία»

Στόχος του εγχειριδίου «Υγεία-Πρόνοια και αναπηρία» είναι να προσφέρει θεωρητικές βάσεις και θεσμική πληροφόρηση σε θέματα υγείας-πρόνοιας, ώστε τα άτομα με αναπηρία-χρόνιες παθήσεις και τα στελέχη του κινήματός τους να είναι σε θέση να διεκδικούν αυτό που δικαιούνται από ένα αναπτυγμένο και σύγχρονο κράτος πρόνοιας. Το εύρος και το επίπεδο των υπηρεσιών στους τομείς της υγείας-πρόνοιας παίζουν κρίσιμο ρόλο στην ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία.

Το κράτος πρόνοιας, όπως οικοδομήθηκε μεταπολεμικά στις αναπτυγμένες χώρες, προσέφερε σημαντικά *επιτεύγματα* όσον αφορά την αναδιανομή του εισοδήματος, το βιοτικό επίπεδο και την κοινωνική συνοχή. Ωστόσο, η λειτουργία του συνοδεύτηκε και από σημαντικά *προβλήματα*, όπως το υψηλό δημοσιονομικό κόστος, η αναποτελεσματικότητα, η γραφειοκρατία κ.ά. Τα προβλήματα αυτά αποτέλεσαν τη βάση για την άσκηση *κριτικής*, από όσους είναι υπέρ του κράτους πρόνοιας, με στόχο τη βελτίωσή του, αλλά και *πολεμικής*, από όσους τάσσονται εναντίον του και επιδιώκουν τη συρρίκνωσή του.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στην ελληνική οικονομία επιβεβαιώνουν, με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο, την αντιφατική κατάσταση που διαμορφώνεται και διεθνώς στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής τα τελευταία χρόνια. Από τη μια μεριά, ως αποτέλεσμα των αγώνων του αναπηρικού κινήματος, έχουν διαδοθεί και έχουν γίνει κοινός τόπος αξίες και αρχές που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα. Από την άλλη, η κοινωνική πρόνοια δεν νοείται πλέον ως καθολικό *δικαίωμα*, αλλά ως εξατομικευμένη *παροχή*. Η διαφορά, ανάμεσα στις δύο εκδοχές, έγκειται στο ότι το *δικαίωμα* αφορά όλους τους πολίτες, ενώ η *παροχή* μόνο ορισμένο τμήμα του πληθυσμού και μάλιστα υπό αυστηρές προϋποθέσεις.

5. Ο στόχος του εγχειριδίου «Ηλεκτρονική προσβασιμότητα και αναπηρία»

Στόχος του εγχειριδίου «*Ηλεκτρονική προσβασιμότητα και αναπηρία*» αποτελεί η παρουσίαση της έννοιας της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας για το περιεχόμενο του διαδικτύου (web accessibility), σε μία μορφή κατανοητή προς ένα κοινό που δεν διαθέτει την τεχνογνωσία ενός μηχανικού λογισμικού, αλλά που ενδιαφέρεται για το πως η κάπως αφηρημένη αυτή πρόνοια μετουσιώνεται σε πρακτικό αποτέλεσμα για τα άτομα με αναπηρία και τους ηλικιωμένους.

Σε τεχνικό επίπεδο, η ηλεκτρονική προσβασιμότητα του περιεχομένου του διαδικτύου είναι η άρση των φραγμών και τεχνικών δυσκολιών που συναντούν, μεταξύ άλλων, τα άτομα με αναπηρία που προσπαθούν να συμμετέχουν ισότιμα στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Το βασικότερο όμως βήμα για την άρση αυτή είναι η κατανόηση του ότι τα εμπόδια αυτά προκύπτουν εν τέλει από την κατασκευή ψηφιακών υπηρεσιών και περιεχομένου από κατασκευαστές λογισμικού που δεν συμμορφώνεται με καθιερωμένες διεθνώς τεχνικές κατασκευής.

Η έννοια της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας αφορά τη δυνατότητα αξιοποίησης των συστημάτων πληροφορικής και της ηλεκτρονικής πληροφορίας σε οποιαδήποτε μορφή της από όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία και των ηλικιωμένων. Η ηλεκτρονική προσβασιμότητα επομένως οριοθετεί την ορθή και συνεπή απέναντι στο τελικό χρήστη κατασκευή, προστατεύοντας από την «αυθαίρετη δόμηση» ψηφιακού περιεχομένου, η οποία όπως ακριβώς στις περιπτώσεις κατασκευαστικών έργων, πηγάζει από την υιοθέτηση προσωπικών πρακτικών προς όφελος των λίγων ή ακόμα και της πλειοψηφίας.

Στο πλαίσιο αυτό, το εγχειρίδιο περιέχει ενημέρωση για την ανάγκη υιοθέτησης συγκεκριμένων τεχνικών προδιαγραφών που εξασφαλίζουν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία (που συνήθως χρησιμοποιούν λύσεις υποστηρικτικής τεχνολογίας), τον τρόπο με τον οποίο η υιοθέτηση αυτή έχει εφαρμοστεί ή προδιαγράφεται η εφαρμογή της σε διάφορες χώρες, παρέχοντας ταυτόχρονα και

ορισμένα κατανοητά παραδείγματα για τις συνέπειες κακής ή ελλιπούς εφαρμογής της.

6. Ο στόχος του εγχειριδίου «Σχεδιάζοντας στην πράξη τη νέα πολιτική για την αναπηρία - πρακτικά εργαλεία»

Στόχος του εγχειριδίου «Σχεδιάζοντας στην πράξη τη νέα πολιτική για την αναπηρία - πρακτικά εργαλεία» σχεδιάστηκε ώστε να προσφέρει στα στελέχη του αναπηρικού κινήματος αφενός στέρεες θεωρητικές βάσεις, αφετέρου χρήσιμα πρακτικά εργαλεία για την εκπόνηση ενός Σχεδίου Δράσης για την Αναπηρία. Βασική προσδοκία της συγγραφής του εγχειριδίου είναι να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο συμπληρωματικό της εμπειρίας των στελεχών του αναπηρικού κινήματος.

Ωστόσο, το εγχειρίδιο είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί και από άλλους φορείς (του δημοσίου, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του ιδιωτικού τομέα κ.ά.), ώστε να προσαρμόσουν τις υποδομές, τις υπηρεσίες ή/και τα αγαθά που προσφέρουν στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Η θεωρητική τεκμηρίωση του Σχεδίου Δράσης για την Αναπηρία διασφαλίζει την ορθότητα των στόχων, τεκμηριώνει το αίτημα για την υλοποίησή τους και ενδυναμώνει την επιχειρηματολογία, διευκολύνει τη σύζευξη της στρατηγικής με τις επιμέρους ενέργειες, συμβάλει στη συνοχή και στη συνέργεια των δράσεων, βελτιώνει τους όρους για την αποτελεσματική υλοποίησή του. Η θεωρητική βάση που παρέχεται στο εγχειρίδιο επιτρέπει την προσαρμογή του σε ευρύ πλαίσιο ειδικών συνθηκών, αναγκών και δυνατοτήτων.

Τα πρακτικά εργαλεία που αναπτύσσονται στο εγχειρίδιο προσφέρουν ένα υπόδειγμα συγκεκριμένων τρόπων για τη σύνταξη, υλοποίηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση και αναθεώρηση ενός Σχεδίου Δράσης για την Αναπηρία.

2.2.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

Το διδακτικό υλικό που αγοράστηκε στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 «Πρόγραμμα διά βίου εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες», περιλαμβάνει **δύο (2) εγχειρίδια**:

- Αγορά βιβλίου για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των νέων τεχνολογιών - βασικές γνώσεις πληροφορικής και χειρισμού Η/Υ. Συγκεκριμένα αγοράστηκε 1 βιβλίο που καλύπτει και τις 5 θεματικές ενότητες που προβλέπονται στο πρόγραμμα σπουδών (Εισαγωγή στους Η/Υ και στα windows, Word, Excel, Power Point, Internet – Outlook Express).

- Αγορά ειδικού βιβλίου για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των νέων τεχνολογιών - βασικές γνώσεις πληροφορικής και χειρισμού Η/Υ, προσαρμοσμένου στις ανάγκες των **τυφλών εκπαιδευόμενων**.

2.2.4 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Το διδακτικό υλικό που παράχθηκε στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 «Πρόγραμμα διά βίου μάθησης ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης σε κοινωνικές δεξιότητες», περιλαμβάνει *επτά (7) Θεματικές Ενότητες*:

- Εισαγωγή στη Διά Βίου Εκπαίδευση των ενηλίκων με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες (Intellectual Developmental Disorders/Disabilities / IDD).
- Η Αυτοεξυπηρέτηση των ενηλίκων με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ατομική υγιεινή, κατάλληλη ένδυση, αυτοφροντίδα, μαγειρική).
- Πρόγραμμα εκμάθησης του χρόνου, της διαχείρισης χρήματος και της παρακολούθησης της επικαιρότητας για ενήλικες με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες.
- Οι Κοινωνικές Δεξιότητες των ενηλίκων με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες (δυσκοινοποιητικές δεξιότητες και ομαδικές επικοινωνιακές δεξιότητες).
- Το Θέατρο και το Θεατρικό Παιχνίδι για ενήλικες με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες.
- Η Μουσικοθεραπεία και Μουσικοκινητική για ενήλικες με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες.
- Η Κίνηση, Ευεξία και ο προσαρμοσμένος αθλητισμός για ενήλικες με Νοητικές ή/και Αναπτυξιακές Αναπηρίες.

Συμπερασματικά (για το διδακτικό υλικό των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1,2,5)

Το διδακτικό υλικό που εκπονήθηκε προορίζονταν για διά ζώσης εκπαίδευση ενηλίκων, ωστόσο το συγκεκριμένο υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και μετά την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευόμενων αλλά και άλλων ενδιαφερομένων για θέματα αναπηρίας. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαίο να ενσωματώνει όλα εκείνα τα στοιχεία που αποσκοπούν στη διευκόλυνση των ατόμων όταν μελετούν. Τα στοιχεία που αποτελούν την ειδοποιό διαφορά ενός κειμένου εκπαίδευσης ενηλίκων, είναι τα ακόλουθα (όπ. αναφ. στο Κόκκος, 2008, σ.65):

- 1. Στοιχεία που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν καλύτερα και ευκολότερα το κείμενο:**

- 1.1 Σκοπός κεφαλαίου
- 1.2 Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
- 1.3 Έννοιες-κλειδιά
- 1.4 Εισαγωγικές παρατηρήσεις
- 1.5 Παραδείγματα
- 1.6 Επεξηγήσεις εννοιών
- 1.7 Γλωσσάρι
- 1.8 Τυπογραφικές παρεμβάσεις (υπογραμμίσεις, πλαίσια, κ.ά.)
- 1.9 Οπτικά στοιχεία (διαγράμματα, πίνακες, φωτογραφίες, κ.ά.)
- 1.10 Σύνοψη κεφαλαίου

2. Πηγές γνώσεων συμπληρωματικές προς το κείμενο

- 2.1 Βιβλιογραφικές αναφορές
- 2.2 Βιβλιογραφία στο τέλος κάθε κεφαλαίου
- 2.3 Οδηγός για περαιτέρω μελέτη (πληροφορίες για τα πιο σημαντικά βιβλία της βιβλιογραφίας)

3. Στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης.

- 3.1 Ασκήσεις πολλαπλών επιλογών
- 3.2 Ερωτήσεις (ανοιχτές / κλειστές)
- 3.3 Μελέτες περίπτωσης
- 3.4 Ασκήσεις εφαρμογής των αποκτηθέντων γνώσεων
- 3.5 Απαντήσεις / ανατροφοδοτήσεις των ασκήσεων σε παράρτημα

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τρία παραδείγματα που αντλήσαμε από το διδακτικό υλικό της **Εκπαιδευτικής Δράσης 1** ως προς τα παραπάνω στοιχεία:

Το πρώτο παράδειγμα (σελ. 49-50 από το Κεφάλαιο 2 του Εγχειριδίου Εκπαιδευομένου) δείχνει την Εισαγωγή. Μπορεί κανείς να διακρίνει αρκετά από τα στοιχεία του προαναφερθέντα καταλόγου (στοιχεία υπ' αριθμόν 1.1 Σκοπός κεφαλαίου, 1.2 Προσδοκώμενα Αποτελέσματα, 1.3 Έννοιες-κλειδιά, 1.4 Εισαγωγικές παρατηρήσεις).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός

Οι αντιλήψεις, οι αρχές, οι αξίες και το περιεχόμενο των εννοιών σχετικά με την αναπηρία ποικίλουν. Το εύρος των διαφορετικών απόψεων κυμαίνεται από τις λεπτές αποχρώσεις έως και τις θεμελιακές αντιθέσεις. Με την παρούσα Θεματική Ενότητα, μέσω της συγκριτικής ανάλυσης επιχειρείται η ανάδειξη της σημασίας των διαφοροποιήσεων, δηλαδή ότι αυτές δεν

είναι αμελητέες και άνευ σημασίας, καθότι επηρεάζουν καθοριστικά τη διαμόρφωση των σχετικών πολιτικών και θεσμών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Η προσέγγιση του ζητήματος της αναπηρίας χαρακτηρίζεται από διαρκή εξέλιξη. Η εξέλιξη αφορά τις θεωρητικές προσεγγίσεις, τις έννοιες, τις αρχές, τις στάσεις και τις συμπεριφορές. Σύμφυτο της εξέλιξης είναι η συνύπαρξη των σύγχρονων προσεγγίσεων με τις παλαιότερες, τις ξεπερασμένες και τις αναχρονιστικές, τουλάχιστον κατά το στάδιο της μετάβασης, το οποίο όμως δεν έχει προσδιορισμένη χρονική διάρκεια.

Στο πλαίσιο της συνύπαρξης και αντιπαράθεσης των σύγχρονων με τις ξεπερασμένες αντιλήψεις, ως προσδοκώμενο αποτέλεσμα-πλαίσιο από την παρούσα Θεματική Ενότητα είναι ο εφοδιασμός των στελεχών του αναπηρικού κινήματος με γνώσεις για τις θεωρητικές προσεγγίσεις, έννοιες και αρχές οι οποίες διέπουν το ζήτημα της αναπηρίας. Η βαθιά γνώση των εν λόγω ζητημάτων, θα τους επιτρέψει να συμβάλλουν αφενός στην αποτύπωση των σύγχρονων αντιλήψεων σε πολιτικές και θεσμούς και στην έμπρακτη εφαρμογή τους, αφετέρου στην αποτελεσματική αντίκρουση των παντός είδους δυνάμεων που με άμεσους ή/και έμμεσους τρόπους συντηρούν αναχρονιστικές προσεγγίσεις.

Έννοιες-κλειδιά

Θεωρητικά μοντέλα της αναπηρίας (Ιατρικό, Κοινωνικό)

Έννοιες - αρχές για την αναπηρία

Δικαιώματα

Ισότητα, εξίσωση ευκαιριών

Ίση μεταχείριση

Διακρίσεις (άμεση, έμμεση, πολλαπλή)

Ολιστική προσέγγιση της αναπηρίας

Mainstreaming (οριζόντια διάχυση της διάστασης της αναπηρίας)

Σχεδιασμός για όλους - καθολικός σχεδιασμός

Πρόσβαση, προσβασιμότητα, εύλογες προσαρμογές

Ανεξαρτησία, αυτοδιάθεση

Συμμετοχή

Εννοιολογικά δίπολα (Ενσωμάτωση/Ενταξη, Φροντίδα/Υποστήριξη,

Απασχολησιμότητα/Εργασία, «Φιλανθρωπία»/Κοινωνική Πολιτική)

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Για δύο μεγάλα ζητήματα που αφορούν την αναπηρία υπάρχει πλέον καθολική συμφωνία. Το πρώτο είναι ότι η αναπηρία είναι ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το δεύτερο ότι η αναπηρία είναι κοινωνική κατασκευή, οφείλεται δηλαδή στην μεροληπτική κατασκευή και λειτουργία του περιβάλλοντος με βάση τις ανάγκες του «μέσου-φυσιολογικού» χρήστη.

Ωστόσο, στην εμπέδωση των θεωρητικών και πρακτικών προεκτάσεων αυτών των δύο κοινών τόπων, εντοπίζεται σοβαρό έλλειμμα. Οι σύγχρονες αντιλήψεις για την αναπηρία, όχι μόνο δεν έχουν εμπедωθεί στην κοινωνία, αλλά είναι άγνωστες ακόμη και σε αρμόδιες υπηρεσίες και παράγοντες της πολιτείας. Ο βαθμός «διείσδυσης» των σύγχρονων αντιλήψεων για την αναπηρία στις νοοτροπίες, στάσεις και πρακτικές της κοινωνίας είναι περιορισμένος

Η καθυστέρηση αυτή, πέραν της «φυσιολογικής» αδράνειας που έχει η κοινωνία σε κάθε αλλαγή, οφείλεται επίσης στην έλλειψη σχετικής παιδείας και ενημέρωσης. Ωστόσο, η επικράτηση του κοινωνικού μοντέλου, διαβρώνεται από αντιλήψεις, πολιτικές και θεσμούς που καλλιεργούνται στο έδαφος της οικονομικής κρίσης. Στη σημερινή ιστορική συγκυρία, η οποία χαρακτηρίζεται αφενός από την ανάγκη εμπέδωσης και αξιοποίησης του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία και αφετέρου από την υπονόμευση του κοινωνικού κράτους με όρους

ιδεολογικούς, οικονομικούς και θεσμικούς, η στέρεη θεωρητική γνώση και τεκμηρίωση έχει τεράστια σημασία.

49 - 50

Το δεύτερο παράδειγμα (σελ. 13-14 από το Κεφάλαιο 1 του Εγχειριδίου ΣΕκπαιδευτή) δείχνει την Υποενότητα 1.1 Η έννοια της μάθησης. Μπορεί κανείς να διακρίνει αρκετά από τα στοιχεία του προαναφερθέντα καταλόγου [στοιχεία υπ' αριθμόν 1.8 Τυπογραφικές παρεμβάσεις (υπογραμμίσεις, πλαίσια, κ.ά.), 1.9 Οπτικά στοιχεία (διαγράμματα, πίνακες, φωτογραφίες, κ.ά.), 2.1 Βιβλιογραφικές αναφορές, 2.3 Οδηγός για περαιτέρω μελέτη (πληροφορίες για τα πιο σημαντικά βιβλία της βιβλιογραφίας)].

1.1 Η έννοια της μάθησης

Για τη διερεύνηση της φύσης της μάθησης έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις. Σύμφωνα με τη *συμπεριφοριστική προσέγγιση*, που είναι η παλαιότερη και η πιο παραδοσιακή θεωρητική προσέγγιση, η μάθηση θεωρείται ως σταθερή αλλαγή στο σύστημα γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών του ανθρώπου, η οποία προκαλείται από εξωτερικά ερεθίσματα. Σύμφωνα με τη *σύγχρονη προσέγγιση*, την οποία ασπάζονται και σημαντικοί μελετητές της εκπαίδευσης ενηλίκων, όπως οι Dewey, Mezirow, Freire, Jarvis κ.ά., η μάθηση είναι μια συνεχής διεργασία, η οποία έχει ως βασικό σημείο αναφοράς την επεξεργασία των εμπειριών και εμπεριέχει την αλληλεπίδραση του ατόμου με το κοινωνικό περιβάλλον (Κόκκος, 2005, σ.24).

Στον Πίνακα 1 απεικονίζονται τα δύο μοντέλα μάθησης και τα βασικά πεδία διαφοροποίησής τους.

Πίνακας 1: Σχηματική αντιπαραβολή παραδοσιακού και σύγχρονου μοντέλου μάθησης

Παραδοσιακό μοντέλο μάθησης / εισροή δεδομένων	Σύγχρονο μοντέλο μάθησης / δράση
Παθητική μάθηση	Δυναμική μάθηση
Απόκτηση εξωθεν	Αναζήτηση
Συμπλήρωση ελλείμματος	Επιδίωξη ικανοποίησης
Αντίδραση σε εξωτερικά ερεθίσματα	Πηγή είναι η εσωτερική παρόρμηση
Λέξεις – κλειδιά: «παρέχω, μεταδίδω»	Λέξεις – κλειδιά: «ανακαλύπτω, δημιουργώ»
Μεταφορά γνώσεων	Αντιμετώπιση προβλημάτων
Υπάρχει ανάγκη εκπαιδευτή	Αυτομόρφωση

Rogers, A. (1999), Η Εκπαίδευση Ενηλίκων, Αθήνα, Μεταίχμιο (σ.114).

Πεδία μαθησιακής αλλαγής

Ο Rogers (1999, σ.115) ταξινομεί τα πεδία μέσα στα οποία συντελείται η μάθηση ως ακολούθως:

- Απόκτηση νέων γνώσεων (απομνημόνευση).
- Διεργασία οργάνωσης και αναδιοργάνωσης των γνώσεων, προκειμένου να δημιουργηθούν νέες μορφές συσχετίσεων (κατανόηση).
- Απόκτηση νέων δεξιοτήτων ή ανάπτυξη υπαρχουσών (περιλαμβάνει εκτός από φυσικές δεξιότητες και δεξιότητες σκέψης και επίλυσης προβλημάτων).
- Εκμάθηση στάσεων.

- Εφαρμογή της νέας μάθησης για να αλλάξει ο τρόπος συμπεριφοράς.

Μεταξύ των πέντε παραπάνω πεδίων μαθησιακής αλλαγής υπάρχει αλληλεξάρτηση, με την έννοια ότι οι αλλαγές στη στάση βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις αλλαγές στη γνώση και στην κατανόηση και οι αλλαγές στη συμπεριφορά δεν συντελούνται χωρίς αλλαγή σε ένα ή περισσότερα από τα άλλα πεδία.

Οι περισσότεροι ερευνητές ομαδοποιούν τους εκπαιδευτικούς στόχους σε τρία επίπεδα: *γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων*.

Κατά τη διαδικασία της προετοιμασίας του διδακτικού σχεδιασμού είναι χρήσιμο να αποσαφηνιστούν οι στόχοι της εκπαίδευσης και το επίπεδο στο οποίο απευθύνεται η διδασκαλία δηλαδή σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων ή/και στάσεων (βλ. Κεφάλαιο 3).

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Courau, S. (2000), *Τα βασικά «Εργαλεία» του Εκπαιδευτή Ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.

Κόκκος, Α. (2005), *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, Πάτρα, ΕΑΠ.

Rogers, A. (1999), *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.

13- 14

Το τρίτο παράδειγμα (σελ. 62 από το Κεφάλαιο 4 του εγχειριδίου εκπαιδευτή) δείχνει την Υποενότητα 4.2 Παράδειγμα εμπλουτισμένης εισήγησης. Μπορεί κανείς να διακρίνει αρκετά από τα στοιχεία του προαναφερθέντα καταλόγου (στοιχείο υπ' αριθμόν 1.5 Παραδείγματα).

4.2 Παράδειγμα εμπλουτισμένης εισήγησης

Με το παράδειγμα της εμπλουτισμένης εισήγησης που ακολουθεί ο εκπαιδευτής θα καταφέρει να αναθέσει στους εκπαιδευόμενους την ευθύνη της ενεργητικής ακρόασης.

Τα βήματα που προτείνεται να ακολουθηθούν είναι:

- Ο εκπαιδευτής στη Διδακτική Ενότητα «Εργασία – Απασχόληση και Άτομα με Αναπηρία» (Υποενότητα: Μέθοδοι Εργασιακής Ένταξης των Ατόμων με Αναπηρία) παρουσιάζει μία εισήγηση με θέμα: «Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση – Κοιν.Σ.Επ.». Κατά την έναρξη της εισήγησης διανέμει στους συμμετέχοντες ένα έντυπο με ερωτήματα (βλ. υπόδειγμα ερωτηματολογίου), τα οποία θα πρέπει να απαντήσουν ατομικά κατά τη διάρκεια της ανάλυσης που θα κάνει.
- Μετά τη λήξη της εισήγησης, δίνεται χρόνος (π.χ. 15') στους εκπαιδευόμενους να ολοκληρώσουν τις απαντήσεις τους στα σχετικά ερωτήματα. Σε αυτό το στάδιο, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να εργαστούν είτε ατομικά είτε ομαδικά.
- Ο εκπαιδευτής/τρια ζητά από τους εκπαιδευόμενους να ανακοινώσουν στην ολομέλεια τις σωστές απαντήσεις.

Ζητώντας από τους εκπαιδευόμενους να εντοπίσουν πληροφορίες που θα καλυφθούν από την εισήγηση, ο εκπαιδευτής θα καταφέρει να τραβήξει το ενεργητικά το ενδιαφέρον των

ακροατών του και ταυτόχρονα θα καταφέρει να ελέγξει κατά πόσο οι εκπαιδευόμενοι έχουν κατανοήσει το περιεχόμενο της εισήγησης.

62

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε ένα παράδειγμα που αντλήσαμε από το διδακτικό υλικό της **Εκπαιδευτικής Δράσης 2** ως προς τα παραπάνω στοιχεία.

Το παράδειγμα (σελ. 32-35 από το Κεφάλαιο 1 του Εγχειριδίου «*Σχεδιάζοντας στην πράξη τη νέα πολιτική για την αναπηρία - πρακτικά εργαλεία*») δείχνει την πολιτική για την αναπηρία σε συνθήκες οικονομικής κρίσης. Μπορεί κανείς να διακρίνει αρκετά από τα στοιχεία του παραπάνω καταλόγου [στοιχεία υπ' αριθμόν 1.6 Επεξηγήσεις εννοιών, 1.8 Τυπογραφικές παρεμβάσεις (υπογραμμίσεις, πλαίσια, κ.ά.)].

Αποκατάσταση του περιεχομένου των εννοιών

Η επικράτηση των πολιτικών που αποσκοπούν στον περιορισμό του κράτους πρόνοιας ενισχύεται, εκτός από τους μηχανισμούς της ίδιας της αγοράς, με τη θεσμική θωράκισή τους από το κράτος και με τη συστηματική προβολή εννοιών των οποίων, όμως, έχει αλλοιωθεί το περιεχόμενο, π.χ. έρανος, εθελοντισμός, «φιланθρωπία», ενσωμάτωση, φροντίδα, ισότητα, ίσες ευκαιρίες, δια βίου μάθηση, απασχολησιμότητα κ.ά.

Οι περισσότερες από αυτές τις έννοιες έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- Ίσως το πιο φανερό είναι ότι σε ένα αξιακά ουδέτερο πλαίσιο, αυτές καθαυτές ως έννοιες, είναι κοινώς αποδεκτές, έχουν «θετικό πρόσημο», και ως εκ τούτου δεν είναι δυνατόν να απορριφθούν. Το πραγματικό περιεχόμενό τους αποκαλύπτεται μόνο με την ένταξή τους σε συγκεκριμένο πλαίσιο.
- Προτάσσουν το ατομικό στοιχείο, έναντι του κοινωνικού.
- Προσομοιάζουν με άλλες συναφείς έννοιες, οι οποίες όμως έχουν εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο.

Η έντεχνη διοχέτευση αυτών των εννοιών μέσα από τον κυρίαρχο λόγο και τις πολιτικές, πετυχαίνει, σε μεγάλο βαθμό, τον στόχο για τον οποίο χρησιμοποιούνται. Για τον λόγο αυτό πρέπει να αποδομηθούν και να απομυθοποιηθούν. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί, ότι η κριτική που ασκείται δεν θα πρέπει να αφορά πάντα αυτές καθαυτές τις έννοιες. Πρωτίστως, πρέπει να αφορά τη νοηματοδότηση και τη χρήση τους μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, το οποίο καλύπτει μία σειρά πολιτικών με σκοπό τη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και την εξατομίκευση των προβλημάτων. Ακολουθώς, παρουσιάζονται ορισμένες από αυτές τις έννοιες, που συνδέονται αμεσότερα με το θέμα της αναπηρίας:

Έρανος, εθελοντισμός και «φιланθρωπία», αντί κοινωνικής πολιτικής

Στον έρανο η συμμετοχή είναι προαιρετική, το ύψος της συνεισφοράς υποκειμενικό, οι αποδέκτες καθορίζονται από τον φορέα που διενεργεί τον έρανο. Ουσιαστικά, ο έρανος καλύπτει ανάγκες τις οποίες δεν καλύπτει η πολιτεία. Συνεπώς, πρόκειται για ενέργεια που υποκαθιστά το κοινωνικό κράτος και τη χρηματοδοτική πηγή του, το φορολογικό σύστημα. Αντιθέτως, σε ένα κράτος δικαίου στα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού συμμετέχουν όλοι οι πολίτες ανάλογα με το εισόδημά τους, ενώ η πολιτεία θεσπίζει ενιαία κριτήρια για το πώς

διανέμονται τα χρήματα για την κοινωνική πολιτική, (βλ. σχετικά και Πίνακα 1, στην ενότητα 3.3.3).

Η εθελοντική προσφορά στο κοινωνικό σύνολο έχει ασφαλώς θετικό περιεχόμενο, δεδομένου ότι εμπεριέχει στοιχεία αλτρουισμού και κοινωνικής ευαισθησίας. Ωστόσο, όταν προβάλλεται ως υποκατάστατο των υποχρεώσεων της οργανωμένης κοινωνίας, τότε αποτελεί όχημα μετατροπής των κοινωνικών προβλημάτων σε ατομικά. Επιπλέον, «αντιμετωπίζει» μέρος μόνο των αναγκών και μάλιστα με επιφανειακό, ευκαιριακό και επιλεκτικό τρόπο, συσκοτίζοντας την αιτία των προβλημάτων, και ως εκ τούτου εμποδίζοντας την ουσιαστική αντιμετώπισή τους.

Η «φιλανθρωπία» είναι μία ενέργεια ευκαιριακή ως προς τη συχνότητα, επιλεκτική και υποκειμενική ως προς τους αποδέκτες, το είδος και το ύψος της βοήθειας. Εμπεριέχει, το ενδεχόμενο οικοδόμησης σχέσεων ανισότητας, εξάρτησης και οίκτου. Η «φιλανθρωπία», όπως και ο έρανος και ο εθελοντισμός, υποκαθιστά το κοινωνικό κράτος, τα κοινωνικά κριτήρια και τη δικαιωματική βάση της κοινωνικής αλληλεγγύης, (βλ. σχετικά και Πίνακα 1, στην ενότητα 3.3.3).

Ίδια αντί ίσης μεταχείρισης

Η ίδια μεταχείριση, εφόσον απευθύνεται σε άτομα που βρίσκονται σε διαφορετική θέση και έχουν διαφορετικές δυνατότητες πρόσβασης στους κοινωνικούς πόρους, δεν έχει ως αποτέλεσμα την πραγματική ισότητα. Μάλιστα, σε μία τέτοια περίπτωση ελλοχεύει ο κίνδυνος για αναπαραγωγή των ανισοτήτων κάτω από το πέπλο της «ισότητας».

Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση για την αρχή της ισότητας, αυτό που συνιστά διάκριση δεν είναι η διαφορετική αντιμετώπιση των ανθρώπων, αλλά η διαφορετική αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση, και η όμοια αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετική θέση.

Ίσες ευκαιρίες αντί δικαιωμάτων

Η μονομερής έμφαση στις «ευκαιρίες» μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις, με την έννοια ότι η ευθύνη της αξιοποίησής τους, και βέβαια της αποτυχίας για τη μη αξιοποίησή τους, επιρρίπτεται στα μονωμένα άτομα. Η «φιλολογία» για τις ευκαιρίες, πραγματικές και πλασματικές, υπονομεύει τον διάλογο για τα δικαιώματα. έτσι γίνεται λόγος για «ευκαιρίες εργασίας» αντί για το δικαίωμα στην εργασία, «ευκαιρίες υγείας» και όχι για το δικαίωμα στις υπηρεσίες υγείας.

Ενσωμάτωση αντί ένταξης

Ο όρος «ένταξη» διαφοροποιείται από τον όρο «ενσωμάτωση». Η έννοια της «ενσωμάτωσης» υποδηλώνει την προσαρμογή του ατόμου στο περιβάλλον και όχι το αντίθετο. Η «ένταξη» αφορά σε μια σταδιακή διαδικασία αλλαγής και προσαρμογής του γενικού συστήματος στις ανάγκες όλων των πολιτών ανεξάρτητα από τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους.

Φροντίδα αντί υποστήριξης

Η «υποστήριξη» και η «φροντίδα» αποτελούν δύο ξεχωριστούς τύπους κοινωνικής πολιτικής. Η ανάπτυξη ενός συστήματος κοινωνικής υποστήριξης συνδέεται με την δημιουργία προϋποθέσεων για ανεξάρτητη διαβίωση. Αντιθέτως, η έννοια της «φροντίδας» συνδέεται με τη φιλοσοφία της θεραπευτικής προσέγγισης και της αντίληψης η οποία κατευθύνει όσα από τα άτομα με αναπηρία δεν είναι σε θέση να ενταχθούν στο υφιστάμενο κοινωνικό σύστημα, προς μορφές κλειστής περίθαλψης.

Απασχολησιμότητα αντί εργασίας

Απασχολησιμότητα είναι η ικανότητα που αναγνωρίζει η «αγορά εργασίας» σε κάποιον, ώστε να του προσφέρει εργασία. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια λογική με την οποία επιχειρείται η συγκάλυψη των πραγματικών αιτιών της ανεργίας, δηλαδή της ανεπάρκειας του οικονομικού

συστήματος, και τη μετάθεσή τους στο άτομο. Αυτό προκύπτει και μόνο από το γεγονός ότι πολύ υψηλό ποσοστό των ανέργων είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή/και πρώην εργαζόμενοι με ειδικευση και προσόντα. Η απασχολησιμότητα ενσαρκώνει τη μετάβαση από την εργασία, ως δικαίωμα το οποίο προστατεύεται από το κράτος, στην ατομική ευθύνη απόκτησης ικανοτήτων για εύρεση εργασίας.

Διά βίου μάθηση αντί δια βίου εκπαίδευσης

Κατά κάποιο τρόπο, «παράγωγος έννοια» της απασχολησιμότητας είναι η ονομαζόμενη «διά βίου μάθηση». Το προβληματικό στοιχείο με τη «διά βίου μάθηση» δεν είναι, ασφαλώς, ή ούτως ή άλλως προφανής ανάγκη για εκσυγχρονισμό και εμπλουτισμό των γνώσεων των ενηλίκων. Η διά βίου μάθηση είναι δυνατόν να λειτουργήσει εξισορροπητικά και να συμβάλει στην άμβλυνση των διακρίσεων που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στην τυπική εκπαίδευση, και ασφαλώς πρέπει να αξιοποιηθεί στο έπακρο για τον σκοπό αυτό.

Ωστόσο, η πρόσβαση στη διά βίου μάθηση, με όρους αγοράς, δημιουργεί κινδύνους αναπαραγωγής των διακρίσεων και ανισοτήτων που παρουσιάζονται και στην τυπική εκπαίδευση. Η μετατροπή της εκπαίδευσης, από δικαίωμα που διασφαλίζεται από το κράτος, σε εμπόρευμα που συνδέεται με την αγοραστική δύναμη και η περαιτέρω σύνδεσή της με την απασχόληση, την μετατρέπει σε «επένδυση» με την κυριολεκτική οικονομική έννοια του όρου. Η εξέλιξη αυτή ενέχει τον κίνδυνο περιορισμού των δαπανών για την εκπαίδευση των ατόμων τα οποία αντιμετωπίζουν δυσκολίες, δεδομένου ότι απαιτείται υψηλότερο κόστος ή/και αναμένεται χαμηλότερο όφελος. Δημιουργείται, συνεπώς, πρόσφορο έδαφος αποκλεισμού των ατόμων αυτών από την εκπαιδευτική διαδικασία. Εν κατακλείδι, η ακραία εκδοχή της διά βίου μάθησης εξατομικεύει αυτό που θα έπρεπε να είναι κοινωνικό. Καθιστά το άτομο υπεύθυνο ώστε μέσω της διά βίου μάθησης να γίνει «απασχολήσιμος».

32-35

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε ένα παράδειγμα που αντλήσαμε από το διδακτικό υλικό της **Εκπαιδευτικής Δράσης 5** ως προς τα παραπάνω στοιχεία.

Το παράδειγμα (σελ. 44-45 Θεματική Ενότητα 2 του Εγχειριδίου Εκπαιδευτή Ενηλίκων της Εκπαιδευτικής Δράσης Πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης Ατόμων με Βαριές Αναπηρίες και Πολλαπλές Ανάγκες Εξάρτησης σε Κοινωνικές Δεξιότητες) δείχνει βέλτιστες πρακτικές στον τομέα της αυτοεξυπηρέτησης ενηλίκων με βαριές αναπηρίες. Μπορεί κανείς να διακρίνει αρκετά από τα στοιχεία του παραπάνω καταλόγου [στοιχεία υπ' αριθμόν 1.5 Παραδείγματα, 1.8 Τυπογραφικές παρεμβάσεις (υπογραμμίσεις, πλαίσια, κ.ά.), 1.9 Οπτικά στοιχεία (διαγράμματα, πίνακες, φωτογραφίες, κ.ά.)].

4. Εκπαίδευση για δέσιμο παπουτσιών

Η δημιουργία ενός κόμπου ή φιόγκου, από έναν ενήλικα που έχει κατακτήσει τη δεξιότητα, γίνεται σχεδόν αυτόματα. Ωστόσο, για ένα παιδί που δεν έχει εκπαιδευτεί κατάλληλα για το σχηματισμό ενός σχετικού δεσίματος, π.χ. για να δέσει τα παπούτσια του, η προσπάθεια αυτή είναι ιδιαίτερα δύσκολη (Σούλης, 2000). Η ίδια δυσκολία για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα εντοπίζεται βέβαια και σε ενήλικες με νοητική υστέρηση ή/και διαταραχές της ανάπτυξης, καθώς η νοητική τους ηλικία τοποθετείται περίπου στην αντίστοιχη ενός παιδιού.

Στόχος

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος ο ενήλικας με νοητική αναπηρία ή /και αναπτυξιακές διαταραχές θα πρέπει να μπορεί να δένει τα κορδόνια των παπουτσιών του χωρίς βοήθεια.

Βήμα 1ο: Εκτίμηση- Απαιτούμενες προϋποθέσεις

Αξιολογούμε την ετοιμότητα του ατόμου για την κατανόηση οδηγιών, καθώς και την ικανότητα του να διακρίνει το δεξί από το αριστερό.

Βήμα 2ο: Προετοιμασία

Πριν την έναρξη της πρακτικής, ο εκπαιδευτής προμηθεύεται δύο κορδόνια παπουτσιών διαφορετικού χρώματος. Με τον τρόπο αυτό, ο ενήλικας με νοητική ανεπάρκεια ή/ και διαταραχές της ανάπτυξης δεν θα δυσκολεύεται από τη διάκριση των εννοιών «δεξί» και «αριστερό» και θα δώσει έμφαση κυρίως στα βήματα που προτείνονται.

Βήμα 3ο: Εξέλιξη της πράξης. Βήματα - Στάδια μάθησης

Ένα προτεινόμενο πρόγραμμα για την εκμάθηση πρακτικών αυτοεξυπηρέτησης, όσον αφορά το δέσιμο των παπουτσιών, θα μπορούσε να περιλαμβάνει μια σειρά οδηγιών που αντιστοιχούν στην εξέλιξη της πράξης (αλυσιδωτή ανάλυση με πορεία προς τα εμπρός):

Πιάνει ένα κορδόνι στο κάθε χέρι

Τραβάει σφιχτά τα κορδόνια

Σταυρώνει το δεξί κορδόνι προς την αριστερή πλευρά του παπουτσιού

Σταυρώνει το αριστερό κορδόνι προς τη δεξιά πλευρά του παπουτσιού

Πιάνει την άκρη του αριστερού κορδονιού

Βάζει την άκρη του αριστερού κορδονιού κάτω από το άλλο κορδόνι

Τραβάει σφιχτά τα κορδόνια

Σχηματίζει μια θηλιά στα αριστερά

Φέρνει το δεξί κορδόνι γύρω από την αριστερή θηλιά

Σπρώχνει το δεξί κορδόνι προς το άνοιγμα της θηλιάς

Πιάνει τη μέση του κορδονιού που είναι μέσα στο άνοιγμα της θηλιάς

Τραβάει τις δύο θηλιές σφιχτά (Matson, Taras, Sevin, Love & Fridley, 1990).

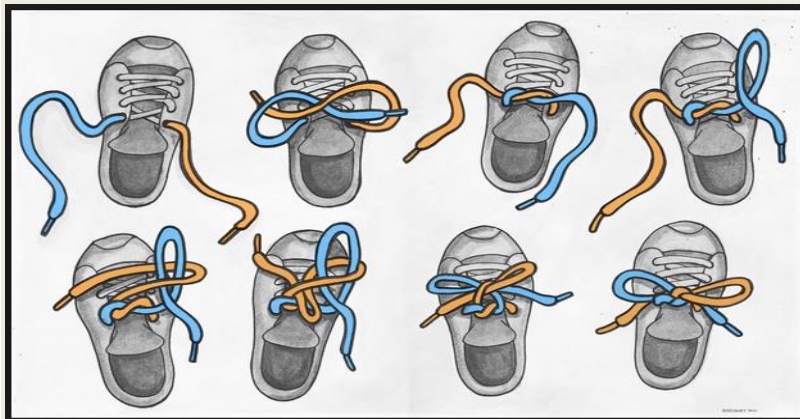
Βήμα 4ο: Συμπληρωματικές τεχνικές

Στη συντομότερη κατάκτηση της συγκεκριμένης δεξιότητας, θα μπορούσαν να συντελέσουν οι εξής τεχνικές:

Τα κορδόνια διαφορετικού χρώματος, τα οποία θα εξαλειφθούν με την επιτυχή πορεία της πρακτικής.

Η ενίσχυση του εκπαιδευόμενου από τον εκπαιδευτή, είτε μέσω λεκτικού επαίνου, είτε μέσω επιδοκιμαστικής χειρονομίας, είτε μέσω λεκτικής επιβράβευσης.

Αξιοποιείται η οπτική απεικόνιση των επιμέρους σταδίων μάθησης, όπως φαίνεται στην επόμενη εικόνα, (http://rosshirt.blogspot.gr/2010_10_01_archive.html) η οποία θα υπενθυμίζει στον ενήλικα με νοητική ή και αναπτυξιακές αναπηρίες τη συνολική εξέλιξη της δραστηριότητας.

Εν κατακλείδι, από την αξιολόγηση των παραπάνω παραδειγμάτων προκύπτει ότι το διδακτικό υλικό πληροί στοιχεία που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν καλύτερα και ευκολότερα το κείμενο καθώς και στοιχεία που αφορούν πηγές γνώσεων συμπληρωματικές προς το κείμενο. Υστερεί όμως σε στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης.

Για τον λόγο αυτόν, το διδακτικό υλικό πρέπει να εμπλουτιστεί με στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης. Συγκεκριμένα να εμπλουτιστεί με: Ασκήσεις πολλαπλών επιλογών, Ερωτήσεις, Μελέτες περίπτωσης, Ασκήσεις εφαρμογής των αποκτηθέντων γνώσεων, Απαντήσεις / Ανατροφοδοτήσεις των ασκήσεων σε παράρτημα.

2.3 Η προσβασιμότητα των Εκπαιδευτικών Δράσεων

Με τον όρο *προσβασιμότητα* νοείται το χαρακτηριστικό του περιβάλλοντος, που επιτρέπει σε όλα τα άτομα - χωρίς διακρίσεις φύλου, ηλικίας και λοιπών χαρακτηριστικών (σωματική διάπλαση, δύναμη, αντίληψη, εθνικότητα κ.ά.) - να έχουν πρόσβαση σε αυτό, δηλαδή να μπορούν αυτόνομα, με ασφάλεια και με άνεση να προσεγγίσουν και να χρησιμοποιήσουν τις υποδομές, αλλά και τις υπηρεσίες (συμβατικές και ηλεκτρονικές) και τα αγαθά που διατίθενται στο συγκεκριμένο περιβάλλον (Χριστοφή, 2013).

Ο όρος *προσβασιμότητα* αναφέρεται δηλαδή όχι μόνο σε υποδομές αλλά και σε υπηρεσίες και σε αγαθά. Παράλληλα, εκτός από τη φυσική πρόσβαση, αναφέρεται και στη λειτουργικότητα αλλά και στη δυνατότητα για επικοινωνία και πληροφόρηση, και καθορίζει στην ουσία τον βαθμό αυτονομίας και ασφάλειας του ατόμου σε σχέση με το περιβάλλον (φυσικό, δομημένο ή/και ηλεκτρονικό). Αναφερόμαστε δηλαδή σε προσβάσιμες στο άτομο υποδομές, υπηρεσίες, εξοπλισμούς, αγαθά (ό.π.).

Η προσβασιμότητα στην εκπαίδευση αφορά σε:

- Υποδομές (κτιριακές, μεταφορές κ.λπ.)
- Εκπαιδευτικό υλικό
- Υπηρεσίες
- Διαδικασίες

2.3.1 Η προσβασιμότητα των υποδομών

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών

Άρθρο 9: Προσβασιμότητα

1.[...]να διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες την πρόσβαση, σε ίση βάση με τους άλλους, **στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, [...]**

β. [...] συμπεριλαμβανομένων και [...] **των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.**

2.[...]δ. να παρέχουν, στα κτίρια και τις λοιπές εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό **σύστημα σήμανσης** σε Μπράιγ και σε ευανάγνωστες και κατανοητές μορφές[...]

Στο πλαίσιο όλων των Εκπαιδευτικών Δράσεων (δηλαδή των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1, 2, 3, 5), διασφαλίστηκε η προσβασιμότητα των χώρων υλοποίησης τους.

2.3.2 Η προσβασιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού

Στο πλαίσιο των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1 και 2 το εκπαιδευτικό υλικό αναπροσαρμόστηκε και ψηφιοποιήθηκε σε προσβάσιμες μορφές:

- αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού σε ηχητική μορφή (CD) για τους *τυφλούς εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές*

- αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού σε DVD τους κωφούς εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές.
- ψηφιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού δηλ. μετατροπή των πηγαίων αρχείων (μη προσβάσιμα αρχεία Word) σε προσβάσιμες και φιλικές για άτομα με αναπηρία εκδόσεις Word, PDF, TXT, HTML και MP3.
- ανάρτηση του εκπαιδευτικού υλικού στην ιστοσελίδα της Ε.Σ.Α.μεΑ. σε όλες τις εναλλακτικές μορφές. Για το εκπαιδευτικό υλικό της Εκπαιδευτικής Δράσης 1, βλ. τους παρακάτω συνδέσμους:

- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/903-egxeiridio-ekpaideyomenoy-no-1-sxediasmos-politikis-se-themata-anapirias-epimeleia-anthis-xatzipetroy>
- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/902-ekpaideytiko-egxeiridio-no-8-sxediasmos-politikis-se-themata-anapirias>

Για το εκπαιδευτικό υλικό της Εκπαιδευτικής Δράσης 2, βλ. τους παρακάτω συνδέσμους:

- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/490-ekpaideytiko-egxeiridio-ergasia-apasxolisi-kai-anapiria-toy-dimitri-logara>
- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/495-ekpaideytiko-egxeiridio-no-3-ekpaideysi-kai-anapiria-toy-spyridona-georgioy-soyli>
- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/496-ekpaideytiko-egxeiridio-no-4-prosbasimotita-kai-anapiria-tis-marilys-xristofi>
- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/2175-ekpaideytiko-egxeiridio-ygeia-pronoia-kai-anapiria-no-5-toy-nikoy-papaxristopoyloy-2013>
- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/520-ekpaideytiko-egxeiridio-no-6-ilektroniki-prosbasimotita-kai-anapiria-toy-ioanni-mpasdeki>
- <http://www.esaea.gr/multimedia/must-see/39-publications/books-studies/521-ekpaideytiko-egxeiridio-no-7-sxediazontas-stin-praxi-ti-nea-politiki-gia-tin-anapiria-praktika-ergaleia-toy-eyaggeloy-nikola-di>

Στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 3, εκτός από το συμβατικό εγχειρίδιο εκμάθησης Η/Υ, αγοράστηκε:

- ειδικό βιβλίο εκμάθησης Η/Υ προσαρμοσμένο στις ανάγκες των τυφλών εκπαιδευόμενων.

Στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 5, έγινε ψηφιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού (εγχειρίδιο εκπαιδευτή) σε προσβάσιμες μορφές δηλ. έγινε μετατροπή των πηγαίων αρχείων (μη προσβάσιμα αρχεία Word) σε προσβάσιμες και φιλικές για άτομα με αναπηρία εκδόσεις Word, PDF, TXT, HTML και MP3.

2.3.3 Η προσβασιμότητα των υπηρεσιών και των διαδικασιών

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών Άρθρο 9: Προσβασιμότητα

2. α. [...]

ε. να παρέχουν μορφές «ζωντανής» βοήθειας και ενδιαμέσων, συμπεριλαμβανομένων των οδηγών, των αναγνώστων και των επαγγελματιών διερμηνέων της νοηματικής γλώσσας, [...]

Στο πλαίσιο όλων των Εκπαιδευτικών Δράσεων (δηλαδή των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1,2,3,5), στην περίπτωση συμμετοχής κωφών εκπαιδευομένων ή/και εκπαιδευτών παρέχονταν:

- Διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα

Στο πλαίσιο όλων των Εκπαιδευτικών Δράσεων (δηλαδή των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1, 2, 3, 5), σε περίπτωση συμμετοχής εκπαιδευομένων ή/και εκπαιδευτών με βαριές αναπηρίες (π.χ. τετραπληγία, τύφλωση) καλύπτονταν:

- το κόστος συνοδείας Προσωπικού Βοηθού προσωπικής επιλογής του ίδιου ατόμου με αναπηρία,
- το κόστος μετακίνησης με Ειδικό Ταξί σε περίπτωση έλλειψης προσβάσιμων μέσων μαζικής μετακίνησης και στην περίπτωση συμμετοχής εκπαιδευόμενων ή/και εκπαιδευτών με βαριές αναπηρίες.

Επίσης, στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 1, το Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή περιλαμβάνει:

- ενδεικτικές προτάσεις προς τους εκπαιδευτές για τη διευκόλυνση της συμμετοχής κωφών/βαρηκών εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- ενδεικτικές προτάσεις προς τους εκπαιδευτές για τη διευκόλυνση της συμμετοχής τυφλών/μερικώς βλεπόντων εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- ενδεικτικές προτάσεις προς τους εκπαιδευτές για τη διευκόλυνση της συμμετοχής εκπαιδευομένων με κινητική αναπηρία στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- Ενδεικτικές προτάσεις προς τους εκπαιδευτές για τη διευκόλυνση της συμμετοχής εκπαιδευομένων με προβλήματα ομιλίας στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Συμπερασματικά (για την προσβασιμότητα των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1, 2, 3, 5)

Στις υπό αξιολόγηση Εκπαιδευτικές Δράσεις η διασφάλιση του κριτηρίου της προσβασιμότητας σε αίθουσες διδασκαλίας, εκπαιδευτικό υλικό, εκπαιδευτικές διαδικασίες και υπηρεσίες, πέρα από τεχνικό θέμα, αναδεικνύεται σε ζήτημα δικαιωμάτων και σε εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία (όλων των κατηγοριών) στην εκπαιδευτική διαδικασία.

2.4 Τα αποτελέσματα της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών

2.4.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1

Στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 «Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στο Σχεδιασμό Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας», η Ε.Σ.Α.μεΑ. διοργάνωσε σεμινάριο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Ιανουάριο του 2014, με απώτερο σκοπό οι εκπαιδευτές που θα το παρακολούθησαν να ασκήσουν πιο αποτελεσματικά και δημιουργικά το διδακτικό έργο τους.

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση αναδεικνύεται η χρησιμότητα της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, προκειμένου οι εκπαιδευτές να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις όσον αφορά: α) σε βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων για την αποτελεσματική άσκηση του διδακτικού έργου τους και β) σε μια σειρά από σημαντικά ζητήματα που αφορούν την αλληλεπίδρασή τους με τους εκπαιδευόμενους με αναπηρία.

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαίδευσης των Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 1, διενεργήθηκε έρευνα. Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή της **μεθοδολογίας** που εφαρμόστηκε:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η *ποσοτική προσέγγιση*, με την οποία είναι δυνατόν να ελεγχθούν οι υποθέσεις εργασίας εστιάζοντας σε κλειστές ερωτήσεις.

Συμμετέχοντες (δείγμα, διαδικασία συγκρότησης): Το δείγμα είναι τα δύο τμήματα του προγράμματος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών που διοργανώθηκαν σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Ιανουάριο του 2014.

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της μελέτης αξιολόγησης του εθνικού προγράμματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (Κόκκος, 2008). Στο ερωτηματολόγιο έγιναν παρεμβάσεις, οι οποίες κρίθηκαν αναγκαίες προκειμένου να συνάδει με την ιδιαιτερότητα του υπό αξιολόγηση προγράμματος.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μία βασική ενότητα που περιλαμβάνει ερωτήσεις που έχουν άμεση σχέση με τον στόχο της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις αφορούν την αξιολόγηση του προγράμματος ως προς:

- α) το περιεχόμενο,
- β) τις εκπαιδευτικές μεθόδους,
- γ) τη διεξαγωγή
- δ) τον εκπαιδευτή-σύμβουλο.

Οι ερωτήσεις είναι κλειστές με τετράβαθμη κλίμακα βαθμολόγησης όπου 1=μη ικανοποιητικά, 2= μέτρια, 3= ικανοποιητικά, 4=πολύ ικανοποιητικά (κλίμακα Likert).

Το ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από επιστολή, η οποία έχει ενημερωτικό χαρακτήρα σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τον τρόπο συμπλήρωσης των επιμέρους ερωτημάτων και την επισήμανση της τήρησης της ανωνυμίας όλων όσων θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μόνοι τους τις απαντήσεις (αυτό-συμπλήρωση).

Εγκυρότητα του εργαλείου: Πριν από την τελική οριστικοποίηση των ερωτηματολογίου και τη διανομή του στα υποκείμενα τους δείγματος της έρευνας, πραγματοποιήθηκε η δοκιμή του σε 2 άτομα που δραστηριοποιούνται στον χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι παρατηρήσεις τους, σε ότι αφορά τη σαφήνεια και τη κατανόηση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου λήφθηκαν υπόψη στη διαμόρφωση του συνημμένου στην παρούσα εργασία ερωτηματολογίου.

Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων: Στην ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε η μονο-μεθοδική προσέγγιση, δεδομένου ότι έχουμε μία έρευνα μικρής κλίμακας.

Γενικά κριτήρια για τη διατύπωση των συμπερασμάτων: Τα κριτήρια με βάση τα οποία ένας αξιολογητής θα διατυπώσει στο τέλος τα συμπεράσματά του είναι πολυάριθμα (Demunter, 2001, σ.36). Στην πιλοτική έρευνά μας τα κριτήρια βάσει των οποίων θα διατυπώσουμε τα συμπεράσματά μας είναι:

- η αποτελεσματικότητα (διερεύνηση του βαθμού επίτευξης των στόχων του προγράμματος;),
- η καταλληλότητα (οι στόχοι του προγράμματος ήταν επαρκείς σε σχέση με το πρόβλημα που αναμένονταν να επιλύσουν;)
- η κατάλληλη οργάνωση.

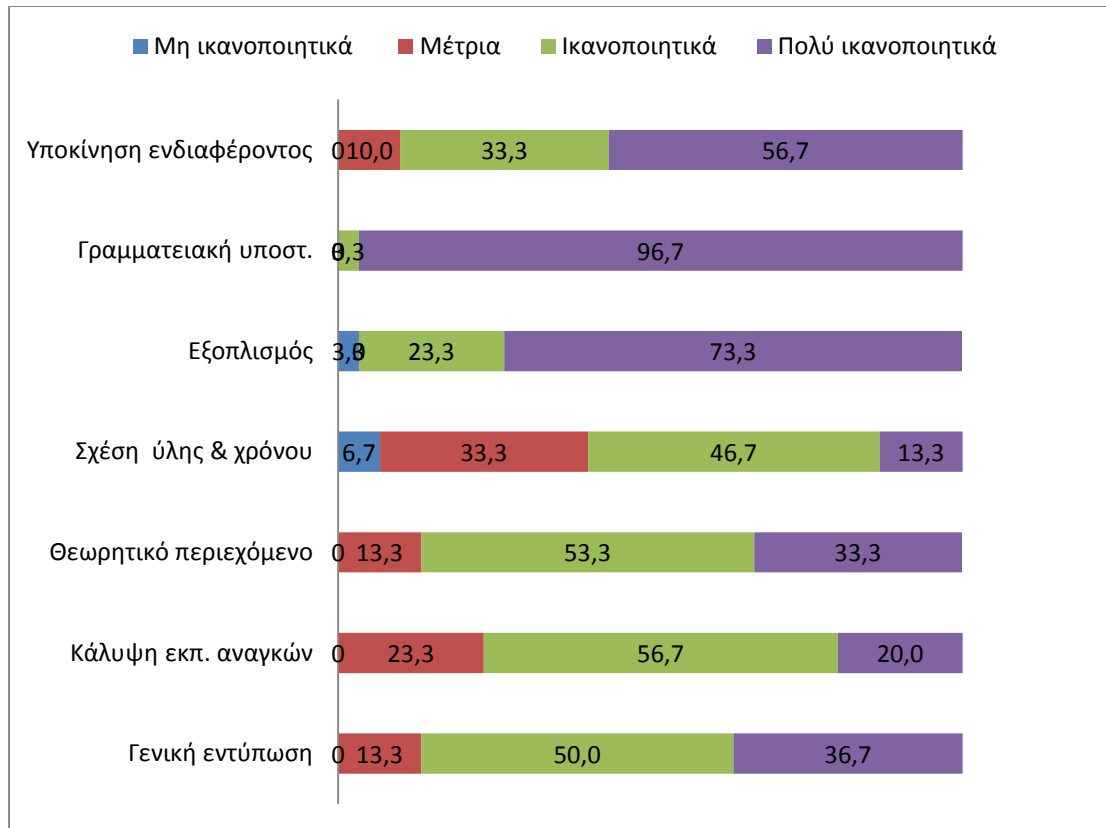
Ακολούθως, παραθέτουμε τα **βασικά ευρήματα** της έρευνας:

Ικανοποίηση εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών από τις γενικότερες συνθήκες υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος

Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές έκριναν ότι είχαν εξασφαλισθεί επαρκώς οι εν γένει συνθήκες για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα (βλ. Διάγραμμα 26), σύμφωνα με τις οποίες:

- Για το 36,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών η **γενική εντύπωση** από το πρόγραμμα είναι *πολύ ικανοποιητική*, για το 50% είναι *ικανοποιητική* και για το 13,3% είναι *μέτρια*.
- Το 20% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι το πρόγραμμα **κάλυψε τις εκπαιδευτικές ανάγκες τους** *πολύ ικανοποιητικά*, το 56,7% *ικανοποιητικά* και το 23,3% *μέτρια*.
- Το 33,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι το **θεωρητικό περιεχόμενο** της εκπαίδευσης ως *πολύ ικανοποιητικό*, το 53,3% ως *ικανοποιητικό* και το 13,3% *μέτριο*.
- Το 13,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τη **σχέση διδασκτέας ύλης και χρόνου** της εκπαίδευσης ως *πολύ ικανοποιητική*, το 46,7% ως *ικανοποιητική* και το 33,3% *μέτρια*.
- Το 73,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τον **εξοπλισμό** του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητικό*, το 23,3% ως *ικανοποιητικό* και το 3,3% *μη ικανοποιητικό*.
- Το 96,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τη **γραμματειακή υποστήριξη** ως *πολύ ικανοποιητική*, το 3,3% ως *ικανοποιητική*.
- Το 56,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί το πρόγραμμα ως προς την **υποκίνηση του ενδιαφέροντος** τους ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 33,3% ως *ικανοποιητικά* και το 10% *μέτρια*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 26: Αξιολόγηση Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 1 ως προς:

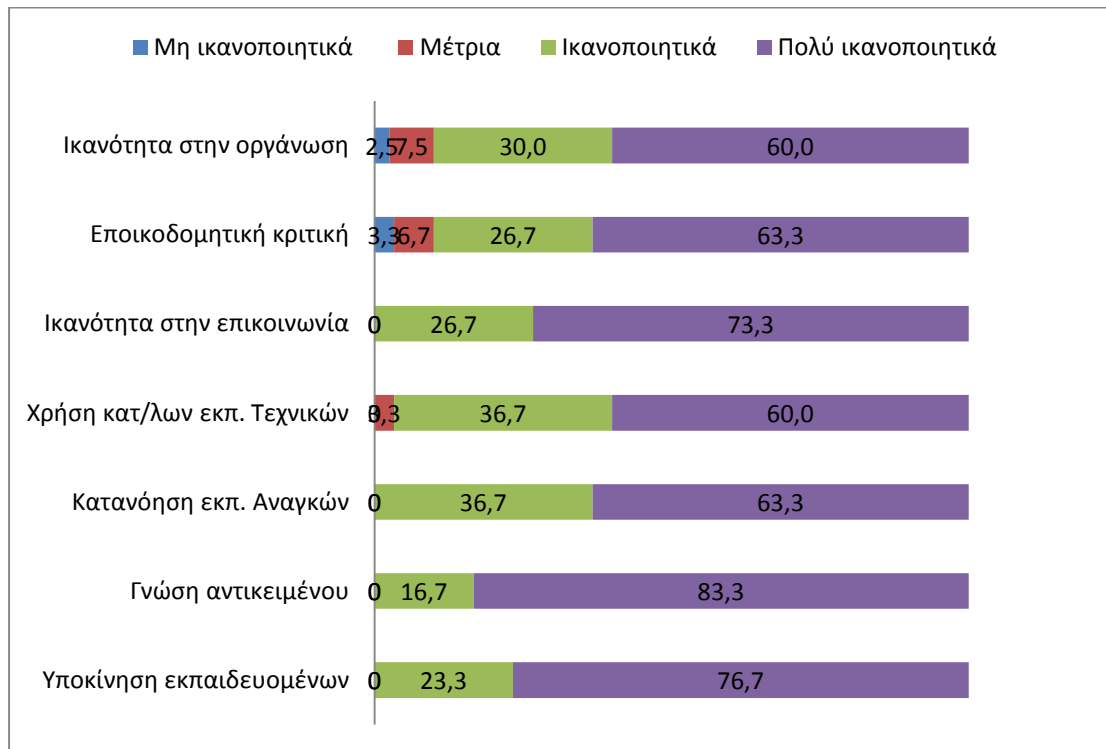
Ικανοποίηση εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών για τους εκπαιδευτές-συμβούλους

Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης για τους εκπαιδευτές-συμβούλους. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα (βλ. Διάγραμμα 27), σύμφωνα με τις οποίες:

- Το 76,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα **να υποκινήσει το ενδιαφέρον τους** ως **πολύ ικανοποιητικά** και το 23,3% ως **ικανοποιητικά**.
- Το 83,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς τη **γνώση του αντικειμένου** ως **πολύ ικανοποιητικά** και το 16,7% ως **ικανοποιητικά**.
- Το 63,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών τους** ως **πολύ ικανοποιητικά** και το 36,7% ως **ικανοποιητικά**.
- Το 60% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών** ως **πολύ ικανοποιητικά**, το 36,7% ως **ικανοποιητικά** και το 3,3% ως **μέτρια**.

- Το 73,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο **ως προς την ικανότητα στην επικοινωνία** ως *πολύ ικανοποιητικά* και το 26,7% ως *ικανοποιητικά*.
- Το 63,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα άσκησης εποικοδομητικής κριτικής** ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 26,7% ως *ικανοποιητικά*, το 6,7% ως *μέτρια* και το 3,3% ως *μη ικανοποιητικά*.
- Το 60% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα οργάνωσης** ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 30% ως *ικανοποιητικά*, το 7,5% ως *μέτρια* και το 2,5% ως *μη ικανοποιητικά*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 27: Αξιολόγηση 1^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

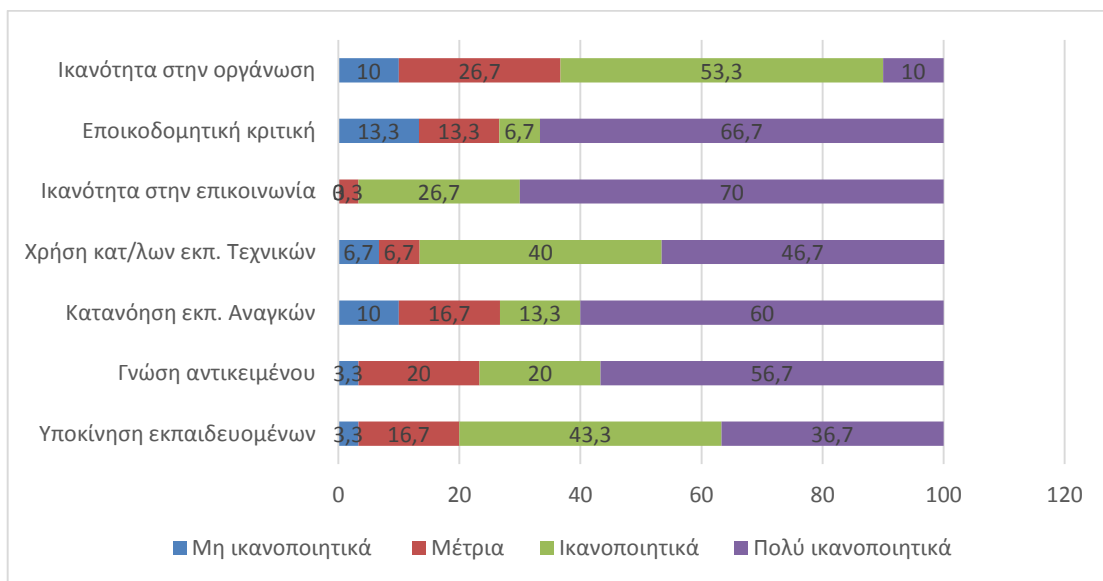

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του 2^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου (βλ. Διάγραμμα 28):

- Το 36,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα **να υποκινήσει το ενδιαφέρον τους** ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 43,3% ως *ικανοποιητικά*, το 16,7% ως *μέτρια* και το 3,3% ως *μη ικανοποιητικά*.
- Το 56,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς τη **γνώση του αντικειμένου** ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 20% ως *ικανοποιητικά*, το 20% ως *μέτρια* και το 3,3% ως *μη ικανοποιητικά*.

- Το 60% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών τους** ως **πολύ ικανοποιητικά**, το 13,3% ως **ικανοποιητικά**, το 16,7% ως **μέτρια** και το 10% ως **μη ικανοποιητικά**.
- Το 46,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών** ως **πολύ ικανοποιητικά**, το 40% ως **ικανοποιητικά**, το 6,7% ως **μέτρια** και το 6,7% ως **μη ικανοποιητικά**.
- Το 70% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο **ως προς την ικανότητα στην επικοινωνία** ως **πολύ ικανοποιητικά**, το 26,7% ως **ικανοποιητικά** και το 3,3% ως **μέτρια**.
- Το 66,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα άσκησης εποικοδομητικής κριτικής** ως **πολύ ικανοποιητικά**, το 6,7% ως **ικανοποιητικά**, το 13,3% ως **μέτρια** και το 13,3% ως **μη ικανοποιητικά**.
- Το 10% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 2^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα οργάνωσης** ως **πολύ ικανοποιητικά**, το 53,3% ως **ικανοποιητικά**, το 26,7% ως **μέτρια** και το 10% ως **μη ικανοποιητικά**.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 28: Αξιολόγηση 2^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

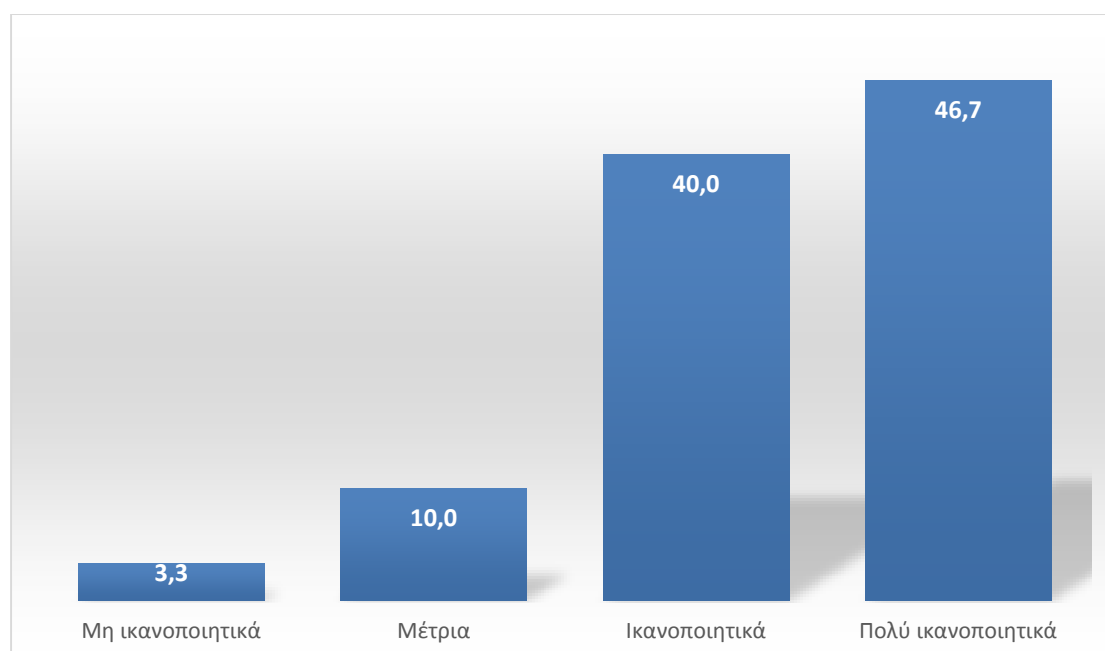

Ικανοποίηση των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών από τη χρησιμότητα και από τη συμμετοχή τους στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 1

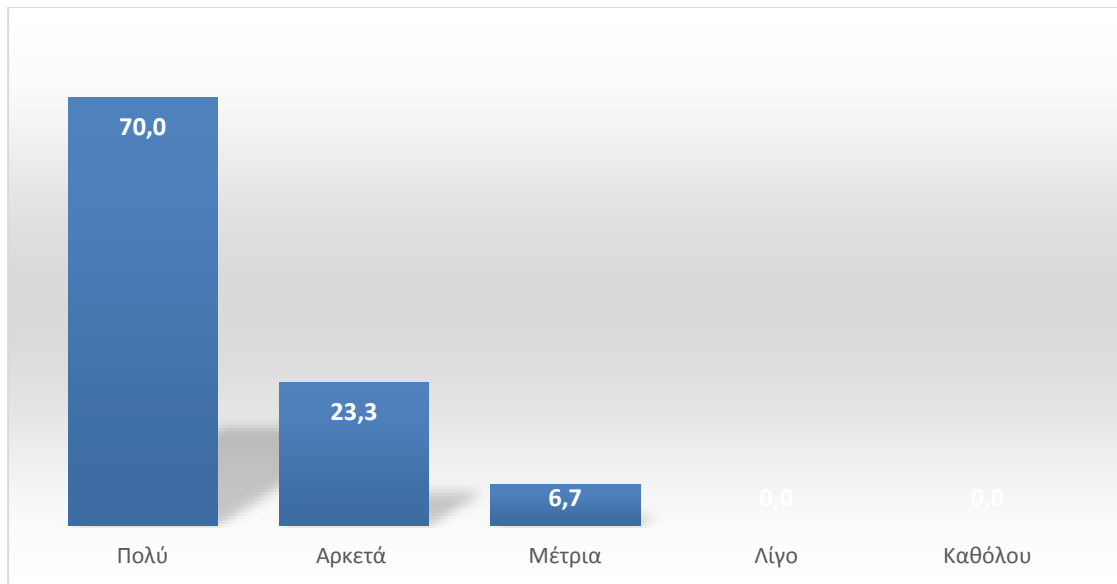
Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη χρησιμότητα του προγράμματος στην άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία και γενικότερα από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα, σύμφωνα με τις οποίες:

- Το 46,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τη **χρησιμότητα του προγράμματος** ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 40% ως *ικανοποιητικά*, το 10% ως *μέτρια* και το 3,3 ως *μη ικανοποιητικά* (βλ. Διάγραμμα 29).
- Το 70% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τη **σημαντικότητα της συμμετοχής στο πρόγραμμα** ως *πολύ σημαντική*, το 23,3% ως *αρκετά σημαντική*, το 6,7% ως *μέτρια* (βλ. Διάγραμμα 30).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 29: Χρησιμότητα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 1 ως προς την άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 30: Σημαντικότητα της συμμετοχής στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 1

2.4.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

Στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 «Πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες», η Ε.Σ.Α.μεΑ. διοργάνωσε σεμινάριο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Μάρτιο του 2012, με απώτερο σκοπό οι εκπαιδευτές που θα το παρακολούθησαν να ασκήσουν πιο αποτελεσματικά και δημιουργικά το διδακτικό έργο τους.

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση αναδεικνύεται η χρησιμότητα της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, προκειμένου οι εκπαιδευτές να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις όσον αφορά: α) σε βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων για την αποτελεσματική άσκηση του διδακτικού έργου τους και β) σε μια σειρά από σημαντικά ζητήματα που αφορούν την αλληλεπίδρασή τους με τους εκπαιδευόμενους με αναπηρία.

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαίδευσης των Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 3, διενεργήθηκε έρευνα. Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή της **μεθοδολογίας** που εφαρμόστηκε:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η *ποσοτική προσέγγιση*, με την οποία είναι δυνατόν να ελεγχθούν οι υποθέσεις εργασίας εστιάζοντας σε κλειστές ερωτήσεις.

Συμμετέχοντες (δείγμα, διαδικασία συγκρότησης): Το δείγμα είναι τα δύο τμήματα του προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών που σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Μάρτιο του 2012.

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της μελέτης αξιολόγησης του εθνικού προγράμματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (Κόκκος, 2008). Στο ερωτηματολόγιο έγινε παρεμβάσεις, οι οποίες κρίθηκαν αναγκαίες προκειμένου να συνάδει με την ιδιαιτερότητα του υπό αξιολόγηση προγράμματος.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μία βασική ενότητα που περιλαμβάνει ερωτήσεις που έχουν άμεση σχέση με τον στόχο της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις αφορούν την αξιολόγηση του προγράμματος ως προς:

- α) το περιεχόμενο,
- β) τις εκπαιδευτικές μεθόδους,
- γ) τη διεξαγωγή
- δ) τον εκπαιδευτή-σύμβουλο.

Οι ερωτήσεις είναι κλειστές με τετράβαθμη κλίμακα βαθμολόγησης όπου 1=μη ικανοποιητικά, 2= μέτρια, 3= ικανοποιητικά, 4=πολύ ικανοποιητικά (κλίμακα Likert).

Το ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από επιστολή, η οποία έχει ενημερωτικό χαρακτήρα σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τον τρόπο συμπλήρωσης των επιμέρους ερωτημάτων και την επισήμανση της τήρησης της ανωνυμίας όλων όσων θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μόνοι τους τις απαντήσεις (αυτό-συμπλήρωση).

Εγκυρότητα του εργαλείου: Πριν από την τελική οριστικοποίηση των ερωτηματολογίου και τη διανομή του στα υποκείμενα τους δείγματα της έρευνας, πραγματοποιήθηκε η δοκιμή του σε 2 άτομα που δραστηριοποιούνται στον χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι παρατηρήσεις τους, σε ότι αφορά τη σαφήνεια και τη κατανόηση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου λήφθηκαν υπόψη στη διαμόρφωση του συνημμένου στην παρούσα εργασία ερωτηματολογίου.

Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων: Στην ανάλυση των δεδομένων θα εφαρμοστεί η μονο-μεθοδική προσέγγιση, δεδομένου ότι έχουμε μία έρευνα μικρής κλίμακας.

Γενικά κριτήρια για τη διατύπωση των συμπερασμάτων: Τα κριτήρια με βάση τα οποία ένας αξιολογητής θα διατυπώσει στο τέλος τα συμπεράσματά του είναι

πολυάριθμα (Demunter, 2001, σ.36). Στην πιλοτική έρευνά μας τα κριτήρια βάσει των οποίων θα διατυπώσουμε τα συμπεράσματά μας είναι:

- η αποτελεσματικότητα (διερεύνηση του βαθμού επίτευξης των στόχων του προγράμματος;),
- η καταλληλότητα (οι στόχοι του προγράμματος ήταν επαρκείς σε σχέση με το πρόβλημα που αναμένονταν να επιλύσουν;)
- η κατάλληλη οργάνωση.

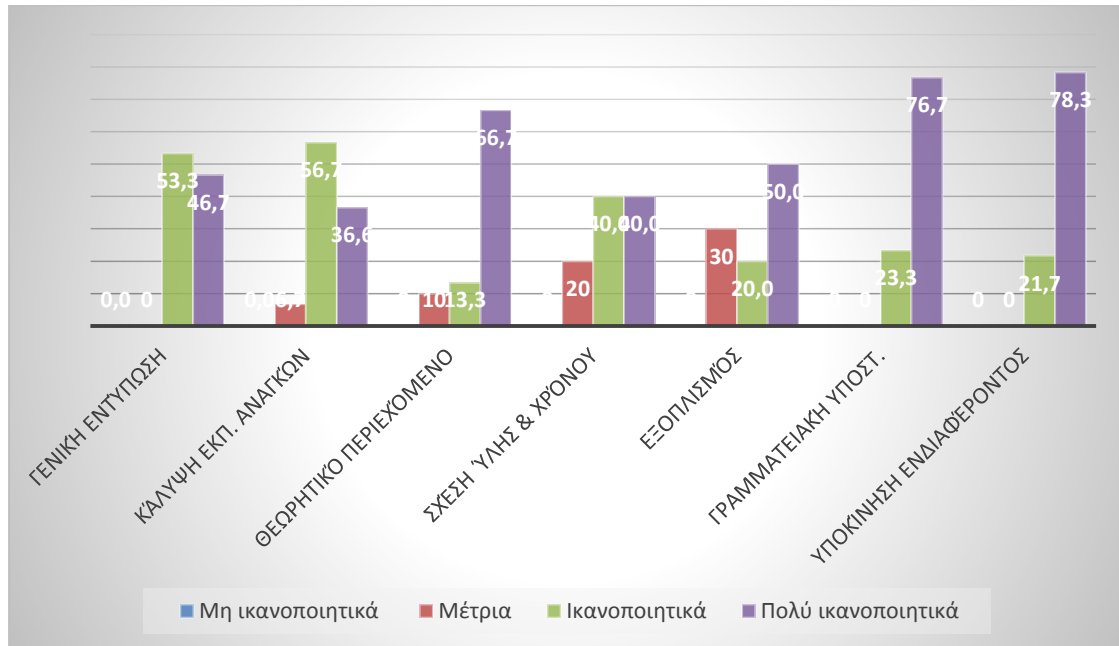
Ακολούθως, παραθέτουμε τα **βασικά ευρήματα** της έρευνας:

Ικανοποίηση εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών από τις γενικότερες συνθήκες υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος

Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές έκριναν ότι είχαν εξασφαλισθεί πλήρως οι εν γένει συνθήκες για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα (βλ. Διάγραμμα 31), σύμφωνα με τις οποίες:

- Για το 46,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών η γενική εντύπωση από το πρόγραμμα είναι *πολύ ικανοποιητική*, ενώ για το 53,3% είναι *ικανοποιητική*. Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν υπήρξε εκπαιδευόμενος εκπαιδευτής η γενική εντύπωση του οποίου να είναι *μέτρια*, ή *μη ικανοποιητική*.
- Το 36,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι το πρόγραμμα κάλυψε τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες *πολύ ικανοποιητικά*, το 56,7% *ικανοποιητικά* και το 6,6% *μέτρια*.
- Το 66,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι το θεωρητικό περιεχόμενο του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητικό*, το 13,3% ως *ικανοποιητικό* και το 10% *μέτριο* ενώ 10% των ερωτώμενων *δεν απάντησε*.
- Το 40% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τη σχέση διδακτέας ύλης και χρόνου του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητική*, το 40% ως *ικανοποιητική* και το 20% *μέτρια*.
- Το 50% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τον εξοπλισμό του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητικό*, το 20% ως *ικανοποιητικό* και το 30% *μέτριο*.
- Το 76,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τη γραμματειακή υποστήριξη ως *πολύ ικανοποιητική*, το 23,3% ως *ικανοποιητική*.
- Το 78,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί το πρόγραμμα ως προς την υποκίνηση του ενδιαφέροντος τους ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 21,7% ως *ικανοποιητικά*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 31: Αξιολόγηση Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 3 ως προς:

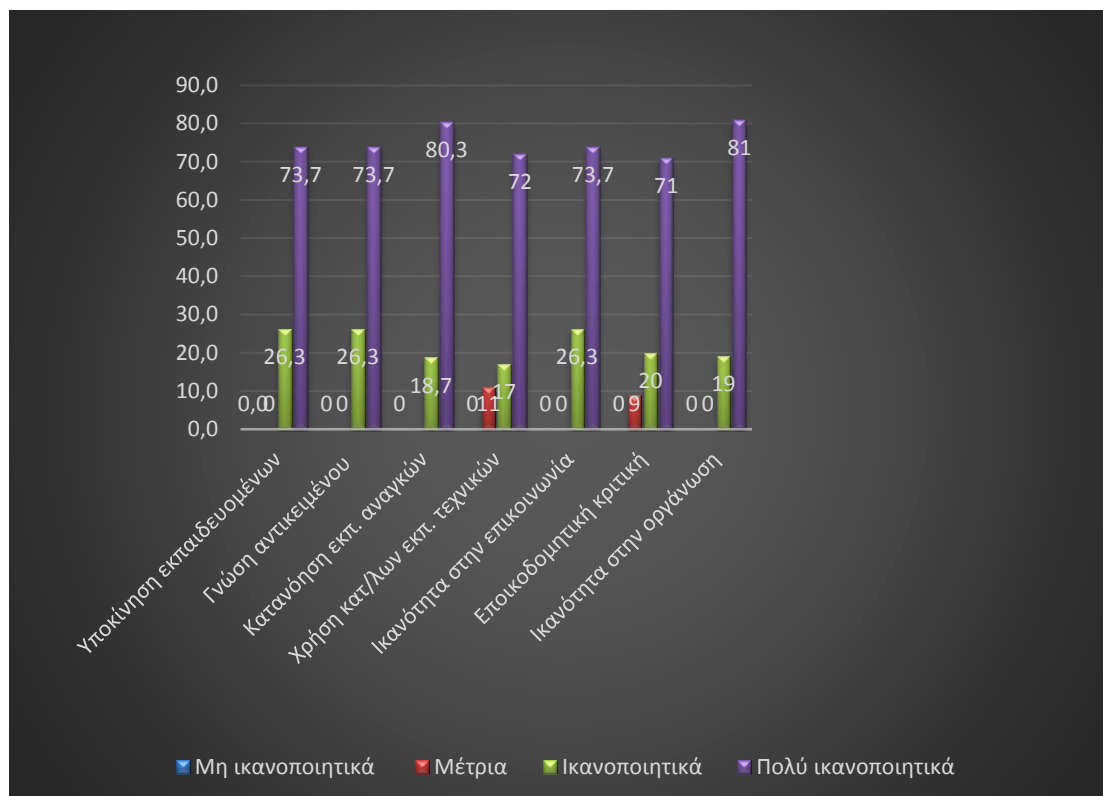
Ικανοποίηση εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών για τους εκπαιδευτές-συμβούλους

Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης για τους εκπαιδευτές-συμβούλους. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα (βλ. Διάγραμμα 32), σύμφωνα με τις οποίες:

- Το 73,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα να υποκινήσει το ενδιαφέρον τους ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 26,3% ως *ικανοποιητικά*.
- Το 73,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς τη γνώση του αντικειμένου ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 26,3% ως *ικανοποιητικά*.
- Το 80,3% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών τους ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 18,7% ως *ικανοποιητικά*.
- Το 72% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 17% ως *ικανοποιητικά*, το 11% ως *μέτρια*.
- Το 73,7% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα στην επικοινωνία ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 26,3% ως *ικανοποιητικά*.

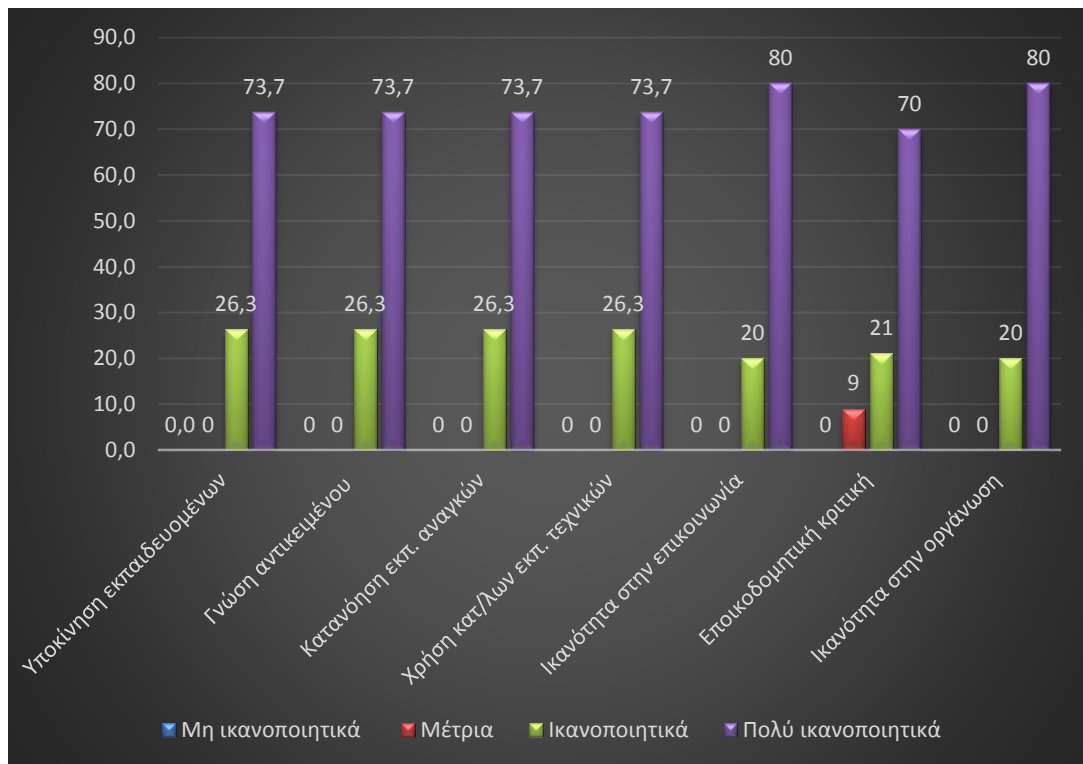
- Το 71% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα άσκησης εποικοδομητικής κριτικής ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 20% ως *ικανοποιητικά*, το 9% ως *μέτρια*.
- Το 81% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα οργάνωσης ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 19% ως *ικανοποιητικά*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 32: Αξιολόγηση 1^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του 2^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου δεν παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με του 1^{ου} εκπαιδευτή (πιο αναλυτικά βλ. Διάγραμμα 33).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 33: Αξιολόγηση 2^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

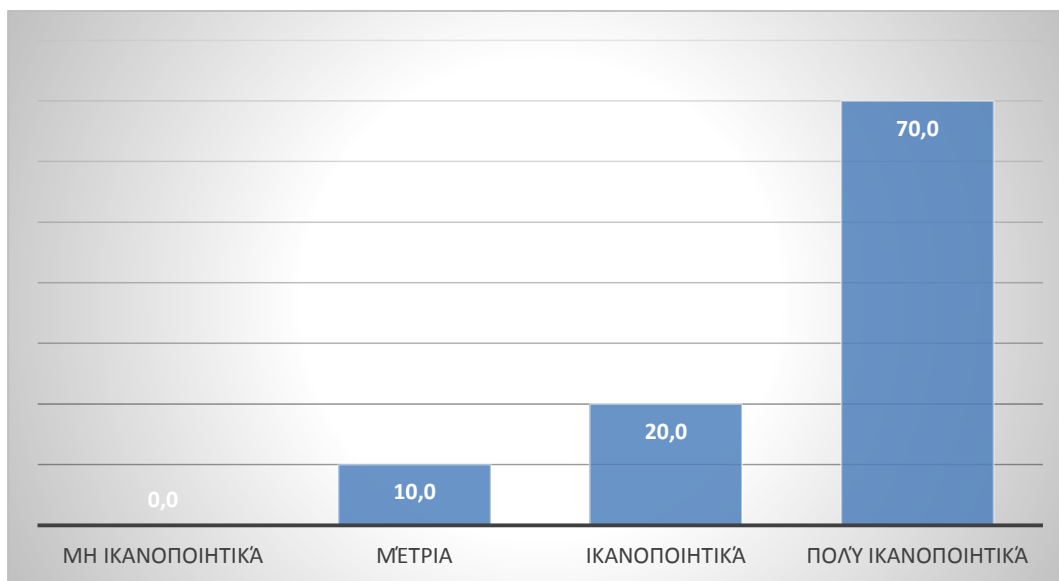

Ικανοποίηση των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών από τη χρησιμότητα και από τη συμμετοχή τους στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

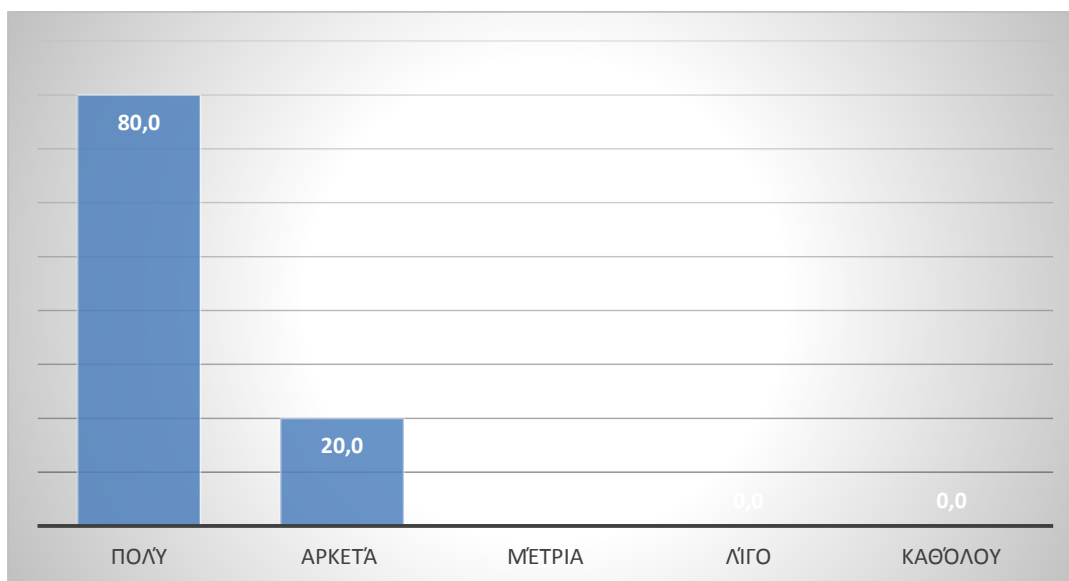
Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη χρησιμότητα του προγράμματος στην άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία και γενικότερα από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα, σύμφωνα με τις οποίες:

- Το 70% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τη χρησιμότητα του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 20% ως *ικανοποιητικά*, το 10% ως *μέτρια* (βλ. Διάγραμμα 34).
- Το 80% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τη σημαντικότητα της συμμετοχής στο πρόγραμμα ως *πολύ σημαντική*, το 20% ως *αρκετά σημαντική* (βλ. Διάγραμμα 35).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 34: Χρησιμότητα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 ως προς την άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 35: Σημαντικότητα της συμμετοχής στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

2.4.3 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Στο πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 «Πρόγραμμα ΔΒΜ ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης σε κοινωνικές δεξιότητες», η Ε.Σ.Α.μεΑ. διοργάνωσε σεμινάριο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο 2014, με απώτερο σκοπό οι εκπαιδευτές που θα το παρακολούθησαν να ασκήσουν πιο αποτελεσματικά και δημιουργικά το διδακτικό έργο τους.

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση αναδεικνύεται η χρησιμότητα της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, προκειμένου οι εκπαιδευτές να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις όσον αφορά: α) σε βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων για την αποτελεσματική άσκηση του διδακτικού έργου τους και β) σε μια σειρά από σημαντικά ζητήματα που αφορούν την αλληλεπίδρασή τους με τους εκπαιδευόμενους με αναπηρία.

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαίδευσης των Εκπαιδευτών της Εκπαιδευτικής Δράσης 5, διενεργήσαμε έρευνα. Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή της **μεθοδολογίας** που εφαρμόστηκε στην έρευνα:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η *ποσοτική προσέγγιση*, με την οποία είναι δυνατόν να ελεγχθούν οι υποθέσεις εργασίας εστιάζοντας σε κλειστές ερωτήσεις.

Συμμετέχοντες (δείγμα, διαδικασία συγκρότησης): Το δείγμα είναι τα δύο τμήματα του προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών που διοργανώθηκαν από την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο 2014.

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της μελέτης αξιολόγησης του εθνικού προγράμματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (Κόκκος, 2008). Στο ερωτηματολόγιο έγινε παρεμβάσεις, οι οποίες κρίθηκαν αναγκαίες προκειμένου να συνάδει με την ιδιαιτερότητα του υπό αξιολόγηση προγράμματος.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μία βασική ενότητα που περιλαμβάνει ερωτήσεις που έχουν άμεση σχέση με τον στόχο της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις αφορούν την αξιολόγηση του προγράμματος ως προς:

- α) το περιεχόμενο,
- β) τις εκπαιδευτικές μεθόδους,
- γ) τη διεξαγωγή
- δ) τον εκπαιδευτή-σύμβουλο.

Οι ερωτήσεις είναι κλειστές με τετράβαθμη κλίμακα βαθμολόγησης όπου 1=μη ικανοποιητικά, 2= μέτρια, 3= ικανοποιητικά, 4=πολύ ικανοποιητικά (κλίμακα Likert).

Το ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από επιστολή, η οποία έχει ενημερωτικό χαρακτήρα σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τον τρόπο συμπλήρωσης των επιμέρους ερωτημάτων και την επισήμανση της τήρησης της ανωνυμίας όλων όσων θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε με ηλεκτρονικό

ταχυδρομείο και οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μόνοι τους τις απαντήσεις (αυτό-συμπλήρωση).

Εγκυρότητα του εργαλείου: Πριν από την τελική οριστικοποίηση των ερωτηματολογίου και τη διανομή του στα υποκείμενα τους δείγματα της έρευνας, πραγματοποιήθηκε η δοκιμή του σε 2 άτομα που δραστηριοποιούνται στον χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι παρατηρήσεις τους, σε ότι αφορά τη σαφήνεια και τη κατανόηση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου λήφθηκαν υπόψη στη διαμόρφωση του συνημμένου στην παρούσα εργασία ερωτηματολογίου.

Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων: Στην ανάλυση των δεδομένων θα εφαρμοστεί η μονο-μεθοδική προσέγγιση, δεδομένου ότι έχουμε μία έρευνα μικρής κλίμακας.

Γενικά κριτήρια για τη διατύπωση των συμπερασμάτων: Τα κριτήρια με βάση τα οποία ένας αξιολογητής θα διατυπώσει στο τέλος τα συμπεράσματά του είναι πολυάριθμα (Demunter, 2001, σ.36). Στην πιλοτική έρευνά μας τα κριτήρια βάσει των οποίων θα διατυπώσουμε τα συμπεράσματά μας είναι:

- η αποτελεσματικότητα (διερεύνηση του βαθμού επίτευξης των στόχων του προγράμματος;),
- η καταλληλότητα (οι στόχοι του προγράμματος ήταν επαρκείς σε σχέση με το πρόβλημα που αναμενόταν να επιλύσουν;)
- η κατάλληλη οργάνωση.

Ακολουθως, παραθέτουμε τα **βασικά ευρήματα** της έρευνας:

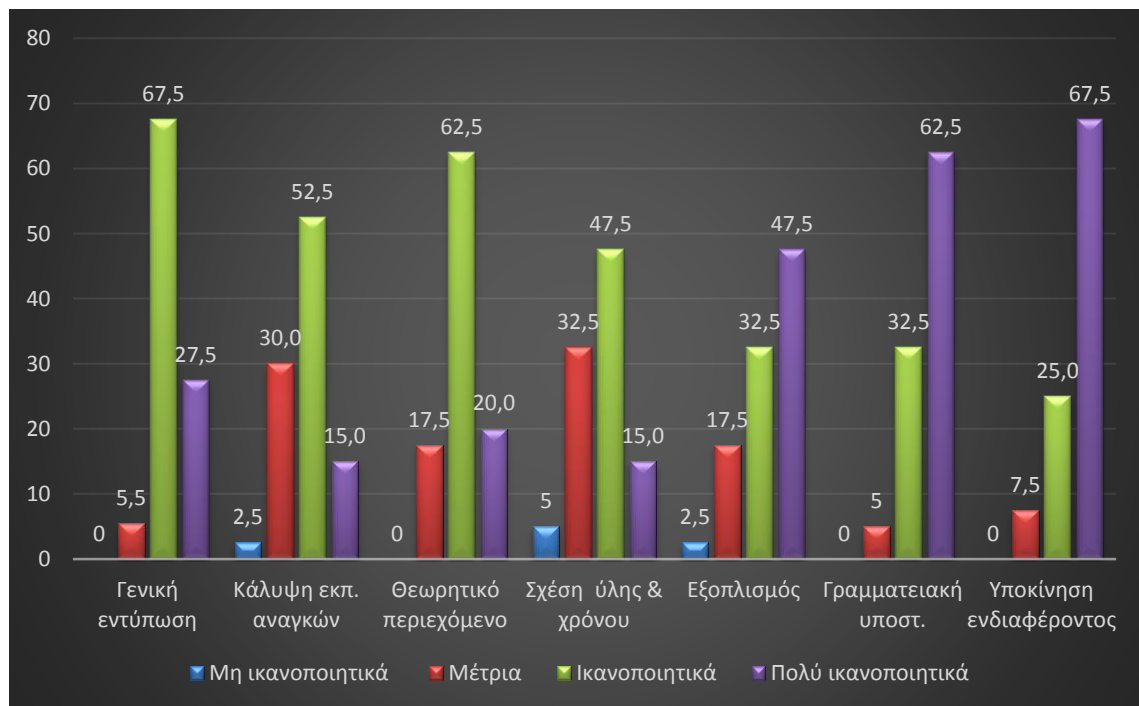
Ικανοποίηση εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών από τις γενικότερες συνθήκες υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος

Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές έκριναν ότι είχαν εξασφαλισθεί πλήρως οι εν γένει συνθήκες για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα (βλ. Διάγραμμα 36), σύμφωνα με τις οποίες:

- Για το 67,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών η γενική εντύπωση από το πρόγραμμα είναι *ικανοποιητική*, για το 27,5% είναι *πολύ ικανοποιητική* και για το 5,5% *μέτρια*. Δεν υπήρξε κανένας εκπαιδευόμενος εκπαιδευτής για τον οποίον η γενική εντύπωση του από το πρόγραμμα να είναι *μη ικανοποιητική*.
- Το 52,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι το πρόγραμμα κάλυψε τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες *ικανοποιητικά*, το 30,0% *μέτρια*, το 15,0% *πολύ ικανοποιητικά* και το 2,5% *μη ικανοποιητικά*.

- Το 62,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι το θεωρητικό περιεχόμενο του προγράμματος ως *ικανοποιητικό*, το 20,0% ως *πολύ ικανοποιητικό* και το 17,5% ως *μέτριο*.
- Το 47,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τη σχέση διδακτέας ύλης και χρόνου του προγράμματος ως *ικανοποιητική*, το 32,5% ως *μέτρια*, το 15% ως *πολύ ικανοποιητική* και το 5% ως *μη ικανοποιητική*.
- Το 47,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τον εξοπλισμό του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητικό*, το 32,5% ως *ικανοποιητικό* και το 17,5% ως *μέτριο* και το 2,5% ως *μη ικανοποιητικό*.
- Το 62,5,0% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί ότι τη γραμματειακή υποστήριξη ως *πολύ ικανοποιητική*, το 32,5% ως *ικανοποιητική* και το 5% ως *μέτρια*.
- Το 67,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί το πρόγραμμα ως προς την υποκίνηση του ενδιαφέροντός τους ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 25% ως *ικανοποιητικά* ενώ 7,5% των ερωτώμενων ως *μέτρια*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 36: Αξιολόγηση Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 5 ως προς:

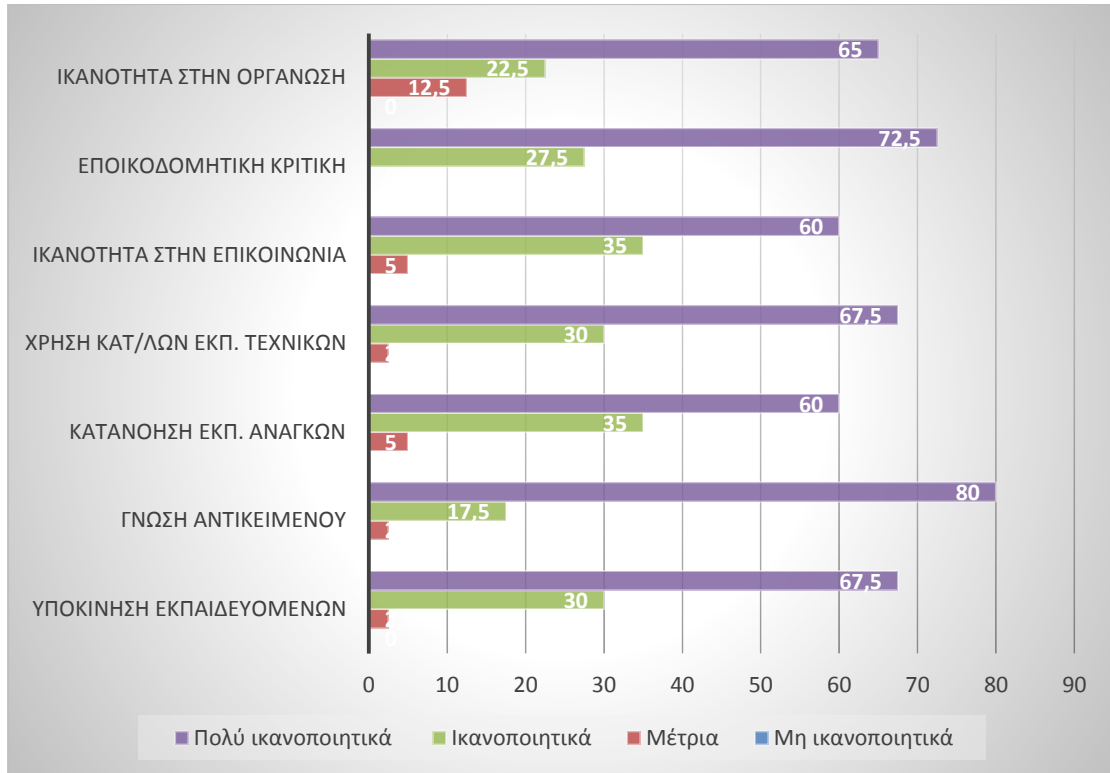

Ικανοποίηση εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών για τους εκπαιδευτές-συμβούλους

Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης για τους εκπαιδευτές-συμβούλους. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα (βλ. Διάγραμμα 37), σύμφωνα με τις οποίες:

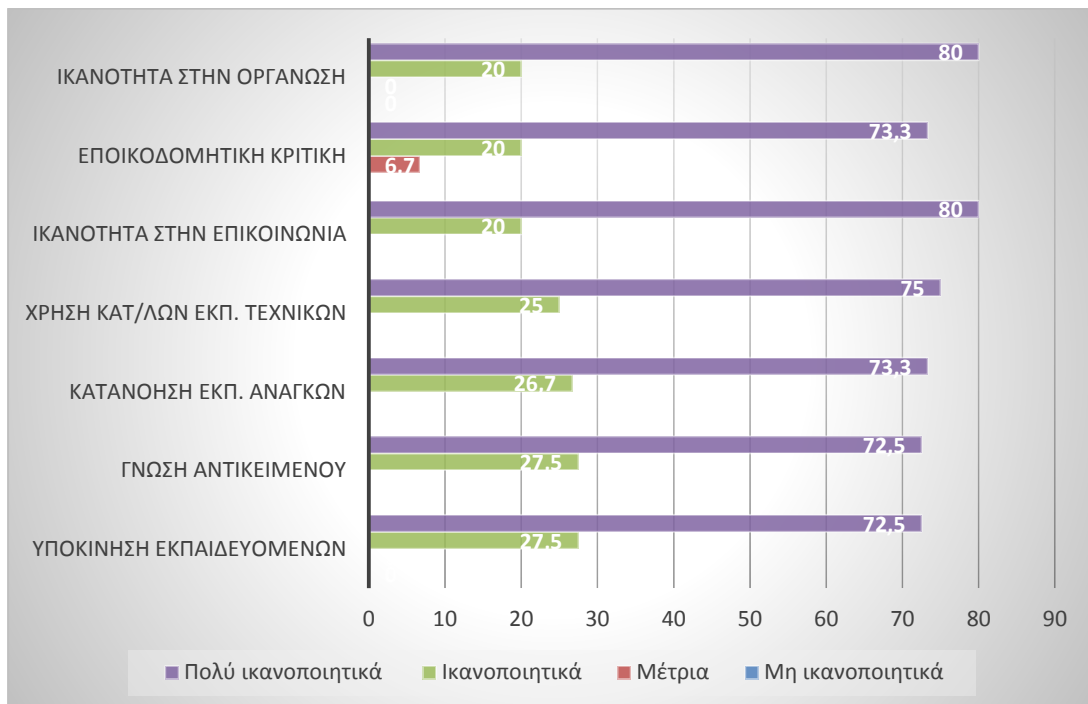
- Το 67,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα **να υποκινήσει το ενδιαφέρον τους** ως πολύ ικανοποιητικά, το 30% ως ικανοποιητικά και το 2,5% ως μέτρια.
- Το 80% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς τη **γνώση του αντικειμένου** ως πολύ ικανοποιητικά, το 17,5% ως ικανοποιητικά και το 2,5% ως μέτρια.
- Το 60% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών** τους ως πολύ ικανοποιητικά, το 35% ως ικανοποιητικά και το 5% ως μέτρια.
- Το 67,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών** ως πολύ ικανοποιητικά, το 30% ως ικανοποιητικά, το 2,5% ως μέτρια.
- Το 60% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα στην επικοινωνία** ως πολύ ικανοποιητικά, το 35% ως ικανοποιητικά και το 5% ως μέτρια.
- Το 72,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα άσκησης εποικοδομητικής κριτικής** ως πολύ ικανοποιητικά, το 27,5% ως ικανοποιητικά.
- Το 65% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα οργάνωσης** ως πολύ ικανοποιητικά, το 22,5% ως ικανοποιητικά και το 2,5% ως μέτρια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 37: Αξιολόγηση 1^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του 2^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου δεν παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με του 1^{ου} εκπαιδευτή (πιο αναλυτικά βλ. Διάγραμμα 38).

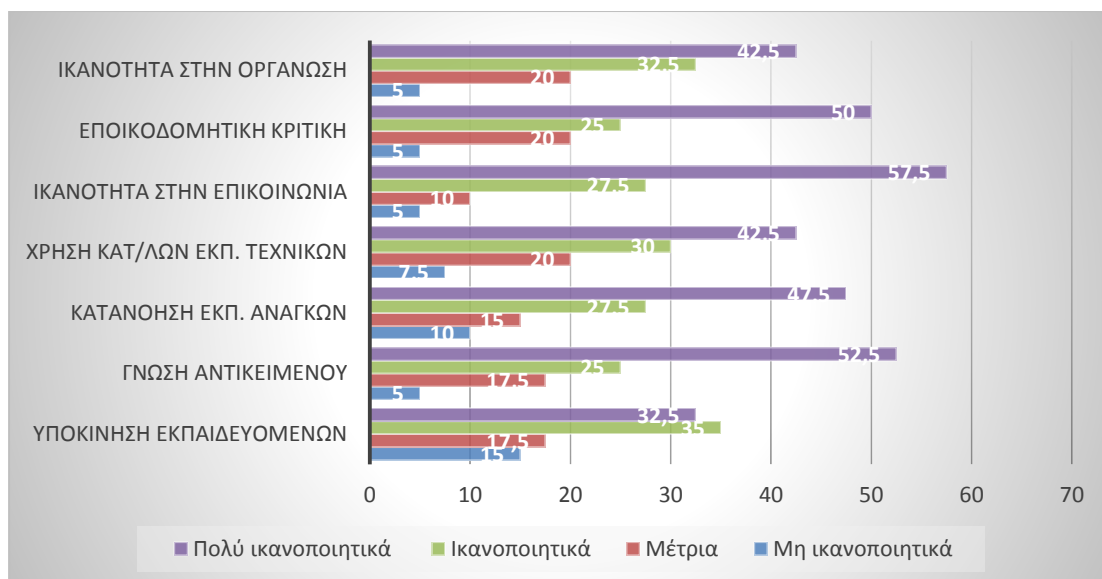
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 38: Αξιολόγηση 2^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

Για τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του 3^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου (βλ. Διάγραμμα 39):

- Το 32,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την ικανότητα **να υποκινήσει το ενδιαφέρον τους** ως πολύ ικανοποιητικά, το 35% ως ικανοποιητικά, το 17,5% ως μέτρια ενώ το 15% ως μη ικανοποιητικά.
- Το 52,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 1^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς τη **γνώση του αντικειμένου** ως πολύ ικανοποιητικά, το 25% ως ικανοποιητικά, το 17,5% ως μέτρια ενώ το 5% ως μη ικανοποιητικά.
- Το 47,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 3^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών** τους ως πολύ ικανοποιητικά, το 27,5% ως ικανοποιητικά, το 15% ως μέτρια ενώ το 10% ως μη ικανοποιητικά.
- Το 42,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 3^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών** ως πολύ ικανοποιητικά, το 30% ως ικανοποιητικά, το 20% ως μέτρια ενώ το 7,5% ως μη ικανοποιητικά.
- Το 57,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 3^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα στην επικοινωνία** ως πολύ ικανοποιητικά, το 27,5% ως ικανοποιητικά, το 10% ως μέτρια, ενώ το 5% ως μη ικανοποιητικά.
- Το 50% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 3^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα άσκησης εποικοδομητικής κριτικής** ως πολύ ικανοποιητικά, το 25% ως ικανοποιητικά, το 20% ως μέτρια, ενώ το 5% ως μη ικανοποιητικά.
- Το 42,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τον 3^ο εκπαιδευτή-σύμβουλο ως προς την **ικανότητα οργάνωσης** ως πολύ ικανοποιητικά, το 32,5% ως ικανοποιητικά, το 20% ως μέτρια, ενώ το 5% ως μη ικανοποιητικά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 39: Αξιολόγηση 3^{ου} εκπαιδευτή-συμβούλου ως προς:

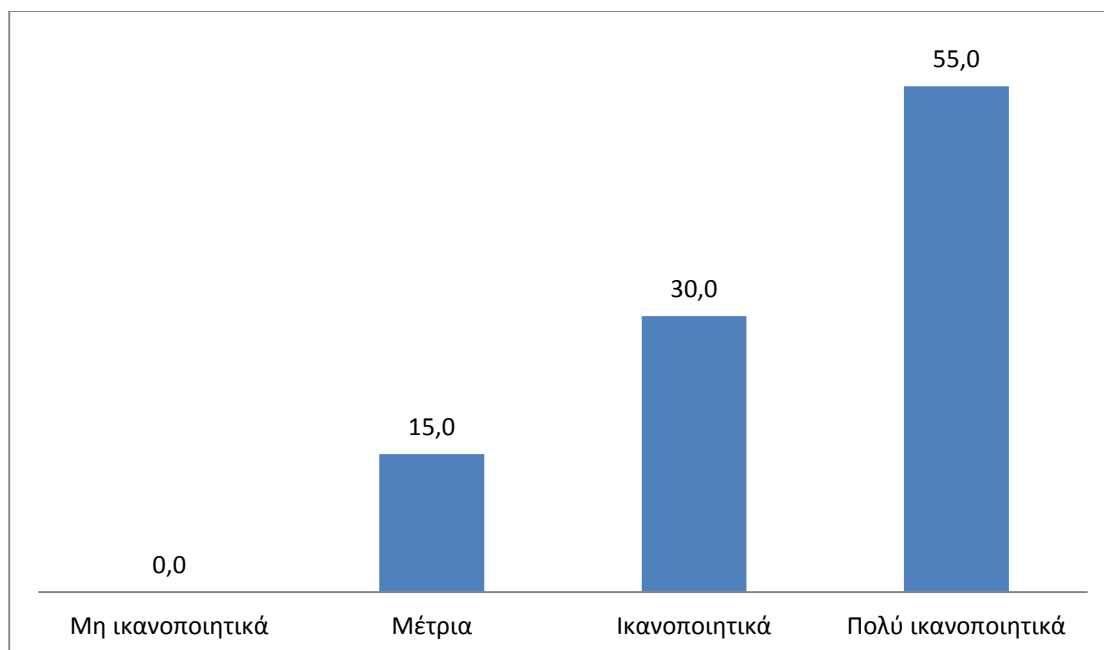

Ικανοποίηση των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών από τη χρησιμότητα και από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα

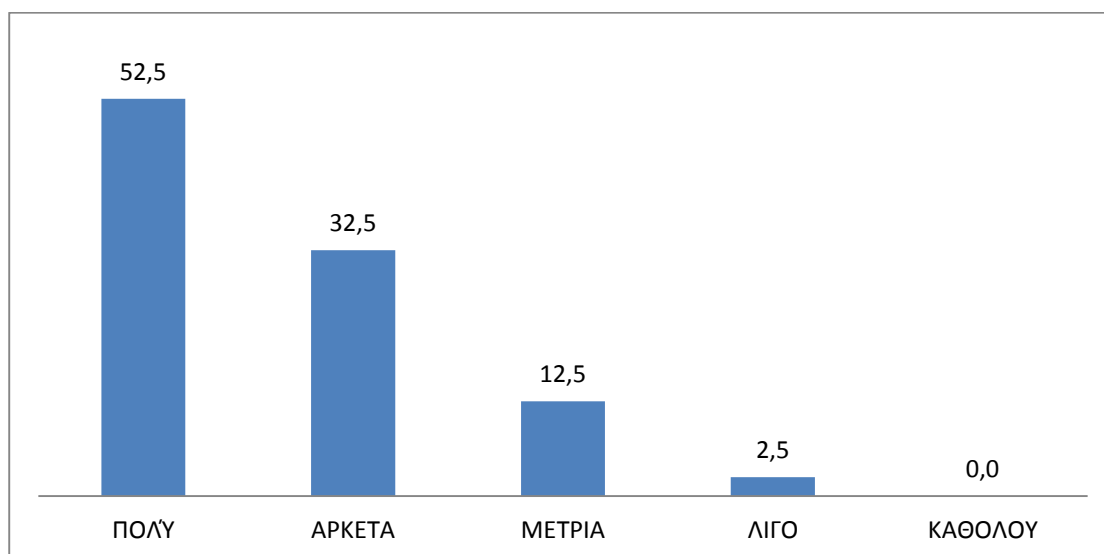
Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη χρησιμότητα του προγράμματος στην άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία και γενικότερα από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτήματα, σύμφωνα με τις οποίες:

- Το 55,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τη χρησιμότητα του προγράμματος ως *πολύ ικανοποιητικά*, το 30% ως *ικανοποιητικά*, το 15% ως *μέτρια* (βλ. Διάγραμμα 40).
- Το 52,5% των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών αξιολογεί τη σημαντικότητα της συμμετοχής στο πρόγραμμα ως *πολύ σημαντική*, το 32,5% ως *αρκετά σημαντική*, το 12,5% ως *μέτρια* ενώ 2,5% των ερωτώμενων ως *λίγο σημαντική* (βλ. Διάγραμμα 41).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 40: Χρησιμότητα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 5 ως προς την άσκηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων με αναπηρία

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 41: Σημαντικότητα της συμμετοχής στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Συμπερασματικά (για την εκπαίδευση εκπαιδευτών των Εκπαιδευτικών Δράσεων 1, 3, 5)

Κατ' αρχήν η βασική πρόταση είναι ότι τέτοιου είδους εκπαιδεύσεις εκπαιδευτών είναι απολύτως απαραίτητες για τις ανάγκες των εκπαιδευτών ενηλίκων με αναπηρία και πρέπει να συνεχιστούν. Η υποστήριξη των εκπαιδευτών με κατάλληλα σχεδιασμένο εκπαιδευτικό σεμινάριο και αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό, αναδείχθηκε ως κρίσιμης σημασίας στοιχείο για την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο σύνολό τους. Ακολουθώς αναφέρονται ορισμένες προτάσεις:

Η διάσταση της αναπηρίας στην εκπαίδευση ενηλίκων: Το ζήτημα της αναπηρίας είναι καταρχάς θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δεύτερον είναι οριζόντιο θέμα. Συνεπώς, η διάσταση της αναπηρίας θα πρέπει να ενσωματωθεί με κατάλληλο τρόπο στη διδακτέα ύλη των γενικών προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτών ενηλίκων που υλοποιούν οι αρμόδιοι φορείς (ΙΝΕΔΙΒΙΜ / πρώην ΙΔΕΚΕ) καθώς και το σχετικό μεταπτυχιακό τμήμα του ΕΑΠ. Ασφαλώς, η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στη διδακτέα ύλη απαιτεί χρόνο, μελέτη και εξειδίκευση.

Περιεχόμενο εκπαιδευτικού προγράμματος: Σύνδεση «θεωρίας-πράξης». Αυτό μπορεί να επιτευχθεί τόσο με τον εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού με εμπειρικά παραδείγματα και εφαρμογές όσο και με την εκπαίδευση, καθοδήγηση και παρότρυνση των εκπαιδευτών να συνδέσουν τη θεωρητική παρουσίαση των θεμάτων στη διδακτική με την παρουσίαση μικροδιδασκαλιών.

Ζητήματα χρόνου: Διασφάλιση επαρκούς χρονικού διαστήματος για την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

ΣΤΑΔΙΟ 3: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

3.1 Η καθυστέρηση της έναρξης του Έργου

Σύμφωνα με την Απόφαση Ένταξης της Πράξης «Προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία Α.Π.7,8,9», η οποία εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2010 (αρ. πρωτ.11344/29.07.2010, 11345/29.07.2010, 11345/29.07.2010), η Πράξη είχε διάρκεια υλοποίησης 37 μήνες.

Το Υποέργο 1 «Εκπαιδευτικά Προγράμματα Διά Βίου Μάθησης για ΑμεΑ», στο οποίο περιλαμβάνονται όλες οι υπό αξιολόγηση Εκπαιδευτικές Δράσεις (δηλαδή 1, 2, 3, και 5), υλοποιήθηκε με τη διαδικασία της αυτεπιστασίας. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. ως δικαιούχος υπέβαλε προς έγκριση στην ΕΥΔ το Σχέδιο Απόφασης Αυτεπιστασίας με Ίδια Μέσα του Υποέργου 1 τον Δεκέμβριο του 2010 (αρ. πρωτ.3862/21.12.2010). Η ΕΥΔ διατύπωσε σύμφωνη γνώμη για το Σχέδιο Απόφασης Υλοποίησης με Ίδια Μέσα του Υποέργου 1 τον Ιανουάριο του 2011 (αρ. πρωτ. 364/13.01.2011, 366/13.01.2011, 368/13.01.2011).

Ωστόσο, η Ε.Σ.Α.μεΑ. αφιέρωσε ένα μεγάλο μέρος της διάρκειας της Πράξης (περίπου το ήμισυ της διάρκειας της Πράξης) στην προετοιμασία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με αποτέλεσμα η υλοποίηση των Εκπαιδευτικών Δράσεων να μην ξεκινήσει νωρίτερα από τα μέσα του 2012. Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 2012 ξεκίνησε η υλοποίηση της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 ««Πρόγραμμα Δια Βίου Εκπαίδευσης Ατόμων με Αναπηρία στις Νέες Τεχνολογίες» και τον Νοέμβριο του 2012 ξεκίνησε η υλοποίηση της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 «Πρόγραμμα Εξειδίκευσης Αιρετών Στελεχών και Εργαζομένων του Αναπηρικού Κινήματος στο Σχεδιασμό Πολιτικής για Θέματα Αναπηρίας».

Ο εναπομείναντας χρόνος δεν ήταν αρκετός για την υλοποίηση των υπόλοιπων εκπαιδευτικών δράσεων (δηλαδή της 1 και της 5). Έτσι κρίθηκε απαραίτητη η τροποποίηση της Πράξης. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. κατέθεσε δύο αιτήματα τροποποίησης (υπ' αρ. 2678/17.7.2013 και υπ' αρ. πρωτ.2632/17.7.2014) ζητώντας, μεταξύ άλλων, την παράταση του χρονοδιαγράμματος της Πράξης έως τις 30 Ιουνίου του 2015.

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται τα σημεία που τροποποιούνται στα εγκεκριμένα Τεχνικά Δελτία Πράξης.

Πίνακας με τα σημεία που τροποποιούνται στα εγκεκριμένα ΤΔΠ

A/A	Αρ. Εγγράφου που τροποποιείται (ΤΔΠ/Υ)	Ενότητα ΤΔΠ	Σύντομη Τεκμηρίωση της Τροποποίησης
1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΥΠΟΕΡΓΩΝ: (πεδία 060-063 ΤΔΠΠ)	
1.1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Μείωση προϋπολογισμού Υποέργου 1 (πεδία 060-063 ΤΔΠΠ)	
1.1.1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ, ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ ΠΡΑΞΗΣ από το Υποέργο 1 δεν θα υλοποιηθεί η Δράση 4 που αφορά “Προγράμματα ΔΒΜ στη γραφή και την ανάγνωση Braille”.	Προτείνεται να μην υλοποιηθεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (Υποέργο 1 Δράση 4) δεδομένου ότι αντίστοιχο πρόγραμμα υλοποιεί ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών.
1.1.2	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 1 η υπηρεσία Help Desk παρέχεται από το υπάρχον προσωπικό και δεν έγιναν νέες προσλήψεις.	Το υπάρχον προσωπικό που δηλώνεται στην Πράξη ως Ομάδα Εκπαιδευτικής και Διοικητικής Υποστήριξης παρέχει και την υπηρεσία Help Desk, αφού η Πράξη αντί για 5 εκπαιδευτικά προγράμματα θα υλοποιήσει 4 εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία μάλιστα έχουν «απλωθεί» στον χρόνο. Συνεπώς ο όγκος δουλειάς μπορεί να εξυπηρετηθεί από το υπάρχον προσωπικό.

1.1.3	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Αμοιβές Εκπαιδευτών	Μείωση στις αμοιβές των εκπαιδευτών βάσει Υπουργικής Απόφασης.
1.1.4	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Αμοιβές Βοηθών/Συνεργατών Επιστημονικά Υπευθύνου και στις αμοιβές των συντονιστών των τμημάτων της Δράσης 5	Για εξοικονόμηση πόρων.
1.2	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Μείωση προϋπολογισμού Υποέργου 2 (πεδία 060-063 ΤΔΠΠ)	
1.2.1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 2 Δράση 1 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΠΡΑΞΗΣ – ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ αντί για 2 προσλήψεις λογιστών, που προέβλεπε ο προϋπολογισμός, θα γίνει 1 πρόσληψη λογιστή. Επίσης, έγινε μείωση της αμοιβής του Διαχειριστή.	Η μείωση προσωπικού προτείνεται δεδομένου ότι η Πράξη αντί για 5 εκπαιδευτικά προγράμματα (σύμφωνα με το εγκεκριμένο ΤΔΠΠ) θα υλοποιήσει 4 εκπαιδευτικά προγράμματα και συνεπώς θα υπάρχει μικρότερος όγκος δουλειάς.
1.2.2	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 2 Δράση 2 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ γίνεται μείωση προϋπολογισμού.	Το υπάρχον προσωπικό που δηλώνεται στην Πράξη ως Ομάδα Εκπαιδευτικής και Διοικητικής Υποστήριξης (Υποέργο 1) διεξάγει και την εσωτερική αξιολόγηση εντός ωραρίου.
1.2.3	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 2 Δράση 4 ΤΟΠΙΚΕΣ ΗΜΕΡΙΔΕΣ γίνεται μείωση προϋπολογισμού.	Η μείωση στο Υποέργο 2 Δράση 4 ΤΟΠΙΚΕΣ ΗΜΕΡΙΔΕΣ οφείλεται στις γενικότερες μειώσεις (ξενοδοχεία, catering, κ.λπ.) που

			έχουν συμβεί στην αγορά λόγω της οικονομικής κρίσης.
1.2.4	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 2 Δράση 5 ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ γίνεται μείωση προϋπολογισμού.	Προτείνεται μείωση προϋπολογισμού δεδομένου ότι η Πράξη αντί για 5 εκπαιδευτικά προγράμματα θα έχει 4 εκπαιδευτικά προγράμματα και συνεπώς θα γίνουν λιγότερες δημοσιεύσεις.
1.2.5	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 2 η Δράση 6 ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ καταργείται.	Για εξοικονόμηση πόρων.
1.2.6	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Στις ενότητες του ΤΔΠ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ στο Υποέργο 2 η Δράση 7 ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ καταργείται.	Για εξοικονόμηση πόρων.
1.3		Μείωση προϋπολογισμού Υποέργου 3 (συνένωση Υποέργων 3,4,5 βλ. ενότητα 5.1).	Η εκτύπωση, αναπροσαρμογή και ψηφιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού του Υποέργου 1 Δράση 4, αφαιρέθηκε γιατί αφορά εκπαιδευτικό πρόγραμμα που καταργείται (Υποέργο 1 Δράση 4) και συνεπώς μειώνεται και ο αντίστοιχος προϋπολογισμός.
1.4	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Μείωση προϋπολογισμού Υποέργου 6 ΑΓΟΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΙΣ	Αφαιρέθηκε η αγορά ειδικού εκπαιδευτικού υλικού για τη νοητική αναπηρία, γιατί μετά από έρευνα αγοράς αποδείχθηκε ότι δεν

		ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ (πεδία 060-063 ΤΔΠΠ)	υπάρχει τέτοιου είδους υλικό.
1.5		Μείωση προϋπολογισμού Υποέργου 9 Δημοσιότητα (πεδία 060-063 ΤΔΠΠ)	Η μείωση οφείλεται στο ότι η Δημοσιότητα δεν θα είναι στοχευμένη σε κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμά αλλά θα είναι ενιαία για το σύνολο της Πράξης. Η αλλαγή αυτή οφείλεται στο ότι δεν έγινε ο σχετικός διαγωνισμός εγκαίρως και ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα βρίσκονται σε εξέλιξη.
1.6		Μείωση προϋπολογισμού Υποέργου 12 Ντοκιμαντέρ (πεδία 060-063 ΤΔΠΠ)	Η μείωση οφείλεται καταρχάς στις γενικότερες μειώσεις που έχουν συμβεί στην αγορά λόγω της οικονομικής κρίσης. Δεύτερον, στη μείωση του αριθμού των ντοκιμαντέρ από 7 σε 3.
2	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΠΟΕΡΓΟΥ 1 και 2	
3	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	ΑΥΞΗΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	
3.1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Αύξηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων Υποέργου 1 Δράση 5	Οι πόροι που εξοικονομήθηκαν από τα Υποέργα 2, 9, 10, 12, και την εσωτερική ανακατανομή Υποέργου 1, θα αξιοποιηθούν για την αύξηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του

			Υποέργου 1 Δράση 5 κατά 24 τμήματα.
4	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΙΣ ΥΠΟΕΡΓΩΝ	
	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Κατάργηση των Υποέργου 7	Δεν προέκυψε ανάγκη αγοράς ειδικού εκπαιδευτικού εξοπλισμού για τυφλούς αφού δεν θα υλοποιηθεί η εκπαιδευτική δράση 4.
4.1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Κατάργηση των Υποέργου 8	Δεν προέκυψε ανάγκη αγοράς ειδικού εκπαιδευτικού εξοπλισμού για άτομα με κινητική αναπηρία.
4.2	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Κατάργηση του Υποέργου 10.	Ο σκοπός και οι στόχοι του υποέργου 10 Συνέδριο θα καλυφθούν από το Υποέργο 2 Δράση 4 Ημερίδες.
5	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	ΣΥΝΕΝΩΣΕΙΣ ΥΠΟΕΡΓΩΝ	
5.1		Συνένωση των Υποέργων 3, 4, 5 και προκειμένου να ανταποκρίνεται στο νέο φυσικό αντικείμενο τροποποιείται ο τίτλος του Υποέργου 3 σε «ΕΚΤΥΠΩΣΗ, ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ»	Συνένωση Υποέργων που αφορούν παροχή υπηρεσιών εκτός τεχνικής μελέτης (εκτύπωση, αναπροσαρμογή σε cd και dvd και ψηφιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού), ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία των προκηρύξεων.
5.2	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Συνένωση των Υποέργων 13, 14, 15 και προκειμένου να ανταποκρίνεται στο νέο φυσικό αντικείμενο	Η συνένωση των Υποέργων 13,14,15, που αφορούν παροχή υπηρεσιών εκτός

		τροποποιείται ο τίτλος του Υποέργου 13 σε «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ»	τεχνικής μελέτης (μελέτες), προτείνεται ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία των προκηρύξεων.
5.3	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Συνένωση των Υποέργων 16, 17 και προκειμένου να ανταποκρίνεται στο νέο φυσικό αντικείμενο τροποποιείται ο τίτλος του Υποέργου 16 σε «ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ»	Η συνένωση των Υποέργων 16 & 17, που αφορούν παροχή υπηρεσιών εκτός τεχνικής μελέτης (εκτύπωση και ψηφιοποίηση μελετών), προτείνεται ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία των προκηρύξεων.
6	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΡΑΞΗΣ	
6.1	ΤΔΠ Α.Π.7,8,9	Παράταση χρονοδιαγράμματος μέχρι 30 Ιουνίου 2015. (πεδίο 071 ΤΔΠΠ)	Η παράταση χρονοδιαγράμματος προτείνεται δεδομένου ότι ο χρόνος προετοιμασίας διήρκησε περισσότερο από ότι αρχικά είχαμε εκτιμήσει.

Βάσει της Απόφασης 1^{ης} Τροποποίησης της Πράξης «Προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία Α.Π.7,8,9» που εκδόθηκε το 2014 (αρ. πρωτ.18788/29.09.2014, 18789/29.09.2014, 18790/29.09.2014), τροποποιείται: 1) η δομή της Πράξης (συνενώσεις Υποέργων), 2) ο προϋπολογισμός (βλ. Ενότητα 3.2 Η συρρίκνωση του προϋπολογισμού του Έργου) και 3) η διάρκεια υλοποίησης από 37 σε 61 μήνες.

Η αναφορά στην καθυστέρηση της έναρξης της Πράξης ή ακριβέστερα στη μεγάλη διάρκεια της προετοιμασίας της Πράξης είναι προφανώς εξαιρετικά κρίσιμη διότι επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τους μετέπειτα ρυθμούς υλοποίησης των εκπαιδευτικών δράσεων.

3.2 Η συρρίκνωση του προϋπολογισμού του Έργου

Σύμφωνα με την Απόφαση Ένταξης της Πράξης «Προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία Α.Π.7,8,9» (αρ. πρωτ.11344/29.07.2010, 11345/29.07.2010, 11345/29.07.2010) ο προϋπολογισμός της Πράξης ανέρχονταν στα **6.652.000,00 ευρώ**.

Ωστόσο το Υπουργείο Παιδείας Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων με το υπ' αρ. πρωτ.16390/3.10.2011 έγγραφό του ζήτησε, λόγω συρρίκνωσης των πόρων του ΕΣΠΑ, τον περιορισμό των διαθέσιμων προϋπολογισμών έργων και την επαναξιολόγηση ενταγμένων Πράξεων σε ποσοστό 25% κατά μέσο όρο.

Η Ε.Σ.Α.μεΑ., ανταποκρινόμενη στο παραπάνω αίτημα, καταθέτει πρόταση τροποποίησης (υπ' αρ. πρωτ.3788/9.12.2011) με μείωση του εγκεκριμένου προϋπολογισμού κατά 12,97% δηλαδή από 6.652.000,00 ευρώ στα **5.789.447,00 ευρώ**. Η μείωση αυτή προέκυψε από διάφορες περικοπές (μειώσεις σε χρεώσεις προσωπικού, κ.ά.), μεταξύ των οποίων όμως και από τη μη υλοποίηση της Εκπαιδευτικής Δράσης 4 «Πρόγραμμα ΔΒΜ στη γραφή και ανάγνωση Braille».

Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με νέο έγγραφό του (υπ' αρ. πρωτ.20391/4.10.2013), με θέμα την αναμόρφωση του προϋπολογισμού της Πράξης, ενημερώνει την Ε.Σ.Α.μεΑ. ότι ο νέος συνολικός προϋπολογισμός διαμορφώνεται σε **5.321.600,00 ευρώ** (μειωμένος κατά 467.877,00 ευρώ από την πρόταση της Ε.Σ.Α.μεΑ.).

Η Ε.Σ.Α.μεΑ. καταθέτει νέο αίτημα τροποποίησης (υπ' αρ. πρωτ.2632/17.7.2014) με τον προϋπολογισμό της Πράξης να διαμορφώνεται στα **4.673.158,64 ευρώ**.

Η αναφορά στη συρρίκνωση του προϋπολογισμού της Πράξης είναι προφανώς εξαιρετικά κρίσιμη διότι οδήγησε σε κατάργηση υποέργων ή/και δράσεων και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα του έργου (για πιο αναλυτικά βλ. 3.1 Πίνακα με τα σημεία που τροποποιούνται στα εγκεκριμένα ΤΔΠ).

ΣΤΑΔΙΟ 4: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ

4.1 Η γνώμη των στελεχών και του επιστημονικού προσωπικού της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Στην Αθήνα διοργανώθηκε και υλοποιήθηκε ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη (focus group) με στελέχη και επιστημονικούς συνεργάτες της Ε.Σ.Α.μεΑ. Στη συζήτηση ενεπλάκησαν ενεργά συνολικά 6 άτομα. Παρακάτω, στις υποενότητες που ακολουθούν, συνοψίζονται τα βασικά ευρήματα από την εν λόγω ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη.

Αξιολόγηση της επικαιρότητας των στόχων των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία

Όσον αφορά την επικαιρότητα των στόχων των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την αναπηρία της Ε.Σ.Α.μεΑ., επισημάνθηκε ότι παρά την καθυστέρηση που υπήρξε στην έναρξη της υλοποίησης των εν λόγω προγραμμάτων, διατηρούν σε σημαντικό βαθμό την επικαιρότητα και χρησιμότητά τους έως σήμερα.

Η διοργάνωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων βρήκε το ζήτημα της αναπηρίας στην Ελλάδα σε κρίσιμη καμπή. Από τη μια μεριά, αξίες και αρχές που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν αποτυπωθεί σε κείμενα διεθνών οργανισμών και έχουν υιοθετηθεί από τη νομοθεσία της χώρας. Από την άλλη, η επιδείνωση των οικονομικών προϋποθέσεων για την άσκηση των δικαιωμάτων, προσδίδει στα δικαιώματα το χαρακτηριστικό του μη ρεαλιστικού. Με τον τρόπο αυτό επανεισάγεται, εμμέσως, η ξεπερασμένη εξατομίκευση της αναπηρίας, στο πλαίσιο μιας οικονομίστικης και ατομικιστικής αντίληψης για την αποτελεσματική λειτουργία της οικονομίας και της κοινωνίας.

Υπό αυτές τις συνθήκες, ήταν και είναι επιτακτική η ανάγκη ενδυνάμωσης του αναπηρικού κινήματος σε όρους ανθρώπινου δυναμικού, παραγωγής θέσεων, λειτουργίας των οργάνων και αποτελεσματικής οργάνωσης των διεκδικήσεών του. Στο πλαίσιο αυτό, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, και ειδικά η συνδικαλιστική εκπαίδευση (Εκπαιδευτική Δράση 1 και Εκπαιδευτική Δράση 2), συνιστούν πολιτική πράξη κοινωνικής αλλαγής, με έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Μέσω της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, τα στελέχη των αναπηρικών οργανώσεων μπόρεσαν να λειτουργήσουν ως ακτιβιστές και συνήγοροι των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους και να είναι σε θέση να ενημερώνουν τα άτομα με αναπηρία για τα δικαιώματά τους και να τα υποστηρίζουν να δρουν νομικά και συγχρόνως, να παρακολουθούν την εφαρμογή της νομοθεσίας και να αγωνίζονται για πρόσθετες πολιτικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Παράλληλα, κατά την περίοδο που μεσολάβησε μεταξύ του σχεδιασμού των υπό αξιολόγηση Προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης και της υλοποίησής τους, σημειώνεται σημαντική μείωση του ανθρώπινου δυναμικού στις μονάδες κοινωνικής φροντίδας, η οποία συνεχίζεται και επαυξάνεται μέχρι σήμερα, λόγω συρρίκνωσης του προσωπικού τους.

Συνεπώς, ήταν ιδιαίτερα θετικό το γεγονός ότι η υπό αξιολόγηση εκπαιδευτική δράση που αφορούσε εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων σε άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης που διαβιούν σε κλειστές μονάδες περίθαλψης (Εκπαιδευτική Δράση 5) μπόρεσε να λειτουργήσει συμπληρωματικά στις υποστελεχωμένες υπηρεσίες των μονάδων κοινωνικής φροντίδας και να καλύψει το κενό αυτό.

Όσον αφορά τυχόν αποκλίσεις στόχων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό του Ε.Π. «Εκπαίδευση και Διά βίου Μάθηση», οι συμμετέχοντες στη συζήτηση δεν επεσήμαναν τέτοιου είδους αλλαγές κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού ή/και της υλοποίησης των Προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Επάρκεια της Ε.Σ.Α.μεΑ. ως Τελικού Δικαιούχου και δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην υλοποίηση των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία

Όσον αφορά την επάρκεια της Ε.Σ.Α.μεΑ. ως Τελικού Δικαιούχου, εκφράστηκε γενικότερα η άποψη ότι, ο εν λόγω φορέας κρίνεται στο σύνολό του ως επαρκής για το έργο το οποίο έχει κληθεί να επιτελέσει. Η Ε.Σ.Α.μεΑ., έχει αδιαμφισβήτητα την επάρκεια που απαιτείται ως τελικός δικαιούχος για την ένταξη και διαχείριση Προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία (βλ. Ενότητα 1.4) στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠΕΔΒΜ). Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι υπήρξε καλή συνεργασία ανάμεσα στα κεντρικά γραφεία και τα παραρτήματα του φορέα.

Όσον αφορά τυχόν δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο φορέας σε θεσμικό, οργανωτικό και λειτουργικό επίπεδο, αναφέρθηκε η ύπαρξη κάποιων προβλημάτων γραφειοκρατίας που προκύπτουν από την ανάγκη τήρησης του ισχύοντος διαχειριστικού πλαισίου.

Όπως επισημάνθηκε, η υποχρέωση του φορέα, ως τελικού δικαιούχου, να τηρεί για διαχειριστικούς σκοπούς, πληθώρα αρχείων, τόσο σε ηλεκτρονική όσο και σε έντυπη μορφή, απορροφά ανθρώπινους και άλλους πόρους και συνακόλουθα συνεπάγεται μεγάλο κόστος διαχείρισης για την Ε.Σ.Α.μεΑ. Για τον λόγο αυτόν, απαιτείται να βρεθεί η χρυσή τομή, ανάμεσα στις ανάγκες ελέγχου και παρακολούθησης των εν λόγω προγραμμάτων και στην ποιοτική υλοποίησή τους.

Αποτελεσματικότητα ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία (Δυνατά και Αδύνατα σημεία όσον αφορά την υλοποίηση)

Οι συμμετέχοντες στο focus group αναδεικνύουν ως ισχυρά σημεία των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., καταρχάς, την προσπάθεια που καταβλήθηκε από τον φορέα υλοποίησης να εκπονήσει και να θέσει στη διάθεση των εκπαιδευτών και των εκπαιδευομένων κατάλληλα εκπαιδευτικά εγχειρίδια τα οποία ήταν προσβάσιμα / φιλικά για τους χρήστες.

Ως ένα άλλο θετικό στοιχείο των υπό αξιολόγηση προγραμμάτων αναφέρθηκε ότι ήταν η πλειονότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού που χρησιμοποιήθηκε, το οποίο ανταποκρίθηκε με σχετική επιτυχία στις απαιτήσεις υλοποίησης μίας σχετικά ανομοιογενούς ομάδας στόχου (ως προς την κατηγορία αναπηρίας αλλά και το εκπαιδευτικό επίπεδο).

Στο πλαίσιο της συζήτησης τέθηκε στους συμμετέχοντες το ερώτημα αν το να είναι οι εκπαιδευτές των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης πιστοποιημένοι σχετίζεται ή όχι με την ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου που προσφέρουν. Από τη συζήτηση που διεξήχθη σε αυτό το θέμα, διαπιστώθηκε ότι η πιστοποίηση των εκπαιδευτών δεν θεωρείται πανάκεια. Όπως χαρακτηριστικά επισημάνθηκε, υπάρχουν και μεταξύ των μη πιστοποιημένων, εκπαιδευτές με επάρκεια, υψηλό αίσθημα ευθύνης και συνειδητοποίησης, θέληση προσφοράς και αναγνώριση της ανάγκης συνεχούς μάθησης.

Επίσης, η οργανωτική και η γραμματειακή υποστήριξη των υπό αξιολόγηση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. αποτιμάται ως ιδιαίτερα θετική και πιστώνεται στα ισχυρά σημεία των εν λόγω προγραμμάτων.

Για όλα τα προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. σημειώνεται με σχετική ευκολία κάλυψη των εκάστοτε τιθέμενων ποσοτικών στόχων. Η αποτελεσματικότητα της υλοποίησης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης και συνακόλουθα η κάλυψη των εκάστοτε τιθέμενων ποσοτικών στόχων ήταν μεγαλύτερη σε περιοχές όπου η Ε.Σ.Α.μεΑ. υλοποιούσε για πρώτη φορά τέτοια προγράμματα. Επίσης, η κάλυψη ήταν μεγαλύτερη στην περιφέρεια από ότι στο κέντρο. Προκειμένου να υπερκερασθούν περιπτώσεις διαρροών, τα αρμόδια στελέχη της Ε.Σ.Α.μεΑ. συχνά επέλεξαν ένα μεγαλύτερο αριθμό ωφελουμένων για κάθε τμήμα.

Από την άλλη πλευρά, οι συμμετέχοντες στο focus group των στελεχών αναδεικνύουν ως αδύνατο σημείο των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης ότι σχετίζεται με τον

χώρο υλοποίησής τους, δηλαδή τον κτιριακό (αίθουσες διδασκαλίας) αλλά κυρίως με τον τεχνολογικό εξοπλισμό τους (εποπτικό υλικό και διδακτικός εξοπλισμός κ.ο.κ.), ειδικά στην περίπτωση των εκπαιδευτικών τμημάτων στην περιφέρεια.

Ένα άλλο θέμα το οποίο συζητήθηκε εκτενώς ήταν η χρονική δόμηση των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., αναδεικνύοντας τον προβληματισμό των συμμετεχόντων στο focus group κυρίως ως προς τη χρονική διάρκεια των εν λόγω προγραμμάτων σε καθημερινή βάση, καθώς και ως προς την κατανομή των μαθημάτων στη διάρκεια της εβδομάδας. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε από τους συμμετέχοντες στο focus group, η διεξαγωγή των μαθημάτων επί πεντάωρο, σε καθημερινή σχεδόν βάση, σε συνδυασμό με τις αυξημένες επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις των εκπαιδευομένων καταλήγει να είναι εξαντλητική και επίπονη.

Ένα εμπόδιο που αναφέρθηκε για την αποτελεσματική υλοποίηση των υπό αξιολόγηση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης είναι η ανομοιογένεια των εκάστοτε συγκροτούμενων τμημάτων και η μη αντιστοίχηση τους με το πραγματικό επίπεδο γνώσεων των εκπαιδευομένων. Ειδικότερα αναφέρθηκε ότι υπάρχει ανάγκη διαβάθμισης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης που προσφέρονται, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους που ολοκληρώνουν με επιτυχία την παρακολούθηση ενός εκπαιδευτικού αντικείμενου να εμβαθύνουν περαιτέρω στις γνώσεις τους μέσω της παρακολούθησης στη συνέχεια ενός δεύτερου κύκλου επιμόρφωσης πάνω στο ίδιο αντικείμενο (π.χ. στην πληροφορική κ.ο.κ.).

Τέλος, ως μία άλλη αδυναμία των υπό αξιολόγηση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. αναφέρθηκε το γεγονός ότι δεν παρείχαν κανενός είδους εκπαιδευτικό επίδομα για τους εκπαιδευομένους.

Προστιθέμενη αξία των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία

Καταρχάς και κατ' αρχήν, οι συμμετέχοντες στο focus group επεσήμαναν ότι υπάρχει ανάγκη περαιτέρω εμβάθυνσης των γνώσεων που παρέχονται σε άτομα με αναπηρία. Η συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα τους εφοδιάζει με γνώσεις για τις καλές πρακτικές που σχετίζονται με τα εκπαιδευτικά αντικείμενα που παρακολούθησαν και την περαιτέρω ευαισθητοποίηση και συνειδητοποίησή τους για αξιοποίηση των νέων γνώσεων που απέκτησαν σε αυτόν τον τομέα.

Η συμμετοχή των αιρετών στελεχών του αναπηρικού κινήματος στην Εκπαιδευτική Δράση 1 και Εκπαιδευτική Δράση 2, είχε ως αποτέλεσμα ακόμη και τη ριζική αναθεώρηση της στάσης τους προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης του δικαιωματικού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας. Πιο συγκεκριμένα, υπήρξαν παραδείγματα εκπαιδευομένων που εφάρμοσαν αρκετά από αυτά που έμαθαν στο

πλαίσιο των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., αλλάζοντας τα συνδικαλιστικά σχέδια τους με βάση τον προβληματισμό που ανέπτυξαν, αξιοποιώντας τις νέες γνώσεις που αποκόμισαν.

Επιπλέον, δημιουργούνται φιλικές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευομένων οι οποίες συχνά διατηρούνται μετά το πέρας των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης και συχνά προσλαμβάνουν το χαρακτήρα άτυπων δικτύων στους τομείς του συνδικαλιστικού ενδιαφέροντος τους. Δημιουργούνται ομάδες εκπαιδευομένων που αρχικά συνάπτουν φιλικές σχέσεις και βγαίνουν έξω όλοι μαζί, ενώ στη συνέχεια δικτυώνονται σε περισσότερο μόνιμη βάση, κάνοντας χρήση και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media) για αυτόν τον σκοπό. Υπό αυτή την έννοια, οι φιλικές σχέσεις μεταλλάσσονται σε κοινωνικές οι οποίες εν τέλει προσλαμβάνουν τη μορφή κοινωνικού κεφαλαίου.

Όσο αφορά την Εκπαιδευτική Δράση 5, πέραν από τη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί ο συμβολισμός αυτής της δράσης, δηλαδή η συμβολή της στη διεργασία μιας πιο δίκαιης κοινωνίας που θα αποδέχεται τον «άλλον». Η συγκεκριμένη Εκπαιδευτική Δράση πρέπει να ιδωθεί:

- ως προσπάθεια βελτιώσεων και αλλαγών σε αυτό το πεδίο
- ως υπόσχεση για το μέλλον, που δεν είναι άλλη από τη μετάβαση από τον ιδρυματισμό στην ανεξάρτητη διαβίωση

Αξιολόγηση των δράσεων δημοσιότητας - πληροφόρησης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία

Παρά το γεγονός ότι έγιναν πολλές δράσεις δημοσιότητας - πληροφόρησης (newsletter, προσκλήσεις σε εφημερίδες, ιστοσελίδα Ε.Σ.Α.μεΑ., έκδοση και διακίνηση φυλλαδίων), δεν είχαν όλες τους την ίδια αποτελεσματικότητα.

Καλύτερο αποτέλεσμα φαίνεται ότι είχε η πρόσωπο με πρόσωπο (face to face) επικοινωνία και ενημέρωση των δυνητικά ωφελουμένων από αιρετά στελέχη των τοπικών αναπηρικών οργανώσεων.

Επίσης, διαπιστώνεται ότι η Ε.Σ.Α.μεΑ. στο πλαίσιο των δράσεων Δημοσιότητας – Πληροφόρησης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης δεν χρησιμοποίησε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media). Συγκεκριμένα, αν και έχει facebook, δεν το χρησιμοποίησε για αυτόν τον σκοπό.

Προτάσεις Στελεχών

Η ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη των στελεχών και επιστημονικών συνεργατών της Ε.Σ.Α.μεΑ. συμπεριελάμβανε προς συζήτηση και έναν άξονα που αφορούσε τις προτάσεις των ίδιων των συμμετεχόντων στο focus group αναφορικά με τα υπό αξιολόγηση προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία. Από τη συζήτηση, προέκυψαν μια σειρά από ενδιαφέρουσες προτάσεις οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία να προηγείται έρευνα για τη διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευομένων με αναπηρία.
- Να διασφαλίζεται η ομοιογένεια των προσφερόμενων προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία, μέσω της διαβάθμισης και του διαχωρισμού των προγραμμάτων ανάλογα με το επίπεδο γνώσεων των εκπαιδευομένων.
- Να διατηρηθεί η χρονική δόμηση των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης με τη διοργάνωση σε καθημερινή βάση πεντάωρης διάρκειας μαθημάτων προκειμένου να διασφαλίζεται η απαραίτητη οικονομία κλίμακας και να μειώνεται αντίστοιχα η δαπάνη υλοποίησης των εν λόγω προγραμμάτων.
- Να δημιουργηθούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για διατήρηση της βιωσιμότητας των «κοινοτήτων μάθησης» που δημιουργούνται με την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευομένων και των εκπαιδευτών (π.χ. forum εκπαιδευτών, δίκτυο εκπαιδευομένων κ.ο.κ.).
- Να στραφεί το ενδιαφέρον του φορέα στη διοργάνωση προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης και σε άλλα θεματικά αντικείμενα ή θεματικές περιοχές (π.χ. κοινωνική οικονομία, συμβουλευτική γονέων παιδιών με αναπηρία κ.ά.).
- Αξιοποίηση των social media στις δράσεις Δημοσιότητας – Πληροφόρησης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., για την καλύτερη ενημέρωση των δυνητικά ωφελουμένων.
- Για τις δράσεις Δημοσιότητας – Πληροφόρησης καλό θα ήταν να πλαισιώνονται από άτομα κλειδιά με υψηλή αναγνωρισιμότητα, κατάλληλα να διαδραματίσουν ρόλο εμπυχωτών.
- Όλοι οι εκπαιδευτές των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., ανεξάρτητα του αν είναι πιστοποιημένοι/ες εκπαιδευτές, να παρακολουθούν σεμινάρια εκπαίδευσης εκπαιδευτών με στόχο τη βελτιστοποίηση της ποιότητας και της ενίσχυσης της συνειδητοποίησής τους σε θέματα αναπηρίας και εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Τα στελέχη της Ε.Σ.Α.μεΑ. να επιμορφώνονται σε θέματα εκπαίδευσης ενηλίκων, έτσι ώστε να μπορούν να επιλέγουν τους καλύτερους εκπαιδευτές σε συσχέτιση με τα εκάστοτε εκπαιδευτικά αντικείμενα.

4.2 Η γνώμη των εκπαιδευομένων

4.2.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 και της Εκπαιδευτικής Δράσης 2

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 (βασική συνδικαλιστική εκπαίδευση) και της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 (ανώτερη συνδικαλιστική εκπαίδευση), διενεργήσαμε έρευνα με την ακόλουθη **μεθοδολογία**:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η *ποιοτική προσέγγιση*, η οποία εξυπηρετεί την επίτευξη του σκοπού της έρευνας, καθώς παρέχει πρόσβαση στις γνώσεις, στις απόψεις, στις αντιλήψεις, στις ερμηνείες και στις εμπειρίες των συμμετεχόντων (Mason, 2009, σ.91).

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων που ακολουθήθηκαν ήταν οι ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευόμενους. Συνολικά έγιναν πέντε συνεντεύξεις με εκπαιδευόμενους. Η διάρκεια των συνεντεύξεων κυμάνθηκε μεταξύ 30 και 45 λεπτών. Για τις ανάγκες της έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε ένας οδηγός συνέντευξης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο σχετικής διπλωματικής εργασίας (Χατζηπέτρου, 2014).

Οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν με βάση τους παρακάτω *άξονες*:

Κίνητρα συμμετοχής - Αποτίμηση της χρησιμότητας των προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. για τα άτομα με αναπηρία

Εξετάζοντας τα κίνητρα συμμετοχής των εκπαιδευομένων στη συνδικαλιστική εκπαίδευση, διαπιστώθηκε ότι αυτά εντοπίζονται τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, επισημάνθηκε ότι τα κίνητρα των εκπαιδευομένων εντοπίζονται κυρίως σε δύο επίπεδα: α) στη δυνατότητα να μάθουν θέματα που τους αφορούν άμεσα ως άτομα με αναπηρία ή ως γονείς ατόμων με αναπηρία, β) στη δυνατότητα να μάθουν για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και κυρίως τρόπους διεκδίκησης των δικαιωμάτων αυτών καθώς και να γνωρίσουν τις ανάγκες των άλλων κατηγοριών αναπηρίας, πέραν της δικής τους, για να μπορούν να εκπροσωπήσουν τα άτομα με αναπηρία ως συλλογική οντότητα.

Οι συνεντευξιζόμενοι κλήθηκαν να αποτιμήσουν τη χρησιμότητα των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. για τους ίδιους. Όπως διαπιστώθηκε, οι υπό αξιολόγηση εκπαιδευτικές δράσεις ανταποκρίθηκαν σε γενικές γραμμές στις αρχικές προσδοκίες τους και σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις οι εκπαιδευόμενοι εκτιμούν ότι μάθανε περισσότερα από ό,τι περίμεναν. Επιπλέον,

εκφράστηκε η άποψη ότι αυτά που διδάχτηκαν δεν θα μπορούσαν να τα βρουν αλλού.

Οι εκπαιδευόμενοι εξέφρασαν τη γενικότερη ικανοποίησή τους για τα εν λόγω προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. και, ειδικότερα, όσον αφορά τη χρησιμότητά τους, την οποία αξιολογούν ως θετική τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Όπως επισημάνθηκε, τα προγράμματα Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. ήταν ιδιαίτερα χρήσιμα για τους εκπαιδευόμενους, γιατί πέρα από την αποκόμιση εξειδικευμένης γνώσης τούς βοήθησαν στο να δουν την αναπηρία με «άλλο μάτι», δηλαδή περισσότερο δικαιωματικά.

Σημειώνεται ότι, αποτέλεσμα του μη διαχωρισμού των προσφερόμενων προγραμμάτων σε επίπεδα (π.χ. σε αρχάριους και προχωρημένους) και η μη αντιστοίχησή τους με το πραγματικό επίπεδο των εκπαιδευομένων, ενδεχομένως, να δυσκόλεψε τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητας των εν λόγω προγραμμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η διάρκεια των προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης συσχετίζεται αρνητικά με τη διαβάθμιση ως προς τη χρησιμότητα των εν λόγω προγραμμάτων, καθώς λόγω της μη διαβάθμισης οι πλέον προχωρημένοι θεωρούν ότι, στην πράξη, χάνονται ώρες. Για την υπέρβαση αυτής της κατάστασης και την ενίσχυση αντίστοιχα της χρησιμότητας των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης θα μπορούσαν αυτά να διαχωριστούν σε ανάλογα modules και να γίνουν αρθρωτά, σε συνάρτηση με το πραγματικό επίπεδο γνώσεων των εκπαιδευομένων.

Μια άλλη παράμετρος που σχετίζεται με τη χρησιμότητα που αποκομίζουν τελικά οι εκπαιδευόμενοι αφορά στο αν υπάρχει ή όχι συνεργασία με τις δευτεροβάθμιες αναπηρικές οργανώσεις (Ομοσπονδίες ανά κατηγορία αναπηρίας), οι οποίες δυνητικά είναι οι πλέον αρμόδιες να διαμορφώσουν τη ζήτηση για συγκεκριμένα προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης ειδικά προσαρμοσμένα στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μελών τους και της κατηγορίας αναπηρίας που εκπροσωπούν.

Θεματολογία - Αξιολόγηση της υλοποίησης της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 & 2

Καταρχάς, όσον αφορά το περιεχόμενο των προγραμμάτων, οι ερωτηθέντες εκπαιδευόμενοι επεσήμαναν ότι ήταν γενικά πολύ ικανοποιητικό. Οι εκπαιδευόμενοι απάντησαν ότι υπήρχε μια ευρεία ποικιλία θεμάτων που συζητήθηκαν στην τάξη. Τα θέματα αυτά περιλάμβαναν πληροφορίες για το αναπηρικό κίνημα, για γραφειοκρατικές και νομικές διαδικασίες και για τρόπους άρσης των εμποδίων που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή ζωή τους τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους. Ορισμένοι εκπαιδευόμενοι σύνδεσαν το θέμα της αναπηρίας με ευρύτερα κοινωνικό-οικονομικά και πολιτικά θέματα, κατανοώντας την αναπηρία ως ένα θέμα με κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές διαστάσεις. Για τους εκπαιδευόμενους, σκοπός αυτών των συζητήσεων ήταν να μάθουν τις θέσεις του αναπηρικού

κινήματος, να δουν την αναπηρία μέσα από μία άλλη οπτική, να κινητοποιηθούν και να δράσουν για τα δικαιώματά τους.

Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι γνώρισαν ο ένας τον άλλο με αποτέλεσμα να συζητηθούν ζητήματα που σχετίζονται με τις κατηγορίες αναπηρίας του καθενός και στοιχεία της προσωπικής ζωής τους. Να επισημανθεί ότι το εκπαιδευτικό υλικό εστίαζε σε θέματα που αφορούν τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους ως ολότητα και δεν εξειδίκευε σε επιμέρους κατηγορίες αναπηρίας. Από κανέναν συνεντευξιαζόμενο δεν έγινε κάποια πρόταση ως προς θέματα που θα μπορούσαν να ενταχθούν στη θεματολογία.

Πέραν όμως από τη γενικότερη θετική εικόνα, επισημάνθηκαν μια σειρά αδυναμίες μάλλον ήσσονος σημασίας, οι οποίες επιδέχονται βελτίωσης για τη μεγιστοποίηση της ποιότητας του εκπαιδευτικού προϊόντος του φορέα. Πιο συγκεκριμένα, επισημάνθηκε ότι η διάρκεια των προγραμμάτων θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι καλύτερα προσαρμοσμένη τόσο στις εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων όσο και στη φύση αυτού καθαυτού του αντικειμένου εκπαίδευσης.

Επισημάνθηκε επίσης η ανάγκη για καλύτερο διαχωρισμό των προσφερόμενων ομοειδών προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης και η αρθρωτή διοργάνωσή τους σε modules, που θα επέτρεπαν ενδεχομένως την οριζόντια και κάθετη κινητικότητα των εκπαιδευομένων (αρχαρίων και προχωρημένων).

Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, οι εκπαιδευόμενοι εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για το εκπαιδευτικό υλικό και τόνισαν ότι σε γενικές γραμμές το εκπαιδευτικό υλικό ανταποκρίθηκε στις ανάγκες των υπό αξιολόγηση εκπαιδευτικών δράσεων, ήταν επαρκώς προσβάσιμο στις διάφορες κατηγορίες αναπηρίας (π.χ. σε ηχητική μορφή για τα τυφλά άτομα αλλά και σε διάφορες άλλες μορφές) καθώς και προσαρμοσμένο στο επίπεδο και τις γνώσεις των εκπαιδευομένων.

Ωστόσο, προέκυψαν ορισμένα θέματα αναφορικά με το εκπαιδευτικό υλικό σε σχέση με την καλύτερη προετοιμασία των εκπαιδευομένων, όπως για παράδειγμα ότι θα έπρεπε το εκπαιδευτικό υλικό να είχε τεθεί στη διάθεση τους πριν την έναρξη ή/και παρακολούθηση των συγκεκριμένων μαθημάτων.

Ένα άλλο θέμα που αναδείχθηκε από τους εκπαιδευόμενους αφορούσε αυτό καθαυτό το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το περιεχόμενο του προσφερόμενου εκπαιδευτικού υλικού είναι γενικό και δομημένο θεωρητικά, χωρίς να είναι επαρκώς προσαρμοσμένο στην πραγματικότητα των αναπηρικών οργανώσεων.

Υπό το πρίσμα αυτό, αναδεικνύεται η ανάγκη κατάλληλης προσαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού, έτσι ώστε πέραν της κάλυψης του γενικού θεωρητικού μέρους κάθε διδακτικής ενότητας να περιέχει αρκετά παραδείγματα και ευέλικτες εφαρμογές, προκειμένου να συνάδει με τα νέα δεδομένα και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και οι οργανώσεις που τα εκπροσωπούν, ειδικά σήμερα την περίοδο της κρίσης.

Από την άλλη πλευρά, οι αρχάριοι εκ των συμμετεχόντων επεσήμαναν ότι για αυτούς ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κάλυψη εισαγωγικών θεμάτων και, κυρίως, η διασαφήνιση και η εκμάθηση της ορολογίας που χρησιμοποιείται σε θέματα αναπηρίας και, ακολούθως, να διασφαλίζεται η εμβάθυνση στα πιο εξειδικευμένα θέματα κάθε διδακτικής ενότητας.

Οι εκπαιδευόμενοι συμφώνησαν ότι το βασικό ζητούμενο των εν λόγω προγραμμάτων είναι να ευαισθητοποιηθούν και να αποκτήσουν γνώσεις και, εν τέλει, μια κοινή γλώσσα με τους ειδικούς και άλλους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στον χώρο της αναπηρίας, αυξάνοντας τις πιθανότητες ανάδειξης των θεμάτων αναπηρίας στον δημόσιο διάλογο.

Εκπαιδευτική διαδικασία - Αξιολόγηση της επάρκειας των εκπαιδευτών και των τεχνικών εκπαίδευσης που εφαρμόστηκαν.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των συνεντευξιζόμενων, η επάρκεια των εκπαιδευτών των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης που παρακολούθησαν αξιολογείται γενικά ως ιδιαίτερα θετική. Οι εκπαιδευτές επέδειξαν υψηλό αίσθημα ευθύνης και κατέβαλαν προσπάθειες να συντονίζονται με τα στελέχη του φορέα και να τηρούν το πρόγραμμα των μαθημάτων.

Στην πλειονότητά τους, οι εκπαιδευτές ήταν επαρκώς ή/και πολύ εξειδικευμένοι όσον αφορά στο εκάστοτε εκπαιδευτικό αντικείμενο τους, κάποιοι ήταν για πολλά χρόνια συνεργάτες ή/και εκπαιδευτές του φορέα, ενώ στα θετικά τους καταγράφεται η εκτεταμένη αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διδασκαλία.

Θετική ήταν, επίσης, η άποψη των εκπαιδευομένων όσον αφορά τις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν από τους εκπαιδευτές. Οι εκπαιδευόμενοι εκτιμούν ότι οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικές ως προς τη μετάδοση των αναγκαίων γνώσεων στο πλαίσιο των επιμέρους προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης.

Παρά όμως τη γενικότερη αυτή θετική άποψη, οι συνεντευξιζόμενοι, επεσήμαναν και μια σειρά από επιμέρους αδυναμίες των εκπαιδευτών των προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., οι οποίες σαφώς επιδέχονται βελτίωσης

προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ειδικότερα, επισημάνθηκε ότι ένα μικρότερο μέρος των εκπαιδευτών δεν ήταν καλά ενημερωμένοι σε θέματα αναπηρίας. Σοβαρότερες ήταν οι ενστάσεις που αναδείχθηκαν όσον αφορά τη μεταδοτικότητα ορισμένων εκπαιδευτών. Σε αυτό συνέβαλε ενδεχομένως και η ανεπαρκής, σε ορισμένες περιπτώσεις, προετοιμασία των εν λόγω εκπαιδευτών ή/και ο τρόπος παρουσίασης του εκπαιδευτικού υλικού (π.χ. διαβάζοντας απλώς τις διαφάνειες κ.ο.κ.). Σε άλλες, πολύ λίγες όπως επισημάνθηκε, περιπτώσεις, ο τρόπος διδασκαλίας των εκπαιδευτών δεν υποκινούσε το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων (π.χ. κουραστικός τρόπος διδασκαλίας, απλή ανάγνωση των διαφανειών κ.ο.κ.).

Κατά τη διερεύνηση τού κατά πόσο οι εκπαιδευόμενοι αντιμετώπισαν εμπόδια στη μάθηση σε σχέση με την κατηγορία αναπηρίας, στην πλειονότητά τους οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι δεν αντιμετώπισαν κάποιο εμπόδιο στη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ωστόσο, ορισμένοι εκπαιδευόμενοι ανέδειξαν κάποια θέματα όπως: *«Μερικές φορές [ο ρυθμός] είναι γρήγορος. Έχει να κάνει με τον εκπαιδευτή.» «Κάποιοι εκπαιδευτές με κάνουν να διστάζω. Ακούω βέβαια τι λέει, καταλαβαίνω αλλά δεν συμμετέχω. Όταν συμμετέχω, νιώθω ότι έχω καταλάβει καλύτερα.»*

Όσον αφορά την επίτευξη σύνδεσης γνώσης και δράσης κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, οι εκπαιδευόμενοι απαντούν: *«Ξέρω που πρέπει να απευθυνθώ για να μάθω κιόλας, να υποστηρίξω ένα θέμα που έχω ή κάτι που θέλω να κάνω. Δεν το ξέρεις τον τρόπο από την αρχή. Τα τοπικά σχέδια δράσης για την αναπηρία [μία από τις θεματικές ενότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος] είναι ένας τρόπος για να μάθεις πώς να χειριστείς ένα θέμα και που να απευθυνθείς, σε ποιον να μιλήσεις...».*

Επίδραση εκπαιδευτικής εμπειρίας - Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων της Εκπαιδευτική Δράσης 1 & 2

Η επίδραση των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ. για την αναπηρία αποτέλεσαν αντικείμενο αξιολόγησης στο πλαίσιο των συνεντεύξεων με εκπαιδευομένους. Κατά τη διερεύνηση τού κατά πόσο οι εκπαιδευόμενοι έχουν βιώσει οποιαδήποτε μορφή αλλαγή σε *ατομικό επίπεδο*, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι αποτέλεσμα της εκπαίδευσης και θα μπορούσε να επηρεάσει τη δράση τους, διαπιστώθηκε ότι όλοι οι ερωτηθέντες εκπαιδευόμενοι έχουν αποκτήσει αυτοπεποίθηση.

Στην πλειονότητά τους οι συνεντευξιαζόμενοι ισχυρίστηκαν ότι τα μελλοντικά σχέδιά τους έχουν επηρεαστεί από την εκπαιδευτική εμπειρία τους. Μερικοί από αυτούς

ανέφεραν: «Θα δουλεύω πιο προγραμματισμένα, μεθοδικά. Θα επιλέγω τον πιο σωστό δρόμο. Θα δίνω πιο σωστές οδηγίες. Θα είμαι πιο προετοιμασμένος.»

Κατά τη διερεύνηση τού κατά πόσο έχουν συμβεί αλλαγές στους εκπαιδευόμενους, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι είναι αποτέλεσμα της εκπαίδευσης και θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη δράση τους σε *συλλογικό επίπεδο*, όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι ισχυρίστηκαν ότι ως αποτέλεσμα του εκπαιδευτικού προγράμματος κατανοούν βαθύτερα τις ανάγκες των άλλων κατηγοριών αναπηρίας. Οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι η δημιουργία κοινότητας ατόμων με αναπηρία και η οικοδόμηση δεσμών κοινωνικού κεφαλαίου είναι ένα θετικό βήμα για την απόκτηση φωνής και για την ανάδειξη των θεμάτων αναπηρίας στον πολιτικό διάλογο.

Το ζήτημα της αλλαγής στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν οι ίδιοι την αναπηρία τους, που αναδεικνύουν οι ερωτηθέντες εκπαιδευόμενοι, είναι σημαντικό: «*Νομίζω οι πιο πολλοί το προσεγγίζαμε [το θέμα της αναπηρίας] από το ιατρικό μοντέλο.*» Η μετατόπιση αυτή στην προσέγγιση της αναπηρίας είναι αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου η δράση των ατόμων με αναπηρία και των γονέων τους να προσανατολιστεί προς τη μεταμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Προτάσεις των Εκπαιδευομένων

Οι προτάσεις των εκπαιδευομένων συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία να προηγείται συνεργασία της Ε.Σ.Α.μεΑ. με τις δευτεροβάθμιες οργανώσεις (ομοσπονδίες) ατόμων με αναπηρία για τη διάγνωση των αναγκών εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού του χώρου που εκπροσωπούν.
- Να καταβληθεί προσπάθεια διασφάλισης της ομοιογένειας των προσφερόμενων προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για τα άτομα με αναπηρία, ενδεχομένως μέσω της διαβάθμισης και του διαχωρισμού των προγραμμάτων ανάλογα με το επίπεδο γνώσεων των εκπαιδευομένων.
- Να προσαρμοστεί το ωράριο υλοποίησης των προγραμμάτων στις δυνατότητες των εκπαιδευομένων με αναπηρία, καθώς εκφράστηκε η άποψη ότι ήταν μεγάλη η διάρκεια τους καθημερινά (5 ώρες) με αποτέλεσμα να υπάρχει αντικειμενική δυσκολία για την παρακολούθησή τους.
- Προτείνεται ο εμπλουτισμός του εκπαιδευτικού υλικού με παραπάνω σημειώσεις σε φωτοτυπίες και CD.
- Δεν κατατέθηκαν ειδικές προτάσεις από τους εκπαιδευόμενους για τη βελτίωση των τεχνικών εκπαίδευσης.

4.2.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 «Πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες», διενεργήσαμε έρευνα αξιολόγησης της εκπαιδευτικής δράσης από τους εκπαιδευόμενους. Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή της **μεθοδολογίας** που εφαρμόστηκε στην έρευνα:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η *ποσοτική προσέγγιση*, με την οποία είναι δυνατόν να ελεγχθούν οι υποθέσεις εργασίας εστιάζοντας σε κλειστές ερωτήσεις.

Συμμετέχοντες (δείγμα, διαδικασία συγκρότησης): Το δείγμα είναι οι εκπαιδευόμενοι των 25 εκπαιδευτικών τμημάτων.

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της εξωτερικής αξιολόγησης του Έργου «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ» του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ II), Μέτρο 2.5 «Δια Βίου Εκπαίδευση», από τον ανάδοχο «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Α.Ε.»

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από δύο ενότητες που περιλαμβάνουν ερωτήσεις που έχουν άμεση σχέση με τον στόχο της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις αφορούν την αξιολόγηση του προγράμματος ως προς:

- α) το εκπαιδευτικό έργο,
- β) τις υπηρεσίες, τον χώρο και τον εξοπλισμό

Οι ερωτήσεις είναι κλειστές με πεντάβαθμη κλίμακα βαθμολόγησης όπου 0= καθόλου, 1=λίγο, 2= μέτρια, 3= πολύ, 4= πάρα πολύ (κλίμακα Likert).

Το ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από επιστολή, η οποία έχει ενημερωτικό χαρακτήρα σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τον τρόπο συμπλήρωσης των επιμέρους ερωτημάτων και την επισήμανση της τήρησης της ανωνυμίας όλων όσων θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο απεστάλη με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μόνοι τους τις απαντήσεις (αυτό-συμπλήρωση).

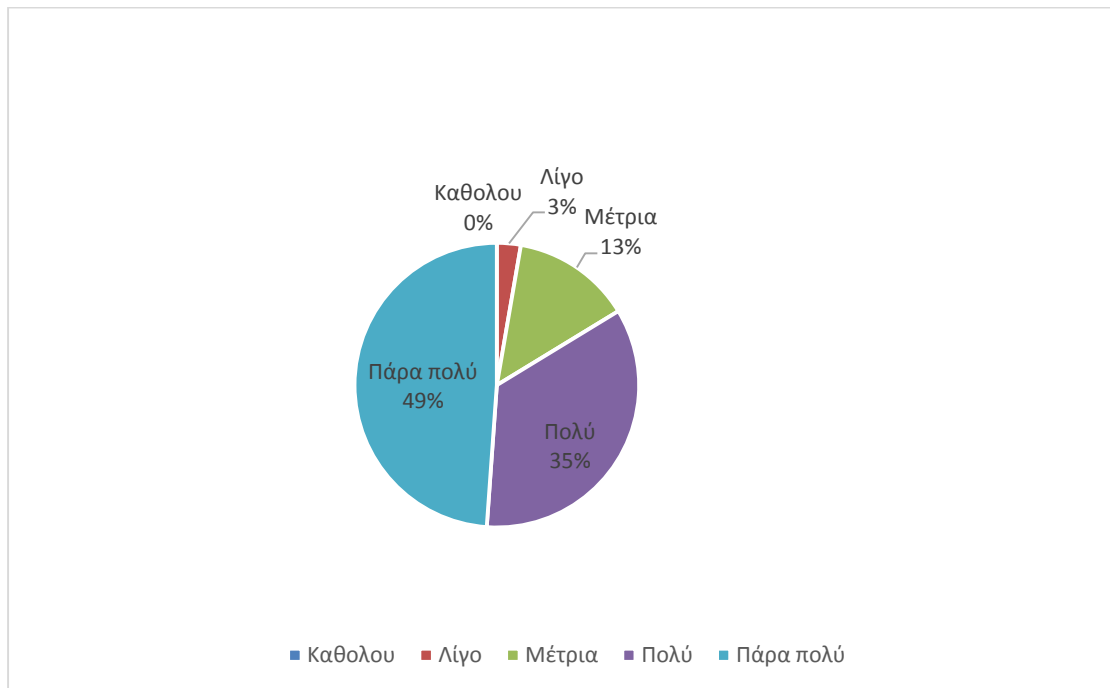
Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων: Στην ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε η μονο-μεθοδική προσέγγιση, δεδομένου ότι έχουμε μία έρευνα μικρής κλίμακας.

Ακολούθως, παραθέτουμε τα **βασικά ευρήματα** της έρευνας:

Οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη καταλληλότητα του εκπαιδευτικού εγχειριδίου που επιλέχθηκε όσον αφορά την παρουσίαση των διδακτικών ενοτήτων. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες:

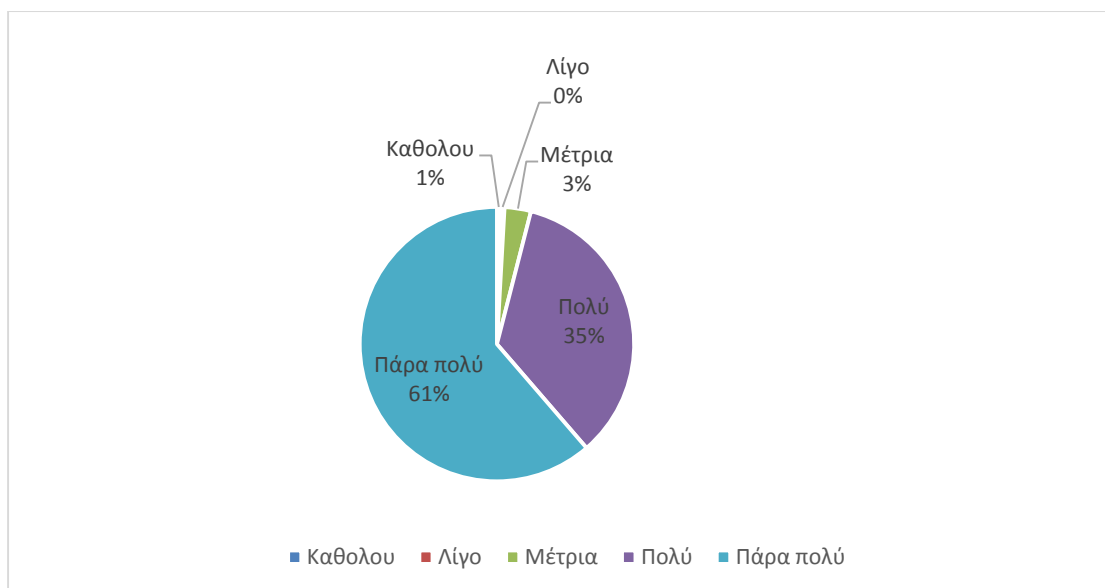
Το 49% των εκπαιδευομένων αξιολογεί το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο ως *πάρα πολύ κατάλληλο*, το 35% ως *πολύ κατάλληλο*, το 13% ως *μέτρια κατάλληλο* και το 3% ως *λίγο κατάλληλο* (βλ. Διάγραμμα 42).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 42: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του εκπαιδευτικού εγχειριδίου όσον αφορά την παρουσίαση των θεματικών ενοτήτων

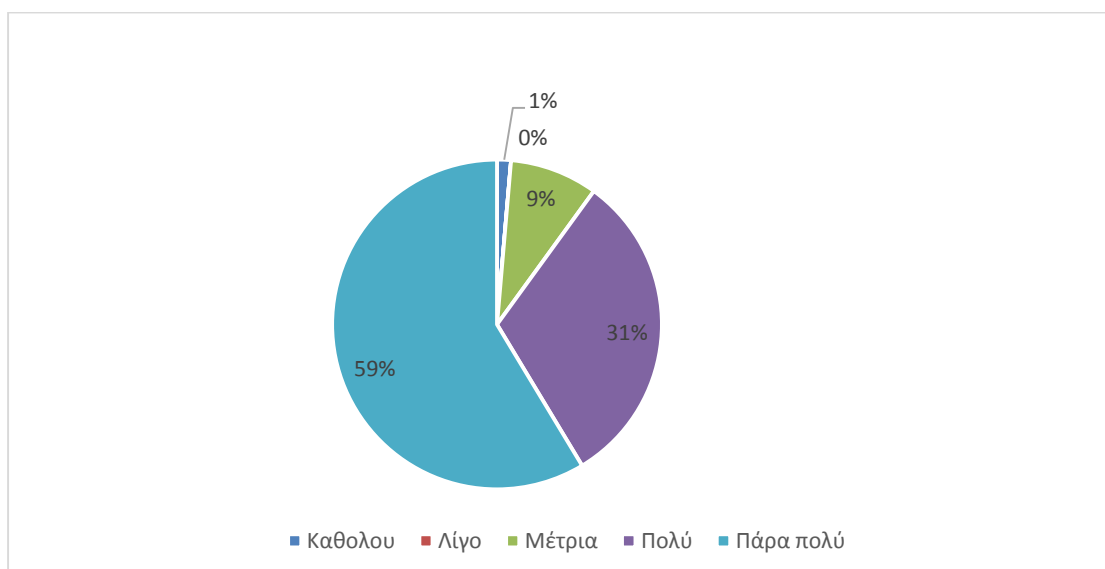
Σωρευτικά το 96% των εκπαιδευομένων αξιολογεί τον συνδυασμό θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία από *πολύ* έως *πάρα πολύ κατάλληλο*, το 3% ως *μέτρια κατάλληλο* και το 1% ως *καθόλου κατάλληλο* (βλ. Διάγραμμα 43).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 43: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του συνδυασμού θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία

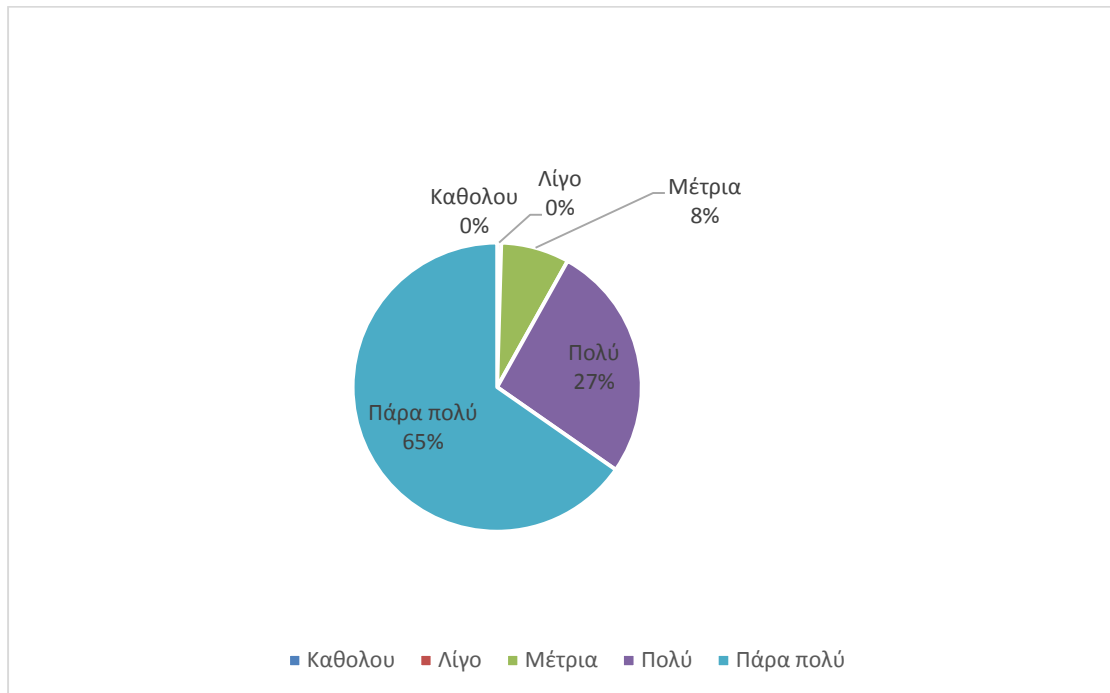
Οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη καταλληλότητα της έκτασης της ύλης όσον αφορά τον σκοπό του σεμιναρίου. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες: Σωρευτικά το 90% των εκπαιδευομένων αξιολογεί την έκταση της ύλης από *πολύ* έως *πάρα πολύ κατάλληλη*, το 9% ως *μέτρια κατάλληλη*, ενώ το 1% ως *καθόλου κατάλληλη* (βλ. Διάγραμμα 44).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 44: Αξιολόγηση της καταλληλότητας της έκτασης της ύλης για τον σκοπό του σεμιναρίου

Οι εκπαιδευόμενοι αξιολογούν τον χρόνο που διατέθηκε για την ανάπτυξη των θεματικών εννοιών και από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι σωρευτικά το 92% των εκπαιδευτών αξιολογεί τον χρόνο που διατέθηκε από *πολύ* έως *πάρα πολύ κατάλληλο* και το 8% ως *μέτρια κατάλληλο* (βλ. Διάγραμμα 45).

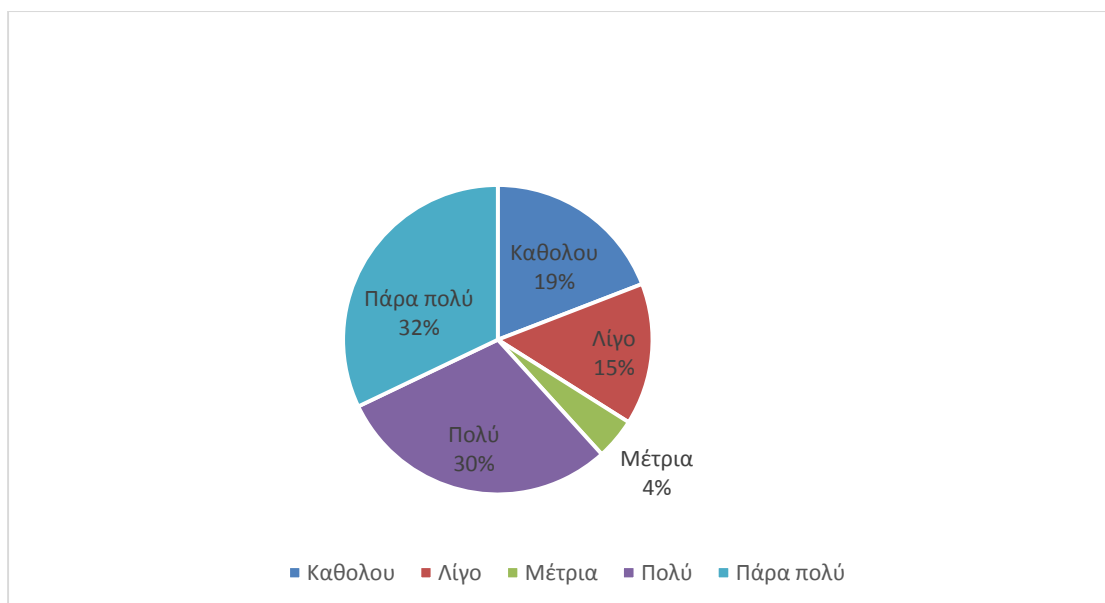
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 45: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του χρόνου που διατέθηκε για την ανάπτυξη των θεματικών ενοτήτων

Οι εκπαιδευόμενοι αξιολογούν τον βαθμό δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης και από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι:

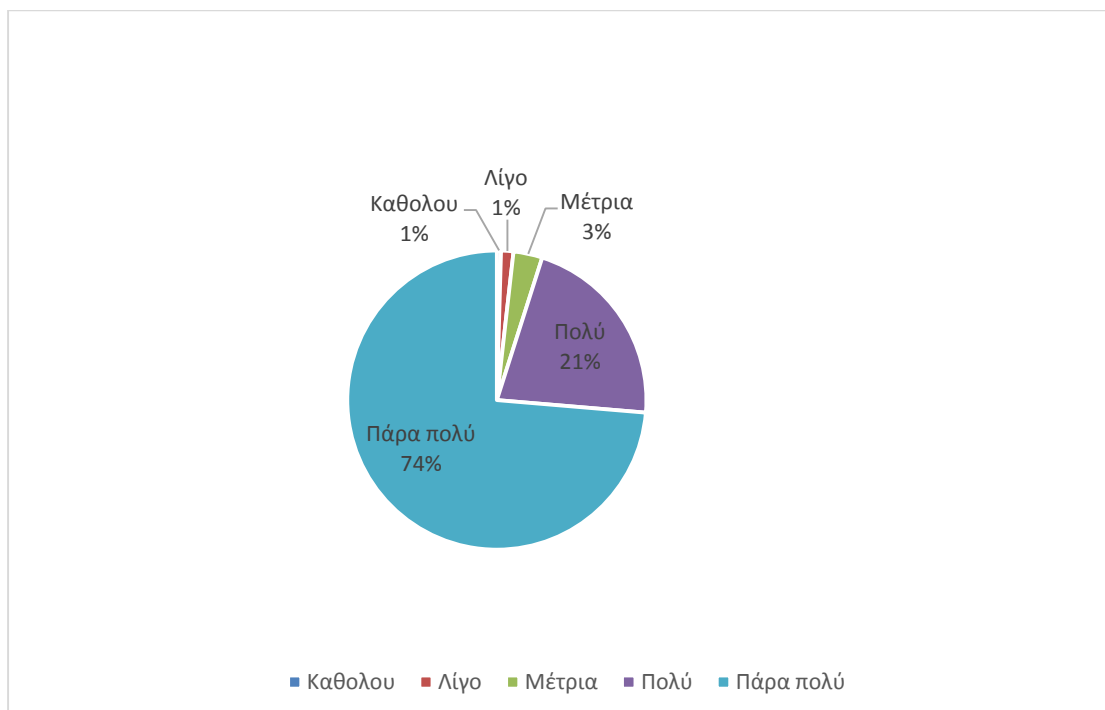
Το 19% των εκπαιδευομένων απάντησε ότι δεν υπάρχει κανένας βαθμός δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης, για το 15% υπάρχει μικρός βαθμός δυσκολίας, για το 4% υπάρχει μέτριος βαθμός δυσκολίας, για το 30% υπάρχει μεγάλος βαθμός και για το 32% υπάρχει πάρα πολύ μεγάλος βαθμός δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης (βλ. Διάγραμμα 46).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 46: Αξιολόγηση του βαθμού δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευόμενους

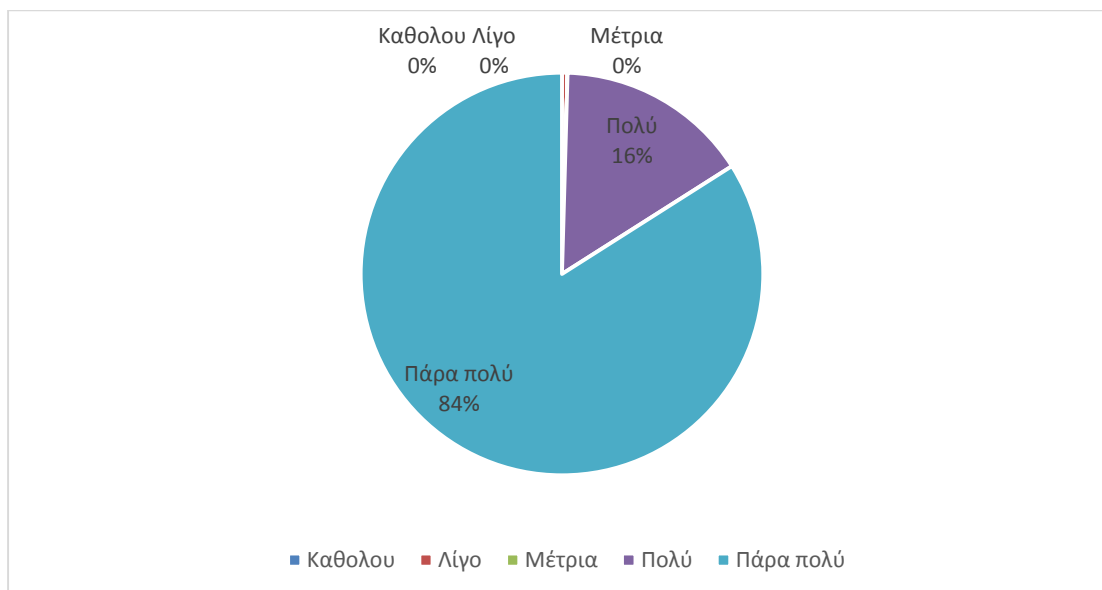
Οι εκπαιδευόμενοι αξιολογούν τη χρησιμότητα των αποκτηθέντων γνώσεων και από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι σωρευτικά το 95% των εκπαιδευομένων αξιολογεί τη χρησιμότητά τους από *πολύ* έως *πάρα πολύ μεγάλη*, το 3% ως *μέτρια*, το 1% ως *μικρή*, ενώ το 1% ότι δεν είχαν *καθόλου* χρησιμότητα (βλ. Διάγραμμα 47).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 47: Αξιολόγηση της χρησιμότητας των αποκτηθέντων γνώσεων

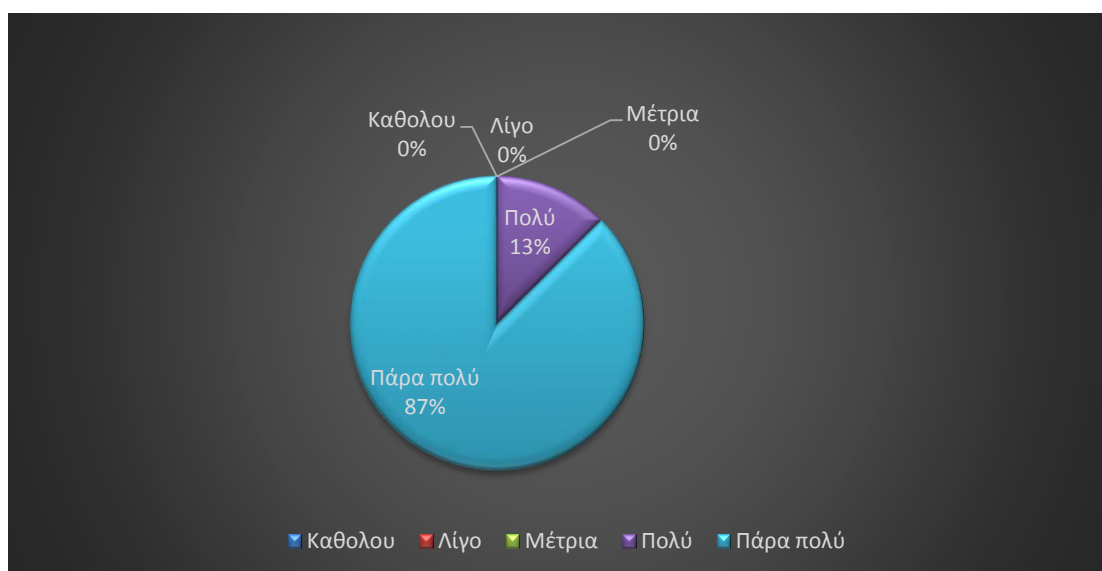
Οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης από τον εκπαιδευτή τους όσον αφορά την κατανοητή παράδοση της διδακτικής ύλης. Συγκεκριμένα, στο σύνολό τους είναι από *πολύ* (16%) έως *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι (84%) (βλ. Διάγραμμα 48).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 48: Αξιολόγηση του εκπαιδευτή όσον αφορά την κατανοητή παράδοση της διδακτικής ύλης

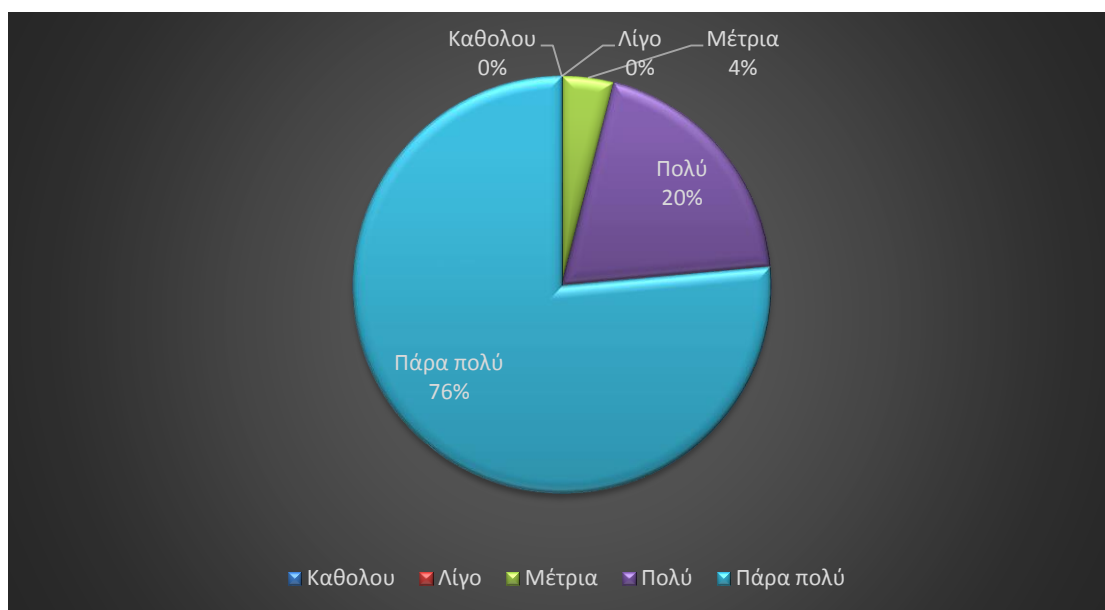
Οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης από τον εκπαιδευτή τους όσον αφορά την επάρκεια των απαντήσεών του. Συγκεκριμένα, στο σύνολό τους είναι από πολύ (13%) έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι (87%) (βλ. Διάγραμμα 49).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 49: Αξιολόγηση του εκπαιδευτή όσον αφορά την επάρκεια των απαντήσεών του

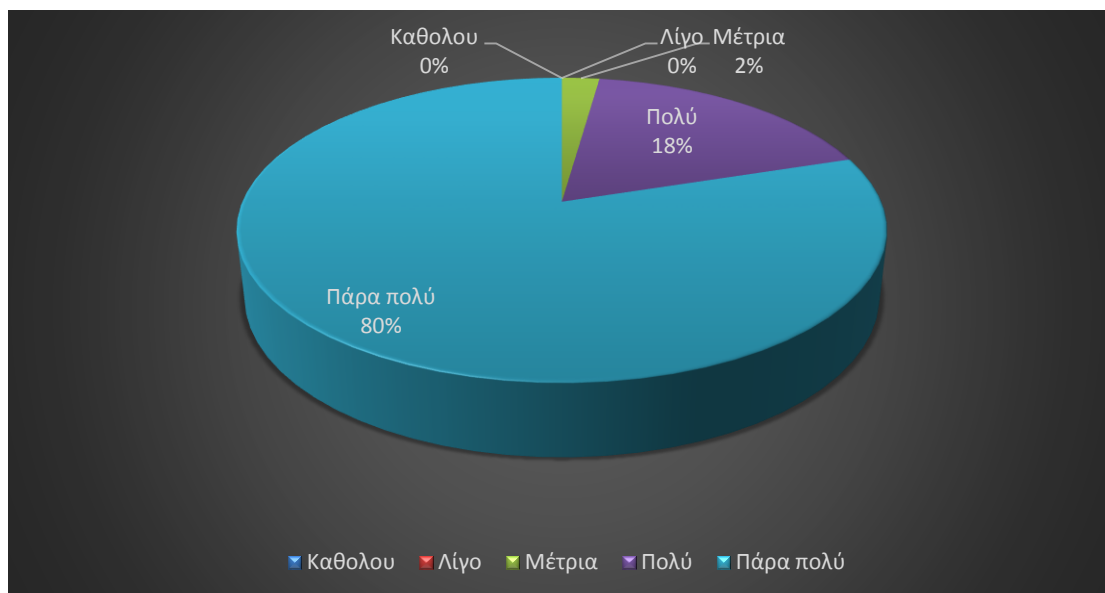
Το 76% των εκπαιδευομένων είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι από την ποιότητα των υπηρεσιών της γραμματειακής υποστήριξης, το 20% είναι πολύ ικανοποιημένοι και το 4% μέτρια ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 50).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 50: Ικανοποίηση από την ποιότητα των υπηρεσιών της γραμματειακής υποστήριξης

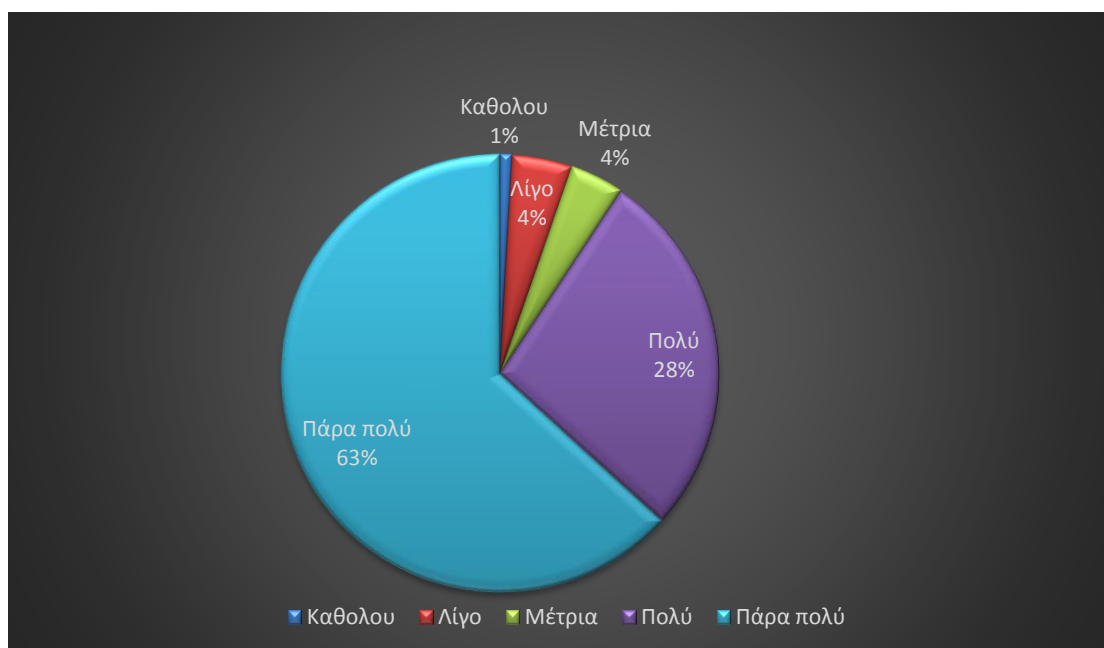
Το 80% των εκπαιδευομένων είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι από τον βαθμό τήρησης του ωρολόγιου προγράμματος, το 18% είναι πολύ ικανοποιημένοι και το 2% μέτρια ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 51).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 51: Αξιολόγηση του βαθμού τήρησης του ωρολόγιου προγράμματος

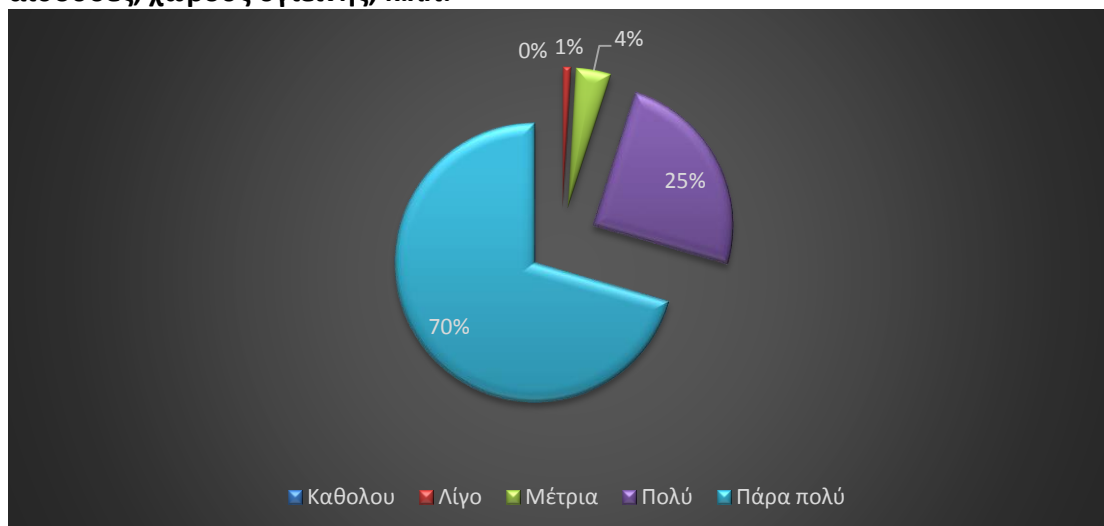
Το 63% των εκπαιδευομένων είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι από τη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την επιτέλεση του διδακτικού έργου, το 28% είναι πολύ ικανοποιημένοι, το 4% μέτρια ικανοποιημένοι, το 4% είναι λίγο ικανοποιημένοι, ενώ το 1% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 52).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 52: Ικανοποίηση από τη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την επιτέλεση του εκπαιδευτικού έργου

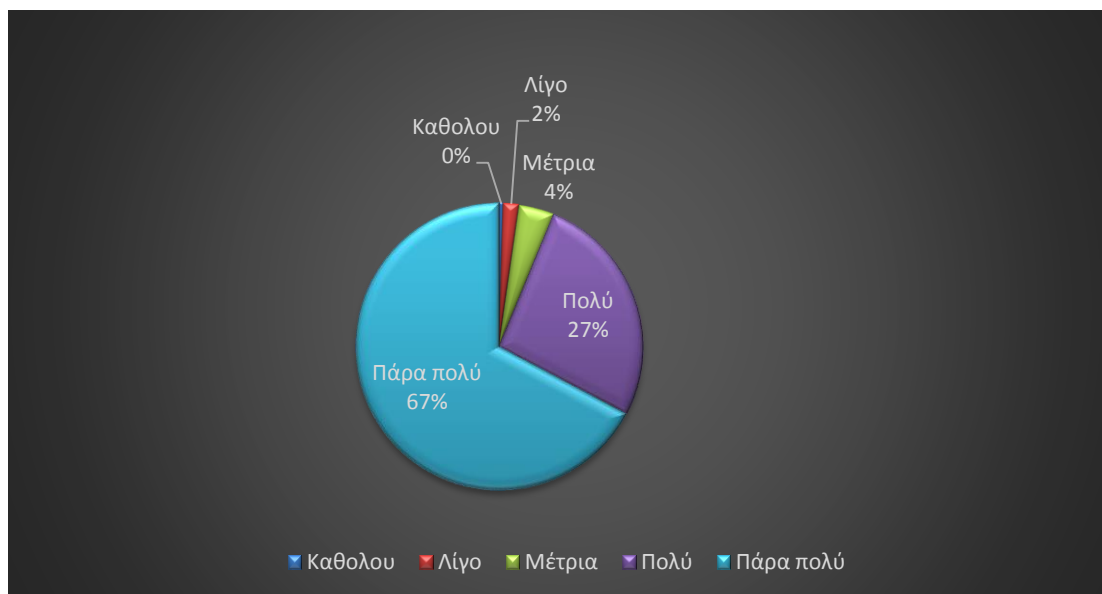
Το 70% των εκπαιδευομένων είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τη δυνατότητα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στις αίθουσες, χώρους υγιεινής, κ.λπ., το 25% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, το 4% *μέτρια* ικανοποιημένοι και το 1% είναι *λίγο* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 53).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 53: Αξιολόγηση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στις αίθουσες, χώρους υγιεινής, κ.λπ.

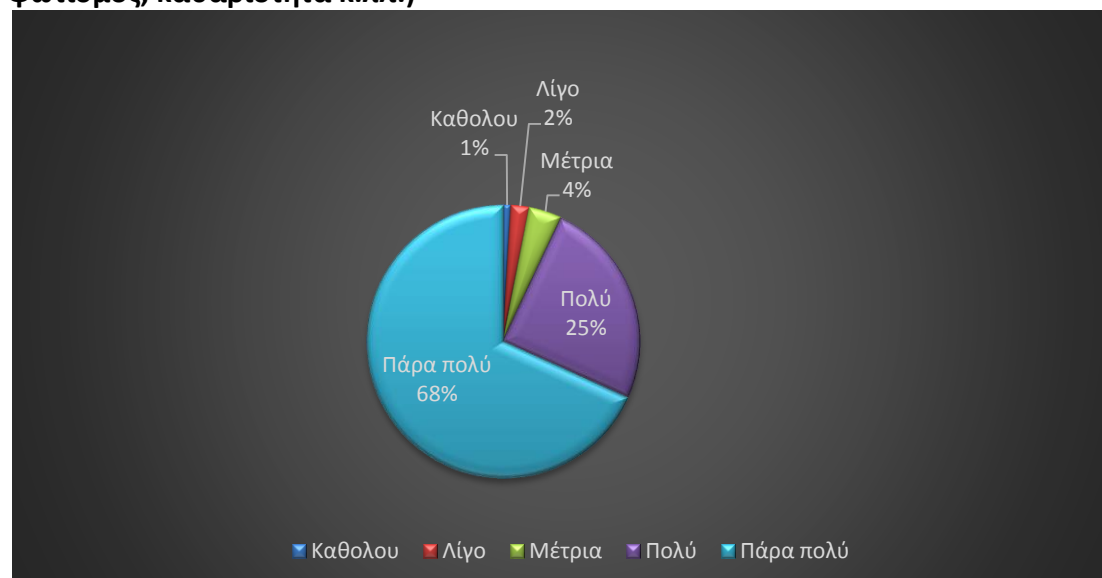
Το 67% των εκπαιδευομένων είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τη δυνατότητα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στον εκπαιδευτικό εξοπλισμό - υλικό, το 27% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, το 4% *μέτρια* ικανοποιημένοι και το 2% είναι *λίγο* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 54).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 54: Αξιολόγηση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στον εκπαιδευτικό εξοπλισμό - υλικό

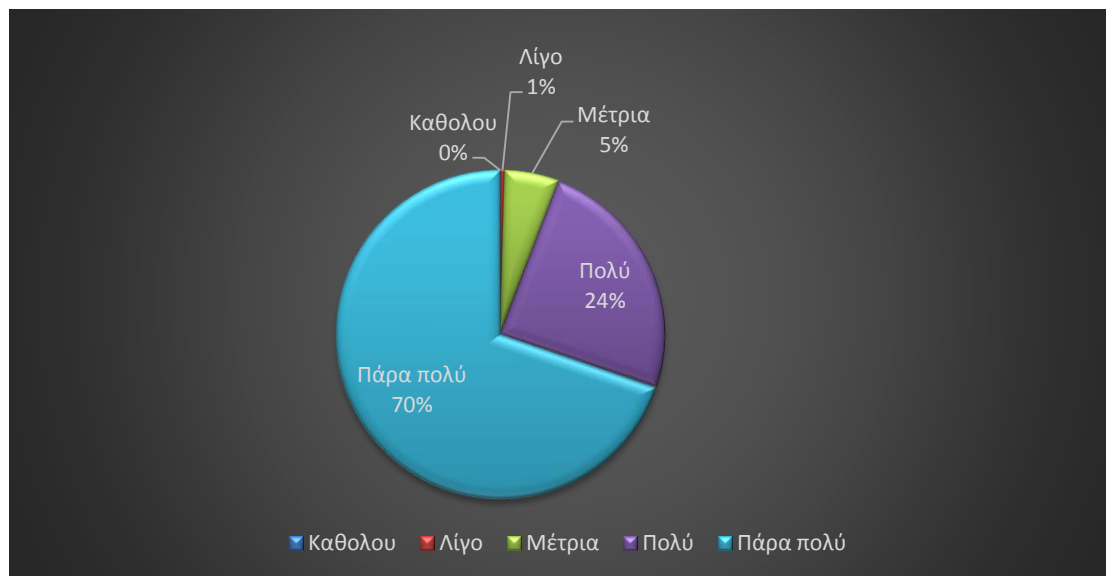
Το 68% των εκπαιδευομένων είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τις αίθουσες διδασκαλίας (κλιματισμός, φωτισμός, καθαριότητα κ.λπ.), το 25% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, το 4% *μέτρια* ικανοποιημένοι, το 2% είναι *λίγο* ικανοποιημένοι, ενώ το 1% δεν είναι *καθόλου* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 55).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 55: Ικανοποίηση από τις αίθουσες διδασκαλίας (κλιματισμός, φωτισμός, καθαριότητα κ.λπ.)

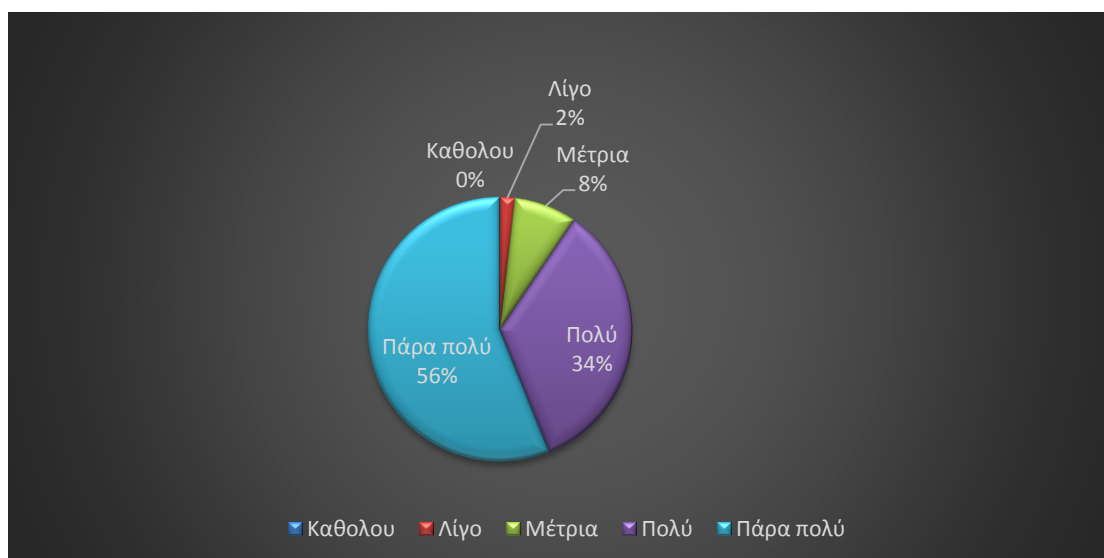
Το 70% των εκπαιδευομένων είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τους βοηθητικούς χώρους (χώρος διαλείμματος, τουαλέτες), το 24% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, το 5% *μέτρια* ικανοποιημένοι και το 1% είναι *λίγο* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 56).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 56: Ικανοποίηση από τους βοηθητικούς χώρους (χώρος διαλείμματος, τουαλέτες)

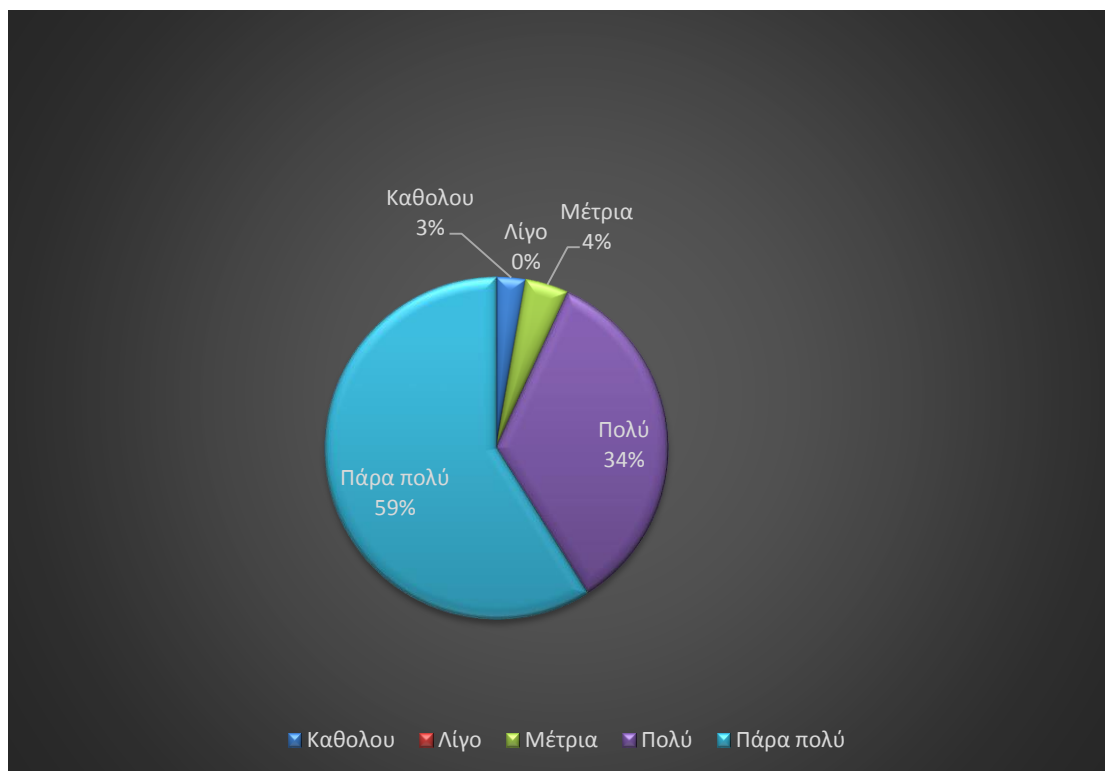
Το 56% των εκπαιδευομένων είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τον παρεχόμενο υποστηρικτικό εξοπλισμό (Πίνακες, Η/Υ, Οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.), το 34% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, το 8% *μέτρια* ικανοποιημένοι και το 2% είναι *λίγο* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 57).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 57: Ικανοποίηση από τον παρεχόμενο υποστηρικτικό εξοπλισμό (πίνακες, Η/Υ, οπτικοακουστικά μέσα, κ.λπ.)

Το 59% των εκπαιδευομένων είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από την κάλυψη αναγκών ειδικής επικοινωνίας με τους εκπαιδευόμενους (διερμηνέας νοηματικής γλώσσας, κ.λπ.), το 34% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, το 4% *μέτρια* ικανοποιημένοι ενώ το 3% δεν είναι *καθόλου* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 58).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 58: Αξιολόγηση της κάλυψης αναγκών ειδικής επικοινωνίας με τους εκπαιδευόμενους (διερμηνέας νοηματικής γλώσσας, κ.λπ.)

4.3 Η γνώμη των εκπαιδευτών

4.3.1 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 και της Εκπαιδευτικής Δράσης 2

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 (βασική συνδικαλιστική εκπαίδευση) και της Εκπαιδευτικής Δράσης 2 (ανώτερη συνδικαλιστική εκπαίδευση), διενεργήσαμε έρευνα με την ακόλουθη **μεθοδολογία**:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η *ποιοτική προσέγγιση*, η οποία εξυπηρετεί την επίτευξη του σκοπού της έρευνας, καθώς παρέχει πρόσβαση στις γνώσεις, στις απόψεις, στις αντιλήψεις, στις ερμηνείες και στις εμπειρίες των συμμετεχόντων (Mason, 2009, σ.91).

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων που ακολουθήθηκαν ήταν οι ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευτές. Συνολικά έγιναν πέντε συνεντεύξεις με εκπαιδευτές. Η διάρκεια των συνεντεύξεων κυμάνθηκε μεταξύ 30 και 45 λεπτών. Για τις ανάγκες της έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε ένας οδηγός συνέντευξης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο σχετικής διπλωματικής εργασίας (Χατζηπέτρου, 2014).

Οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν με βάση τους παρακάτω *άξονες*:

Κίνητρα συμμετοχής

Όσον αφορά τους λόγους και τα κίνητρα που βρίσκονται πίσω από την επιλογή της συγκεκριμένης εργασίας, οι ερωτηθέντες εκπαιδευτές δήλωσαν ότι επέλεξαν να διδάξουν στη συγκεκριμένη ομάδα εκπαιδευομένων, επειδή την εξέλαβαν ως πρόκληση, η οποία με τη σειρά της θα τους προσφέρει προσωπική ικανοποίηση.

Σημαντικός παράγοντας υπήρξε και η διάθεση προσφοράς στον χώρο της αναπηρίας. Το κοινωνικο-πολιτικό κίνητρο ήταν, επίσης, σημαντικό για ορισμένους από τους εκπαιδευτές: *«Η συμβολή ώστε τα άτομα με αναπηρία να αντιληφθούν την ουσία των οικονομικών-κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και στην κινητοποίησή τους για να τα λύσουν.*

Σημαντικό, όμως, κίνητρο ήταν και η χρηματική αμοιβή.

Θεματολογία - Αξιολόγηση της υλοποίησης της Εκπαιδευτικής Δράσης 1 & 2

Το πρόγραμμα σπουδών στο σύνολό του περιελάμβανε θέματα με στόχο οι εκπαιδευόμενοι με αναπηρία να διεκδικήσουν με ενιαίο και συστηματικό τρόπο τα

δικαιώματα και την ισότιμη μεταχείρισή τους σε όλους τους τομείς της ζωής (εκπαίδευση, εργασία, υγεία, πρόνοια, προσβασιμότητα, κ.ά.) και κατ' επέκταση να διασφαλίσουν την κοινωνική ένταξή τους. Ο τρόπος αξιοποίησης όμως αυτής της θεματολογίας ποικίλει.

Αρκετοί εκπαιδευτές εστίασαν, κυρίως, στο πρακτικό επίπεδο της θεματολογίας, με στόχο οι εκπαιδευόμενοι να γνωρίσουν τη θεσμική συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες των οργάνων της Πολιτείας καθώς και των φορέων πολιτικής και κοινωνικής εκπροσώπησης, ώστε να αναπτύσσουν με επάρκεια, στόχευση και αποτελεσματικότητα το διεκδικητικό ρόλο τους (ενημέρωση των αρχών, διάλογος για προώθηση θέσεων, οργάνωση διαμαρτυρίας κ.ά.). Εκπαιδευτές που είχαν κοινωνικο-πολιτικό ενδιαφέρον για το έργο τους, είχαν και ευρύτερη κατανόηση του προγράμματος σπουδών και ασχολήθηκαν, κυρίως, με την κριτική διερεύνηση των ιδεών.

Αν και το εγχειρίδιο που εκπονήθηκε από τον φορέα υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν η βασική πηγή από την οποία αναπτύχθηκε η θεματολογία, οι εκπαιδευτές στην πλειονότητά τους αναφέρουν ότι χρησιμοποίησαν δικό τους συμπληρωματικό υλικό και οπτικοακουστικά μέσα.

Επίσης, η θεματολογία που αναδείχθηκε μέσα στην τάξη αφορούσε κοινωνικά θέματα και προβλήματα που συνδέονται με τη ζωή των εκπαιδευομένων με αναπηρίες. Δεδομένου ότι οι συμμετοχικές, ομαδικές, διαδραστικές και βιωματικές πρακτικές και τεχνικές, κερδίζουν όλο και περισσότερο έδαφος στο πλαίσιο της υλοποίησης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης, η χρήση των εγχειριδίων χάνει σε μεγάλο βαθμό τη σπουδαιότητά της, ενώ θεωρείται ότι τα παρεχόμενα βιβλία δεν είναι απαραίτητο να διαβάζονται στο σύνολό τους αλλά πρέπει να χρησιμοποιούνται ως εργαλεία μάθησης, ιδιαίτερα όταν είναι δύσχρηστα και ογκώδη. Σημειώθηκε πάντως ότι τα εγχειρίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., αξιοποιήθηκαν κυρίως από τους νέους εκπαιδευτές.

Εκπαιδευτική διαδικασία

Όσον αφορά την εκπαιδευτική διαδικασία, οι ερωτηθέντες εκπαιδευτές αναδεικνύουν την αξιοποίηση των εμπειριών των εκπαιδευομένων ως σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι εκπαιδευτές ενηλίκων βασίζονται στις εμπειρίες των εκπαιδευόμενων, βοηθώντας τους να τις αναλύσουν, να τις αξιοποιήσουν ακόμη και να τις μετασχηματίσουν.

Όσον αφορά τη χρήση τεχνικών που ενεργοποιούν τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων, στην πλειονότητά τους οι εκπαιδευτές χρησιμοποιούν την τεχνική

της συζήτησης, των ερωτήσεων-απαντήσεων ενώ φαίνεται να υπάρχει κάποια δυσκολία στη χρήση τεχνικών όπως η εργασία σε ομάδες, το παιχνίδι ρόλων κ.ά. Ένας λόγος, που συμερίζονται αρκετοί από τους εκπαιδευτές, για τη σημασία της συμμετοχικής - συνεργατικής μάθησης είναι η ενθάρρυνση των εκπαιδευομένων να αναπτύξουν σχέσεις μεταξύ τους.

Για την επίτευξη σύνδεσης γνώσης και δράσης κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, οι εκπαιδευτές απαντούν: *«Για παράδειγμα τους φάνηκε ενδιαφέρον σαν τοπική οργάνωση του αναπηρικού κινήματος να συνεργαστούν με φοιτητές του Πανεπιστημίου της πόλης τους και να δημιουργήσουν ένα χάρτη με προσβάσιμες διαδρομές στην πόλη. Αφορμή για αυτό στάθηκε η αναφορά σε καλές πρακτικές στην Ευρώπη.»*

Όσον αφορά την ενδυνάμωση, οι εκπαιδευτές στην πλειονότητά τους την αντιλαμβάνονται ως την ανάπτυξη των ικανοτήτων των ατόμων με αναπηρία προκειμένου να δράσουν με επιτυχία στο πλαίσιο του υπάρχοντος συστήματος και των δομών εξουσίας. Ένας μόνο από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτές αποδίδει στην έννοια της ενδυνάμωσης πιο κριτικό και ριζοσπαστικό νόημα: *«Εκτός από την παροχή γνώσεων για το συγκεκριμένο θέμα, ως ενδυνάμωση αντιλαμβάνομαι τη σύνδεση του επιμέρους θέματος της αναπηρίας με το γενικότερο οικονομικο-κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο και την αποκάλυψη της σημασίας των διαφορετικών ιδεολογικών αντιλήψεων. Επίσης, τη διευκόλυνση της βαθύτερης κατανόησης των αιτιών των προβλημάτων και των προϋποθέσεων για την επίλυσή τους.»*

Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εκπαιδευτές αντιμετώπισαν προβλήματα προσαρμογής της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε τμήματα που συμπεριελάμβαναν αρχάριους μαζί με προχωρημένους εκπαιδευόμενους. Το πρόβλημα διαχείρισης της διαφορετικότητας και ανομοιογένειας των τμημάτων απαιτεί από τους εκπαιδευτές να μπορούν να ανταποκρίνονται και να προσαρμόζουν το εκπαιδευτικό του έργο στις ανάγκες εκπαιδευομένων με διαφορετικό και ανομοιογενές προφίλ με αναφορά στις εμπειρίες και τις γνώσεις τους, το οποίο είναι ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα.

Υπό το πρίσμα αυτό, η διαβάθμιση των εκπαιδευμένων ανάλογα με τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους και η αντίστοιχη προσαρμογή του εκπαιδευτικού έργου προβάλλει σαν κάτι που λείπει από τα υπό αξιολόγηση προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης.

Επίδραση της εκπαιδευτικής εμπειρίας

Κατά τη διερεύνηση τού κατά πόσο οι εκπαιδευτές, μετά τη διδακτική εμπειρία τους στο συγκεκριμένο πρόγραμμα συνδικαλιστικής εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία, θεωρούν ότι έχει αλλάξει ο τρόπος που αντιλαμβάνονται τον ρόλο τους ως εκπαιδευτές, αναφέρονται:

- σε μία μετατόπιση της έμφασης από το γνωστικό αντικείμενο στον εκπαιδευόμενο,
- σε μία άλλη διάσταση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων στις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες που είναι η εμπύχωση των ενηλίκων εκπαιδευομένων και η διευκόλυνση της διεργασίας της μάθησης με ενσυναίσθηση,
- σε μία αλλαγή του τρόπου με τον οποίο κατανοούν την κοινότητα των ατόμων με αναπηρία,
- στη βαθύτερη κατανόηση του κοινωνικού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας.

4.3.2 Της Εκπαιδευτικής Δράσης 3

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαιδευτικής Δράσης 3 «Πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες», διενεργήσαμε έρευνα αξιολόγησης της εκπαιδευτικής δράσης από τους εκπαιδευτές. Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας που εφαρμόστηκε στην έρευνα:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η ποσοτική προσέγγιση, με την οποία είναι δυνατόν να ελεγχθούν οι υποθέσεις εργασίας εστιάζοντας σε κλειστές ερωτήσεις.

Συμμετέχοντες (δείγμα, διαδικασία συγκρότησης): Ο αριθμός του δείγματος ήταν οι 35 εκπαιδευτές.

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων: Για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της εξωτερικής αξιολόγησης του Έργου «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ» του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ II), Μέτρο 2.5 «Δια Βίου Εκπαίδευση», από τον ανάδοχο «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Α.Ε.».

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μία βασική ενότητα που περιλαμβάνει ερωτήσεις που έχουν άμεση σχέση με τον στόχο της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις αφορούν την αξιολόγηση του προγράμματος ως προς:

- α) το εκπαιδευτικό έργο,
- β) τις υπηρεσίες, τον χώρο και τον εξοπλισμό

Οι ερωτήσεις είναι κλειστές με τετράβαθμη κλίμακα βαθμολόγησης όπου 1=μη ικανοποιητικά, 2= μέτρια, 3= ικανοποιητικά, 4=πολύ ικανοποιητικά (κλίμακα Likert).

Το ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από επιστολή, η οποία έχει ενημερωτικό χαρακτήρα σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τον τρόπο συμπλήρωσης των επιμέρους ερωτημάτων και την επισήμανση της τήρησης της ανωνυμίας όλων όσων θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο απεστάλη με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μόνοι τους τις απαντήσεις (αυτό-συμπλήρωση).

Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων: Στην ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε η μονο-μεθοδική προσέγγιση, δεδομένου ότι έχουμε μία έρευνα μικρής κλίμακας.

Γενικά κριτήρια για τη διατύπωση των συμπερασμάτων: Τα κριτήρια με βάση τα οποία ένας αξιολογητής θα διατυπώσει στο τέλος τα συμπεράσματά του είναι πολυάριθμα (Demunter, 2001, σ.36). Στην πιλοτική έρευνά μας τα κριτήρια βάσει των οποίων θα διατυπώσουμε τα συμπεράσματά μας είναι:

- η αποτελεσματικότητα (διερεύνηση του βαθμού επίτευξης των στόχων του προγράμματος;),
- η καταλληλότητα (οι στόχοι του προγράμματος ήταν επαρκείς σε σχέση με το πρόβλημα που αναμένονταν να επιλύσουν;)
- η κατάλληλη οργάνωση.

Ακολουθώς, παραθέτουμε τα **βασικά ευρήματα** της έρευνας:

Οι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη καταλληλότητα του εκπαιδευτικού εγχειριδίου που επιλέχθηκε όσον αφορά την παρουσίαση των διδακτικών εννοιών. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες:

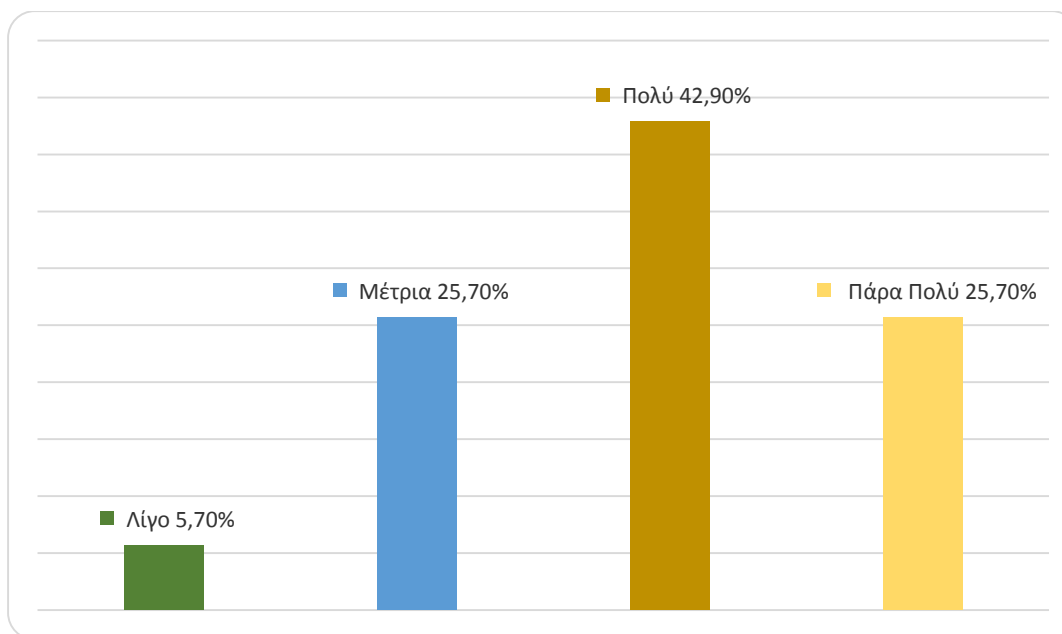
Το 25,7% των εκπαιδευτών αξιολογεί το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο ως *πάρα πολύ κατάλληλο*, το 42,9% ως *πολύ κατάλληλο*, το 25,7% ως *μέτρια κατάλληλο* και το 5,7% ως *λίγο κατάλληλο* (βλ. Διάγραμμα 59).

ΠΙΝΑΚΑΣ 24: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του εκπαιδευτικού εγχειριδίου όσον αφορά την παρουσίαση των θεματικών εννοιών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Λίγο	2	5,7%	5,7%	5,7%
Μέτρια	9	25,7%	25,7%	31,4%
Valid Πολύ	15	42,9%	42,9%	74,3%
Πάρα πολύ	9	25,7%	25,7%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 59: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του εκπαιδευτικού εγχειριδίου όσον αφορά την παρουσίαση των θεματικών ενοτήτων

Οι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη καταλληλότητα της έκτασης της ύλης όσον αφορά τον σκοπό του σεμιναρίου. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες:

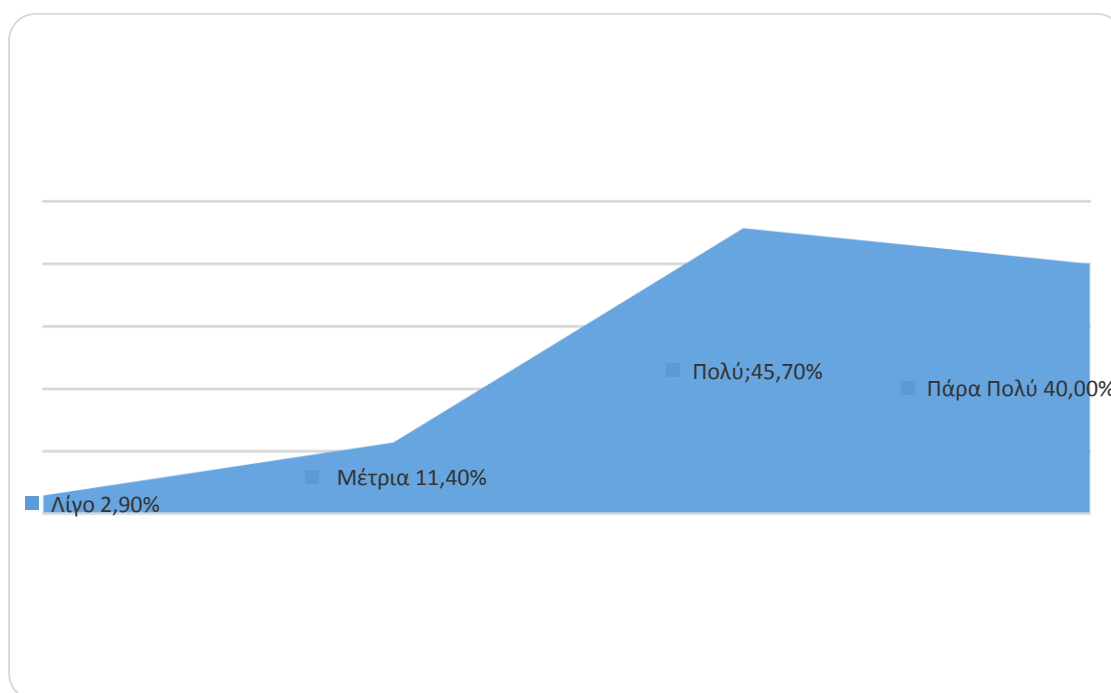
Σωρευτικά το 85,7% των εκπαιδευτών αξιολογεί την έκταση της ύλης από *πολύ* έως *πάρα πολύ κατάλληλη*, το 11,4% ως *μέτρια κατάλληλη* και το 2,9% ως *λίγο κατάλληλη* (βλ. Διάγραμμα 60).

ΠΙΝΑΚΑΣ 25: Αξιολόγηση της καταλληλότητας της έκτασης της ύλης για τον σκοπό του σεμιναρίου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

	Λίγο	1	2,9%	2,9%	2,9%
	Μέτρια	4	11,4%	11,4%	14,3%
Valid	Πολύ	16	45,7%	45,7%	60,0%
	Πάρα πολύ	14	40,0%	40,0%	100,0%
Total		35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 60: Αξιολόγηση της καταλληλότητας της έκτασης της ύλης για τον σκοπό του σεμιναρίου

Οι εκπαιδευτές αξιολογούν τον χρόνο που διατέθηκε για την ανάπτυξη των θεματικών ενοτήτων και από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι:

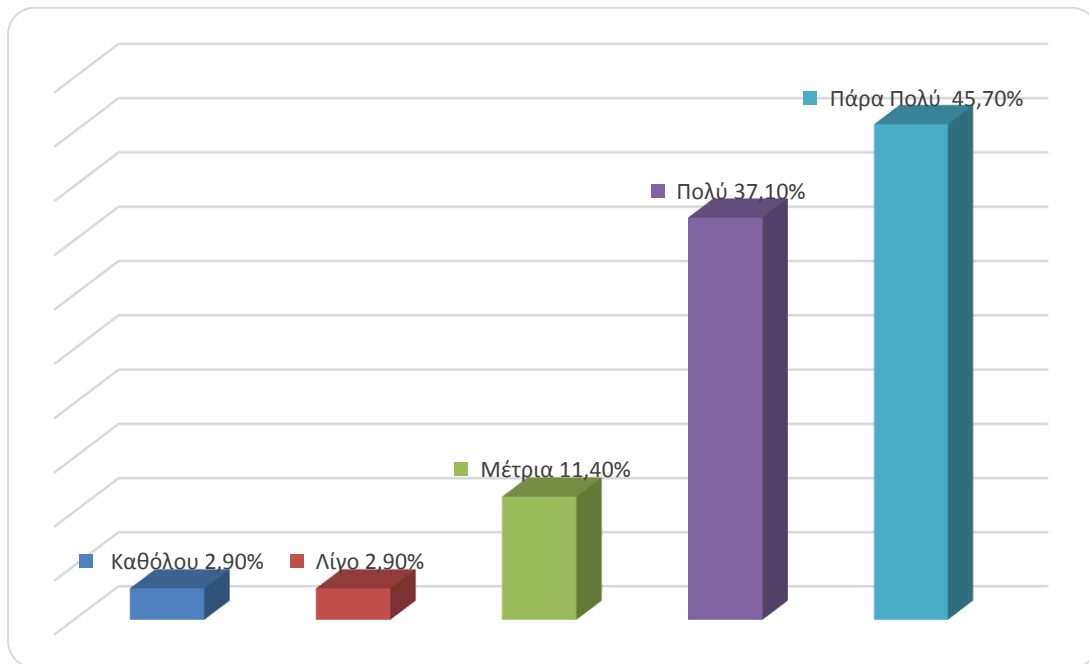
Σωρευτικά το 82,8% των εκπαιδευτών αξιολογεί τον χρόνο που διατέθηκε από πολύ έως πάρα πολύ κατάλληλο, το 11,4% ως μέτρια κατάλληλο, το 2,9% ως λίγο κατάλληλο, ενώ το 2,9% καθόλου κατάλληλο (βλ. Διάγραμμα 61).

ΠΙΝΑΚΑΣ 26: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του χρόνου που διατέθηκε για την ανάπτυξη των θεματικών ενοτήτων

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	1	2,9%	2,9%	2,9%

Λίγο	1	2,9%	2,9%	5,7%
Μέτρια	4	11,4%	11,4%	17,1%
Πολύ	13	37,1%	37,1%	54,3%
Πάρα πολύ	16	45,7%	45,7%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 61: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του χρόνου που διατέθηκε για την ανάπτυξη των θεματικών ενοτήτων

Οι εκπαιδευτές αξιολογούν τον βαθμό δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευομένους και από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι:

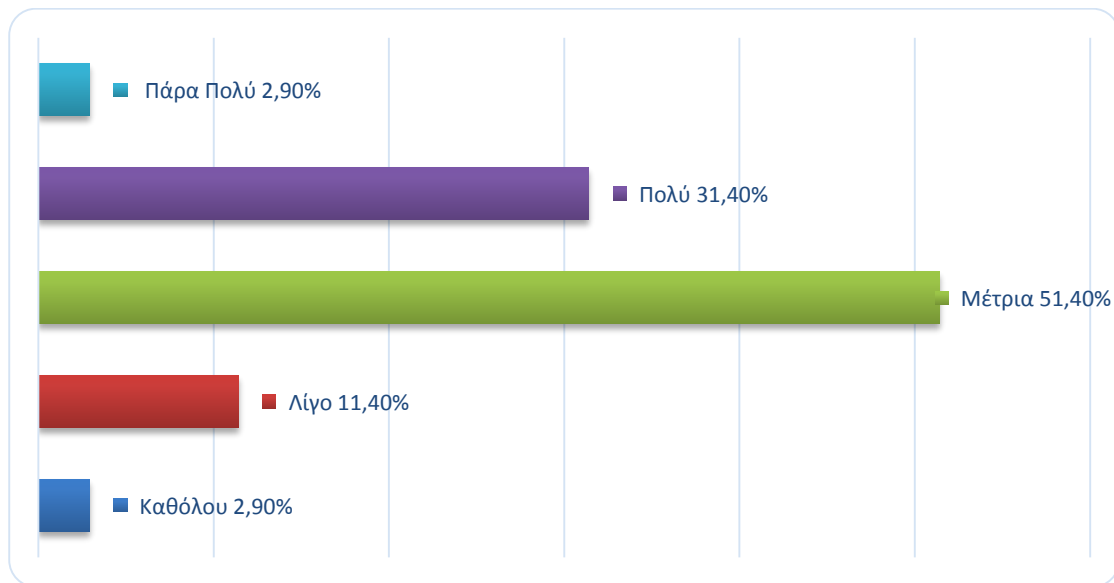
Το 2,9% των εκπαιδευτών απάντησε ότι δεν υπάρχει κανένας βαθμός δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευομένους, για το 11,4% υπάρχει μικρός βαθμός δυσκολίας, για το 51,4% υπάρχει μέτριος βαθμός δυσκολίας, για το 31,4% υπάρχει μεγάλος βαθμός και για το 2,9% υπάρχει πάρα πολύ μεγάλος βαθμός δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευομένους (βλ. Διάγραμμα 62).

ΠΙΝΑΚΑΣ 27: Αξιολόγηση του βαθμού δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευομένους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	1	2,9%	2,9%	2,9%

Λίγο	4	11,4%	11,4%	14,3%
Μέτρια	18	51,4%	51,4%	65,7%
Πολύ	11	31,4%	31,4%	97,1%
Πάρα πολύ	1	2,9%	2,9%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 62: Αξιολόγηση του βαθμού δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευομένους

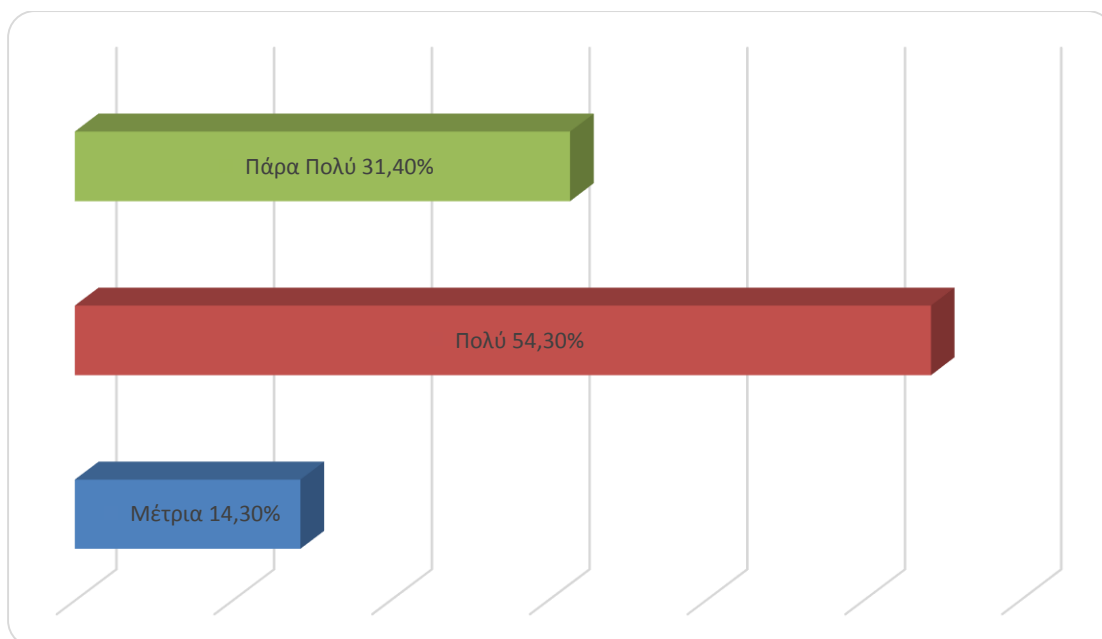

Σωρευτικά το 85,7% των εκπαιδευτών αξιολογεί τον συνδυασμό θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία από πολύ έως πάρα πολύ κατάλληλο, ενώ το 14,3% ως μέτρια κατάλληλο (βλ. Διάγραμμα 63).

ΠΙΝΑΚΑΣ 28: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του συνδυασμού θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Μέτρια	5	14,3%	14,3%	14,3%
Πολύ	19	54,3%	54,3%	68,6%
Πάρα πολύ	11	31,4%	31,4%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 63: Αξιολόγηση της καταλληλότητας του συνδυασμού θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία

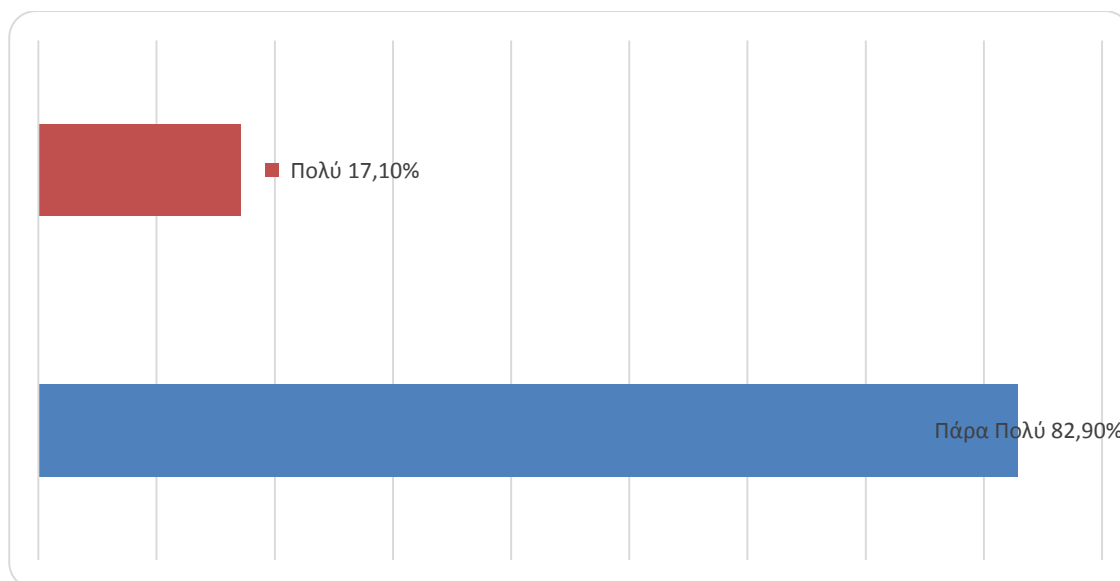
Οι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς την ποιότητα των υπηρεσιών γραμματειακής υποστήριξης. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες:

Το 82,9% των εκπαιδευτών είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τη γραμματειακή υποστήριξη και το 17,1% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 64).

ΠΙΝΑΚΑΣ 29: Ικανοποίηση από την ποιότητα των υπηρεσιών της γραμματειακής υποστήριξης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Πολύ	6	17,1%	17,1%	17,1%
Valid Πάρα πολύ	29	82,9%	82,9%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 64: Ικανοποίηση από την ποιότητα των υπηρεσιών της γραμματειακής υποστήριξης

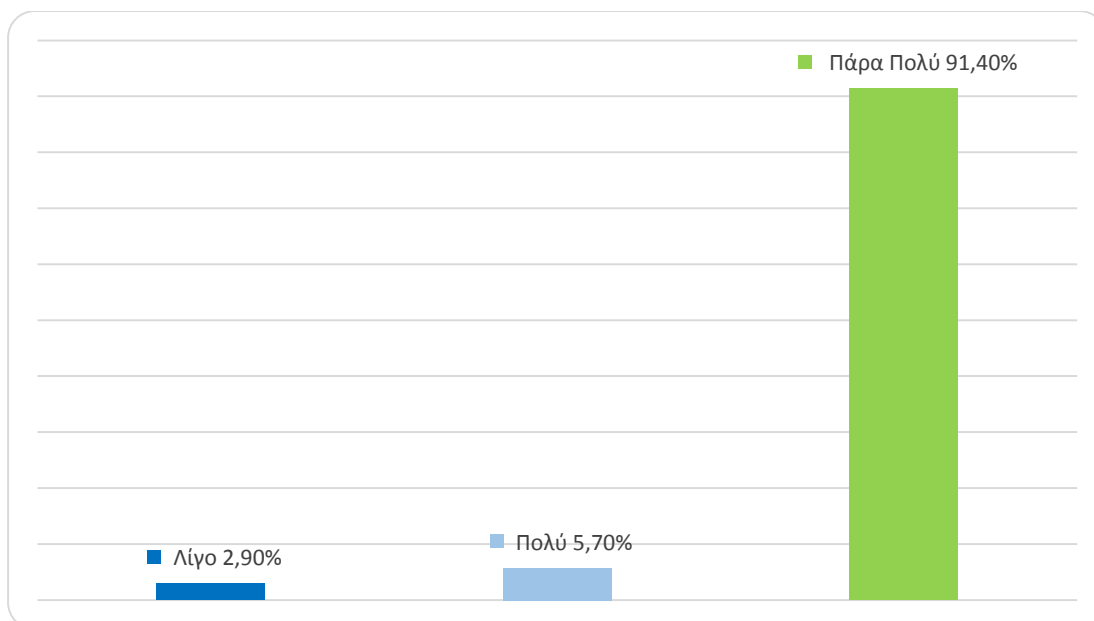
Οι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης ως προς τη συνεργασία με τον διοικητικό συντονιστή του τμήματος. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες:

Το 91,4% των εκπαιδευτών είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι, το 5,7% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι, ενώ το 2,9% είναι *λίγο* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 65).

ΠΙΝΑΚΑΣ 30: Ικανοποίηση από τη συνεργασία με τον διοικητικό συντονιστή του τμήματος

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Λίγο	1	2,9%	2,9%	2,9%
Valid Πολύ	2	5,7%	5,7%	8,6%
Valid Πάρα πολύ	32	91,4%	91,4%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 65: Ικανοποίηση από τη συνεργασία με τον διοικητικό συντονιστή του τμήματος

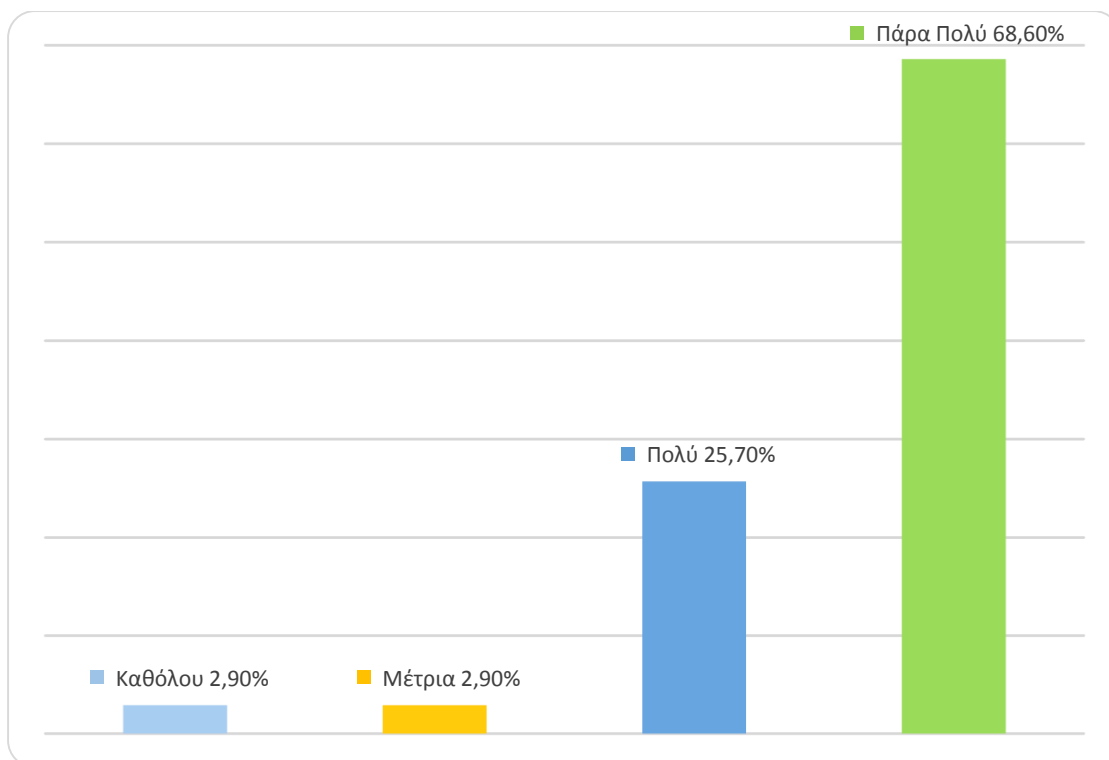
Οι εκπαιδευτές εκφράζουν ένα υψηλό ποσοστό ικανοποίησης από την ανταπόκριση της Ε.Σ.Α.μεΑ. στην επίλυση προβλημάτων που της ζητήθηκε η συνδρομή της. Αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις τους στο αντίστοιχο ερώτημα, σύμφωνα με τις οποίες:

Σωρευτικά το 94,3% των εκπαιδευτών είναι από πολύ έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι, ενώ το 5,7% είναι από λίγο έως καθόλου ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 66).

ΠΙΝΑΚΑΣ 31: Ικανοποίηση από την ανταπόκριση της Ε.Σ.Α.μεΑ. στην επίλυση προβλημάτων που της ζητήθηκε η συνδρομή της

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Καθόλου	1	2,9%	2,9%	2,9%
Μέτρια	1	2,9%	2,9%	5,7%
Valid Πολύ	9	25,7%	25,7%	31,4%
Πάρα πολύ	24	68,6%	68,6%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 66: Ικανοποίηση από την ανταπόκριση της Ε.Σ.Α.μεΑ. στην επίλυση προβλημάτων που της ζητήθηκε η συνδρομή της

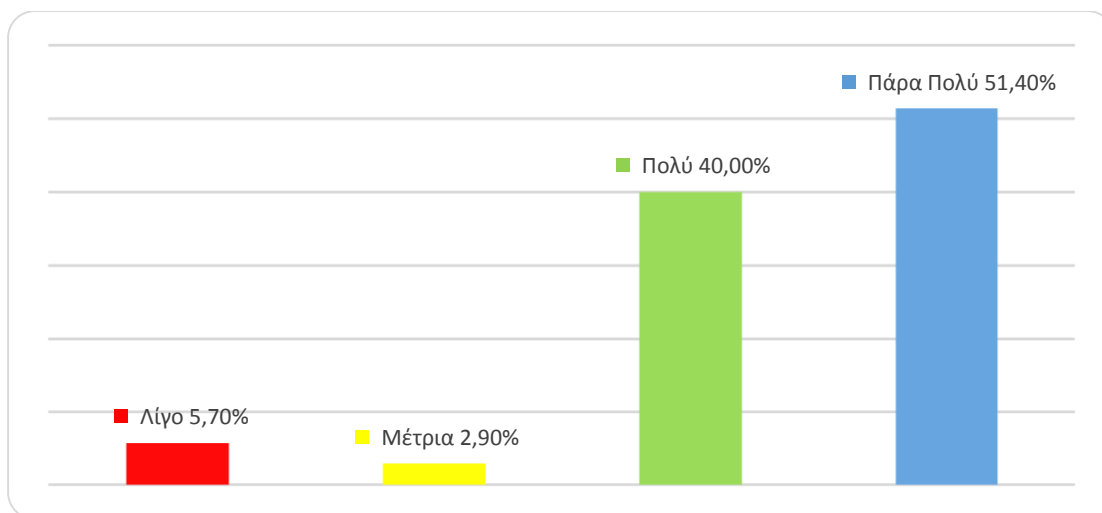

Σωρευτικά το 91,4% των εκπαιδευτών είναι από πολύ έως *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τη γενικότερη ενημέρωση που έλαβαν σχετικά με το πρόγραμμα, ενώ το 8,6% είναι από *μέτρια* έως *λίγο* (βλ. Διάγραμμα 67).

ΠΙΝΑΚΑΣ 32: Ικανοποίηση από τη γενικότερη ενημέρωση σχετικά με το πρόγραμμα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Λίγο	2	5,7%	5,7%	5,7%
Μέτρια	1	2,9%	2,9%	8,6%
Valid Πολύ	14	40,0%	40,0%	48,6%
Πάρα πολύ	18	51,4%	51,4%	100,0%
Total	35	100,05	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 67: Ικανοποίηση από τη γενικότερη ενημέρωση σχετικά με το πρόγραμμα

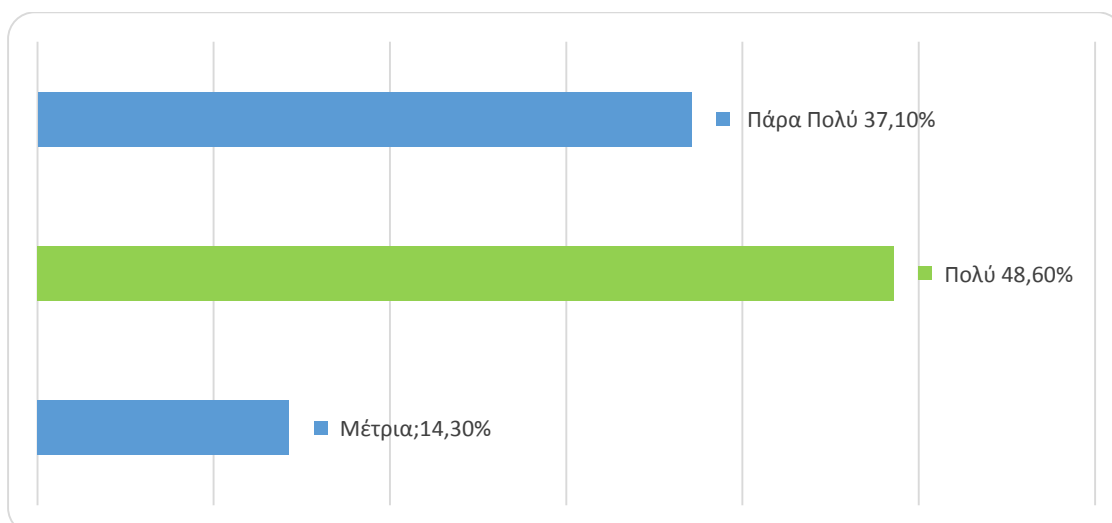

Το 37,1% των εκπαιδευτών είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την επιτέλεση του διδακτικού έργου, το 48,6% είναι *πολύ* ικανοποιημένοι και το 14,3 *μέτρια* ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 68).

ΠΙΝΑΚΑΣ 33: Ικανοποίηση από τη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την επιτέλεση του διδακτικού έργου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Μέτρια	5	14,3%	14,3%	14,3%
Πολύ	17	48,6%	48,6%	62,9%
Πάρα πολύ	13	37,1%	37,1%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 68: Ικανοποίηση από τη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την επιτέλεση του διδακτικού έργου

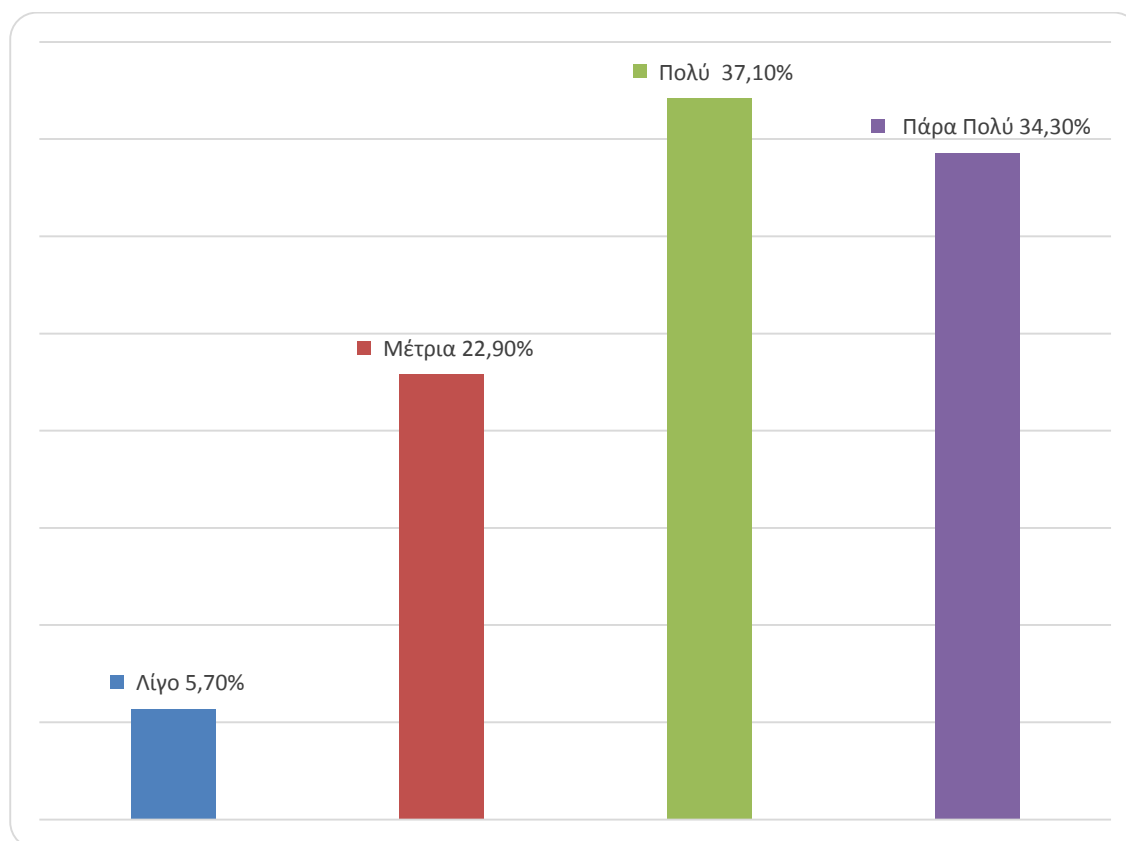
Το 34,3% των εκπαιδευτών είναι *πάρα πολύ* ικανοποιημένοι από τον παρεχόμενο υποστηρικτικό εξοπλισμό (Πίνακες, Η/Υ, Οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.), το 37,1% είναι

πολύ ικανοποιημένοι, το 22,9% μέτρια ικανοποιημένοι και το 5,7% είναι λίγο ικανοποιημένοι (βλ. Διάγραμμα 69).

ΠΙΝΑΚΑΣ 34: Ικανοποίηση από τον παρεχόμενο υποστηρικτικό εξοπλισμό (Πίνακες, Η/Υ, Οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Λίγο	2	5,7	5,7%	5,7%
Μέτρια	8	22,9%	22,9%	28,6%
Valid Πολύ	13	37,1%	37,1%	65,7%
Πάρα πολύ	12	34,3%	34,3%	100,0%
Total	35	100,0%	100,0%	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 69: Ικανοποίηση από τον παρεχόμενο υποστηρικτικό εξοπλισμό (Πίνακες, Η/Υ, Οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.)

4.4 Τα αποτελέσματα από την επιτόπια παρατήρηση της Εκπαιδευτικής Δράσης 5

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα της Εκπαιδευτικής Δράσης 5, διενεργήσαμε έρευνα με την ακόλουθη **μεθοδολογία**:

Μέθοδος συλλογής δεδομένων: Για την έρευνα επιλέχθηκε η άμεση παρατήρηση, ως ερευνητικής μεθόδου, δεδομένης της ιδιαιτερότητας της εκπαιδευτικής δράσης η οποία υλοποιούνταν σε ανοιχτές αλλά και σε κλειστές δομές κοινωνικής φροντίδας και αφορούσε εκπαιδευόμενους με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες αρκετοί από τους οποίους δεν έχουν καν τη δυνατότητα λεκτικής έκφρασης.

Κατά την παρατήρηση, ο ερευνητής/-τρια δεν έλαβε μέρος στην εκπαιδευτική δραστηριότητα, ωστόσο η ιδιότητά του ως ερευνητή/-τριας ήταν γνωστή στους συμμετέχοντες (ο παρατηρητής ως συμμετέχων) (Robson, σ. 379).

Εργαλείο/α συλλογής δεδομένων:

Για τις ανάγκες της έρευνας, ως εργαλείο συλλογής δεδομένων, διατυπώθηκαν άξονες άμεσης παρατήρησης. Οι άξονες αυτοί είναι:

- Εκπαιδευτικός στόχος
- Θεματολογία
- Εκπαιδευτική μέθοδος/Τεχνικές
- Ρόλοι, σχέσεις

Εκπαιδευτικός στόχος

Στόχος της Εκπαιδευτικής Δράσης 5 ήταν να υποστηριχθεί η πιο ευάλωτη κατηγορία ατόμων με αναπηρία (άτομα με βαριές και πολλαπλές αναπηρίες), παρέχοντας τους τη δυνατότητα να αναπτύξουν προσωπική ή ομαδική δραστηριότητα ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους και να αντιμετωπιστούν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού ή/και εγκλεισμού.

Η επίτευξη του παραπάνω στόχου βασίστηκε σε ορισμένες βασικές κατευθυντήριες αρχές:

- Τοποθέτηση της εκπαιδευτικής δράσης μέσα στο κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας. Συνεπώς, αντιμετώπιση των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης ως υποκείμενα δικαιωμάτων.
- Υποστήριξη της ενηλικιότητας των εκπαιδευομένων, χαρακτηριστικό της οποίας είναι ότι το άτομο αναγνωρίζει στον εαυτό του στοιχεία αυτοδιάθεσης, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζεται από τους άλλους με τον ίδιο

τρόπο. Στην περίπτωση των ατόμων με βαριές αναπηρίες μπορεί να απαιτείται υποστήριξη από τρίτους για την εκτέλεση ακόμα και των πιο βασικών καθημερινών δραστηριοτήτων. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι είναι λιγότερο σε θέση αυτοδιάθεσης.

- Ενεργός ρόλος του εκπαιδευόμενου: πρέπει να αναζητείται η γνώμη και οι επιθυμίες του εκπαιδευόμενου σε όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (βλ. παρακάτω Ρόλοι, σχέσεις).
- Αναπροσδιορισμός του ρόλου των επαγγελματιών: αντί να επιλέγουν για λογαριασμό του ατόμου γίνονται *συνήγοροι* που υποστηρίζουν το άτομο στις προσωπικές του επιλογές και στη λήψη αποφάσεων (βλ. παρακάτω Ρόλοι, σχέσεις).

Δεδομένης της ιδιαιτερότητας της εκπαιδευτική δράσης, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να είναι μακροπρόθεσμα (η συγκεκριμένη ομάδα-στόχος απαιτεί συνεχή εκπαίδευση) αλλά μόνο βραχυπρόθεσμα όπως:

- Βελτίωση κοινωνικών δεξιοτήτων (ατομική υγιεινή, ένδυση και απόδυση, διαχείριση του χρόνου και του χρήματος, κοινωνικοί κανόνες και κανόνες συμπεριφοράς)
- Βελτίωση της φυσικής κατάστασης
- Ψυχική ανάταση
- Κοινωνικοποίηση
- Ψυχαγωγία
- Προώθηση της επικοινωνίας με τα μέλη της ομάδας
- Σωματική και ψυχοκινητική έκφραση
- Δημιουργική έκφραση του εκπαιδευόμενου
- Απελευθέρωση από ένα μεγάλο μέρος του άγχους τους

Εν κατακλείδι, δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί ο συμβολισμός αυτής της εκπαιδευτικής δράσης, που μπορεί να συμβάλει στη διεργασία μιας πιο δίκαιης κοινωνίας που θα αποδέχεται τον «άλλον». Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική δράση πρέπει να ιδωθεί ως προσπάθεια βελτιώσεων και αλλαγών σε αυτό το πεδίο αλλά και ως υπόσχεση για το μέλλον, που δεν είναι άλλη από τη μετάβαση από τον ιδρυματισμό στην ανεξάρτητη διαβίωση.

Θεματολογία

Σε ότι αφορά τη θεματολογία της εκπαίδευσης, ακολουθήθηκαν οι βασικές θεματικές ενότητες της Ε.Σ.Α.με.Α.:

- Αυτοεξυπηρέτηση ενηλίκων με νοητικές ή/και αναπτυξιακές αναπηρίες.

- Πρόγραμμα εκμάθησης χρόνου, διαχείρισης χρήματος και παρακολούθησης της επικαιρότητας για ενήλικα άτομα με νοητικές ή/και αναπτυξιακές αναπηρίες.
- Κοινωνικές δεξιότητες ενηλίκων με νοητικές ή/και αναπτυξιακές αναπηρίες (δυναμικές και ομαδικές επικοινωνιακές δεξιότητες).
- Θέατρο και θεατρικό παιχνίδι για ενήλικα άτομα με νοητικές ή/και αναπτυξιακές αναπηρίες.
- Μουσικοθεραπεία και μουσικοκινητική για ενήλικα άτομα με νοητικές ή/και αναπτυξιακές αναπηρίες.
- Κίνηση, ευεξία και προσαρμοσμένος αθλητισμός για ενήλικα άτομα με νοητικές ή/και αναπτυξιακές αναπηρίες.

Συγκεκριμένα:

Η εκπαίδευση στην αυτόνομη διαβίωση περιλαμβάνει επιμέρους ενότητες που αφορούν την ατομική υγιεινή, την κατάλληλη ένδυση, την αυτοφροντίδα, τη σίτιση κ.ά. Στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας που αφορά τις κοινωνικές δεξιότητες δίνεται έμφαση στην οριοθέτηση της συμπεριφοράς και στους κανόνες συμπεριφοράς ιδιαίτερα σε σχέση με την αναγνώριση και διαχείριση βασικών συναισθημάτων όπως θυμός, χαρά, λύπη, φόβος, την επίλυση συγκρούσεων, τη διαχείριση χρημάτων, την εκμάθηση βασικών πινακίδων σήμανσης (stop, exit κ.λπ.). Η θεματική ενότητα του θεατρικού παιχνιδιού εστιάζει στη γνωριμία και εξοικείωση με εκφραστικά μέσα όπως παντομίμα, αυτοσχεδιασμοί, κοινωνικές ιστορίες, θέατρο σκιών. Στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας που αφορά τη μουσικοκινητική αγωγή και τον προσαρμοσμένο αθλητισμό, εμπεριέχονται δραστηριότητες όπως χειρισμός οργάνων, βασικές κινητικές δεξιότητες, χοροί, ασκήσεις φυσικής κατάστασης, προσαρμοσμένα αθλήματα (προσαρμοσμένο βόλεϊ, κ.ά.).

Εκπαιδευτικό υλικό: Για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος χρησιμοποιήθηκε εκπαιδευτικό υλικό όπως γραφική ύλη, αυτοσχέδιες κατασκευές, χρηστικά αντικείμενα (εξοπλισμός κουζίνας, είδη υγιεινής, κ.ά.), εκπαιδευτικά βιβλία, είδη χειροτεχνίας και ζωγραφικής (μαρκαδόροι, πλαστελίνες, χαρτόνια, κ.ά.), κάρτες κοινωνικών δεξιοτήτων (πλαστικοποιημένες καρτέλες με εικονίδια σχετικά με τον καιρό, το ρουχισμό, τη διατροφή, τα συναισθήματα κ.λπ.), εκπαιδευτικά επιτραπέζια παιχνίδια, εικαστικό υλικό (στολές, πανιά, υλικά για τη κατασκευή θεάτρου σκιών, κ.ά.), υλικό γυμναστικής (μπάλες, στεφάνια, σκοινάκια, ράβδοι, κορίνες, μπάλες, κορδέλες, κώνοι, κ.ά.), υλικό εργοθεραπείας (μπίλιες, τουβλάκια, κ.ά.), μουσικά όργανα.

Εκπαιδευτική μέθοδος/Τεχνικές

Χρησιμοποιήθηκε συνδυασμός διδακτικών μεθόδων: ενεργητική, ολική και αναλυτική, οπτικο-ακουστική, ανάλυση έργου. Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην

βιωματική εκπαίδευση. Σε ορισμένες περιπτώσεις αξιοποιήθηκε η επίδειξη υποδειγματική/άμεση διδασκαλία όπου ο/η εκπαιδευτής/-τρια έπραττε και οι εκπαιδευόμενοι ακολουθούσαν.

Διδακτικές αρχές - Χαρακτηριστικά διδασκαλίας: Αξιοποιούνται όλες οι αρχές της γενικής διδακτικής, αλλά κυρίως ο πολύπλευρος ερεθισμός και η πολυαισθητηριακή προσέγγιση μέσα από την αξιοποίηση υλικών και εικόνων, η απλοποίηση των δραστηριοτήτων και η παιγνιώδης αντιμετώπιση του μαθησιακού αντικειμένου. Χρησιμοποιήθηκαν διαδραστικά μέσα διδασκαλίας.

Προσαρμογή των δραστηριοτήτων στο επίπεδο των εκπαιδευομένων: Το διδακτικό πλαίσιο καθορίζεται από τον εκπαιδευτή/-τρια, ωστόσο υπάρχει ευελιξία προσαρμογής. Κατά κανόνα η εκπαιδευτική παρέμβαση γίνεται σε ομάδα, αλλά συχνά εφαρμόζεται και ατομικό πρόγραμμα για εξατομικευμένη υποστήριξη, σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε εκπαιδευομένου στη βάση της κατηγορίας και της βαρύτητας της αναπηρίας του. Το επίπεδο των ικανοτήτων των εκπαιδευομένων διερευνήθηκε από τον/την εκπαιδευτή/-τρια με τεστ αξιολόγησης.

Ρόλοι, σχέσεις

Ουσιαστικά, ο εκπαιδευτής/-τρια έχει ρόλο συντονιστή/-τριας. Μεταξύ εκπαιδευτή/-τριας και εκπαιδευομένων υπάρχει αλληλεπίδραση, σχέση εμπιστοσύνης και αμοιβαίου σεβασμού. Αυτό σημαίνει ότι γίνεται αποδέκτης σκέψεων, συναισθημάτων και προβληματισμών των εκπαιδευομένων. Οι δραστηριότητες βασίζονται στην αυτοέκφραση, την εξωτερίκευση συναισθημάτων, την αλληλεπίδραση, την ενεργοποίηση της φαντασίας και την κατάθεση βιωματικών εμπειριών.

Συμμετοχή Εκπαιδευομένων: Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας υπήρχε ενεργή συμμετοχή της πλειονότητας των εκπαιδευομένων. Οι εκπαιδευόμενοι ανταποκρίνονται θετικά και δείχνουν ικανοποιημένοι. Η ομάδα έχει κατακτήσει την έκφραση συναισθημάτων. Οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν την ευχαρίστηση τους με λεκτικό τρόπο («Κυρία μέχρι τότε θα σας έχουμε;», «Να έρχεσαι και το καλοκαίρι να μας βλέπεις») αλλά και με μη λεκτικό τρόπο (δηλαδή με εκφράσεις χαράς στο πρόσωπό τους, γέλιο και χειροκρότημα). Συχνά, χρειάζονται επιβράβευση και θετική παρότρυνση, η οποία δίνεται με στόχο να τονώσει το ενδιαφέρον τους. Σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρούνται μικρές μεταπτώσεις στη διάθεση που σχετίζονται με τη βαρύτητα της αναπηρίας.

4.5 Οι επιπτώσεις του προγράμματος

Η θετική απήχηση του προγράμματος στις εκατοντάδες άτομα με αναπηρία που το ολοκλήρωσαν δεν μπορεί παρά να έχει μια σειρά από επιπτώσεις, οι οποίες συνίστανται σε πρόκληση διεργασιών στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων με αναπηρία (Χατζηπέτρου, 2014):

- Οι υπάρχουσες θεωρίες της εκπαίδευσης ενηλίκων για τα εμπόδια στη συμμετοχή, δεν περιλαμβάνουν την αναπηρία ως μια πιθανή εξήγηση που τόσα λίγα ενήλικα άτομα με αναπηρία παρακολουθούν προγράμματα διά βίου εκπαίδευσης. Συνεπώς, θα είχε ενδιαφέρον να διερευνηθούν τα εμπόδια στη συμμετοχή ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση ενηλίκων, με εστίαση στην πολύπλοκη κοινωνική πραγματικότητα που βιώνουν τα ενήλικα άτομα με αναπηρία εκτός εκπαιδευτικού πλαισίου.
- Η διάσταση της αναπηρίας στην εκπαίδευση: Δεδομένου, ότι το ζήτημα της αναπηρίας είναι καταρχάς θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δεύτερον είναι οριζόντιο θέμα, η διάσταση της αναπηρίας θα πρέπει να ενσωματωθεί οργανικά στη διδακτέα ύλη των μαθημάτων όλων των βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος. Ασφαλώς η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στη διδακτέα ύλη όλων των βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος απαιτεί χρόνο, μελέτη και εξειδίκευση.
- Η διάσταση της αναπηρίας ειδικά στην εκπαίδευση ενηλίκων: Δεδομένου, ότι το ζήτημα της αναπηρίας είναι καταρχάς θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δεύτερον είναι οριζόντιο θέμα, η διάσταση της αναπηρίας θα πρέπει να ενσωματωθεί με κατάλληλο τρόπο στη διδακτέα ύλη των γενικών προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτών ενηλίκων που υλοποιούν οι αρμόδιοι φορείς (ΙΝΕΔΙΒΙΜ/πρώην ΙΔΕΚΕ) καθώς και το σχετικό μεταπτυχιακό τμήμα του ΕΑΠ.
- Επίσης, θα είχε ενδιαφέρον να διερευνηθούν οι ιδιαιτερότητες ατόμων με βαριά νοητική αναπηρία, με αυτισμό και με ψυχική αναπηρία. Ο αποκλεισμός τους από πολλές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, υπενθυμίζει ένα έλλειμμα ή μια αδυναμία κατανόησης ακόμα και στο πλαίσιο μιας κοινωνικής θεωρίας που αντιλαμβάνεται την αναπηρία ως κοινωνική κατασκευή.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κατ' αρχήν η βασική πρόταση είναι ότι τέτοιου είδους εκπαιδευτικά προγράμματα είναι απολύτως απαραίτητα για τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και πρέπει να συνεχιστούν. Ακολουθώς αναφέρονται ορισμένες προτάσεις κατά θεματική ενότητα:

Περιεχόμενο εκπαιδευτικού προγράμματος

- Κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία να προηγείται συνεργασία της Ε.Σ.Α.μεΑ. με τις δευτεροβάθμιες οργανώσεις (ομοσπονδίες) ατόμων με αναπηρία για τη διάγνωση των αναγκών εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού του χώρου τους.
- Κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης για την Αναπηρία να προηγείται έρευνα για τη διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευομένων με αναπηρία.
- Σύνδεση «θεωρίας-πράξης»: Αυτό μπορεί να επιτευχθεί τόσο με τον εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού με εμπειρικά παραδείγματα και εφαρμογές (βλ. παρακάτω, Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή) όσο και με την εκπαίδευση, καθοδήγηση και παρότρυνση των εκπαιδευτών (βλ. παρακάτω, Εκπαίδευση Εκπαιδευτών) να συνδέσουν τη θεωρητική παρουσίαση των θεμάτων με την πράξη.
- Εμπλουτισμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και με άλλα θεματικά αντικείμενα ή θεματικές περιοχές (π.χ. κοινωνική οικονομία, συμβουλευτική γονέων παιδιών με αναπηρία, κ.ά.).
- Συγκρότηση ομοειδών τμημάτων όσον αφορά το επίπεδο και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων.
- Ανάγκη διαβάθμισης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης και αρθρωτής διοργάνωσής τους σε modules, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους που ολοκληρώνουν την επιτυχή παρακολούθηση ενός εκπαιδευτικού αντικειμένου να εμβαθύνουν περαιτέρω στις γνώσεις τους μέσω της παρακολούθησης στη συνέχεια ενός δεύτερου κύκλου επιμόρφωσης πάνω στο ίδιο αντικείμενο (Η/Υ κ.ά.): δηλαδή θα επέτρεπαν ενδεχομένως την οριζόντια και κάθετη κινητικότητα των εκπαιδευομένων (αρχαρίων και προχωρημένων).
- Να δημιουργηθούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για διατήρηση της βιωσιμότητας των «κοινοτήτων μάθησης» που δημιουργούνται με την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευομένων και των εκπαιδευτών (π.χ. forum εκπαιδευτών, δίκτυο εκπαιδευομένων κ.ο.κ.).

Εκπαιδευτές

- Πρέπει να υπάρξει μέριμνα για χρησιμοποίηση ειδικά εκπαιδευμένων εκπαιδευτών τόσο γενικώς στο θέμα της αναπηρίας όσο και στην εκπαίδευση ενηλίκων.
- Η υποστήριξη των εκπαιδευτών με κατάλληλα σχεδιασμένο εκπαιδευτικό σεμινάριο (βλ. παρακάτω, Εκπαίδευση Εκπαιδευτών) και αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό (βλ. παρακάτω, Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή) αναδείχθηκε ως κρίσιμης σημασίας στοιχείο για την αποτελεσματικών των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο σύνολό τους.

Εκπαίδευση Εκπαιδευτών

- Όλοι οι εκπαιδευτές των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., ανεξάρτητα του αν είναι πιστοποιημένοι/ες εκπαιδευτές, να περνούν από σεμινάρια εκπαίδευσης εκπαιδευτών με στόχο τη βελτιστοποίηση της ποιότητας και της ενίσχυσης της συνειδητοποίησής τους σε θέματα αναπηρίας και εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Τα στελέχη της Ε.Σ.Α.μεΑ. πρέπει να επιμορφώνονται σε θέματα εκπαίδευσης ενηλίκων, έτσι ώστε να μπορούν να επιλέγουν τους καλύτερους εκπαιδευτές σε συσχέτιση με τα εκάστοτε εκπαιδευτικά αντικείμενα.
- Περιεχόμενο εκπαίδευσης εκπαιδευτών: Σύνδεση «θεωρίας-πράξης». Αυτό μπορεί να επιτευχθεί τόσο με τον εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού με εμπειρικά παραδείγματα και εφαρμογές όσο και με την εκπαίδευση, καθοδήγηση και παρότρυνση των εκπαιδευτών να συνδέσουν τη θεωρητική παρουσίαση των θεμάτων στη διδακτική με την παρουσίαση μικροδιδασκαλιών.
- Διάρκεια εκπαίδευσης εκπαιδευτών: Διασφάλιση επαρκούς χρονικού διαστήματος για την υλοποίηση της εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

Εγχειρίδιο εκπαιδευομένων

- Η ανάγκη εκπόνησης του εγχειριδίου εκπαιδευομένων ανέδειξε το έλλειμμα που υπάρχει και στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία και την ανάγκη εμπλουτισμού της με συγγραφή ή και μετάφραση βιβλίων με θέμα την αναπηρία.
- Το εγχειρίδιο να δίνεται πριν την έναρξη των μαθημάτων και επίσης να γίνεται διάθεση των επιμέρους παρουσιάσεων των εκπαιδευτών.
- Το εγχειρίδιο να εμπλουτιστεί με στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης (Ασκήσεις πολλαπλών επιλογών, Ερωτήσεις, Μελέτες περίπτωσης, Ασκήσεις εφαρμογής των αποκτηθέντων γνώσεων, Απαντήσεις / ανατροφοδοτήσεις των ασκήσεων σε παράρτημα).

Εγχειρίδιο εκπαιδευτών

- Με δεδομένο ότι σε τόσο μεγάλα προγράμματα που υπάρχει ανάγκη χρησιμοποίησης πολλών εκπαιδευτών, δεν είναι δυνατόν να έχουν όλοι οι εκπαιδευτές την ικανότητα επιτυχούς και ποικίλους σύνδεσης «θεωρίας-πράξης», προτείνεται αυτό να αποτελέσει αντικείμενο εμπλουτισμού του υφιστάμενου «εγχειριδίου εκπαιδευτή». Ωστόσο, θα πρέπει να διατηρήσει το χαρακτήρα του συμβουλευτικού οδηγού, ώστε να μην περιορίζει την ανεξαρτησία και την πρωτοβουλία του εκπαιδευτή.
- Το εγχειρίδιο να εμπλουτιστεί με στοιχεία που βοηθούν στην εφαρμογή των γνώσεων και στη μάθηση μέσω πράξης (Ασκήσεις πολλαπλών επιλογών, Ερωτήσεις, Μελέτες περίπτωσης, Ασκήσεις εφαρμογής των αποκτηθέντων γνώσεων, Απαντήσεις / ανατροφοδοτήσεις των ασκήσεων σε παράρτημα).

Διευκολύνσεις - Κίνητρα εκπαιδευομένων

- Κρίνεται χρήσιμο να υπάρξει χρηματική ενίσχυση (εκπαιδευτικό επίδομα) όσων παρακολουθούν εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Δεδομένου ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία αλλά και σε γονείς ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης, κρίνεται χρήσιμο να προβλέπονται δράσεις στήριξης (π.χ. φύλαξη των παιδιών τους κατά τη διάρκεια των ωρών του εκπαιδευτικού προγράμματος) ώστε να διευκολύνεται η συμμετοχή των γονιών σε αυτά.

Ζητήματα χρόνου

- Να βρεθεί η χρυσή τομή ανάμεσα στην πρόταση των στελεχών και την πρόταση των εκπαιδευομένων:
 - Να διατηρηθεί η χρονική δόμηση των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης με τη διοργάνωση σε καθημερινή βάση πεντάωρης διάρκειας μαθημάτων προκειμένου να διασφαλίζεται η απαραίτητη οικονομία κλίμακας και να μειώνεται αντίστοιχα η δαπάνη υλοποίησης των εν λόγω προγραμμάτων (πρόταση στελεχών).
 - Να προσαρμοστεί το ωράριο υλοποίησης των προγραμμάτων στις δυνατότητες των εκπαιδευομένων με αναπηρία, καθώς εκφράστηκε η άποψη ότι ήταν μεγάλη η διάρκεια τους καθημερινά (5 ώρες) με αποτέλεσμα να υπάρχει αντικειμενική δυσκολία για την παρακολούθησή τους (πρόταση εκπαιδευομένων).
- Διασφάλιση επαρκούς χρονικού διαστήματος για τον σχεδιασμό και ολοκλήρωση κάθε ενέργειας.
- Επιλογή κατάλληλης χρονικής περιόδου κατά τη διάρκεια του έτους (π.χ. αποφυγή υλοποίησης μεγάλου τμήματος του εκπαιδευτικού προγράμματος κατά τη διάρκεια του θέρους).

Δημοσιότητα-Πληροφόρηση

- Αξιοποίηση των social media στις δράσεις Δημοσιότητας – Πληροφόρησης των προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης της Ε.Σ.Α.μεΑ., για την καλύτερη ενημέρωση των δυνητικά ωφελούμενων.
- Για τις δράσεις Δημοσιότητας – Πληροφόρησης σε τοπικό επίπεδο καλό θα ήταν να πλαισιώνονται από άτομα κλειδιά με υψηλή αναγνωρισιμότητα, κατάλληλα να διαδραματίσουν ρόλο εμπυχωτών.

Διαδικασίες

- Κρίσιμη παράμετρο για την αποτελεσματική υλοποίηση των Έργων συνιστά το επίπεδο της συνεργασίας ανάμεσα στη Διαχειριστική Αρχή και τους φορείς υλοποίησης των έργων. Αυτό περιλαμβάνει σειρά θεμάτων μεταξύ των οποίων αναφέρουμε την κατά το δυνατόν έγκαιρη ολοκλήρωση των διαδικασιών έγκρισης ώστε τα έργα να εκτελούνται σε επαρκή χρονική διάρκεια.
- Περιορισμός και απλούστευση γραφειοκρατικών διαδικασιών τόσο σε επίπεδο υποχρεώσεων προς τη Διαχειριστική Αρχή όσο και στο επίπεδο του φορέα υλοποίησης του Έργου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βλάχου, Α., Διδασκάλου, Ε., Παπανάνου, Ι. (2012). «Εννοιολογικές προσεγγίσεις της αναπηρίας και οι επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία». Στο Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. & Βλάχου, Α. (Επιμ. Έκδ.). Αναπηρία και Εκπαιδευτική Πολιτική, Αθήνα: Πεδίο.
- Demunter, P., (2001). Η αξιολόγηση: θεωρητική και πρακτική προσέγγιση. Στο Μπαγάκης Γ. (επιμ.) Αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σχολείου, Αθήνα, Μεταίχμιο, σ.23-39.
- Δημητρόπουλος, Α. (2010). «Υποστηρικτική απασχόληση και εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρία: υποστηρίζοντας την ενηλικιότητα στην επαγγελματική προετοιμασία και αποκατάσταση των πολιτών με αναπηρία». Στο Βεργίδης, Δ., Κόκκος, Α. (επιμ.) Εκπαίδευση Ενηλίκων Διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ECOPLAN. (2008). Διά Βίου Μάθηση και Αναπηρία. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Ε.Σ.Α.μεΑ. (2007). Κατάρτιση εθνικού προγράμματος για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και διασφάλιση του δημόσιου χαρακτήρα. Διαθέσιμο στο: <http://www.esaea.gr/our-actions/parliament/2216-katartisi-ethnikoy-programmatos-gia-tin-koinoniki-entaxi-ton-atomon-me-anapiria-kai-diasfalisi-toy-dimosioy-xaraktira-toy>
- Κασιμάτη Κ. (2002), Κοινωνικός σχεδιασμός και αξιολόγηση: μέθοδοι και πρακτικές, Αθήνα, Gutenberg.
- Καραλής, Θ. (2003). Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών: Έκθεση Αξιολόγησης βασισμένη στις απόψεις των εκπαιδευθέντων.
- Καραλής, Θ. (2005). Αξιολόγηση Προγραμμάτων, Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ΕΚΕ51/Δ, Πάτρα: Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.
- ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΟΥ. (2014). Διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών ατόμων με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα και σε δομές κοινωνικής φροντίδας. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Κόκκος, Α. (2005). Οι εκπαιδευτές ενηλίκων και η εκπαίδευσή τους. Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων – Παραδείγματα, ΕΚΕ50/Δ, Πάτρα: Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.
- Κόκκος, Α. (2008). Εκπαιδεύοντας τους εκπαιδευτές ενηλίκων. Μελέτη Αξιολόγησης. Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

- Κυριαζή, Ν. (2002). Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Macleod, F. & Lambe, P. (2007). "Patterns and trends in part-time adult education participation in relation to UK nation, class, place of participation, gender age and disability, 1998-2003". *International Journal of Life Long Education*, 26(4), 399-418.
- Mason, J. (2009). Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Robson, C. (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιμπουκλή, Α., Φίλλιπς, Ν. (2010). Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων. Διεργασία Ομάδας – Εκπαίδευση και Υποστήριξη Κοινωνικά Ευπαθών Ομάδων (Εκπαιδευτικό Υλικό, 2η Διδακτική Ενότητα). Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων Πολιτισμού και Αθλητισμού, Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης. (2013). Εθνικό Πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης 2013-2015 Στρατηγικό Πλαίσιο.
- Χασάπης, Δ. (2000). Σχεδιασμός, Οργάνωση, Εφαρμογή και Αξιολόγηση Προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Χατζηπέτρου, Α. (Επιμ). (2013α). Σχεδιασμός πολιτικής σε θέματα αναπηρίας: Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Χατζηπέτρου, Α. (2013β). Σχεδιασμός πολιτικής σε θέματα αναπηρίας: Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Χατζηπέτρου, Α. (2014). Αναδεικνύοντας την αναπηρία ως κοινωνική κατασκευή. Πάτρα: ΕΑΠ (αδημοσίευτη διπλωματική εργασία).
- Χριστοφή, Μ. (2013). Προσβασιμότητα και Αναπηρία, Αθήνα, Ε.Σ.Α.μεΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ (ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ) ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ 1, 3 ΚΑΙ 5²

Παρακαλούμε βάλτε X στον βαθμό που εκφράζει καλύτερα τις απόψεις σας σχετικά με το πρόγραμμα που παρακολουθήσατε (4=πολύ ικανοποιητικά, 3=ικανοποιητικά, 2=μέτρια, 1=μη ικανοποιητικά)

A/A	ΕΡΩΤΗΣΗ	4	3	2	1				
1	Ποια είναι η γενική εντύπωση από το πρόγραμμα;								
2	Κάλυψε τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες;								
3	Πώς κρίνετε το θεωρητικό του περιεχόμενο;								
4	Πώς κρίνετε τη χρονική δόμηση του προγράμματος (σχέση διδακτέας ύλης και χρόνου);								
5	Πώς κρίνετε τον εκπαιδευτικό εξοπλισμό (αίθουσα, επίπλωση, video projector διαφανειών, κ.λπ.);								
6	Πώς κρίνετε τη γραμματειακή-οργανωτική υποστήριξη;								
7	Το πρόγραμμα υποκίνησε το ενδιαφέρον σας;								
8	Σε ποιο βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προσωπική συμμετοχή σας στο πρόγραμμα;								
9	Πώς κρίνετε τη χρησιμότητα του προγράμματος για την άσκηση του ρόλου σας ως εκπαιδευτή/τριας ενηλίκων με αναπηρία;								
10	Πώς κρίνετε τους εκπαιδευτές σας;	1^{ος} εκπαιδευτής				2^{ος} εκπαιδευτής			
		4	3	2	1	4	3	2	1
10.1	Γενική εντύπωση;								
10.2	Υποκίνησε και ενεργοποίησε του εκπαιδευόμενους;								
10.3	Γνώριζε καλά το αντικείμενο;								
10.4	Κατανοούσε τις ανάγκες και υποστήριξε τους εκπαιδευόμενους;								
10.5	Μετέδωσε αυτά που έπρεπε με τη χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών;								
10.6	Ήταν ανοιχτός/ή και ικανός/ή στην επικοινωνία;								
10.7	Έκανε εποικοδομητική κριτική;								
10.8	Είχε ικανότητα οργάνωσης – αποτελεσματικότητα;								
11	Πόσο σημαντική ήταν για εσάς η συμμετοχή σας σε αυτό το πρόγραμμα;								
	Πολύ Αρκετά Μέτρια Λίγο Καθόλου								

² Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων βασίστηκε σε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της μελέτης αξιολόγησης του εθνικού προγράμματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (Κόκκος, 2008). Στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο έγιναν παρεμβάσεις, οι οποίες κρίθηκαν αναγκαίες προκειμένου να συνάδει με την ιδιαιτερότητα του υπό αξιολόγηση προγράμματος.

	☐	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 2³

A. Εισαγωγικές Ερωτήσεις

1. **Φύλο:**.....
2. **Ηλικία:**.....
3. **Εκπαιδευτικό επίπεδο:**
 - a. Απόφοιτος Δημοτικού:
 - i. γενικής εκπαίδευσης
 - ii. ειδικής εκπαίδευσης
 - b. Απόφοιτος Γυμνασίου:
 - i. γενικής εκπαίδευσης
 - ii. ειδικής εκπαίδευσης
 - c. Απόφοιτος Λυκείου:
 - i. γενικής εκπαίδευσης
 - ii. ειδικής εκπαίδευσης
 - d. Απόφοιτος ΤΕΙ/ΑΕΙ
 - e. Κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου
 - f. Κάτοχος Διδακτορικού τίτλου
4. **Επάγγελμα:**
5. **Θέση στο επάγγελμα:**
 - a. Αυτοαπασχολούμενος
 - b. Εργοδότης
 - c. Μισθωτός:
 - i. Δημόσιος υπάλληλος
 - ii. Ιδιωτικός υπάλληλος
 - d. Συμβοηθούν μέλος
 - e. Άνεργος
 - i. Αν ναι, ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν;
6. **Οικογενειακή κατάσταση:**
 - a. Άγαμος/η
 - b. Έγγαμος/η
 - c. Διαζευγμένος/η
 - d. Αριθμός παιδιών
7. **Άτομο με αναπηρία:**
 - a. Ναι
 - b. Όχι
 - c. Αν ναι,
 - i. κατηγορία αναπηρίας:
 - ii. ποσοστό αναπηρίας:
 - iii. απόκτηση αναπηρίας:

³ Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων βασίστηκε στον οδηγό συνέντευξης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο σχετικής διπλωματικής εργασίας (Χατζηπέτρου, 2014).

1. εκ γενετής
2. επίκτητη
 - a. χρονική διάρκεια αναπηρίας:

8. Γονιός παιδιού με αναπηρία:

- a. Ναι
- b. Όχι
- c. Αν ναι,
 - i. Κατηγορία αναπηρίας παιδιού.....
 - ii. Ποσοστό αναπηρίας παιδιού.....
 - iii. Ηλικία παιδιού.....
 - iv. Απόκτηση αναπηρίας παιδιού:
 1. Εκ γενετής
 2. Επίκτητη
 - a. Χρονική διάρκεια αναπηρίας:

B. Ιδιότητα ενεργού πολίτη

9. Συμμετέχετε σε διάφορες δράσεις (ατομικές ή συλλογικές) για κοινωνικό-πολιτικά θέματα;
 - a. Αν ναι, σε τι τύπου δράσεις συμμετέχετε;
10. Συμμετέχετε σε διάφορες δράσεις (ατομικές ή συλλογικές) για θέματα αναπηρίας;
 - a. Αν ναι, σε τι δράσεις συμμετέχετε;
11. Συμμετέχετε σε κάποιο Σωματείο/Σύλλογο Ατόμων με Αναπηρία ή Γονιών Ατόμων με Αναπηρία;
 - a. Αν ναι, ποια είναι η ιδιότητά σας σε αυτό;
 - i. Απλό μέλος
 - ii. Αιρετό στέλεχος
 - iii. Χρονική διάρκεια ενασχόλησης με το αναπηρικό σωματείο/σύλλογο

Γ. Εκπαιδευτικές εμπειρίες

12. Εκτός από την τυπική εκπαίδευση, έχετε παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα μη τυπικής εκπαίδευσης;
 - a. Αν ναι, πόσα (ένα ή περισσότερα);

(Στην περίπτωση που έχουν παρακολουθήσει περισσότερα από ένα, απαντούν τις επόμενες ερωτήσεις για αυτό που θεωρούν πιο σημαντικό):

- b. Πότε το παρακολουθήσατε (έτος);
- c. Ποιο ήταν το αντικείμενό του;
- d. Ποια ήταν η χρονική διάρκειά του;
- e. Ποιο ήταν το κίνητρο πίσω απόφαση της συμμετοχής σας;
- f. Ή/και ποια ήταν τα εμπόδια για μια τέτοια απόφαση;

13. Πώς θα σχολιάζατε το τρέχον εκπαιδευτικό πρόγραμμα;
14. Η αναπηρία (η δική σας ή του παιδιού σας) επηρέασε τη συμμετοχή σας στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; (από την απόφαση σας μέχρι την παρακολούθηση);
- Αν ναι, πώς;
15. Αντιμετωπίσατε εμπόδια ή άλλους ανασταλτικούς παράγοντες κατά τη συμμετοχή σας στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; (από την απόφαση σας μέχρι την παρακολούθηση);
- Αν ναι, ποια ήταν αυτά τα εμπόδια και πώς τα αντιμετώπισατε;

Δ. Πρόγραμμα σπουδών - Θεματολογία

16. Σε τι βαθμό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα επικεντρώνεται σε θεματικές περιοχές που έχουν ζωτική σημασία για εσάς (ή για το παιδί σας);
17. Τι άλλο θα θέλατε να ενταχθεί στο πρόγραμμα;
- Γιατί πιστεύετε ότι δεν έχει ενταχθεί μέχρι στιγμής;
18. Στο πλαίσιο του μαθήματος γίνονται συζητήσεις για τα ευρύτερα κοινωνικο-οικονομικά θέματα που επηρεάζουν τη ζωή των ατόμων με αναπηρία;
- Αν ναι, δώστε ένα παράδειγμα
 - Αν ναι, ποια θεωρείτε ότι είναι η σημασία αυτών των συζητήσεων;
19. Σε τι βαθμό συνδέεται η θεματολογία του εκπαιδευτικού προγράμματος με τις εμπειρίες σας ως ατόμου με αναπηρία (ή ως γονιού ατόμου με αναπηρία);
20. Η θεματολογία του εκπαιδευτικού προγράμματος συνδέεται με το αναπηρικό κίνημα στη πράξη;
- Αν ναι, πώς;
 - Αν όχι, γιατί;

Ε. Εκπαιδευτική διαδικασία: Ενεργητική - Συνεργατική μάθηση

21. Η διδασκαλία προσαρμόζεται στα χαρακτηριστικά σας ως εκπαιδευόμενου/-ης;
- Αν ναι, πώς;
22. Ο ρυθμός της μάθησης προσαρμόζεται στις δυνατότητές σας;
- Αν ναι, πώς;
23. Σε τι βαθμό νιώθατε στην τάξη κλίμα εμπιστοσύνης;
- Γιατί;
24. Ως εκπαιδευόμενος/-η συμμετέχετε ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία;

- a. Αν ναι, πώς;
25. Ως εκπαιδευόμενοι αναλαμβάνετε ρόλο να βοηθήσετε ο ένας τον άλλο σε περίπτωση που είναι αναγκαίο;
- a. Δώστε ένα παράδειγμα.
26. Έχετε αναπτύξει φιλικές σχέσεις με κάποιον από τους συν-εκπαιδευόμενούς σας;
- a. Αν ναι, οι συν-εκπαιδευόμενοι αυτοί ανήκουν στην ίδια κατηγορία αναπηρίας με τη δική σας (ή του παιδιού σας) ή σε διαφορετική;
27. Έχετε αναπτύξει φιλικές σχέσεις με κάποιον εκπαιδευτή/-τρια;
- a. Αν ναι, ο εκπαιδευτής αυτός έχει αναπηρία ή όχι;
28. Έχετε αναπτύξει επικοινωνία με κάποιον από τους συν-εκπαιδευόμενους εκτός εκπαιδευτικών ωρών.
- a. Αν ναι, ποιο είναι το είδος της επικοινωνίας;

ΣΤ. Η επίδραση της εκπαιδευτικής εμπειρίας

29. Πόσο σημαντική ήταν για εσάς η παρακολούθηση του συγκεκριμένου προγράμματος συνδικαλιστικής εκπαίδευσης;
30. Ποιο ήταν το βασικό κίνητρο στην απόφασή σας να συμμετέχετε στο συγκεκριμένο πρόγραμμα συνδικαλιστικής εκπαίδευσης;
31. Ποιες ήταν οι προσδοκίες πριν την έναρξη του εκπαιδευτικού προγράμματος;
32. Εκτιμάτε ότι οι προσδοκίες σας επαληθεύονται;
- a. Αν ναι, που το αποδίδετε;

Επίδραση σε προσωπικό επίπεδο

33. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος που αισθάνεστε/αντιλαμβάνεστε τον εαυτό σας;
- a. Αν ναι, πώς;
- b. Δώστε ένα παράδειγμα.
34. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος που αντιμετωπίζετε τις καθημερινές δυσκολίες που προκύπτουν λόγω της αναπηρίας (της δικής σας ή του παιδιού σας);
- a. Αν ναι, πώς;
- b. Δώστε ένα παράδειγμα.

35. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος που βλέπετε το μέλλον;
- Αν ναι, πώς;
 - Δώστε ένα παράδειγμα.
36. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος που αντιλαμβάνεστε τον ρόλο της εκπαίδευσης;
- Αν ναι, πώς;
 - Δώστε ένα παράδειγμα.

Επίδραση σε συλλογικό επίπεδο

37. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο κατανοείτε τις ανάγκες των άλλων κατηγοριών αναπηρίας;
- Αν ναι, πώς;
 - Δώστε ένα παράδειγμα.
38. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο κατανοείτε την κοινότητα των ατόμων με αναπηρία.
- Αν ναι, πως την αντιλαμβάνεστε τώρα και πώς πριν από το πρόγραμμα;
39. Μετά την παρακολούθηση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, έχει αλλάξει ο τρόπος συνδικαλιστικής δράσης σας ή/και πρακτικής σας;
- Εξηγείστε.

Z. Αιτήματα/προτάσεις βελτίωσης της εκπαιδευτικής εμπειρίας

40. Έχετε κάποια αιτήματα/προτάσεις που πιστεύετε ότι θα βελτίωναν την εκπαιδευτική εμπειρία σας σε ένα μελλοντικό πρόγραμμα συνδικαλιστικής εκπαίδευσης (π.χ. όσον αφορά την επιλογή των εκπαιδευτών, τη θεματολογία, την εκπαιδευτική μεθοδολογία, κ.ά.);

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 1 ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 2⁴

Α. ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Ποιο ήταν το βασικό κίνητρο στην απόφασή σας να εργαστείτε στο συγκεκριμένο πρόγραμμα συνδικαλιστικής εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία;

2. Έχετε απασχοληθεί ξανά στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων;

α. Ναι

β. Όχι

Αν ναι,

- για πόσες περίπου ώρες;

- ποια ήταν η ομάδα-στόχος;

3. Έχετε παρακολουθήσει ειδικά σεμινάρια ή επιμορφωτικά προγράμματα ή μεταπτυχιακά προγράμματα με αντικείμενο την εκπαίδευση ενηλίκων;

α. Ναι

β. Όχι

Αν ναι,

- πόσα (ένα ή περισσότερα);

Στην περίπτωση που έχετε παρακολουθήσει περισσότερα από ένα, απαντάτε τις επόμενες ερωτήσεις για αυτό που θεωρείτε πιο σημαντικό:

- Πότε το παρακολουθήσατε (έτος);

- Ποιος ήταν ο φορέας υλοποίησης;

- Ποια ήταν η χρονική διάρκειά του;

- Ποιο ήταν το κίνητρο πίσω από την απόφαση της συμμετοχής σας;

4. Έχετε προηγούμενη εργασιακή εμπειρία;

α. Ναι

β. Όχι

Αν ναι, προσδιορίστε θέση και χρονική διάρκεια:.....

5. Η προηγούμενη εργασιακή εμπειρία σας επηρέασε τη συμμετοχή σας στο τρέχον εκπαιδευτικό πρόγραμμα;

α. Ναι

β. Όχι

⁴ Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων βασίστηκε στον οδηγό συνέντευξης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο σχετικής διπλωματικής εργασίας (Χατζηπέτρου, 2014).

Αν ναι, πώς;

6. Μετά από τη διδακτική εμπειρία σας στα προγράμματα της ΕΣΑμεΑ, έχει αλλάξει ο τρόπος που αντιλαμβάνεστε τον ρόλο σας ως εκπαιδευτή;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, πώς;

Δώστε ένα παράδειγμα.

7. Μετά την απασχόλησή σας στο πρόγραμμα αυτό, έχει αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο κατανοείτε την κοινότητα των ατόμων με αναπηρία;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, πώς την αντιλαμβάνεστε τώρα και πώς πριν από το πρόγραμμα;

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ

8. Υπήρξε εμπλοκή των εκπαιδευομένων στο περιεχόμενο της θεματικής ενότητάς σας;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, ποιος ενθάρρυνε για αυτήν την εμπλοκή; Μπορείτε να δώσετε κάποιο παράδειγμα εμπλοκής στο περιεχόμενο της θεματικής ενότητας;

Αν όχι, υπήρχαν εμπόδια ως προς αυτήν την εμπλοκή;

9. Υπήρξε ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, ποιος ενθάρρυνε για αυτήν τη συμμετοχή; Μπορείτε να δώσετε κάποιο παράδειγμα συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Αν όχι, υπήρχαν εμπόδια ως προς αυτήν τη συμμετοχή;

10. Υπήρξε συνεργατική μάθηση κατά την εκπαιδευτική διαδικασία;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, ποιος ενθάρρυνε για αυτήν τη συνεργασία; Μπορείτε να δώσετε κάποιο παράδειγμα συνεργασίας στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Αν όχι, υπήρχαν εμπόδια ως προς αυτήν τη συμμετοχή;

11. Συνδέσατε τη θεματολογία του εκπαιδευτικού προγράμματος με τις εμπειρίες των εκπαιδευομένων ως ατόμων με αναπηρία (ή ως γονιών ατόμων με αναπηρία);

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, ποιος ενθάρρυνε για αυτήν τη σύνδεση; Μπορείτε να δώσετε κάποιο παράδειγμα σύνδεσης εμπειρίας με τη θεματολογία;

Αν όχι, υπήρχαν εμπόδια ως προς αυτήν τη σύνδεση;

12. Συνδέσατε τη θεματολογία του εκπαιδευτικού προγράμματος με το αναπηρικό κίνημα στη πράξη;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, ποιος ενθάρρυνε για αυτήν τη σύνδεση; Μπορείτε να δώσετε κάποιο παράδειγμα σύνδεσης της θεωρίας με τη δράση;

Αν όχι, υπήρχαν εμπόδια ως προς αυτήν τη σύνδεση;

13. Θεωρείτε την ενθάρρυνση της κοινωνικο-πολιτικής συμμετοχής των εκπαιδευομένων ως μέρος του έργου σας;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα κατά το οποίο προσπαθήσατε να ενθαρρύνετε την κοινωνικο-πολιτική συμμετοχή των εκπαιδευομένων;

14. Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια της ενδυνάμωσης των ατόμων με αναπηρία μέσω της εκπαίδευσης;

15. Υπάρχει κάποιο παράδειγμα ενδυνάμωσης είτε από δική σας ομάδα είτε από άλλη;

16. Χρησιμοποιήσατε συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι, προσδιορίστε τι και γιατί το χρησιμοποιήσατε;

17. Τι άλλο θα θέλατε να ενταχθεί στο πρόγραμμα;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3: «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ»⁵

I. Στοιχεία ερωτηματολογίου

1	Κωδικός ερωτηματολογίου	(*) /___/___/___/
2	Πόλη	
3	Τμήμα	(*) /___/___/!___/___/!___/___/
4	Ημερομηνία συμπλήρωσης (ημέρα, μήνας) / / 2012

II. Στοιχεία εκπαιδευόμενου

5	Φύλο	(<i>άρρεν 1, θήλυ 2</i>)	
6	Έτος γέννησης		19.....
7	Έτη σπουδών	(<i>Δημοτικό 1, Γυμνάσιο 2, Λύκειο 3, ΑΤΕΙ 4, ΑΕΙ 5, Μεταπτυχιακό 6, Διδακτορικό 7</i>)	
8	Ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας Φορέας εκπαίδευσης Αντικείμενο ειδίκευσης	(<i>Ναι 1, Όχι 2</i>)	
9	Εμπειρία σε θέματα αναπηρίας (<i>Επαγγελματική 1, Συνδικαλιστική 2, Εθελοντική 3, Καμία 4, Άλλη 5</i>) Αναφέρατε		
10	Είστε μέλος κάποιου σωματείου ατόμων με αναπηρία ή γονέων ατόμων με αναπηρία; Αν ΝΑΙ: Αναφέρατε ιδιότητα (<i>π.χ. απλό μέλος, μέλος Δ.Σ., κ.λπ.</i>)	(<i>Ναι 1, Όχι 2</i>)	
11	Προηγούμενη εμπειρία σε σεμιναριακή εκπαίδευση με αντικείμενο την αναπηρία	(<i>Ναι 1, Όχι 2</i>)	
12	Είστε γονέας παιδιού με αναπηρία;	(<i>Ναι 1, Όχι 2</i>)	
13	Τι αναπηρία έχετε;		

III. Εκπαιδευτικό έργο

Απαντήστε με βάση την κλίμακα, (βάζοντας X):

Καθόλου 0, Λίγο 1, Μέτρια 2, Πολύ 3, Πάρα πολύ 4

		0	1	2	3	4
--	--	---	---	---	---	---

⁵ Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων βασίστηκε σε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της εξωτερικής αξιολόγησης του Έργου «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ» του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ), Μέτρο 2.5 «Δια Βίου Εκπαίδευση», από τον ανάδοχο «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Α.Ε.».

14	Το επιλεγθέν εγχειρίδιο πόσο είναι κατάλληλο για την παρουσίαση της ύλης;					
15	Υπάρχει κατάλληλος συνδυασμός θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία;					
16	Είναι κατάλληλη η έκταση της ύλης για το σκοπό του σεμιναρίου;					
17	Είναι επαρκής ο χρόνος που διατέθηκε για τη διδασκαλία της ύλης;					
18	Θεωρείτε υψηλό το βαθμό δυσκολίας της ύλης;					
19	Θεωρείτε ότι οι γνώσεις που προσφέρονται θα σας είναι χρήσιμες;					
20	Κατά πόσο ο διδάσκων παρέδωσε κατανοητά την ύλη;					
21	Απαντούσε επαρκώς και στοιχειοθετημένα ο διδάσκων στις ερωτήσεις;					
22	Αναφέρατε ό,τι παρατηρήσεις θεωρείτε σημαντικές για τη βελτίωση του διδακτικού έργου					

IV. Υπηρεσίες, χώρος, εξοπλισμός

Απαντήστε με βάση την κλίμακα, (βάζοντας X):

Καθόλου 0, Λίγο 1, Μέτρια 2, Πολύ 3, Πάρα πολύ 4

		0	1	2	3	4
23	Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από την ποιότητα των υπηρεσιών της γραμματειακής υποστήριξης; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
24	Σε ποιο βαθμό τηρείται το ωρολόγιο πρόγραμμα;					
25	Θεωρείτε ότι γενικώς έχουν εξασφαλισθεί οι κατάλληλες συνθήκες για το εκπαιδευτικό έργο ;					
26	Υπάρχει πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία; (αίθουσες, χώροι υγιεινής) Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
27	Υπάρχει πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον εκπαιδευτικό εξοπλισμό-υλικό; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
28	Είστε ικανοποιημένος/η από τις αίθουσες διδασκαλίας; (κλιματισμός, φωτισμός, καθαριότητα κ.λπ.); Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
29	Είστε ικανοποιημένος/η από τους βοηθητικούς χώρους; (χώρος διαλείμματος, τουαλέτες κ.λπ.); Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					

30	Είστε ικανοποιημένος/η από τον υποστηρικτικό εξοπλισμό (πίνακες, οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.); Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
31	Κατά πόσο καλύπτεται η όποια ανάγκη ειδικής επικοινωνίας με τους εκπαιδευόμενους: (διερμηνέας νοηματικής κ.λπ.) <i>(Αφήστε κενό σε περίπτωση που δεν τίθεται τέτοιο θέμα)</i>					
32	Αναφέρατε ό,τι παρατηρήσεις θεωρείτε σημαντικές για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών					

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 3: «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ»⁶

I. Στοιχεία ερωτηματολογίου

	Κωδικός ερωτηματολογίου (*) /___/___/___/
1	Πόλη.....
2	Τμήμα
3	Όνοματεπώνυμο εκπαιδευτή
4	Ημερομηνία συμπλήρωσης,/...../12

II. Στοιχεία εκπαιδευτή

5	Φύλο (άρρεν 1, θήλυ 2)	
6	Έτος γέννησης	19.....
7	Πτυχίο σπουδών (AEI 1, ATEI 2) Αντικείμενο	
8	Μεταπτυχιακό (MSc 1, Διδακτορικό 2)	
9	Ειδίκευση σε θέματα αναπηρίας (Ναι 1, Όχι 2) Φορέας εκπαίδευσης	ειδίκευσης
10	Εμπειρία σε θέματα αναπηρίας (Επαγγελματική 1, Συνδικαλιστική 2, Εθελοντική 3, Καμία 4, Άλλη 5) Αναφέρατε	
11	Προηγούμενη εμπειρία σε εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία (Ναι 1, Όχι 2)	
12	Έχετε κάποια αναπηρία (Ναι 1, Όχι 2) Αν ΝΑΙ: Αναφέρατε	

III. Εκπαιδευτικό έργο

Απαντήστε με βάση την κλίμακα, (βάζοντας X): Καθόλου 0, Λίγο 1, Μέτρια 2, Πολύ 3, Πάρα πολύ 4

		0	1	2	3	4
13	Το επιλεγθέν εγχειρίδιο κατά πόσο είναι κατάλληλο για την παρουσίαση των θεματικών ενοτήτων που διδάσκετε;					

⁶ Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων βασίστηκε σε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της εξωτερικής αξιολόγησης του Έργου «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ» του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ II), Μέτρο 2.5 «Δια Βίου Εκπαίδευση», από τον ανάδοχο «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Α.Ε.».

14	Είναι κατάλληλη η έκταση της ύλης για το σκοπό του σεμιναρίου;					
15	Είναι κατάλληλος ο χρόνος που διατέθηκε για την ανάπτυξη των θεματικών ενοτήτων;					
16	Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο βαθμός δυσκολίας για την κατανόηση της ύλης από τους εκπαιδευόμενους;					
17	Υπάρχει κατάλληλος συνδυασμός θεωρητικής και πρακτικής παρουσίασης των θεμάτων στη διδασκαλία;					
18	Αναφέρατε ό,τι παρατηρήσεις θεωρείτε σημαντικές για τη βελτίωση του διδακτικού έργου					

IV. Υπηρεσίες, χώρος, εξοπλισμός

Απαντήστε με βάση την κλίμακα, (βάζοντας X): Καθόλου 0, Λίγο 1, Μέτρια 2, Πολύ 3, Πάρα πολύ 4

		0	1	2	3	4
19	Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από την ποιότητα των υπηρεσιών της γραμματειακής υποστήριξης; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
20	Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από την επαφή με τον συντονιστή του τμήματος; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
21	Πόσο ικανοποιητικά ανταποκρίθηκε η ΕΣΑμεΑ για την επίλυση προβλημάτων που ζητήσατε τη συνδρομή της; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
22	Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από τη γενικότερη ενημέρωσή σας σχετικά με το πρόγραμμα που παίρνετε μέρος; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
23	Θεωρείτε ότι έχουν εξασφαλισθεί οι κατάλληλες συνθήκες ώστε να επιτελέσετε το διδακτικό έργο; Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
24	Είστε ικανοποιημένος/η από τον υποστηρικτικό εξοπλισμό (πίνακες, Η//Υ, οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.); Εάν 0, 1, 2: Που εντοπίζετε το πρόβλημα;					
25	Αναφέρατε ό,τι παρατηρήσεις θεωρείτε σημαντικές για τη βελτίωση των υπηρεσιών, του χώρου και του εξοπλισμού					

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6: ΑΞΟΝΕΣ ΑΜΕΣΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ 5
«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΒΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΒΑΡΙΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ»**

<p>ΦΟΡΕΑΣ/ ΚΕΝΤΡΟ:.....</p> <p>Δ/ΝΣΗ:.....</p> <p>ΝΟΜΟΣ:.....</p> <p>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ:.....</p>
<p>ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ:.....</p>

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ

1.1 Συμμετοχή Εκπαιδευομένων (στάση και συναισθήματα των εκπαιδευομένων γενικότερα, εάν, για παράδειγμα, συμμετέχουν με ευχαρίστηση ή εάν χρειάζονται παραίνεση, εάν χρειάζονται βοήθεια, διαρκή επιβράβευση, κ.α.):

.....

.....

.....

1.2 Εάν οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στο επίπεδο τους.

.....

.....

.....

.....

1.3 Εάν συμμετέχουν σε ομάδα ή σε εξατομικευμένο πρόγραμμα.

.....

.....

.....

.....

1.4 Εάν υπάρχει ατομική ικανοποίηση.

.....

.....

.....

1.5 Άλλες παρατηρήσεις:

.....
.....
.....

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

2.1 Θεματικές ενότητες και αντίστοιχες δραστηριότητες (π.χ. Θεματική Ενότητα για το αντικείμενο της Φυσικής Αγωγής είναι: Φυσική Κατάσταση, Βασικές Δεξιότητες Μετακίνησης και Χειρισμού Αντικειμένου, Ισορροπία, Χοροί, Παιχνίδια, Αθλοπαιδιές, κ.ο.κ.):

.....
.....
.....
.....

2.2 Εάν υπάρχει ημερήσιο πρόγραμμα (αξιολόγηση και ποια μέσα χρησιμοποιήθηκαν, σκοποί και στόχοι προγράμματος, σχεδιασμός κατάλληλου προγράμματος):

.....
.....
.....
.....

2.3 Εκπαιδευτικό υλικό και όργανα που χρησιμοποιούνται:

.....
.....
.....
.....

2.4 Χώροι (Αίθουσα, Προαύλιο, εκτός Κέντρου) Αναφερθείτε στην οργάνωση του χώρου, στην ασφάλεια, στις προσαρμογές, κ.α.

.....
.....
.....
.....
.....

2.5 Περιγράψτε τις διδακτικές ενέργειες:

2.5.1 Διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται (ενεργητική, ολική και αναλυτική, οπτικο-ακουστική, ανάλυση έργου, απλοποίηση, συνδυασμός αυτών, άλλη μέθοδος).

.....

.....

.....

.....

2.5.2 Διδακτικές αρχές που εφαρμόζονται από τους Εκπαιδευτές (εποπτεία και πολύπλευρος ερεθισμός, βιωματικότητα, αρχή της απλοποίησης και της οργάνωσης της ύλης, αρχή της επιβράβευσης, πρακτική αναγκαιότητα των γνώσεων, ιεράρχηση και διαχωρισμός στόχων και προγραμμάτων, παιγνιώδη μορφή του προγράμματος δηλ. να είναι ελκυστικό και να κεντρίζει το ενδιαφέρον και τη φαντασία, εάν υπάρχουν απλοί και ξεκάθαροι κανόνες από την αρχή, κ.α.).

.....

.....

.....

.....

.....

2.5.3 Εάν υπάρχει σωστή αξιοποίηση του χρόνου.

.....

.....

.....

.....

.....

2.5.4 Χαρακτηριστικά διδασκαλίας (εάν είναι μια συμπτωματική και τυχαία ενέργεια ή μια συστηματική και οργανωμένη διαδικασία, εάν υπάρχει αμεσότητα μεταξύ «διδασκόμενου» και «δασκάλου», εάν υπάρχει διαπροσωπική επικοινωνία, εάν εμπεικλείει συναισθηματικότητα, εάν έχει κοινωνικό χαρακτήρα, κ.α.)

.....

.....

.....

.....
.....

2.5.5 Αναφερθείτε εάν οι σκοποί και οι στόχοι καθώς και η δομή του προγράμματος μπορεί να οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα (βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα).

.....
.....
.....
.....

2.6 Συμμετοχή (ή υποστήριξη από προσωπικό του Κέντρου) κατά τη διεξαγωγή του προγράμματος.

.....
.....
.....
.....

2.7 Δραστηριότητες εκτός Κέντρου.

.....
.....
.....
.....

2.8 Δραστηριότητες εκτός Κέντρου με σκοπό την ένταξη.

.....
.....